

I 111121

RP

Almanah turistic '79

EDIȚIE DE PRIMĂVARĂ

În acest an hotărîtor al revoluției tehnico-științifice românești, poporul nostru, întreaga națiune strîns unită în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este angajată cu fermitate pe calea unor succese remarcabile în dezvoltarea economică, socială, culturală, în creșterea nivelului de trai, a bunăstării materiale și spirituale. Marile evenimente politice și istorice ale anului — 35 de ani de la victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste, piatră de hotar în multimilenara noastră istorie și Congresul al XII-lea al P.C.R., care va jalona un moment esențial în edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate, o etapă hotărîtoare în procesul trecerii României din stadiul de țară în curs de dezvoltare economică — vor fi întîmpinate cu noi și importante succese în realizarea exemplară a tuturor sarcinilor prevăzute pentru actualul plan cincinal.

Este un adevăr indiscutabil faptul că în cele trei decenii și jumătate care s-au scurs de la marele act istoric al Eliberării, România a devenit, prin munca eroică a poporului, o țară a cărei dezvoltare economico-socială a atins culmi care nici măcar nu puteau fi imaginate cu cîteva decenii în urmă.

Rezultatele dobîndite în industrie și agricultură, experiența acumulată în cele mai diverse domenii și, totodată, definirea cutezătoare a direcțiilor de acțiuni viitoare argumentează convingător dreptul poporului român, al tuturor fiilor săi, indiferent de naționalitate, la încrederea în ziua de mîine, la o existență demnă, ce își află originea în aplicarea consecventă a principiilor politicii partidului, al cărei țel neabătut este de a crea condiții pentru afirmarea reală, multilaterală, a personalității umane.

5/11/12

BIBLIOTECA „ASTRA”
SIBIU

-- DECE 2014

Primăvară pomâneasă

Prea e răsfățat începutul de an în tipărituri de tot felul, inclusiv ploaia de almanahuri, și prea frumoasă e primăvara ca aceasta să nu binemerite o carte numai și numai a ei, pe măsura generozității și virtuților care o fac fără egal. Acest gând ne-a condus să punem Almanahul turistic '79 sub semnul benefic al primăverii. Gestul nostru e cu atât mai motivat cu cât primăvara este portalul solar prin care se pătrunde în marele teritoriu al tuturor vacanțelor. Întreb, de aceea: unde-i șade mai bine Almanahului turistic dacă nu în panoplia dalbei primăveri, vestitoarea sezonului estival, zeița drumeției și turismului? ! A drumeții este verbul atotcuprinzător care nu-i de conceput fără întreg arsenalul cu care sosește « pe piciorul de plai și gura de rai » căruța primăverii adică soare, floare, iz reavăn, dalbe înmuguriri, tihnă, dor, un îmbăt al singelui, nesațiul muncilor desfecate, nou impuls vital în recăștigarea condiției noastre de copii ai naturii.

Adorația noastră pentru primăvară vine, n-am îndoieli, dintr-un sentiment confratern și mereu neistovita sete de a ne confunda cu harurile renăscătoare ale celui mai frumos anotimp. Care-s harurile lui? Răspunsul nu ține doar de calendar, de soare, de sevele iscate, de pădurile care își arborează flamura verde. Răspunsul ține de *duhul* anotimpului, datorită căruia primăvara nu se compară nicidecum cu celelalte surori ale ei. Zic duh pentru că vorba asta începe, în egală măsură, teribila forță telurică a primăverii și neistovita încărcătură de umanitate care îi este proprie acesteia. Nu-i anotimp comod, ce se aliniază celorlalte, spre a ilustra succesiunea timpului, ordinea vremii, geometrismul anului. E triumful naturii și al naturii din noi; e reîntinerirea pe toate treptele și în toate celulele; e începutul de ciclu, hrănit cu frenezie de impulsurile înnoitoare ale vieții; e vremea soarelui-copil, când astrul rîde cu maximă sinceritate și candoare, înseninîndu-ne, decantîndu-ne luminile interioare; e ritualul de vitalitate, cînd se aprind toate făcliile de clorofilă ale anului; e pragul germinației universale, cînd se proclamă frumoasa poveste a trecerii de la sămînță la mugur, de la mugur la floare, de la floare la fruct (istorioara e aceeași); e « schimbarea singelui », cum zic înțelepțește țăranii, adică smulgerea trupului din inerții iernatice, pregătirea lui pentru bătăliile campestre ce îl așteaptă; e limpezimea de zare și limpezimea de cugetare; e abur de țărîină, adică miresmele gliei curgînd în efluvii, ruga bună a pămîntului, spusă sub ochiul senin al celui ce îl muncește, lîngă mintea care îl gîndește, lîngă brațul care îl lucră; e speranța de piine și, totodată, speranța de mîine.

Nu întîmplător se concentrează foarte multe datini, sărbători, ritualuri ale muncii și vieții românilor în acest golf al bucuriei care este primăvara. Cîte nu se măsoară cu cîntarul primăverii? ! Mersul vremii, felul anului, recoltele, sănătatea în oameni, sporul în animale. Dacă celelalte trei anotimpuri își au,

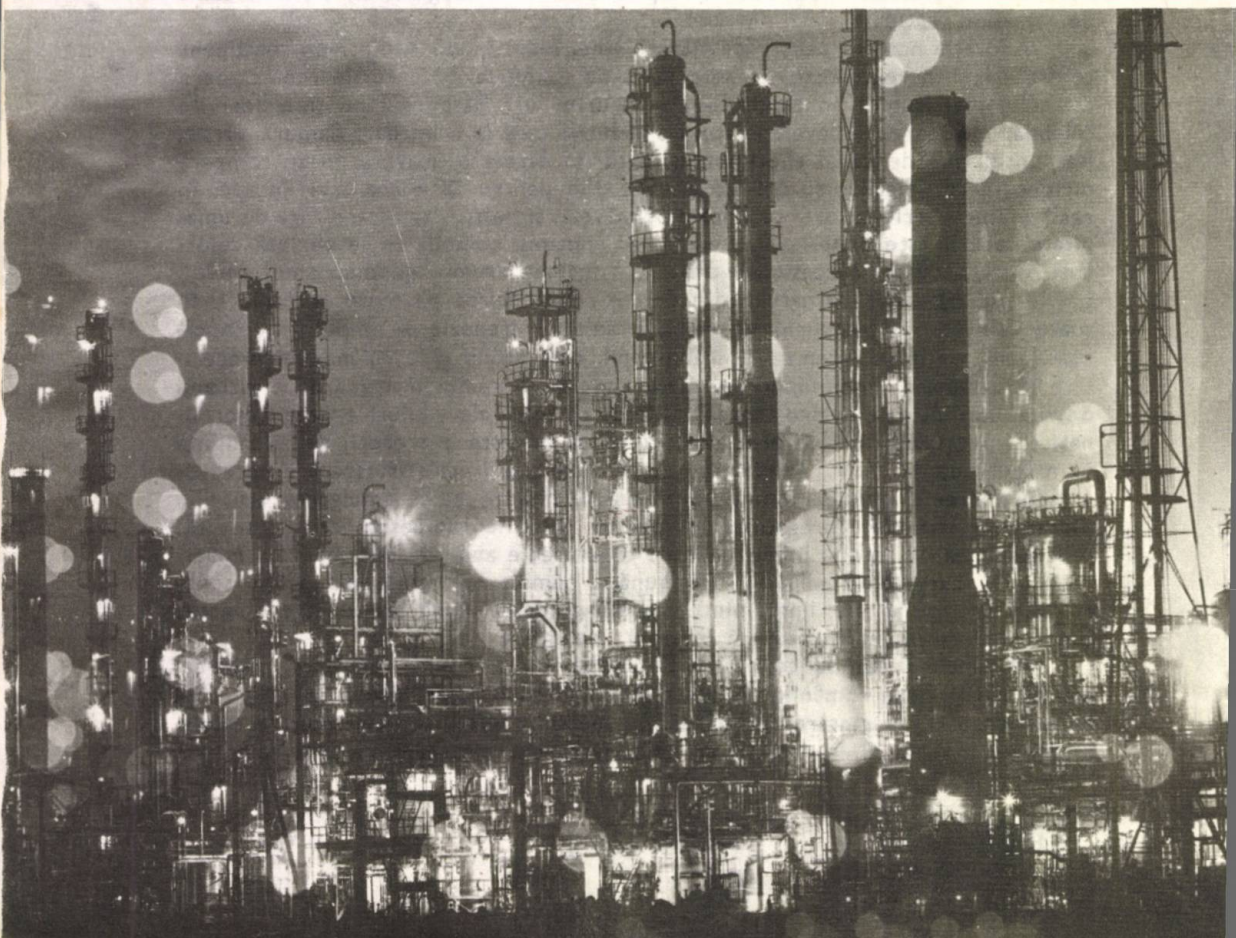
2022

U

28169.

O seamă de cifre — mai ales cele din ultimii 10 ani — pun în lumină importantul salt făcut în istorie de poporul nostru sub conducerea Partidului Comunist Român. Iar acest salt este însăși transformarea României, într-un timp istoric scurt, dintr-o țară agrară cu o industrie înapoiată, într-o țară industrial-agrară în plin progres.

Datorită activității neobosite a tovarășului Nicolae Ceaușescu, țara noastră participă tot mai activ la soluționarea constructivă a marilor probleme ale lumii contemporane. România, a arătat secretarul general al partidului, consideră că trebuie făcut totul pentru unirea tot mai strinsă a eforturilor popoarelor, a forțelor înaintate, anti-imperialiste, de pretutindeni, în vederea promovării unei politici noi, de egalitate și respect între națiuni, a creării unui climat de înțelegere și colaborare internațională, de pace și securitate în lume. La temelia tuturor relațiilor internaționale ale țării noastre, stau neabătut principiile deplinei egalități în drepturi, respectul independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, renunțarea cu desăvîrșire la forță sau la amenințarea cu forță; stă atitudinea fermă pentru dreptul fiecărei națiuni, al fiecărui popor — indiferent de mărime — de a fi stăpîn pe destinele sale, de a-și făuri viața așa cum și-o dorește, fără nici un amestec din afară.

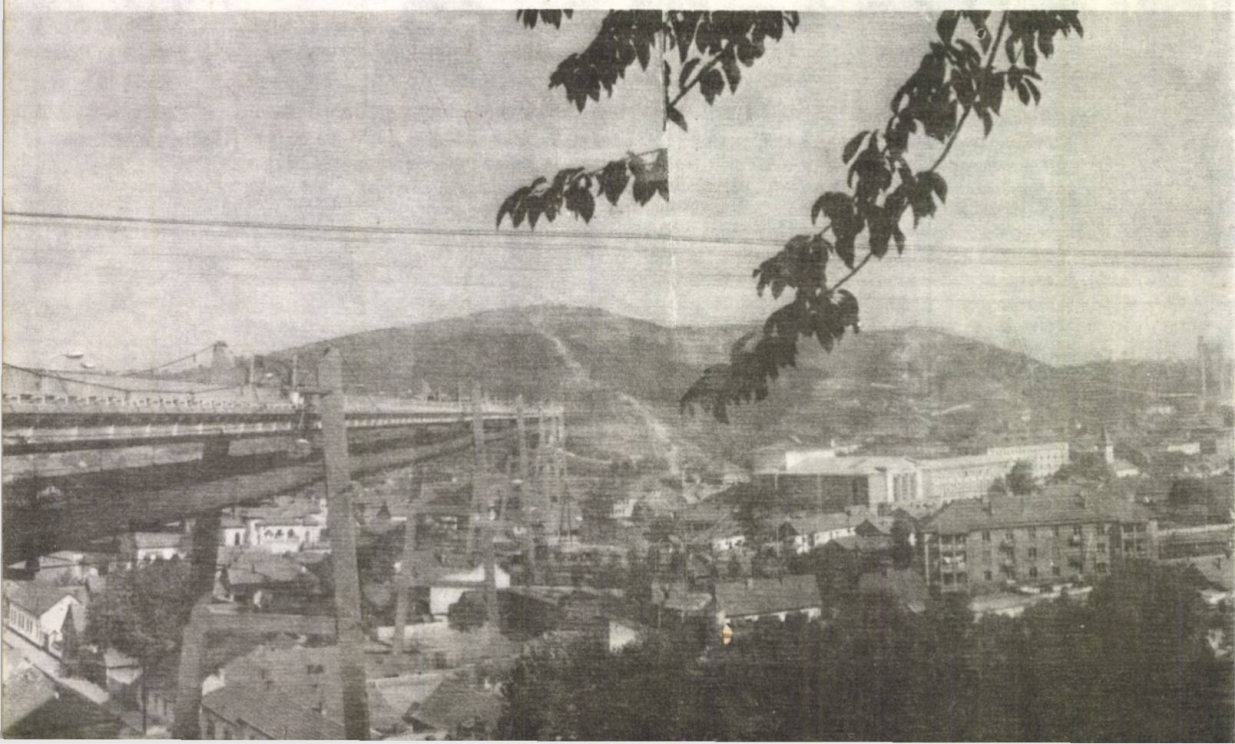
O VALE MIRIFICĂ

Mă întorc dintr-o Vale Mirifică cu retina îmbibată de culorile toamnei, dintre dealurile cu spinări molcome pe care au răsărit în terase semiramidice livezi de cireși și vișini, de meri ionatani și pere bergamute, de nuci, de migdali și de smochini, terase într-o perpetuă foame de spațiu extinzându-se cu 1000 de hectare pe an; revin dintr-o Vale Mirifică unde pădurile protejate se regenerează în verdele intens al bradului și al moliftului sau agonizează în galben-roșcatul foioaselor în acest amurg de anotimp; unde pajiștile au iarbă mărunț măcinată de dinții turmelor de oi (după cum arată număratoarea peste jumătate de milion) și ai marilor cirezi (întrecând sute de mii de capete într-o zonă tradițional deficitară): am văzut podgoriile de la Moldova Nouă și Tirol întinzându-se în plantații tinere avântate să cucerească spațiile miilor de hectare ca să reabiliteze și să întreacă în faimă vechile vinuri; revin cu nările îmbibate de aroma otavei și a frunzelor arse, uimit de piramidele virfuite ale recoltelor într-un colț de țară despre care s-a spus întotdeauna că destinată strict oțelului și mașinilor inteligente, nu rentează

pentru preocupări și investiții în lucrarea pământului.

Și iată că bilanțul unui judicios întocmit program al dezvoltării, transformă județul Caraș-Severin într-un bazin pomicol, viticol și zootehnic infirmind vechile teorii ale incompatibilității metalului cu belșugul cămarilor acelor care-l realizează.

Mă întorc din Mirifica Vale a Bîrzavei la o oră a anotimpului, cînd bunii gospodari își numără, cum se spune, bobocii. Despre cifre chiar de bilanț, se spune și probabil, pe drept, că oricîtă poezie a faptelor ar concentra — sînt apoetice. Cu acest risc privind pietrificat havuzurile de stele incandescente ale oțelăriei mi-am amintit — și-mi cer îngăduința să vă reamintesc — de milionul de tone de oțel realizat aici anual. Și totuși, la un bilanț principală deosebire față de trecut nu constă doar în faptul că producția o întrece de patru ori pe cea antebelică ci, în primul rînd, într-o delimitare de esență calitativă. Căci mai mult de jumătate din producția de azi a făurarilor reșițeni sînt oțeluri de calitate superioară. Fără această înnoibilare a metalului nu s-ar fi putut fabrica mașinile inteligenței moderne cum ar fi marea

familie a locomotivelor Diesel-electrice pînă la 4.000 c.p. sau recente motoare Diesel-navale care își completează seria și cu motoare puternice de 29.000 de c.p. Toate hidroagregatele apelor interioare pînă la Rîul Mare sau Porțile de Fier II, termoagregatele marilor termocentrale, gama largă a compresoarelor inclusiv splendoarea tehnică a compresorului cu pistonul vertical cu două trepte — toate aceste unicate poartă marca inteligenței reșițene. Noile unități moderne care se inaugurează pe locul ultimelor hale ale uzinei de ieri, pe vatra veche a orașului, sau în plin cîmp poartă investitura celui mai înalt nivel al tehnologiei și științei mondiale. Productivitatea de la fabrica de reductoare Reșița-Renk este de 650.000 de lucrători. Și încă un amănunt semnificativ pentru prestigiul de calitate al Reșiței. Produsele noii unități sînt deja solicitate pe piața mondială.

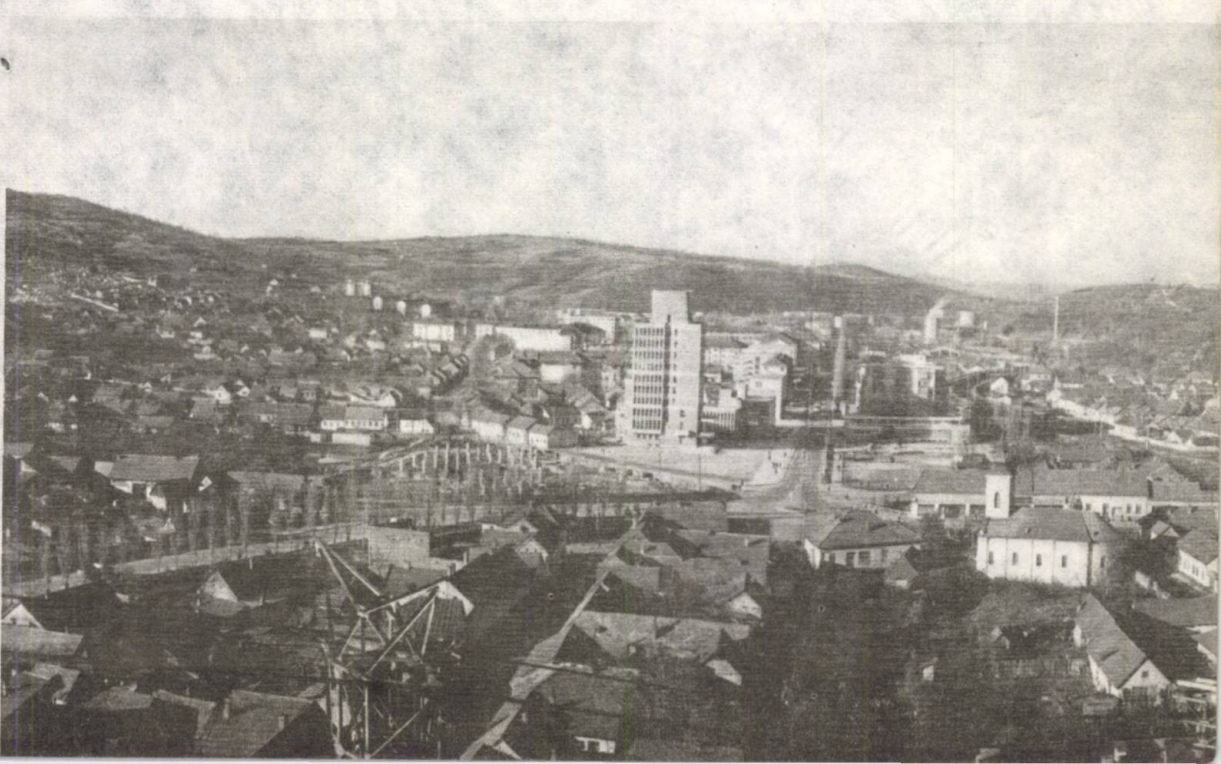
La Reșița timpul a fost condensat în ani iar anii încărcăți cu istorie. Într-un an se aplică mai multe inovații și invenții decît în două secole de cînd s-a aprins aici focul nestins. Elocvență pentru dimensiunile calității este încă o comparație. În acest cîcinal se produc mai multe unicate decît în ultimele trei decenii.

Noi, nemaiîntîlnite dimensiuni și-a cucerit viața spirituală. Dintr-un loc însemnat odată cu o pată albă pe harta creației culte, pas la pas cu triumful inteligenței sale tehnice care s-a simțit și se simte ca o infuzie generoasă și prolifică în biografia noilor industrii din țară, pas cu pas, continuînd tradițiile culturii populare a spiritualității muncitorești, amplificînd la coordonatele actuale potențialul de sensibilitate și de conștiință existent, Reșița se prezintă ca o puternică citadelă a științei, a tehnicii, a culturii și a artei. Mă întorc din Mirifica Vale a Bîrzavei după experiența efervescentă a unor splendide zile de

răspîndire și de învățare a Culturii. « Zilele Culturii » la Reșița ne introduc, în fiecare an, în atmosfera febrilă a sesiunilor științifice la care participă cu comunicări, alături de harnicii profesori cărășeni, cadre universitare din București, Timișoara, Iași sau Cluj-Napoca, în atmosfera incandescentă a dezbaterilor despre literatura mediului muncitoresc urmărită consecvent, an de an, de cenaclul literar « Semenicul » sau în climatul unor întâlniri cu deosebite valori de artă plastică, demne de orice sală de expoziții din Capitală. Zilele Culturii ne prilejuiesc, în fiecare an, receptarea artistică a unor reputeate coruri sau ansambluri ca « Reșițeană » și « Semenicul » producția unor cinecluburi, echipe de dansuri, formații de muzică cultă (cum ar fi inegalabila « Miorița ») și grupuri folk, vizionarea unor spectacole de teatru profesionist sau a unor stagioni permanente (« La flacăra din inimi și cuptoare »), întâlniri cu scriitori, profesioniști prin valoare, surprizele unei publicații periodice de excelență ținută — « Semenicul » — și al altei anuale de studii filologice, unice, prin originalitatea cercetării particularităților expresive ale limbii și ale literaturii populare cărășene. Integrarea Reșiței în circuitul național al culturii este potențată și de manifestări de mare răsunset cum ar fi festivalul județean al cinematorilor « Ecran 5 » festivalul coral « Cetatea de foc » sau unele sărbători folclorice și treceri în revistă a tradițiilor populare ca « Alaiu primăverii », « Sărbătoarea liliacului » sau « Mulsul oilor ».

Toate acestea și multe altele nespuse încă, vin să întregască tabloul dinamic al mutațiilor calitative petrecute într-un tradițional spațiu economic devenit în zilele noastre tot mai mult și un prestigios spațiu spiritual aflat la ora sufletească a numărătorilor.

TOMA GEORGE MAIORESCU

JUBILEU 2050

TEZAUURUL DIN CETATEA TROPÆUM TRAIANI

Cercetările arheologice sistematice au fost reluate în cetatea Tropaeum Traiani (Adamclisi, județul Constanța), în vara anului 1968, de către un colectiv de la Institutul de Arheologie din București și Muzeul arheologic constănțean; ele au continuat de atunci în fiecare sezon, având ca scop principal cunoașterea cât mai aprofundată a evoluției tuturor aspectelor vieții așezării urbane romane ce a existat aici în secolele II-VII e.n. Totodată, instituții specializate în restaurarea monumentelor istorice s-au ocupat și vor trebui să se ocupe și în continuare de consolidarea și restaurarea parțială a edificiilor descoperite aici în ultimul deceniu și mai cu seamă a celor dezvelite cu aproape un secol în urmă sub conducerea ilustrului arheolog român Grigore Tocilescu.

Cetatea de la Adamclisi se află la aproximativ 2 km vest de Monumentul Triumfal al lui Traian, recent restaurat (vezi România pitorească nr. 6/1977) și acoperă o suprafață de peste 9 ha; la reluarea săpăturilor, mi s-a încredințat un sector cuprins între poarta de răsărit a cetății și bazilica «A», începând de la strada principală a fortificației romane către nord. Dezvelirea treptată a ruinelor de locuințe, depozite, prăvălii, ateliere și a unor străzi laterale pavate ne-a oferit imaginea interesantă a prosperității orașului, cu deosebire pentru secolele V-VI e.n. Pentru perioadele anterioare, sondajele practicate în punctele unde ruinele construcțiilor

mai tirzii o permiteau, s-au descoperit o serie de elemente noi, necunoscute până acum, ale planimetrice cetății Tropaeum din secolele II-III, care, precum era deja cunoscut dintr-o inscripție, fusese ridicată la rangul de municipiu prin anul 170, în timpul împăratului Marcus Aurelius. Unul dintre sondele amintite a oferit și o descoperire destul de rar întâlnită în cursul săpăturilor arheologice din așezări. A fost o surpriză plăcută, care a venit să confirme o dată în plus importanța locuirii urbane din epoca romană timpurie. Secțiunea-sondaj ajunsese până la aproape 2 m adâncime față de nivelul inițial al solului, iar lucrătorii curățau cu șpaclul un strat de pământ cu arsură aflat în preajma resturilor unui zid roman. Din loc în loc, fapt nefiresc în săpăturile din cetate la acel nivel, se găseau cioburi de oale sau amfore, dar, la un moment dat, lucrul a mers mai încet datorită apariției unor fragmente ceramice aparținând unui singur vas. Era un capac de oală ce putea fi recuperat și ulterior reîntregit, drept care trebuia să fie curățat cu grijă deosebită pe loc. După această operație, când cioburile erau strinse pentru a fi împachetate, s-a putut observa buza unei oale brune din lut ars, și, în interior, sub cițiva bulgări de pământ strecurați sub capacul spart, mai multe monede mici oxidate. Așa cum am putut constata, era vorba de un tezaur de 1548 de monede de argint — denari romani — din epoca imperială. După cură-

țarea monedelor în laboratorul Institutului de Arheologie, am trecut în anul următor la analizarea atentă a monedelor și catalogarea lor, treabă migdloasă și care a cerut timp îndelungat, cu atât mai mult cu cât depășea coordonatele planului meu de cercetare. Am ajuns în final la concluzia că monedele erau emise în marea lor majoritate la Roma, și acopereau o perioadă cuprinsă între anii 54 și 204 e.n., adică de la Nero până la Septimius Severus, cel mai bine fiind reprezentat, numeric, denarii bătuti începând de la împăratul Traian până la Commodus, inclusiv.

Printre datele importante pe care le-a dezvăluit cercetarea detaliată a tezaurului, se numără și observația că acumularea acestuia a început de fapt în vremea împăratului Hadrian (117—138), când Dobrogea romană intra pe drumul stabilității și prosperității, și s-a încheiat prin anul 204, ultima monedă indicind și ascunderea oalei cu tezaurul, poate chiar în acel an sau imediat după aceea. Aici, datele arheologice sau istorice privind situația de la Tropaeum Traiani nu permit legarea îngropării tezaurului de un eveniment anume, chiar dacă unele elemente, mai ales de natură epigrafică, ar înclina spre supoziția că în Dobrogea romană, și, cum s-ar părea, și la Tropaeum, s-a petrecut atunci un eveniment de natură să tulbure viața normală.

Dincolo de aceste considerații, mai pe larg expuse de mine în manuscrisul predat Editurii Academiei, nu trebuie neglijată importanța tezaurului prin simpla sa prezență în așezarea romană de la Adamclisi, unde, împreună cu descoperirile arheologice din ultimii ani, contribuie la completarea imaginii istoriei municipiului înainte de refacerea lui sub împăratul Constantin cel Mare, la începutul secolului al IV-lea.

ALEXANDRU BARNEA

JUBILEU 2030

PIATRA GRĂITOARE

convorbire cu prof. doctor docent I. I. RUSSU

Era o zi de vară când am călătorit la Cluj-Napoca pentru această convorbire cu epigrafistul I.I. Russu. Aș fi avut prilejul ca dialogul să se desfășoare la București unde profesorul vine adesea fie să participe la sesiuni științifice ale Academiei, fie să onoreze o invitație la un doctorat de specialitate. Aș fi putut, spun, să las această convorbire de câteva ore să se desfășoare la București dar aș fi fost lipsită de ambianța de lucru pe care o oferă profesorului muzeul din Cluj, înțelegând prin ambianță nu doar biblioteca acestei instituții savant selectată, nu maldărele de cărți din cabinetul epigrafistului și manuscrisele care așteaptă rîndul la tipar, nu bătaia întreruptă a mașinii de scris, cit tezaurul alcătuit de inscripțiile Daciei romane. Adunate, studiate și expuse la parterul clădirii, ele sînt documentul de preț al unei lungi și bogate, frămîntate epoci istorice. Ele atestă așadar procesul de romanizare a Daciei. Profesorul Ion I. Russu spune de altfel că fără existența lor, această parte a istoriei noastre ar fi fost greu reconstituită. Mai au însă o semnificație, una de ordin strict metodologic, și nici această semnificație nu-i scapă vizitatorului: ele sînt rodul cercetărilor

istorice făcute cu mîgală, știință și osteneală. Cele mai multe dintre ele au fost aduse aici laolaltă într-un timp care coincide cu cele cinci decenii pe care le-a trăit în muzeu istoricul Constantin Daicoviciu. Iar descifrarea lor în cea mai mare parte coincide cu existența în muzeu a epigrafistului I.I. Russu.

Pentru cititorul acestor rînduri voi preciza de la început că discuția nu a urmat un plan stabilit. Deși, mărturisesc, în caietul meu de însemnări au rămas și acum pe prima filă întrebări ca acestea: ce reprezintă epigrafia pentru cercetarea istorică, de cînd a început să fie studiat materialul epigrafic al Daciei romane? Care este valoarea și care sînt semnificațiile inscripțiilor Daciei romane, ce anume relevă ele ca scriitură, dacă există și inscripții încă nedescifrate? Care este în țara noastră zona cea mai bogată în material epigrafic, cum este din acest punct de vedere Banatul și, în sfîrșit, care este zona de care dumneavoastră v-ați ocupat în mod special?

Chiar dacă unele din puținele mele întrebări dinainte fixate s-au enunțat în timpul convorbirii, sînt în măsură să recunosc că începutul l-am făcut nu întrebînd, ci ascultînd.

In lapidariu soarele de iulie nu pătrundea, așa încît pietrele erau răcoaroase iar atingerea lor devenise plăcută. Le priveam, unele îmi păreau gigantice altele delicate, fiecare avea o poveste pe care degetele cu ochi nevăzuți o citeau pentru mine.

— Iată piatra de mormînt a unui tînăr căpitan mort la 27 de ani, după nouă ani de serviciu militar. Piatra a fost găsită la Romita, județul Sălaj, și e ridicată de unchiul său Florius Virilis — Veteran, și el fost ostaș. Pe tînăr îl chema Caius Campanius Vitalis...

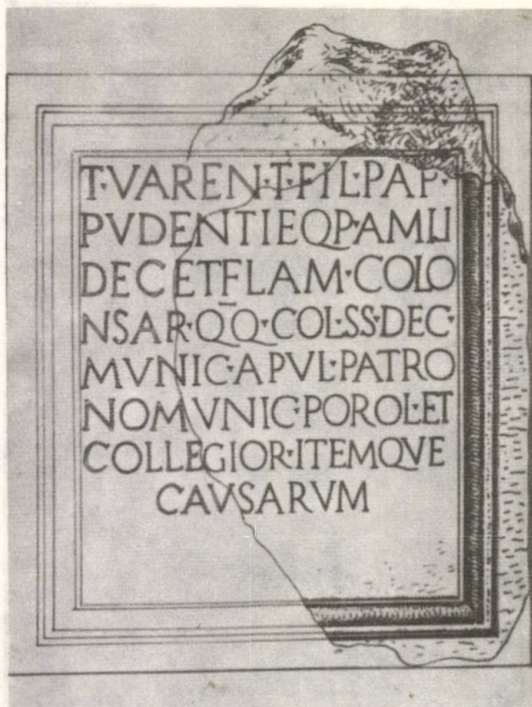
Trecem peste o piatră pe care nu s-a scris nimic. Istoricul nu o comentează, el nu fabulează, este omul rigorii. O alta, găsită la Zutor, de asemenea în județul Sălaj, poartă inscripția Aelia Prisosta — nume probabil tragic. Femeia a trăit 33 de ani. Alături apare un nume de bărbat — nu știm cine a fost — Aurelius Denzi. Știm însă că piatra a fost pusă de un militar Aurelius Bassus-stegar.

— ... Un epitaf pus de soție și fiu lui Aelius Gaius care a trăit 50 de ani. Acestea sînt documente directe ale populației. Spun lucruri aparent banale dar pe care nu le aflăm din altă parte, deci ele au un caracter social-demografic de valoare unică.

— Există o gradatie a lor în importanta pe care le-o dau epigrafiștii? Întreb cu alte cuvinte dacă valoarea este egală.

— Fără îndoială că există o ierarhizare a importanței lor: unele sînt de interes mai larg, general,

alte de interes individual sau strict local, dar toate au valoare pentru structurile sociale, realitățile demografice, organizarea societății în general și a populației în special. Ele se și grupează pe categorii, adică după rostul și destinația, funcționalitatea socială și economică pe care au avut-o până atunci. Cu atât mai mult cu cât sînt produsul societății. E foarte important citindu-le să știm tot timpul că ele nu au fost făcute pentru viitorime.

Materialul acesta dăltuit de romani și păstrat în pămînt a fost scos, dar nu tot. Pămîntul este, spun istoricii, spune I.I. Russu, o arhivă încă necunoscută în întregime. Un depozit imens de material scris așteaptă să fie scos la lumină.

— Pămîntul e plin de materiale epigrafice. Inscriptii care atestă guvernatori, inscriptii care omagiază zeități, și altele care numesc persoane, toate aducînd date surprinzătoare ca informație și noutate.

— Dintr-un document epigrafic care se referă la o unitate militară ce putem afla?

— Tot. Locul de staționare, numele unității, al comandanților, acțiunea militară propriu-zisă.

Din nou o piatră funerară de marmură, găsită la Ulpia Traiana. La muzeu se află de o jumătate de secol. Scrierea este stingace dar, ca sculptură, piatra atestă un bun meșteșugar. O rozetă în centru iar în părțile laterale, două altare de sacrificiu. Monumentul a fost ridicat de Aurelius Maximus și Aurelius Pusinnus pentru Licinia Valentina — în vîrstă de 60 de ani și Aurelia Maxima, 20 de ani.

Neajunsul multora dintre pietrele cu inscriptii este păstrarea lor fragmentară, uneori lacunară. De cele mai multe ori ele pot fi reintegrite prin analogii sau după indicații documentare provenite din alte surse.

E cazul celebru al pietrei care atestă că la anul 108 s-a întemeiat Ulpia Traiana — capitala Daciei. Piatra se păstra în satul Grădiștea. Ioan Mezerzius, cleric din Cojocna a văzut-o și a copiat-o. Piatra era și atunci fracturată, lipsea un rînd. Astăzi, piatra nu mai există deloc dar există textul copiat al aceluia călugăr: *condita colonia dacica* — (a fost întemeiată colonia), și numele generalului *Terentius Scaurianus* — fost consul și general de armată al lui Traianus. El a organizat Ulpia Traiana — un nucleu al imperiului unde urmau să stea guvernatorul, veteranii și alți cetățeni; orașul s-a dezvoltat și a primit mai târziu numele de Sarmizegetusa, metropolis.

— Cum se explică absența cu desăvîrșire a inscriptiilor înainte de romanizare?

— Absența, sau raritatea textelor epigrafice înainte de cucerirea și organizarea romană a Daciei se explică prin faptul că scrisul și scrierea nu erau răspindite decît foarte restrîns în societățile din afara cercului de cultură greco-roman. Situația e valabilă pentru Dacia, pentru teritoriile germanice și pentru cele slave.

— Cum se comunicau informații și cum se transmiteau ordinele?

— Pe cale orală, prin memorizare. Existau și la ei forme de scriere a unor texte, dar pe materiale perisabile. De pildă, se știe că tribul burilor care erau aliați cu dacii au trimis romanilor un sol al lor cu un mesaj de pace cerîndu-le să renunțe la acțiunea de război și să se întoarcă în imperiu. Acest text e scris pe un disc mare în chip de scut și reprezentat într-o scenă a coloanei traiane la începutul războaielor din Dacia. D-o Cassius spune că ar fi fost un burete mare acel material, ca un disc solar.

— Iar scrierea?
— Poate să fi fost o limbă barbară sau dacică dar e posibil să fi fost și în latină. Avem știri precise de interpreți ai dacilor.

— Se cunosc și nume?

— De pildă Marcus Ulpius Celerimus, pe la începutul secolului III, prin 210, să zicem.

— Presupun că într-o lume în care mesajele se transmiteau mai mult oral aveau un conținut simplu.

— Un conținut relativ simplu aveau și documentele epigrafice pentru că și formele de organizare erau simple. Unele se refereau la relații social economice, la manifestări cu caracter solemn, public sau la serbări; altele exprimau cinstirea diferitelor personaje sau închinarea la zei. Apoi mai erau cele funerare. De altfel cele mai multe se referă la cultul religios.

— Dintre zei cine a fost cel mai invocat?

— Jupiter și Asclepios. El era, cum știți, zeul sănătății. În inscripții apare împreună cu Hygiea. Sint imaginați soț și soție. Asclepios se presupune că a venit de pe la traci și a fost instruit de Apollo. A avut mari temple și sanatorii.

— Cum apar dacii în inscripții? Mă refer în primul rînd la nume cînd pun această întrebare.

— Nume dacice sînt puține în inscripțiile din provincia dacică tocmai pentru că aici, romanizîndu-se, și-au schimbat numele. Sint mai numeroase în afară, în special la Roma și în Dalmația. Astfel e numele lui Silvinus Decebalus care apare la Roma în garda imperială, nume combinat — roman și dacic. Militari, sclavi și liberi, bărbați și femei au nume mixte. Scorilo — un libert, fost sclav, ajunge mare proprietar în Panonia pe la anul 200, deci după cucerirea traianee. Sau iată o inscripție care atestă un nume, originea și un meșteșug — *Sutor natione dacus* — (pantofar de neam dacic).

— Se poate da o cifră a materialului epigrafic provenit din Dacia romană?

— Pe ansamblu, inscripțiile daco-romane sînt 3000 — pe piatră și marmură — și vreo 2000 pe alte materiale dure: cărămizi, metal, tăblițe cerate etc.

— Atare cantitate se repartizează proporțional pe întreaga suprafață, adică e provenită egal din fiecare punct arheologic roman?

— Nicidecum. Numărul sau densitatea inscripțiilor e în funcție de intensitatea vieții social-economice și culturale, militare a diferitelor localități. De pildă cele mai multe provin de la Apulum (Alba Iulia) — șase sute inscripții pe piatră și altele cinci sute pe cărămizi, metale, tăblițe cerate. Apoi vin în ordine Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Potaissa (Turda), Napoca (Cluj-Napoca), Porolissum (Moigrad în județul Sălaj), Drobeta (Turnu Severin), Malva-Romula (Reșca). Vin la rînd cîteva așezări rurale și stațiunile balneare.

— Ca scriere, inscripțiile sînt, în general, frumoase?

— În general, scrierea e frumoasă, corectă, uneori elegantă. Monumentele sînt opera unor meșteri pietrari sau sculptori bine pregătiți și exersați. Sigur, ca grafie, găsim și unele mai stingace. Dar limba e aproape întotdeauna corectă pentru că e o limbă literară. Meșterul urma modelul literar, respecta ortografia, gramatica.

— Sint și unele accidente, inevitabil...

— De literă: un *t* apare uneori făcut ca un *i* sau ca un *l*. Mai uitau să-i pună lui *E* o bară și apărea în locul lui un *F* sau, invers, *F* căpăta în plus o

bară și devenea *E*. Mai rar se fac greșeli de limbă sau omisiuni de fragmente din text.

— Am observat că scrierea era în două feluri: cu majuscule sau cu litere cursive...

— Scrierea cursivă se practica pe tabla cerată sau pe cărămizi, în pastă moale. Literale erau elegante, admirabil trasate.

— Mai sînt și inscripții cu texte nedescifrate încă?

— Sint. E una la muzeul din Bistrița. Apare un cuvînt — *Neridon* — nu știm dacă e sat sau nume de om!

— Deci e o piatră mută?

— Pînă cînd o să-i găsim analogii, nu ne spune mare lucru. În general nu sînt probleme atunci cînd apar omisiuni de fragmente tocmai pentru că ni le completează analogiile. La una din o sută de inscripții fragmentate, trebuie să apară cuvîntul-cheie. Cu atît mai mult cu cît ele urmează un tipic, am spune. De pildă, cele religioase, conțin o mulțumire adresată unui zeu; cele funerare spun cine a murit, cît a trăit, cine a ridicat monumentul și, în plus, o formulă care este o dorință, o urare...

— Apar mereu trei litere: *H.F.C.* N-am reținut semnificația lor.

— *Heres faciendum curavit* care ar însemna moștenitorul s-a îngrijit să se facă monumentul respectiv. Iată, acum înțelegeți mai bine, ce înseamnă să reconstitui prin analogii. De pildă, poate apărea

doar una din aceste litere și vom ști că e vorba de formula tipică *heres faciendum curavit*. Este exemplul cel mai simplu, de altfel. Dar, tot cu privire la acest monument funerar, citindu-l pe acesta și multe altele asemeni lui, facem constatarea că societatea era foarte bine organizată, cu elemente de structură amănunțite și diferențiate. Simpla literă H semnificând moștenitorul, arată că se practicau forme testamentare.

— Așadar unele monumente sînt șablonice.

— Unele. Multe altele au un conținut de fapte. De pildă plecarea unui guvernator e omagiată pe două exemple pentru grija pe care a purtat-o, pentru sprijinul pe care l-a dat în ușurarea poverilor populației, pentru grija în organizarea administrativă. Numele acestui guvernator care era în același timp și comandantul armatelor din districtul său e Publius Furius Saturnius. A fost la Ulpia Traiana pe la anul 160.

— Cele două pietre sînt identice?

— Textul e unul singur în două versiuni foarte puțin diferite.

— Femeile apar des în inscripții?

— La Reghinul sădesc apare într-o inscripție numele Ziais. Ea pune o piatră de mormînt soțului ei care era militar și care probabil venise din Dalmatia. Numele Ziais mai apare la Roma pe o inscripție de mormînt: *Ziais Tiati filia daca uxor regis costobocensis*. (Ziais fiica lui Tiatius de neam dacic, regele costobocilor). Piatra a fost pusă de nepoți.

— Mai există?

— S-a distrus dar a fost copiată prin secolele 16—17 și textul se păstrează. Acolo au fost cu zecile de mii. Mii dintre ele s-au pierdut.

— Cum a ajuns Ziais la Roma?

— Captivă, poate. Nepoții ei, făcînd parte din dinastie, au fost și ei, poate, duși la Roma, tot în captivitate.

— Este epoca în care știrile cu privire la daci încep să fie numeroase și oarecum grupate?

— Și înainte de cucerire, deci înainte de Decebal, avem știri despre ei, dar izolate. Cînd știrile sînt clare, se referă la ei ca popor liber și care s-a manifestat liber, prezentîndu-se ca un popor cu un cadru de cultură bine determinat.

— Cum se explică apariția dacilor în inscripții dincolo de Dacia?

— Odată cu cucerirea Daciei și în timpul romanizării, țara dacilor e înglobată în imperiu, unii dintre ei ajungînd în secolele II și III la Roma și în alte provincii romane: Panonia, Bretania, Spania, Germania, Moesia, Siria.

— Sînt atestați numai ca persoane individuale sau apar și ca grupe?

— Ca persoane individuale cum e cazul numelui Ziais, dar și ca unități militare, trupe în armata romană.

— Cu ce nume apar?

— Cu numele lor naționale. Pe unul îl cheamă Decebalus Durpaneus. Numele Sterissa mai apare în inscripții, nume dacic, dar, de notat, nu-l găsim în Dacia ci numai în imperiu.

— Cine este Sassa?

— *Sassa natione dacia* — *Sassa de neam dac*. Este o inscripție găsită prin Panonia. Se spune că era soția unui sclav ilir. Au studiat-o Tocilescu și Pârvan.

— Există pentru epigrafiști piesa cea mai frumoasă, așa cum există pentru numismați moneda cea mai frumoasă?

— Nu. Asta nu. Fiecare e în felul ei frumoasă și importantă pentru că fiecare comunică ceva. Pielele sînt grăitoare mesaje din adîncul veacurilor, totul este să le faci să vorbească.

DONA ROȘU

TEZAURELE DEVENIRII NOASTRE

Mai mult ca orice altă profesie, arheologia înseamnă *patimă*, încărcătura ei de inefabil și măreție, răbdare și curiozitate, stoicism și rigoare conferindu-i atributele artei. Arheologia românească — tinără dacă-i socotim veacul de cînd a intrat în templul științei — este înainte de toate *cunoaștere angajată*, trece dincolo de rosturile ei stricte ca disciplină a identificării și explicării formelor de viață materială și spirituală în spațiul carpato-danubiano-pontic, ea trebuind să edifice și să impună un crez și o conștiință a valorilor perene din care s-a născut poporul român, a dăinuit și există datorită sieși, în vatra ce de două mii de ani se numește DACIA. Împătimii acestei științe fac operă de interes și importanță națională, aducînd mereu și mereu alte argumente pentru ceea ce numim *mindrie* de neam și datini, oferindu-și, oferindu-ne și oferind lumii dovezile indubitabile ale statorniciei acestui popor, frumuseții și vitejiei sale, personalității distincte în estul european.

Cetăți și depozite de unelte, un cuvînt scris pe-o buză de vas ceramic și un coif de aur, monede și morminte, un atelier de prelucrarea metalelor și un opaț cu însemnul creștinismului — toate se constituie în marele tezaur al devenirii noastre, an de an îmbogățit, tezaur de adevăr istoric «smuls» cu migală și răbdare pămîntului atotăpăstrător. Descoperirile — întîmplătoare sau urmărite pas cu pas — au darul să întregască în chip fericit imaginea despre înaintașii noștri, «cei mai viteji și cei mai dreپți dintre traci», topiți în cea mai înaintată și puternică civilizație a antichității: latinitatea. Numai în 1977, pe harta arheologică a țării au fost punctate aproape două sute de șantiere, aceasta însemnînd că au continuat, s-au încheiat ori au început săpăturile la obiective vizînd comuna primitivă, epoca daco-getică, fenomenul romanizării, continuitatea daco-romană și străromană în perioada migrațiilor și procesul de organizare social-politică autohtonă la cumpăna dintre milenii. Cîteva dintre descoperirile excepționale ale ultimilor ani sînt revelatoare pentru fiecare etapă în parte.

CETATEA (AȘEZAREA) DE LA ALBEȘTI

nu exista pe bogata hartă arheologică a Dobrogei. Știri disparate și lacunare, pietre fasonate în zidurile locuințelor sătești din satul Albești (pe drumul Mangalia-Negru Vodă) l-au determinat pe tânărul arheolog *Valeriu Georgescu* să facă o perigheză (« plimbare » de specialitate), pe niște ripi pline cu movile, în 1971. Din 1974 aici s-a deschis unul dintre cele mai mari și importante șantiere de salvare, consolidare și valorificare arheologică din România, sub conducerea directă a lui dr. *Adrian Rădulescu*, directorul Muzeului Național de Istorie și Arheologie din Constanța. Cu fiecare campanie anuală de săpături, imaginea cetății aflate la cca 12 km de vechiul Callatis prinde contururi din ce în ce mai grăitoare și neașteptate. Străzi largi, locuințe, apeducte, construcții mari, materiale ceramice bogate de tip elenistic și băștinaș (printre care « ceașca dacică »), statuete reprezentând zeități grecești, ziduri de incintă — toate acestea configurează o puternică și înfloritoare așezare (pe mai bine de 12 ha) din secolele IV—II î.e.n. Ea demonstrează, pe de o parte, gradul de înflorire a populației locale (geți, influențați de sciți?), iar pe de altă parte, raporturile strînse ale acestora cu lumea greacă din orașele vest-pontice. Faptul că se găsește în interiorul Dobrogei, într-un bazin cerealier, și că s-au descoperit în incintă numeroase unelte, vase de depozitat grîne, ateliere, demonstrează că principalele ocupații ale locuitorilor erau agricultura și meșteșugurile. Cercetările viitoare vor aduce, cu siguranță, noi clarificări privind viața strămoșilor noștri dintre Dunăre și Mare.

TEZAUURUL DE LA BĂICENI

cîntărește peste 2 kg aur de 24 și 18 carate și se află la Muzeul de Istorie al R.S.R. Pe platoul Laiu de la Băiceni (comuna Cucuteni, județul Iași), în imediata apropiere a celebrei stațiuni neolitice cu ceramică pictată de pe înălțimea numită « Cetățuia », a fost descoperită una dintre cele mai elocvente mărturii ale civilizației traco-geto-dacice (datată cu aproximație în jurul anului 400 î.e.n.), din care s-au recuperat peste 70 piese de aur întregi sau fragmentare. Coiful de paradă, cu calotă înaltă, apărătoare de ceafă și obrăzare, este o creație originală, neavînd corespondență în aria artei tracice sud-dunărene sau a celei scitice nord-dunărene; decorul cu motive geometrice de tradiție locală mai veche și altele luate din natură de inspirație greco-persană, este de o frumusețe rară: bucle spiralete imitînd părul, reprezentări de animale, plante și oameni (șarpele traco-getic, cai înaripați, tauri cu coarne mari; omul șezînd în jilt, cu un rython în mină are analogii cu arta tracică, greacă și iraniană). Frontalul coifului a fost decorat cu ochi apotropăici (cu puteri magice), asemănători cu imaginile de pe coifurile de la Poiana Cotofenestî, Agighiol și zona Porților de Fier. Colierul și brățara sînt tipuri de podoabă de stil greco-persan. Butoni, aplice, podoabe de harnașament cu reprezentări zoomorfe tratate în manieră locală. Totul a aparținut unui conducător traco-get, ce-și avea reședința, probabil, în cetatea de pe dealul Cătălina (Cotnari), la 6 km de locul depozitării. Cercetarea și analiza tezaurului aparțin arheologilor *M. Petrescu-Dimbovița* și *Marin Dinu*.

ATELIERUL ORFĂURARULUI DAC DE LA TĂȘAD,

sat la nord de Oradea, situat în zonă colinară. După 8 ani de săpături, cercetătorul *Nicolae Ghidioșan* a descoperit, în 1977, un tezaur de argint în chiar locuința unde se prelucra prețiosul metal; deci e vorba de atelierul unui meșter argintar local, iar podoabele (bijuteriile) sînt dacice. Este înția dată cînd se găsește așa ceva, demonstrînd că podoabele dacilor erau făcute chiar de ei și că meșteșugul respectiv ajunsese în secolele II—I î.e.n. la un înalt nivel de rafinament. Aici trebuie să fi fost un fel de tîrg, dovadă abundența în așezare a numeroase obiecte de factură romană și monede grecești. Înflorirea maximă a localității (cetății) este pe timpul lui Burebista.

DEPOZITUL DIN TURBĂRIA LOZNEI.

Pînă acum doi ani, arheologii nu puteau demonstra cu exactitate, pentru vremea dacilor, deosebirea dintre coasă și seceră, că lama primeia era zimțată și a celeilalte bătută, deoarece dintele oxidării a șters toate detaliile de fabricație. Descoperirea de valoare europeană a marelui depozit de unelte agricole de fier în turbăriile din marginea satului Lozna (județul Botoșani) a permis *Silviei Tudor* să demonstreze, pe de o parte, marea măiestrie a meșterilor daco-geți (sec. I î.e.n. — I e.n.) în făurirea acestor bunuri materiale, perfect conservate, iar pe de alta, extinderea agriculturii ca ocupație predilectă a locuitorilor întregului spațiu intra și extracarpatic, dovada gradului înalt al civilizației autohtone. Rămîne să se răspundă la întrebarea: cum au ajuns uneltele în turbărie, care le-a păstrat ca o veritabilă « capsulă a timpului »?!

BURII DACICI DE LA OCNIȚA

și cultura lor au fost puși în evidență de excepționalele descoperiri din zona salinelor Ocnele Mari-Ocnița (județul Vilcea), ale profesorului universitar *Dumitru Berciu* (mai ales după 1973). Este vorba de un complex de așezări civile și cetăți amenajate pe înălțimi (păzeau accesul pe Valea Olteului), datînd dinaintea secolului I î.e.n.; locuitorii acestei zone se numeau, după cum scrie geograful grec Ptolemeu, *buridavaensi*. În august 1973 au apărut două fragmente ceramice, pe care se vede scris cu litere latine majuscule cuvîntul

BUR — pentru prima dată când un trib dac poate fi localizat precis, pe baza unui izvor provenind direct de la el însuși; numele capitalei lor — Buridava — a fost păstrat de romani și dat centrului și așezării de pe Olt (străvechiul Alutus), la Stolniceni. Bogația materialului arheologic găsit în așezări, necropole și cetăți este impresionantă, demonstrând un înaintat nivel de cultură daco-getică; se distinge ceramica pictată înainte de ardere, din care se detașează cupele (fructiere) și cânilor cu toartă; numărul de unelte și arme de fier și urmele unor ateliere de metalurgie dovedesc dezvoltarea meșteșugurilor. Pe un alt fragment de vas s-a găsit cuvântul REB scris cu majuscule latine, iar pe altele numele MARK și BASILE cu litere grecești. În apropiere s-a dezvelit un edificiu, care ocupa centrul platoului cetății, unde s-au găsit două monede de pe timpul lui Augustus (una de bronz, alta de argint); deci, aici era reședința unui rege local (basileul de la Buridava). În cele trei pivnițe: idoli antropomorfi, ceramică cu simboluri religioase și o mască de bronz (divinitate bărbătească în plină tinerețe) ieșită dintr-un atelier local, deși poartă amprenta unor puternice influențe romane. Toate descoperirile de la Ocnița dovedesc că procesul romanizării — ca fenomen, evident, complex — începuse încă din sec. I î.e.n., în special după moartea lui Burebista.

STATUETELE GETO-DACE DE LA CÎRLOMĂNEȘTI

au fost descoperite în urma săpăturilor sistematice (1967, 1972 — 76) în așezarea din raza comunei Vernești (județul Buzău), situată la confluența riurilor Buzău și Nișcov, pe o terasă înaltă, înconjurată de pante reperi. Așezarea geto-dacă de tip oppidan a fost locuită o perioadă relativ scurtă (mijlocul sec. II — mijlocul sec. I î.e.n.), dar bogăția urmelor și materialelor arheologice conferă acestei « dave » caracterul unui important centru artistic, de cult și economic al Daciei preromane: construcții de piatră, lut și lemn (dintre care două de dimensiuni apreciabile, socoteite lăcașuri de cult, cu altare), numeroase monede (ipoteza unui atelier monetar și deci sediu al autorității tribale emitente), unelte, arme, vase ceramice, podoabe. Ceea ce face din stațiunea Cîrlomănești un unicat în spațiul geto-dacic sînt statuetele de lut, reprezentînd oameni și animale, realizate într-un atelier local și, probabil, ieșite din mâinile aceluiași artist-olar. Îngrijit lucrate, dintr-o pastă fină și omogenă, arse în cuptoare cu reverberație, statuetele demonstrează atît măiestria artistică și tehnica avansată cît și existența unui cult (neidentificat, încă) din perioada « clasică » a civilizației din vremea lui Burebista. Ele înfățișează lupi, mistreți, cervide, păsări sălbatice mari și oameni (războinici călăreți?), după o « arhitectură » originală: un soclu conic, gol, lucrat la roată (diametrul bazei 22—30 cm și înălțimea de 20 cm) și o coloană — tijă de susținere pe care era prinsă reprezentarea zoomorfă sau antropomorfă. Descoperirea, cercetarea și interpretarea acestei « comori de lut », care se află la Muzeul din Buzău, aparțin arheologului dr. Mircea Babeș.

TEMPLELE DE LA ULPIA TRAIANA

și încă multe alte descoperiri din anii 1974 încoace, fac din capitala Daciei romane (cu numele ei complet Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacia Sarmizegetusa, întemeiată în anii 108—110 e.n.) principalul obiectiv istoric și de cultură pentru toți cei care străbat centrul Transilvaniei, respectiv Țara Hațegului. Orașul, de formă patrulateră (32,4 ha), cu porți, turnuri de apărare, două străzi principale, forum, edificii publice și de cult, amfiteatru, apeducte etc., a fost pus în evidență încă din primele decenii ale secolului nostru. Odată cu reluarea săpăturilor sistematice, de către un colectiv condus de profesorul dr. Hadrian Daicoviciu, bogăția relicvelor romane nu are egal. Inscriptii, statui, locuințe, monede, o superbă mască de bronz aurit a Meduzei, ceramică de lux, opaițe cu 9 arzătoare și în formă de pește, terme, podoabe etc, toate pălesc pe lingă dezvelirea a trei temple unice în Dacia romană: Templul lui Aesculapius și-al Hygiei, în care se preamăreau zeii sănătății și se făcea « inițierea » în tainele medicinei (cei aleși formau o confrerie sacerdotală); Templul lui Liber Pater-Dionysos, dovadă a cultului divinităților agreste (Liber-Libera și Silvanus-Silvana) al unei populații care-și avea baza existenței în agricultură, practică intens în jurul metropolei (numeroase *villae rusticae*); Templul lui Malacbel, zeitate orientală intrată în pantheonul roman. Alte descoperiri pledează indubitabil pentru continuitatea daco-romană în zonă după retragerea aureliană (271).

TEZAUURUL DE LA BUMBEȘTI-JIU

pe șoseaua Tg. Jiu-Petroșani, în apropierea gării comunei Bumbesti-Jiu, pe malul riului, înalt de vreo 15 m, se află castrul roman cu un zid de piatră construit de *cohors I Aurelia Brittonum milliaria Antoniniana*, în timpul împăraților Severus și Caracalla studiat pe rînd de Gr. Tocilescu și P. Polonic (1897), C.S. Nicolescu-Ploșor, Grigore Florescu și colaboratorii (1955). În urma ploilor puternice din 1972, locuitorul Ion Beloiu, din comună, zărește în colțul de nord-est al castrului « un vas de pămînt în formă de ulcică, acoperit cu o lespede de piatră » și-n timp ce încerca să-i golească conținutul, scapă ulcica în Jiu, apoi anunță Muzeul județean Gorj din Tg. Jiu. Cercetătorii Otilia și Petre Gheorghe participă la inventarierea și cercetarea tezaurului recuperat astfel: 188 monede, 4 fibule, ac cu spirală de fibulă, două brățări simple și un fragment de lăntșor împletit. Monedele (denari și antoninieni) aparțin perioadei dintre vremea împăraților Commodus (176—192 e.n.) și Filip Arabul (244—249 e.n.), cele mai multe aparținînd epocii lui Septimius Severus (27 bucăți) și Gordian III (90 bucăți); tezaurizarea se pare că a avut loc tocmai în perioada acestui din urmă împărat, monedele și podoabele fiind transmise de la o generație la alta datorită valorii metalului prețios. « Deși tezaurul monetar este în totalitate de epocă romană, podoabele sînt de factură și tradiție geto-dacică ». Îngroparea tezaurului este pusă în legătură cu criza politică și militară de la mijlocul secolului III, cînd încep asupra Daciei atacurile carpilor (245 e.n.).

CASTRUL DE LA PIETROASELE.

Rezultatele cercetărilor întreprinse de arheologul *Gheorghe Diaconu* (1976–77) au confirmat părerea savantului *Alexandru Odobescu*, exprimată în volumul III al monumentalei lucrări « *Le Trésor de Pétrossa* », potrivit căreia, pe dealul Istria, din apropiere de Pietroasa (azi Pietroasele, județul Buzău), se află o fortăreață romană construită în secolul al IV-lea. Aici staționau unități ale Legiunii XI, *Claudia Pia Fidelis* (ce-și avea sediul la *Durostorum-Silistra*). Castrul, zidit în timpul împăratului *Constantin cel Mare* (306–337) și terminat de urmașii săi, cu terme, sală de gimnastică, canale de drenaj, necropole, ziduri ridicate în tehnică romană, atestă o stăpânire organizată și puternică, de cîteva decenii. Mai mult, descoperirea multor obiecte de uz casnic de factură geto-dacă și a unor arme dacice, arată că populația locală, stabilă și numeroasă, a participat la apărarea castrului și a regiunii înconjurătoare, ocupate pînă la urmă de vizigoții lui *Athanaric*. Este încă o dovadă peremptorie a continuității populației daco-romanizate în spațiul carpato-dunărean, a multipleurilor și feluritelor legături ale acestora cu lumea romano-bizantină, intrată definitiv și oficial pe făgașul creștinismului (după *Edictul de la Milano*, anul 313, și *Conciliul ecumenic de la Niceea*, anul 325).

TEZAUURUL DE LA TĂUTENI

(comună în județul Bihor, la 68 km NV de Oradea și 10 km S de Marghita, pe valea Bistrei — localitate care pe parcursul a peste patru decenii a fost îndelung cercetată, ieșind la iveală numeroase « documente » dacice, romane și postromane) se poate admira în Muzeul « *Țării Crișurilor* » din Oradea. În vara anului 1970, elevii *Mihai Cosma* și *Ioan Băliban* găsesc, într-o ripă desfundată de ape, cîteva bucăți de vase metalice; profesorii *Valeria Hebrîșanu* și *Victor Cristea*, din comună, anunță pe arheologul *Sever Dumitrascu* și împreună cu cîteva studenți, în ziua de 2 decembrie '70, încep săpături de salvare în locul numit « *Tricer* »; sub stratul vegetal dau de o vatră de pămînt ars și cărbuni, plus fragmente de vase de argint îngropate în lutul argilos. După minuțioase și îndelungi lucrări de conservare și restaurare, prind contur o cană de argint și o alta de argint aurit ornamentate (prin procedeul ciocnirii foi de metal dinapoi spre față — tehnica *au repoussé*) cu scene din mitologia greacă, în stilul fastuos romano-bizantin (sec. IV-V e.n.): *Poseidon*, *Bachus* etc. Frumusețea și valoarea lor artistică și istorică sînt de necontestat. Dar pe ce căi misterioase au ajuns să fie îngropate aici? Cui aparțineau? Sîntem în plină epocă a invaziei hunilor, care la rîndul lor erau împinși spre apus de ostrogoți sau gepizi; și unii și alții « colindaseră » spațiul sud-dunărean, « achiziționînd » numeroase valori materiale, devenite, uneori, obiecte de schimb cu populațiile stabile și lucrătoare ale teritoriilor străbătute. Cine a fost, deci, ultimul lor ... proprietar? Greu de răspuns ...

PENTRU EXISTENȚA ȘI CONTINUITATEA LOCALNICILOR

În secolele V-VII pledează și descoperirile foarte recente de la *Porolissum-Moigrad* (Sălaj), *Micia Vețel* (Hunedoara), *Budureasca* și *Cireșanu* (Prahova), *Sinmiclăuș* (Alba) și *Biharea* (Bihor), relicvele arheologice arătînd că populația autohtonă s-a adaptat noilor condiții istorice, rezistînd eroic năvălirilor de tot felul, transformînd vechile edificii în locuințe modeste, lucrînd pămîntul, creîndu-și așezări în marginea pădurilor, folosînd ceramică de certă tradiție daco-romană și închinîndu-se aceluiași *Dumnezeu*, ca bizantinii. Așa stînd, lucrurile, nu mai miră pe nimeni (dintre oamenii de știință și bună credință) descoperirea *Mariei Comșa*, de la *Slon* (județul Prahova): clădirile de mari proporții (cu laturi între 15–50 m) atestă existența unui cnezat românesc local (secolele X-XII), care în ciuda distrugerilor pecenege și cumane a dăinuit, într-o formă sau alta, pînă la invazia tătarilor (1241).

PISANIA DE LA STREISÎNGEORGIU

I-a determinat pe descoperitorul ei, arheologul medievalist *Radu Popa*, să afirme: « Cert este că acum și aici ne aflăm în posesia celui mai vechi monument românesc de piatră sigur datat, care este totodată și cel mai timpuriu monument de cult păstrat în picioare și în stare de funcțiune de pe întreg cuprinsul țării ». Este vorba de biserica din satul *Streisîngeorgiu* (aparținînd orașului Călan, județul Hunedoara), cercetată în 1926 și de savantul *Nicolae Iorga*, care, potrivit tabloului votiv și pisaniei din turn, a datat-o ca fiind ridicată în anul 6917 de la « facerea lumii » (1408–1409). În vara anului 1975, cercetătorul pomenit mai sus a descoperit un alt strat de frescă și o nouă (adică mai veche) pisanie, în care este vorba de « văleatul » 6822 (1313), de cnezatul *Balea*, de popa *Naneș* și de zugravul *Teofil*. Cum însă fresca este pe al doilea strat de tencuială, tipul de construcție și inventarul din morminte din apropierea lăcașului aparțin unor secole anterioare, este clar că aici locuia o populație românească stabilă creștină, bine organizată încă înainte de sfîrșitul primului mileniu, care și-a păstrat (de altfel în toată Țara Hațegului) etnicitatea și instituțiile și după stăpînirea acestor ținuturi de către regatul maghiar, nevoit să țină cont de existența cnezilor și voievozilor locali (fapt remarcat și în alte părți ale Transilvaniei).

★

Iată cum milenii își dezvăluie tainele sub șpacul arheologilor. Mai mult ca oricînd, recente săpături vin să auroleze în chip aparte profesia celor care vară de vară stau aplecați asupra pămîntului, purtînd în suflet patima cercetării, sentimentul de angajare patriotică și mindria de neam, datini și vatră. Pentru aceștia, vara înseamnă cel mai fertil anotimp — anotimpul tezaurului !

VALENTIN HOSSU-LONGIN

JUBILEU 2050

LEGEA pământului românesc

*„Să nu dăm locul, Măria Ta,
că pământul acesta este frământat
cu sângele moșilor și strămoșilor noștri.”¹*

MIRON COSTIN (1633—1691)

În istoria popoarelor, ca și în viața indivizilor, există anumite evenimente de importanță crucială. Un asemenea eveniment a fost, fără îndoială, în trecutul nostru apropiat, Insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă.

M-am întrebat adesea, după ce trecuse de mult vîltoarea încleștărilor aprige din anul memorabil 1944, ce forță morală, supraomenească, a însuflețit pe comuniștii români, în timpul acelei grele coticuri a istoriei noastre, și le-a insuflat hotărîrea temerară de a scoate țara — prin luptă — din alianța hitleristă. Căci actul de la 23 August nu însemna doar « o inspirație fericită » a inițiatorilor, datorită căreia România avea să fie salvată de la dezastru. Nu era numai « hotărîrea istorică » sau « singura cale » pentru a ne scoate din acel cumplit impas. Insurecția a fost, în aceeași măsură, un act de mare curaj, un gest de nemaipomenită îndrăzneală, care, pe cîte știu, nu s-a mai petrecut în nici o altă țară din lume.²

Știam, cum știm cu toții, că ideologia comunistă cultivă trei virtuți capitale, considerate absolut necesare oricărui luptător, oricărui soldat devotat partidului: curajul, hotărîrea și spiritul de sacrificiu. Era, dacă vreți, o explicație, dar care nu mă satisfăcea pe deplin, așa că am rămas oarecum nedumerit și fără răspuns la întrebarea aceea care mă frământa; iar lămurirea completă nu mi-a venit decît acum, cu cîțiva ani în urmă, cînd pe toți ne-au lămurit chiar comuniștii, prin politica de **mîndrie românească**, pe care a inaugurat-o și pe care o duce, cu atîta fermitate și curaj admirabil, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care s-a dovedit a fi legat, cu trup și suflet, de brazda strămoșească.

Această politică, izvorită dintr-o neîșărmită iubire de pămîntul țării, își are de fapt originea în negura vremurilor și ne-a fost transmisă de străbuni, de-a lungul istoriei noastre zbuciumate, întocmai ca un testament politic, ca o adevărată « **LEGE A PĂMÎNTULUI ROMÂNESC** », lege pe care — de douăzeci de veacuri — ei au apărut-o, cu prețul sîngelui și al vieții lor.

Am fost crescut, de mic copil, în dragostea de țară, căci tatăl meu — ca și toți frații săi — a purtat cu cînte haina militară și a luptat eroic în războiul de întregire; iar bunicul, colonel în 1877, cobora dintr-o veche familie de țărani « grăniceri » din ținutul Năsăudului, pămînt românesc, multe veacuri înrobite. Dar, unde am deprins, mai clar, țaria legăturii omului cu gîla strămoșească a fost la Dealu, în liceul militar model, ridicat de Nicolae Filipescu, în preajma vechiului lăcaș, care adăpostește și azi craniul lui Mihai Vodă Viteazul, așezat acolo de Nicolae Iorga, marele dascăl al neamului românesc. Acolo, din gura profesorilor și de la ofițerii noștri instructori, am auzit despre originea poporului român și despre rolul, politic și militar, jucat de un viteaz rege dac, în acel început al istoriei noastre. Așa am aflat atunci că Decebal a fost primul mare conducător și comandant de oști, care a formulat limpede legea pomenită mai sus, acea poruncă simbolică, ce se confundă cu însăși ființa noastră națională, și condiționează existența noastră ca națiune liberă.

Și astăzi, după șase decenii, îmi reamintesc încă, cu emoție, legenda aceea străveche, după care se spune că, pe timpul luptelor aprige ce au urmat primei invazii romane, pe la anul 88 al erei noastre, viteazul rege ar fi găzduit la Sarmizegetusa pe generalul Severus, rănit și prins în luptă, pe care l-a îngrijit și l-a

¹ Așa i-a vorbit marele cronicar lui Duca Vodă, cînd acesta voia să părăsească tronul în fața amenințării turcilor.

² Se știe că încercarea patrioților polonezi — tot din 1944 — a eșuat și a fost înecat în sînge de generalul nazist Stahel, care și-a încheiat cariera, lamentabil, la Gherghița, unde a capitulat — împreună cu colegul său generalul Gerstenberg și cu 2000 de ostași, înarmați pînă în dinți — în fața trupelor generalului Stefla, comandantul Armatei a IV-a române.

cinstit, deși dușman, după legile ospitalității poporului dac și după rangul prizonierului. În tot acest timp, regele — care simpatiza și admira pe prizonierul său, și pentru virtuțile lui războinice, dar și pentru originea sa (se pare că tatăl lui Severus era cetățean al Romei, dar după sînge dac), a avut mai multe convorbiri cu el, căutînd să-l facă să priceapă concepția de viață, în care predomina spiritul de independență al dacilor, popor harnic, bun și loial, înțelegător și primitor, dar dușman neîmpăcat al oricărui cotropitor. Și astfel, cu prilejul unei asemenea întîlniri, Decebal l-a condus pe oaspetele său într-o mare încăpere subterană a palatului, unde se afla tezaurul dacilor, cuprinzînd bulgări mari de aur și diverse obiecte din metale prețioase și pietre scumpe. Dar, pe cînd Severus privea uimit toate aceste minunății, rod al muncii poporului și dovadă a bogăției subsolului Daciei, viteazul rege i-a spus: «Aur avem, Severus... poate că aurul și bogățiile țării sînt blestemul nostru; ele aprind ura sau prea marea dragoste a străinilor pentru noi. Unii sînt puternici, încă neînvinși. Știm. I-am primi ca prieteni, oricînd. **Niciodată ca stăpîni.** Asta e **Legea** pămîntului nostru, legea fiecărui dac. Și, dacă noi, cei de acum, vom muri, legea va rămîne... O vor ascunde oamenii în adîncul lor, dar ea va ieși totdeauna la iveală, ca pasărea căreia grecii îi spun Phœnix ».

Istoricii de azi, români și chiar străini, cercetînd cu migală hrisoave și răscolind trecutul, au putut să descopere printre conducătorii de seamă de oști din toate provinciile românești, sute de exemple, în care aceștia au exprimat, fiecare în felul lui, Legea pămîntului românesc. Eu mă voi opri doar asupra cîtorva din situațiile cele mai încordate, mai primejdioase și mai hotărîtoare din trecutul nostru, situații în care cîrmuitorii Țărilor Românești au apărut cu înțelepciune, cu demnitate și curaj, împins pînă la sacrificiul vieții, legea moștenită din străbuni.

În anul 1394, Baiazid Ilderim, sultanul neînvins pînă atunci, a trecut Dunărea în fruntea oștilor sale cu gîndul să-și întindă și să-și statornicească stăpînirea asupra Țării Românești. **Mircea cel Bătrîn**, încunoscînt din vreme, prin iscoadele sale, de mișcările armiei turcești, a hotărît să înfrunte, cu orice preț, pe cotropitor, dar nu înainte de a se convinge, personal, de gîndurile și planurile lui. Și așa, se spune că a avut loc, într-o dimineață însorită, întîlnirea aceea istorică din cortul padișahului, pe care a zugrăvit-o atît de emoționant marele și neîntrecutul minutor al versului românesc Mihail Eminescu, în «Scrisoarea III». În întîlnirea de la Rovine — întîlnire nepregătită, dar care s-a desfășurat «la nivelul cel mai înalt», cum s-ar spune azi, bătrînul voievod, în replica sa memorabilă: «Eu? îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul», și-a definit răspicat poziția, formulînd totodată cea mai concisă, dar și cea mai elocventă și mai categorică «Lege» pentru apărarea gliei străbune.

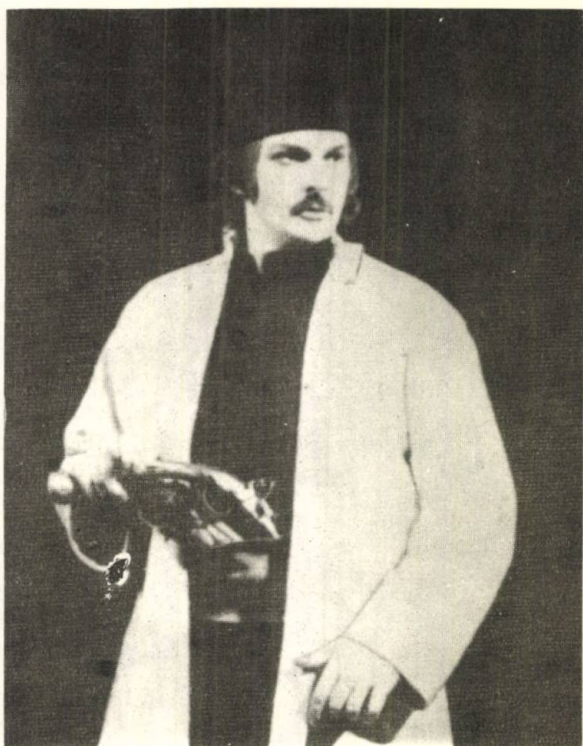
La rîndul lor, **Iancu de Hunedoara**, **Vlad Țepeș** și **Ștefan cel Mare** au avut și ei mult de furca cu turcii. Iar acesta din urmă a înfruntat, în lungă și frămîntată sa domnie, cotropitori de pretutîndeni, ceea ce l-a obligat să stea mereu de veghe, gata să se năpustească, cu călărima lui vestită, din cetatea de

la Suceava, către oricare din hotarele amenințate. Și așa a zdrobit el pe tătari la Lipnic, așa l-a izbit pe Mateiaș Corvinul, în miez de noapte, la Baia, și tot așa i-a răzbit pe turci la Podul Înalt și pe leși în Codrii Cosminului. Și numai așa a putut viteazul și înțeleptul Domn să apere « Legea » pământului său, lăsând urmașilor o țară liberă, cu hotare neștirbite și cu un prestigiu în străinătate pe care nici un alt conducător nu l-a atins înainte. Și-mi reamintesc, cu adîncă emoție, cum marele Nicolae Iorga, vorbind de la catedra Școalei Superioare de Război, pe la 1925, ne spunea că Ștefan Vodă avea grijă ca, în răgazul dintre două bătălii (și să nu uităm că a purtat peste 33) să înalțe cite un sfînt locaș și să zămislească unul, sau chiar mai mulți prunci. Așa înțelegea marele Domn să invoce pronia cerească pentru biruința oștilor sale, și să lase după el cît mai mulți urmași, din singele lui aprig, care să apere, ca și el, mîndra Țară a Moldovei. Iată, admirabil formulată de el, într-o singură frază, scurtă și cuprinzătoare, concepția lui politică, crezul lui, pe care s-a trudit să-l împlinte adînc în mintea și-n inimile colaboratorilor: « Moldova n-a fost a strămoșilor mei, n-a fost a mea, și nu e a voastră, ci a urmașilor voștri și a urmașilor urmașilor voștri » (« Apus de soare » de B. St. Delavrancea).

Un alt apărător vajnic al pămîntului românesc a fost **Ion Vodă cel Viteaz**. În scurtă, dar agitata sa domnie (1572—1574), acest voievod, care, alături de iscusitul Petru Rareș, este socotit drept unul dintre cei mai vrednici urmași ai marelui Ștefan Vodă, s-a bătut aprig cu turcii și a preferat să se jertfească luptînd, decît să închine Moldova lăcomiei și împilării dușmanului. Istoria ne-a păstrat, în hrisoavele vremii, propriile cuvinte ale lui Ion Vodă, rostite în Obșteasca Adunare a Moldovei, în preajma bătăliei de la Roșcani: « Dragii mei boieri și voi, iubitele mele slugi! Greul de astăzi întrece toate grelele de mai înainte. Lăcomia turcilor cere un haraciul îndoit. De-l vom da, ea nu va zăbovi a ne stoarce și mai mult, pînă ce ne va stinge cu totul, căci asta o vrea păgînul. De nu vom da, ne așteaptă război, stricarea Țării, foc și sabie. Cugetați și alegeți: supunîndu-ne orbește vrăjmașului nostru, vom pieri desigur și vom pieri ca mișei; sculîndu-ne asupra-i, chiar de nu vom izbui, pentru păcatele noastre, tot încă vom avea mîngîierea de a pieri bărbătește, noi, femeile noastre, copiii... cu toții! Voi știți că haraciul nu-l plătesc eu, ci voi și ai voștri. Puțin dară mi-ar păsa, de nu m-ar durea inima pentru Țară. Mie-milă de voi și pentru voi îmi voi pune capul meu, dragilor mei tovarăși! Să chemăm pe Dumnezeu într-ajutor, ca să plece pe vrăjmașii noștri sub picioarele noastre. Să trăim slobozi, or să ne piară pîn' și urma noastră. Fiți cu mine și cu noi va fi izbînda! » (B. P. Hașdeu — « Ion Vodă cel Cumplit »).

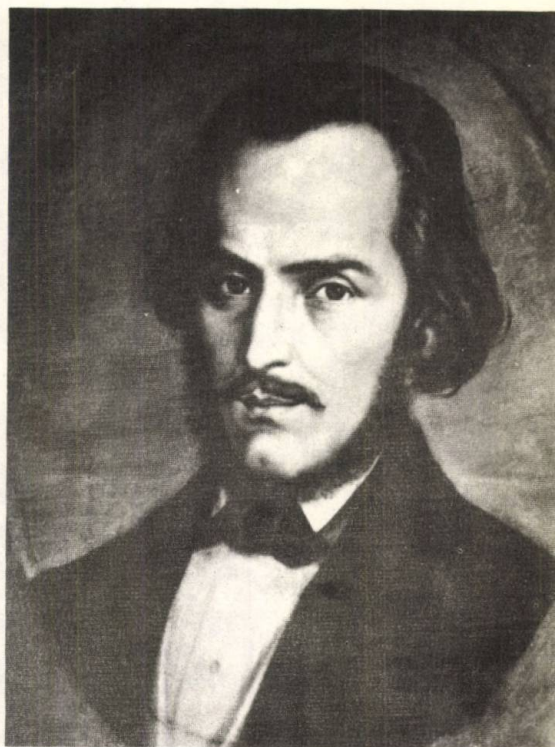
Iar cronicarul polon Gorecki povestește la rîndul lui că, înainte de a se hotărî să înfrunte pe turci, Domnul adunase pe toți membrii Divanului și le înfățișase situația, în cuvintele reproduse mai sus. Și cronicarul adaugă: « Așa, Ion Vodă, umplînd pre toți de nădejde, cu glas mare strigară boierii că lingă dînsul vor pieri cu toții. Și jurară credință pe Sfînta Evanghelie ». Iar cînd moldovenii, îngrijorați de zvonurile ce

umblau, întrebare cîți sînt de mulți dușmanii, Ion Vodă le răspunde printr-un cuvînt care merită să rămînă în istoria militară a lumii, alături de alte cuvinte celebre ale marilor căpitani: « **Îi vom socoti în luptă** ». (C. C. Giurescu — « Ion Vodă Viteazul »).

Dar nici unul din marii noștri voievozi n-a pătruns mai bine tîlcul « poruncii » de la Sarmizegetusa și n-a apărut cu mai multă vitejie și dîrzenie « Legea » ca **Mihai Vodă Viteazul**, care, în cursul unei domnii scurte, vijelioase și dramatice, a înfăptuit, deși numai pentru scurtă vreme, visul milenar: **Unirea Românilor de pe amii versanți ai Carpaților**. Redau aici cuvintele profetice, rostite în anul 1595 de viteazul Domn, în cetatea lui de scaun din Tîrgoviște, în fața boierilor și căpeteniilor de oști, înainte de a porni războiul pentru eliberarea Transilvaniei. Iată cum a formulat atunci voievodul întregitor de neam acea idee sublimă a Unirii, pentru care el a luptat neostenit și întru apărarea căreia avea să cadă, răpus de trîdărea lui Basta și de ura neîmpăcată a nobilimii maghiare, la Turda, în chiar inima Transilvaniei: « În curînd voi porni să trec munții, în cealaltă Țară Românească. Fie ca izbînda să meargă alături de mine, curată și credincioasă, și să intrăm împreună pe poarta Sfîntului Gheorghe a Cetății Alba Iulia. Nimic nu mă poate întoarce de la gîndul acesta, pe care unii îl socotesc nebun; nimeni nu are puterea să mă oprească pe drumul pe care am pornit, drumul peste munți spre Alba Iulia. Pentru că tu știi bine, Doamne, ca noi toți, că munții aceștia nu ne-au despărțit niciodată, dimpotrivă ne-au unit ». Nimeni n-a formulat așa de clar, de cuprinzător și de hotărît « Legea », pentru care au luptat și s-au jertfit atîția români. Și, cu drept cuvînt, a afirmat Nicolae Iorga, că: « De la 1600 nici un român n-a mai putut gîndi **Unire** fără uriașa personalitate a lui Mihai, fără paloșul sau securea lui — ridicată spre cerul dreptății — fără chipul lui, de curată și desăvîrșită poezie tragică ».

În galeria marilor conducători merită să fie pomenit și **Constantin Brîncoveanu**, pentru că domnia lui a însemnat o epocă și un stil, care au lăsat urme adînci în istoria Țării Românești. Constantin Brîncoveanu n-a fost un Domn războinic, dar datorită abilității sale politice s-a menținut 27 de ani în domnie, și a fost primul voievod al Țării Românești care, prin tipăriturile și așezămintele întemeiate, se situează printre marii ctitori ai culturii și artei românești. Datorită acestor înfăptuiri durabile, care-i fac cinste, Brîncoveanu trebuie înscris printre cei mai de seamă păstrători ai Legii pămîntului românesc, pe care a apărut-o cu prețul vieții lui și a feciorilor săi, ale căror capete au căzut sub securea călăilor turci, în ziua de 15 august 1712, la Constantinopol, în piața de pe malul Cornului de Aur. Iată cum descrie Aubry de la Motray, în anul 1727, acel odios masacru, în volumul II din lucrarea sa « Voyage en Europe, Asie et Afrique » (p. 212, 213). Citez: « Fiul cel mai mic, Mateiaș, de 14 ani, s-a aruncat la picioarele Sultanului, făgăduind să îmbrățișeze credința musulmană, ca să fie lăsat în viață. Dar Brîncoveanu i-a spus că: « Este mai bine să moară de o mie de ori, dacă ar fi cu putință, decît să se lepede de legea strămoșească, pentru a trăi cîțiva ani mai mult pe acest pămînt ».

Au mai trecut două veacuri și mai bine de la acea tragică întâmplare, vremuri pline de frământări, războaie și răscoale, cu tot cortegiul lor de suferințe și cumplite jertfe. Aici se înscriu mișcări naționale și sociale de proporții neobișnuite pînă atunci, dovedind că «ideea», pentru care pieriseră luptînd atîția patrioți, prinsese rădăcini în masele populare, care și-au aflat mai totdeauna conducători pricepuți și energici, capabili să le conducă la luptă. Printre acești patrioți, revoluționari, ce-și au numele înscrise la loc de mare cinste în istoria țării noastre, trebuie pomenit **Horia**, căpetenia moșilor, și **Tudor**, cu pandurii lui, care, prin jertfa lor sublimă, au despicat drum și au ușurat mișcarea națională de la 1848, ai cărei eroi principali au fost **Avram Iancu**, «Craiu» din Transilvania, și **Nicolae Bălcescu**, de dincoace de munți. Revenind o clipă la Tudor Vladimirescu, am găsit interesant să reamintesc caracterizarea mișcării de la 1821, de către Nicolae Bălcescu. Citez: «Revoluția lui Tudor a strigat **dreptate** și a vrut ca tot românul să fie **liber și egal**; ca Statul să se facă românesc; mișcarea lui fu «o revoluție democratică».

Între acești revoluționari, pătrunși de sentimentul național, care au intrat în istorie, Nicolae Bălcescu a fost, fără îndoială, figura cea mai proeminentă a mișcării de la 1848, din Țara Românească. Om politic, istoriograf și gânditor profund, democrat-revoluționar, el a conceput chiar de pe atunci ideea unei revoluții generale, a tuturor popoarelor, în scopul «**înălțării plebeianismului la putere**». Prin ideile lui avansate, îndeosebi în domeniul economiei, el poate fi considerat un înaintaș al lui Karl Marx, care de altfel a și folosit unele concluzii ale lui în lucrarea «Capitalul». Referindu-se la rolul maselor în lupta de eliberare socială, Bălcescu spunea: «În zadar veți îngenunchia și vă veți ruga pe la porțile împăraților și pe la ușile miniștrilor lor. Ei nu vă vor da nimic, căci nici vor, nici pot. Fiți gata dar a lua voi, căci împărații, domnii și boierii pămîntului nu dau, fără numai aceia ce smulg popoarele». Făcînd dovada unui patriotism fierbinte, Bălcescu a formulat și el «Legea», într-o formă sobră, dar categorică și strîns legată de trecut: «Să nu uităm că sîntem datori a apăra naționalitatea și drepturile noastre, de vom fi nevoiți, chiar vîrsînd sîngele nostru. De vom cădea în această luptă sfîntă, să cădem încai bărbătește, astfel cum au trăit părinții noștri; și ca dîinșii să strigăm: «Mai bine țara noastră să se prefacă într-un adevărat mormînt, numai să rămîie tot Țara Românească». Iar Alecsandri a spus, cu drept cuvînt, despre acest neîntrecut patriot: «Strînsese atîta iubire de țară în inima lui, încît nu se mai afla loc, acolo, pentru alte sentimente».

Din toate vremurile, ideea Unirii, urmată, firesc, de aceea a Independenței, a preocupat pe reprezentanții de seamă ai tuturor provinciilor românești și mai cu deosebire pe cei aflați de un mileniu sub dominația înrobitoare a regatului maghiar și imperiului habsburgic. În lupta sfîntă dusă pentru întemeierea Statului român liber, **prima etapă** o constituie Unirea Principatelor, realizată în 1859 de **Vodă Cuza** și **Mihail Kogălniceanu**, cu sprijinul binevoitor al unor mari puteri, care vedeau în acea înfăptuire slăbirea influenței imperiului otoman în cea mai «vulcanică» regiune a Europei. În ce privește al doilea obiectiv al politicii

noastre, acesta se realizează, abia după două decenii, ca urmare a războiului din 1877—1878, în care România s-a angajat, cu tot potențialul său militar din acea vreme, alături de ruși, câștigându-și astfel **independența** prin vitejie și grele sacrificii de sînge.

Revenind o clipă la fenomenul unirii tuturor provinciilor românești, realizat pentru scurtă vreme de Mihai Viteazul, constatăm că, abia la începutul veacului nostru și în noi condiții istorice, ideea aceasta măreață a apărut ca o dorință aprigă, unanimă, constituind acel « **ideal național** » al românilor, care erau hotărîți să-l realizeze cu orice sacrificiu. Și astfel, după o lungă perioadă de neutralitate, în plin război mondial, un alt propovăduitor al ideii naționale, Nicolae Filipescu, inspirat de viziunea istorică a primului Domn al României întregite, și-a spus răsplată cuvîntul în dramaticul Consiliu de Coroană, ținut la Peleș, în august 1916, după care regele Ferdinand s-a hotărît să tragă spada împotriva neamurilor sale de pe Rin. Reproduc aici o singură frază din cuvîntarea epocală rostită de Nicolae Filipescu, și reamintesc că acel mare patriot a fost cel mai de seamă ctitor al armatei cu care România a figurat cu cinste pe arena celor două războaie mondiale; și tot lui îi datorăm clădirea monumentală a Casei Armatei, cum și întemeierea Liceului Militar modern de la Mînaștirea Dealu, care a dat oștirii noastre promoții întregi de cadre strălucite. Iată ce a spus Filipescu, în încheierea cuvîntării sale: « Măria ta nu poate alege altă cale, în ceasul acesta greu, **hotărîtor**, pentru viitorul neamului românesc, fiindcă țara se vrea unită; iar urmașul lui Mihai Viteazu — oricare ar fi acela — sau se încoronează la Alba Iulia, sau pierde luptînd pe Cîmpia Turzii ». Adînc impresionat de sinceritatea brutală a marelui român, regele a înțeles porunca strămoșilor noștri. Căci hotărîrea aceea de la Sinaia, urmată de un război cumplit, care a culminat cu bătălia victorioasă a Moldovei, din 1917, a dus la reîntregirea țării și la **Unirea tuturor românilor**.

Aveam doar 18 ani, și eram sublocotenent în Regimentul 5 Roșiori, cînd s-a dezlănțuit viforul pe crestele Oituzului; dar nu pot uita vitejia fără seamăn și dîrzenia cu care au apărut ostașii noștri acea palmă de pămînt moldovenesc, pe care atunci se juca, de fapt, soarta țării. Și, poate fără să-și dea bine seama, camenii aceia admirabili, care înfruntau moartea pe Măgura Coșnei, la Grozești și Poiana lui Boboc, sau camarazii lor ce cădeau pe cîmpia Mărășeștilor, nu se jertfeau oare tot într-o apărare a « Legii » moștenită din bătrîni?!

După un pătrar de veac, avem să trăiesc, la comanda Regimentului de Gardă Călare, într-o conjunctură tot atît de primejdioasă, zile de cumplită încordare și de mare răspundere. În seara de 23 August 1944, la izbucnirea Insurecției, mă aflu de strajă la porțile de mieznoapte, avînd ordin să împiedic, **cu orice preț**, pătrunderea dușmanului spre inima Capitalei. Și numai după încheștarea năpraznică, hotărîtoare, de la podul Băneasa, am desprins cu adevărat tîlcul « poruncii » sublime, venită de departe, prin negura trecutului, pînă în vremurile noastre!

După această răscolire adîncă a Istoriei, după acest splendid și sîngeros bilanț de eroism și jertfe,

nu mai încape nici o îndoială că mobilul principal care a insuflat comuniștilor români inițiativa, curajoasă și fericită, din anul 1944, a fost de esență cea mai nobilă, înscriindu-se ferm în poruncile « **Legii pământului românesc** »; a fost același mobil care i-a însuflețit și i-a pornit la luptă pe patrioții din toate vremurile, ori de câte ori ființa însăși a neamului nostru s-a aflat la grea cumpănă. În slujba aceluși mobil, comuniștii noștri au folosit atunci, din plin, o forță nouă, apărută ca organizație politică la începutul veacului nostru, o forță tinerească, ce s-a dovedit a nu cunoaște obstacole, și care își are obârșia în doctrina marxist-leninistă. Să nu uităm că oamenii aceia admirabili erau căliți în temnițe, că mulți au purtat cu cinste arma în 1944, luptând și sîngerînd în rîndurile armatei și ale formațiilor patriotice, iar unii și-au dăruit viața pentru eliberarea și reîntregirea Patriei. Și, de asemenea, să nu uităm niciodată că ei au fost inițiatorii și animatori acelei lupte, inegale, pentru izbînda căreia, după ce și-au asigurat concursul tuturor forțelor naționale, patriotice, al armatei, și chiar adeviziunea monarhiei, ei au pregătit în taină insurecția, au pornit cu hotărîre la luptă, într-una din cele mai primejdioase conjuncturi politice și militare, în care s-a aflat vreodată poporul român.

Iar acum, după ce s-au scurs trei decenii și jumătate de la mărețul act al eliberării, iată cum formulează « **Legea** » iubitul nostru Cîrmuitor și Comandant suprem al oștirii, omul care veghează cu atîta curaj, dîrzenie și înțelepciune, la destinele firești ale Patriei noastre socialiste, și care a înălțat prestigiul României pe culmi pe care nu se ridicase niciodată în trecut. În cuvîntarea istorică, rostită în dimineața de 29 noiembrie 1968, la Ședința Jubiliară a Marii Adunări Naționale, cu prilejul comemorării a 50 de ani de la Unirea Transilvaniei cu România, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a exprimat, răsplat, idealurile de veacuri ale neamului românesc, încheind astfel: « **Jugul asupririi străine poate frîna, pentru un timp, poate întîrzia evoluția unui popor, dar nu-l poate împiedica să-și realizeze aspirațiile de libertate, de unitate și progres, nu poate anihila acțiunea legilor inexorabile ale dezvoltării sale sociale — dacă acel popor este hotărît să trăiască liber** ». În ziua aceea, de mare sărbătoare, mă aflu cu colegii mei, generali veterani, în Sala Congreselor, și am ascultat, cu adîncă emoție, așa cum asculta Țara toată, cuvîntarea care exprima atît de clar și de hotărît concepția de viață a întregului nostru popor; iar către sfîrșit, cînd a fost rostită, răsplat, fraza aceea, care va constitui de azi înainte idealul sfînt al tuturor românilor, am simțit cum inima mi se zbate puternic de emoție, întocmai ca în cele mai înălțătoare și hotărîtoare clipe din viață. Din ropotele de aplauze și din uralele ce nu mai conțineau, patriotul **Nicolae Ceaușescu** a desprins atunci, cu siguranță, că pe drumul pe care pornise cu atîta curaj, drum ales și bătătorit de marii săi înaintași va fi urmat pînă în veacul veacurilor de toată suflarea românească.

General Lt. în rezervă,
MARCEL OLTEANU

COMORILE POVESTESC...

Comorile sînt adevărate comori nu prin trupul lor, uneori de aur sau de argint, nu prin arta cu care meșterii vremii le-au modelat și poate le-au îndrăgit formele, deși fiecare în parte își are importanța sa, ci prin ceea ce ele știu și pot povesti. Și cite nu ne pot spune tezaurele monetare, cîte taine sînt ascunse în sufletele lor inerte. Pentru a le decodifica mesajul, trebuie să ne aplecăm asupra lor cu răbdare și înțelegere, cu dragoste și sfială, să învățăm limba lor, să le cîștigăm încrederea, să le facem să vorbească. Să le ascultăm povestea; fiecare își are povestea lui. Dar istoria lor nu este numai a lor, este aceea a neamului, a acestui pămînt, a acestui popor.

Cu prilejul a tot felul de lucrări agricole, construcții, săpături sau pur și simplu în mod întîmplător, s-a ajuns la descoperirea a importante tezaure monetare, care împodobesc azi muzeele românești, îmbogățesc istoria națională și în același timp își aduc contribuția la patrimoniul istoric și cultural al umanității întregi. Întrucît asemenea descoperiri pe pămîntul României se numără anual cu zecile, ele fiind înregistrate în publicațiile de specialitate, vom alege și aminti numai cîteva.

În august 1971, un copil din Bătășani, județul Vilcea, jucîndu-se la marginea satului, a zărit o monedă. Fiind anunțate autoritățile de resort, în cazul de față Muzeul județean Vilcea, s-au făcut săpături... Și nu mică le-a fost surpriza cînd au văzut că dau peste un vas de lut ce conținea monede antice de argint în greutate de... vreo 7 kg. Examineate de cercetătorii locali, împreună cu specialiștii de la Cluj-Napoca s-a putut stabili că este vorba de monede grecești — tetradrahme, piese a patru drahme, ce-au fost emise în timpul lui Alexandru cel Mare și al urmașilor lui. Numele lui Alexandru cel Mare se poate citi pe 362 exemplare, cel al lui Filip III, pe 46, al lui Seleucus I pe 37, al lui Antiohus I pe două, Lysimah, regele Traciei, pe una, Demetrios Polio-

certes pe 3 și trei exemplare sînt «barbarizate». Prin numărul lor mare, prin varietatea emisiunilor, prin arta cu care au fost gravate tiparele acestor monede, dar mai ales prin precizarea atelierelor monetare în care ele au fost bătute, tezaurul de la Bătășani, pe lîngă valoarea artistică, are și una numismatică și istorică de primă importanță. El se află la Muzeul din Rîmniciu Vilcea.

O altă descoperire importantă s-a făcut în comuna Spring, județul Alba, în anul 1977. Examinată de îndată de către specialiștii Muzeului Unirii din Alba Iulia, s-a precizat că avem de-a face cu denari romani din timpul republicii. Cei mai recentii au fost emiși de către împăratul roman Augustus și se datează în anii 14—12 î.e.n. Acest tezaur face parte dintr-o grupă imensă de asemenea monede republicane ce au fost descoperite pe teritoriul Daciei. Cercetătorii de specialitate din România dar și cei de peste hotare, cum este profesorul M. H. Crawford, de la Universitatea din Cambridge (Anglia), au dat o deosebită atenție unor astfel de descoperiri. Învățații români au subliniat importanța acestor mărturii, care se cifrează cu sutele, unele din ele fiind îngropate în prima jumătate a secolului I î.e.n. Ele constituie o dovadă obiectivă a legăturilor și pătrunderii romanismului în Dacia cu vreo două secole înainte de cucerirea Daciei de către Traian. Tezaurul se află la Muzeul Unirii din Alba Iulia.

La Măgura, în imediata apropiere a orașului Bacău, niște copii de școală, mergînd pe urmele plugului, în primăvara lui 1976, au găsit cîteva monede de argint. Alertați, specialiștii au făcut cercetări minuțioase, care au dus la aflarea unui bogat tezaur de denari romani imperiali. Tezaurul era depus într-o oală și conținea nu mai puțin de 2830 monede romane de argint. Cronologic, denarii romani se înșiruie începînd cu împăratul Augustus și pînă pe timpul lui Septimiu Sever, la sfîrșitul secolului al II-lea. Este cel mai mare te-

zaur de monede romane imperiale descoperit, analizat și publicat din Moldova. El însă nu este singurul aflat în Dacia de la est de Carpați; peste o sută de astfel de tezaure ne sînt cunoscute în această parte a țării. Și toate arată strînsa legătură ce a existat între populația locală carpică și Imperiul roman. Actualmente, întregul tezaur a fost publicat într-un volum aparte, iar tezaurul se află expus la Muzeul de istorie din orașul Bacău.

O raritate pentru numismatica universală și în același timp o importantă contribuție la istoria României, o constituie tezaurul de la Priștea, județul Olt, descoperit cu cîțiva ani în urmă, în ograda unui locuitor, cu ocazia unor săpături ocazionale. Într-un vas de lut erau 141 monede bizantine de argint însoțite de cercei din același metal. Importanța acestui tezaur, cu totul excepțional, constă în faptul că aceste monede se datează în cursul secolului al VII-lea, vreme pentru care izvoarele istorice sînt rare, iar etapa, puțin cunoscută. Monedele sînt hexagrame de argint și au fost emise de către împărații bizantini Constantin al II-lea (641—668), 8 exemplare, precum și de către fiul și urmașul său, Constantin al IV-lea. Menționăm că asemenea descoperiri sînt extrem de rare, atît în lumea bizantină, cît și în afara ei. Întrucît secolul al VII-lea este dominat de economia naturală, monedele din tezaurul de la Priștea este puțin probabil să fi venit și să fi servit ca instrument de schimb. Este mult mai probabil că el, împreună cu obiectele de podoabă, să fi format averea unei căpetenii locale, primită în dar, poate împreună cu alte bijuterii, de la generalii bizantini, într-o epocă de profunde frămîntări și adînci transformări ce se petrec la Dunărea de Jos, în cea de a doua jumătate a secolului al VII-lea. Sînt depuse la Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România, din București.

Dr. doc. BUCUR MITREA

BANATUL

între Remetea Mare și Tibisc

Timișoara se bucură de privilegiul de a avea printre edificiile sale de cultură o instituție muzeală de primă mărime: Muzeul Banatului.

De un secol și mai bine de când și-a deschis porțile, el venerează trecutul acestui colț de țară, este păstrătorul prin timp al mesajului de cultură și civilizație pe care poporul român l-a transmis neîncetat, cu consecvență, cu strălucire și de aici, din Cîmpia Banatului, culturii și civilizației universale. În ultimul timp, valorile tezaurizate sub acoperișul vechiului castel al hunedoreștilor s-au îmbogățit considerabil datorită unor importante descoperiri arheologice aparținând, în marea majoritate a cazurilor, cercetătorilor timișoreni. Datorită lor, pătrundem astăzi mai adânc în tainele pămîntului străbun; datorită lor, cei ce vroiesc să ne cunoască, ne vor cunoaște mai bine, noi înșine vom putea să privim mai limpede izvoarele devenirii noastre. Cu aceste gânduri l-am abordat pentru o lungă călătorie peste milenii pe arheologul **Florin Medeț**, directorul prestigiosului așezămînt de cultură.

— Ultimul deceniu de cercetări arheologice întreprinse de Muzeul Banatului a fost important nu numai prin prisma rezultatelor dobîndite, ci și datorită felului cum aceste cercetări s-au diversificat, încercînd să se armonizeze cu ansamblul de cercetări arheologice naționale. Colectivul de specialiști ai muzeului și-a înscris numele în dreptul unor contribuții remarcabile asupra principalelor trepte de viațuire umană pe teritoriul Banatului, începînd cu perioada neolitică și epoca bronzului, continuînd cu prima și a doua vîrstă a fierului, deci cu semne ale civilizației nord-tracice, căutînd cu tenacitate noi mărturii ale civilizației geto-dacilor, ale perioadei stăpînirii romane în Dacia, mergînd apoi în epoca emoționantă a etnogenezei române și a poporului român și mai departe pînă în miezul orînduirii feudale. Am primit fără întrerupere sprijinul organelor locale de partid și de stat, asigurîndu-ni-se o temeinică bază materială, cu ajutorul căreia ne-am putut desfășura așa cum se cuvine activitatea; rodul muncii noastre a făcut lumină asupra unor goluri din cunoștințele pe care le aveam despre realitățile vechi ale patriei și poporului român. Aș mai adăuga că, pe lîngă noile cercetări de pe șantierele arheologice, la fel de noi sînt și rezultatele unora dintre colegi, care s-au aplecat și au valorificat materiale prețioase intrate cu mulți ani în urmă în fondul muzeului și nestudiate la acea vreme din lipsa cadrelor de specialitate.

— Pentru o logică a lucrurilor, să facem un prim popas în neolitic.

— Aș începe cu descoperirea și cercetarea unui tell de la sfîrșitul epocii neolitice, de prin mileniul al III-lea î.e.n. la Bucovăț, localitate aparținătoare de comuna Remetea Mare, situată cam la 20 km de Timișoara. Trecînd peste descrierea materialului arheologic, care este remarcabil, vreau să subliniez noutatea adusă de condițiile de stratigrafie și de cronologie sesizate în porțiunea cercetată de către arheologul Gh. Lazarovici în elucidarea unor probleme legate de sfîrșitul neoliticului în Banat și de modul în care în această perioadă, poate într-una foarte apropiată, se pregăteau condițiile economico-sociale ce aveau să determine la începutul celui de al doilea mileniu î.e.n. fenomenul de indo-europenizare a populației din zonă.

— Cu alte cuvinte, procesul de asimilare a străvechilor populații.

— Nimeni nu gîndește astăzi indo-europenizarea ca o năvală de triburi indo-europene care distrug în întregime vechile civilizații, care aneantizează practic o populație stabilită de mai multă vreme pe aceste meleaguri, ci ca pe un proces mai complex de asimilare în masa noilor veniți; este vorba de apariția unui grup de populații pe care, în epoca bronzului, îl putem numi tracici. În perioada de mijloc și de sfîrșit a neoliticului se datează și cercetările făcute de Ortansa Radu într-un alt tell, nu departe de Timișoara, la Chișoda. Primele cercetări au avut loc anul trecut, iar rezultatele s-au arătat deosebit de fructuoase, atît sub aspectul apariției unor elemente culturale cu totul noi pentru Banat, cît și în privința cronologiei stabilite pentru această perioadă. Mai trebuie amintite aici cercetările de la Hodoni, reluate în anii din urmă și, cele de dată foarte recentă, din aprilie trecut, efectuate la Fratelia în zona apuseană a Timișoarei. Elementele arheologice obținute la Fratelia evidențiază, în perioada de tranziție din neolitic către epoca bronzului prezența unor elemente de cultură Baden-Coțofeni. Descoperirile acestea sînt importante atît prin încărcătura de material arheologic care aduce, fără îndoială, dovezi grăitoare privind modul de organizare a vieții social-economice a oamenilor de atunci sau prezența masivă a oamenilor în acest mecanism, sînt importante și pentru faptul că atestă pentru această zonă de sud-vest o situație care nu diferă în linii esențiale de ceea ce se întîmplă în restul țării. Avem de-a face în neolitic cu o populație destul de densă, cu un nivel de civilizație avansat.

— Și cu forme specifice în cultură? Mă gîndesc la eventuale similitudini cu Cucutenii Moldovei sau cu Arieșdul, în estul Transilvaniei.

— Să nu uităm că în acest colț al României ceramica pictată a culturii Turdaș-Vinca diferită de cea cucuteniană, este totuși foarte rafinată și că, în același timp, triburile de agricultori de aici își aduc o contribuție valoroasă la evoluția ulterioară a civilizațiilor pe meleagurile țării noastre. Este de ajuns să ne gândim la numărul mare de obiecte din cupru, în special topoare, care atestă nu numai începuturile metalurgiei, ci și un anume nivel de dezvoltare economică, de dezvoltare meșteșugărească a populației din zonă.

— Înainte de a merge mai departe, să ne întoarcem pentru o clipă la fenomenul de indo-europenizare.

— Lucrurile îmi par limpezi: asimilarea, conexiunea de care vorbeam nu s-a produs printr-un hiatus, printr-o eventuală dispariție a populațiilor neolitice agricole ci, dimpotrivă, printr-o implantare pe fondul vechii populații indo-europene și, datorită dezvoltării ei, la un salt de civilizație adus tocmai din acest altor bazat pe vechea civilizație agricolă de-aici.

Epoca bronzului. Un mileniu aproape întreg, al doilea înaintea erei noastre, își pune pecetea pe dezvoltarea producției materiale, pe vizibile diferențieri sociale sau pe mutații ivite în viața spirituală a oamenilor. Din cenușa marilor culturi neolitice se naște o epocă nouă, efervescentă, mai dinamică decât precedentă, în care evenimentul precumpănit, dezvoltarea metalurgiei, face să se audă tot mai des zăngănitul armelor de luptă; în care grupe mari de populații își îmbogățesc credințele despre viață și despre moarte. Mileniul bronzului a lăsat urme numeroase, edificatoare și în pământul Banatului. Unele, au fost scoase la iveală de-abia în ultimii ani. La ele se referă, în rândurile ce urmează, directorul muzeului timișorean.

— Respectind o oarecare cronologie, aș aminti mai întâi cercetările de la Cornești (întreprinse de Ortansa Radu și Tudor Soroceanu), o altă localitate din preajma Timișoarei, atribuite începuturilor și perioadei de mijloc a epocii bronzului. Avem de-a face cu o așezare plană, de mari dimensiuni — mai bine de 10 ha — nefortificată, în care a fost găsită o ceramică ornamentată extraordinar de frumos. Săpăturile de la Cornești evidențiază legăturile pe care puternica așezare de aici le-a avut cu comunitățile culturii Wietenberg din Transilvania. Este o legătură surprinsă în acest context, necunoscută până acum specialiștilor. În același timp, cercetările au relevat integrarea în civilizația de tip specific epocii bronzului a începuturilor democrației militare, cu oarecare diferențieri în cadrul triburilor, dezvoltarea în această cultură materială a unor elemente sesizabile aici, încă de la sfârșitul neoliticului. În afară de Cornești, unde materialele descoperite atestă o așezare ce aparține culturii Vatină, ar fi de amintit reluarea la Cruceni, în extremitatea vestică a Banatului (prima dată, arheologii au poposit aici prin 1958—1960) a lucrărilor din perimetrul uneia dintre marile necropole plane de incinerare din zonă. Reluarea săpăturilor a dus la dezvelirea a încă 26 de morminte (necropola numără peste 130), lăsând să se presupună existența unei comunități puternice — așezarea nu a fost descoperită — în care se disting separații de natură socială. Morminte de luptători, cu arme și podoabe de bronz, altele, mai numeroase, lipsite de podoabe, morminte de copii încărcate cu obiecte din bronz,

semn că familia i-a înzestrat în călătoria de după moarte cu ustensilele necesare. În general, mormintele de la Cruceni cuprind cite trei vase: o urnă în care se depun oasele celui incinerat, o strachină și o ulcică.

— După această scurtă incursiune, ajungem cred la momentul Fratelia; moment de vîrf, dacă ținem seama de numărul pieselor care s-au adăugat de curînd la zestrea muzeului.

— Necropola de la Fratelia însumează peste două sute de morminte fiind, pentru a doua jumătate a epocii bronzului și începutul primei vîrste a fierului, cea mai mare din cite se cunosc pe teritoriul țării noastre. A fost descoperită în urmă cu trei ani și cercetată practic în 1976. Din estimările pe care le putem face, fără să greșim prea mult, pentru că locul unde se află este o zonă construită, ea trebuie să se fi cifrat inițial la 4—500 de morminte. Atît necropola de la Cruceni, cît și cea de la Fratelia, de la Bogda, Parța sau Moravița sînt din aceeași epocă și aparțin aceleiași grup de populații. Toate pledează pentru o continuitate de viață a populației nord-tracice, pentru că putem vorbi acum de tracii din nord, așa cum puteam vorbi — și Fratelia este relevantă în acest sens — despre un nivel economic și social avansat al grupurilor de atunci. La Fratelia, spre deosebire de Cruceni, inventarul mormintelor este foarte bogat. Nu mai avem de-a face cu triada de vase: urnă, strachină, ulcică decît în mîi puțin de jumătate din mormintele necropolei. Majoritatea conțin 4, 5, 6 sau 8 vase, la care se mai adaugă și alte piese de inventar. Nu este o întîmplare și nici un fapt legat doar de spiritualitate, ci și reflecția într-un ritual de înmormîntare a unor condiții cotidiene de viață mult mai complexe, mult mai bogate, mult mai statornice ale comunității. Surprinde că pînă acum, la Fratelia nu s-au găsit arme. Faptul acesta, la care se adaugă descoperirea făcută în zonă cu două decenii în urmă la Pădurea-Verde, lîngă Timișoara, cînd a fost scos la iveală un sanctuar din aceeași perioadă cu multă ceramică, printr-o foarte frumos vas solar, permite să se avanseze ipoteza existenței unui grup de populație organizat într-o uniune tribală numeroasă, care a trăit într-o regiune ferită de eventualele atacuri ale altor triburi prin însăși puterea ei.

— Transpunerea în lut a discului solar cu o mie de ani înainte de a apare în sanctuarul dacic de la Sarmizegetusa mi se pare un lucru extraordinar și, totodată, tipic zonei în care ne aflăm.

— Vasul solar de la Timișoara întărește argumentul pe care-l susținem, anume că aici a trăit cu multe secole înaintea erei noastre o colectivitate umană cu o organizare avansată. La Fratelia s-a descoperit pentru prima dată atît necropola, cît și așezarea care a produs-o. În imediata ei apropiere, pe un cîmp absolut neted, se află dispuse locuințele semiîngropate și bordeiele acestei populații nord-tracice. Așezarea nu era fortificată; structura locuințelor, precum și faptul că se desfășoară pe o mare întindere, ne îndrituiește să vorbim despre un nivel avansat de viață. Aici, nu mai avem locuințe semiîngropate cu o singură încăpere, ci cu 2, 3 și chiar cu 4; în ele nu mai găsim totdeauna vetre de foc, găsim adeseori cuptoare în adevăratul sens al cuvîntului, ridicate pe verticală, a căror fațuială exterioară este ornamentată cu volute și spirale, cu un gust artistic deosebit. Cercetările, încheiate în primăvara acestui an, atestă pentru unele locuințe

incendierea și sfârșitul lor violent; nu pentru toate, pentru că nu toate aparțin aceleiași perioade de timp. O locuință semiîngropată durează 50—60 de ani, după care trebuie abandonată datorită lipsei de igienă, pământul nu suportă ceea ce omul poluează, chiar și în mică măsură, cum se întâmpla în acea vreme. Necropola de la Fratelia, unde am restaurat 55 de morminte, va avea drept rezultat muzeistic o colecție de peste șase sute de piese ceramice și numeroase obiecte din metal, începând cu podoabe, pandantive, brățări, continuând cu unelte, cum sînt fierăstrăul, dalta, sumum-ul de oglindire a nivelului unei societăți în care, alături de agricultori și crescători de vite își făcuseră apariția și meșteșugarii. Interesant este și faptul că descoperirea așezării ne-a permis să privim cu alți ochi o serie de puncte arheologice. După Fratelia, am depistat o așezare de aceeași epocă la Vizma, în zona de

nord a județului Timiș. Tot după aceea, nu departe de Voiteg, a mai apărut o astfel de așezare. Treptat, ele se multiplică, demonstrînd intensitatea de viață nord-tracică pe aceste meleaguri.

— În muzeu sînt expuse două piese interesante, datate la sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului: un ac și un pumnal. Miezul lor este din fier — lucrul acesta se vede la fiecare curbură a obiectelor — și numai suprafața exterioară este din bronz, marcînd astfel momentul tranziției de la un metal la celălalt. Ce element nou aduce Fratelia la cumpăna dintre aceste două vîrste ale timpului?

— O modificare în ornamentica ceramicii, în tehnologia de lucru, în ultima etapă de dezvoltare pe care i-o cunoaștem. Este important pentru că prin aceasta, Fratelia devine o verigă foarte apropiată de o așezare aparținînd primei vîrste a fierului, pe care am cercetat-o în ultimii ani la Remetea Mare.

BRONZUL din bazinul transilvan

Urmele lăsate în Banat de prima vîrstă a fierului debutează, așadar, cu descoperirea de la Remetea Mare, unde v-ați adus, după cite știu, o contribuție importantă.

— Mai întîi, trebuie menționată contribuția unui țaran din sat, care a dat întîmplător peste un mormint din a doua vîrstă a fierului, ce putea fi considerat drept celtic. La fața locului mi-am dat seama că nu era vorba numai de o necropolă din a doua vîrstă a fierului, pe care sîntem în măsură să o numim dacică, ci și de o mare așezare aparținînd primei vîrste a fierului. Ea a furnizat, la un an după cercetare, o situlă de bronz datată în sec. al X-lea î.e.n.

— Am văzut vasul în muzeu; are un decor cu lebede care duc cu ele discul solar. Se distinge pînă și urma compasului cu care au fost trase cercurile.

— Situla de la Remetea Mare este cunoscută lumii științifice, a fost publicată în urmă cu cîțiva ani în revista *Dacia*; vasele de acest tip sînt produse undeva, în bazinul superior al Tisei și iradiază din centrul de producție, unde locuia foarte probabil tot un trib nord-tracic, pînă la Marea Baltică și Adriatică, în tot centrul european,

incluzînd și teritoriul țării noastre. Pînă acum, se mai cunoșteau pe continent 23 de vase de acest tip, numai zece dintre acestea fiind păstrate așa de bine ca situla de la Remetea Mare. Ele provin din Olanda, R.F.G., Polonia, R.D.G., Ungaria, Cehoslovacia, Iugoslavia, Elveția și Italia. Dacă ne gîndim bine, vedem că avem de-a face cu o axă de comerț care lega Baltica, adică drumul cositorului și al chihlimbarului de drumul sării și al produselor de bronz transilvănene, cu altă axă, trecînd prin nordul Italiei către aceeași zonă a bazinului transilvan, care a avut în epoca aceasta îndepărtată a istoriei Europei un rol deosebit de important.

— Descoperirea a rămas doar o reușită muzeistică?

— Situla de la Remetea Mare ne-a făcut să înțelegem o altă descoperire făcută puțin timp după aceea. Nu departe de necropolă de la Fratelia, într-o cărămidărie a orașului, am dat peste un mic depozit de obiecte din bronz care, spre deosebire de numeroase altele, caracterizate printr-o acumulare de unelte ce se îngroapă într-un moment de primejdie — seceri, topoare de același tip etc — era compus numai din trei piese diferite: un ciocan, o

nicovală și o daltă. Este, de fapt, inventarul de bază, atîta cît s-a păstrat — poate că vor fi fost acolo și alte unelte, care n-au ajuns la noi — este atelierul de bază al unui meșter orfegar. Tipul de nicovală are niște adîncituri care permit realizarea ornamentului în relief, în timp ce ciocanul, rotunjit la unul din capete, explică folosirea lui la laminarea foi de bronz din care se realiza situla.

— Poate fi localizat aici un alt focar de emisie?

— Nu; în schimb, descoperirea rămîne importantă, pentru că atestă circulația pe spații mari, din locul de origine, a meșterilor orfegari, care îndeplineau probabil și funcția de negustori, cărîndu-și cu ei produsul nu gata finisat, pentru a-l ornamenta la fața locului. Distanța dintre Fratelia și Remetea Mare este de maximum 30 de kilometri, deci ușor de parcurs. Trebuie să mai adaug faptul că situla ne dă posibilitatea să datăm foarte exact așezarea tracilor de nord din această a doua localitate. Ea se află pe o movilă de nisip avînd, prin secolele X, IX și începutul celui de la VIII-lea î.e.n. un singur nivel de locuire, datat cu precizie datorită situlei. Așezarea de la Remetea Mare a mai furnizat, pe lângă sur-

priza descoperirii unor locuințe de suprafață, de mari dimensiuni, și pe cea a identificării unor gropi și vase uriașe pentru provizii, element mai puțin cunoscut pînă astăzi pentru prima vîrstă a fierului. Se știe că locuințele sînt dispuse îndeobște către răsărit și miazăzi, punctele cardinale cele mai luminate. Aici, tocmai această zonă a fost nelocuită. În schimb, ea este împănată cu gropi și puțuri rituale, pe fundul cărora s-au pus trei sau patru vase. Puțurile acestea rituale au o mare importanță pentru înțelegerea lumii spirituale a populației nord-tracice de pe teritoriul țării noastre, care păstrează în panteonul ei sacru divinități urano-solare și divinități htoniene. Fenomenul este cunoscut la toate populațiile indo-europene, nu numai la traci; în Grecia se practica puțuri rituale dedicate divinităților htoniene, subpămîntene numite bothros, astfel că pe cele de la noi le-am putea numi bothrosuri. Orientarea către est și către sud poate fi înțeleasă numai prin relația cu cultul soarelui, evidențiată și de alegoria carului solar purtat de păsări călătoare, simbol de reînnoire anuală a întregii lumi, de revenire la viață.

— Imaginea dezvăluie, într-adevăr, o emoționantă sensibilitate artistică.

— Așezarea a mai arătat și alte lucruri demne de luat în seamă. Prezența unor mulaje pentru turnarea obiectelor din bronz demonstrează existența metalurgilor dincolo de orice îndoială. Nivelul avansat de civilizație este subliniat și de descoperirea unei fintini aparținînd secolelor X—IX î.e.n. adîncă de 4,5 m. Locuitorii au săpat-o în solul nisipos al movilei, pînă au ajuns la pînză freatică, acolo unde de găsește și astăzi. Așezarea de la Remetea Mare și-a încheiat probabil existența la începutul sec. al VIII-lea î.e.n. cînd, la numai 3 km. de ea se dezvoltă o așezare nord-tracică fortificată, încadrată în complexul cultural Basarabi, ce se datează în secolele VIII—VI î.e.n.

— Ea a reînviat, însă, o jumătate de mileniu mai tîrziu.

— Da, dar mai întîi aș vrea să ne reîntoarcem la epoca din care avem materialul de la Remetea Mare. Prin anii 1969—1970 au început cercetările într-o mare fortificație cu valuri de pămînt deosebit de puternice aflată în hotarul satului Herneacova, comuna Receaș. Se pare că ea datează din perioada de sfîrșit a Hallstatt-ului, a epocii primei vîrste a fierului, fiind ceea ce am putea numi o așezare dacică tim-

purie sau protodacică și păstrînd încă amprenta hallstattiană. Cercetările începute acolo vor continua în anii următori, aruncînd o lumină nouă asupra epocii de început a civilizației geto-dace, din vremea cînd ea începe să fie amintită în izvoarele antice, adică din secolele VI—V î.e.n. Revin acum la Remetea Mare unde, la o distanță de cinci secole după sfîrșitul așezării, pe această movilă și-a stabilit necropola o comunitate dacică aflată într-o așezare vecină, rămasă încă necunoscută. Am cercetat un număr de 18 morminte — atitea au mai fost păstrate — și constatarea cea mai importantă se rezumă la faptul că inventarul funerar în care există numeroase piese de factură celtică, mai precis, unele dintre aceste imitind produse celtice, aparține, fără îndoială, populației autohtone, dacilor. Era firesc la acea dată ca bunurile materiale, ceramica lucrată la roată, bundoară, ori piesele din metal, să circule, mai ales că numărul de monede găsite în veacurile III—II î.e.n. cînd se formează această necropolă, este foarte mare, dovînd că în teritoriul Banatului exista o rețea de tirguri, o rețea permanentă de schimb, locuri tradiționale de tirg; este firesc ca populația dacică din Banat, care îi are la sud de Dunăre pe scordisci, iar la nord comunități celtice pătrunse pe Mureș, să întrețină relații de schimb, să conviețuiască în bune raporturi ca populația celtică.

— Si, inevitabil, să lase urme reciproce în cultura lor.

— Un vas lucrat cu roata olarului își pierde la un moment dat etnia, este produs în serie pentru a fi vîndut. În mormintele de la Remetea Mare, mai cu seamă în cele princiare, de conducători, predomină elementele celtice, dar există și piese dacice lucrate cu mîna; nu înseamnă de loc că avem de-a face cu un trib dacic care s-a celtizat și nici cu celti aflați într-un proces de dacizare. Vasele lucrate cu mîna au totdeauna o arie de răspîndire mult mai restrînsă, producția lor este mai mică decît a celor lucrate cu roata. La aceasta se mai adaugă faptul că numeroase piese care la prima vedere par celtice, nu sînt de fapt decît imitații ale unor forme de fibule, să zicem, făcute local, în comunitatea respectivă de un om care nu respectă canoanele de lucru ale celtilor.

— Ceramica dacică poate face și aici multă lumină.

— Există multă ceramică dacică precum și alte piese care, deocamdată nu au fost atestate în morminte

de factură celtică, nici la sud, nici la nord; ele sînt specifice populației dacice de aici. Ritualul de înmormîntare este, în unele morminte, diferit de cel întîlnit la celti. Si celtii și dacii practicaau incinerarea, dar primii nu au arătat, din cîte știu eu, pe tot continentul european, forma banchetului funerar care încheia înmormîntarea cu spargerea vaselor folosite la banchet și îngroparea lor alături de cel dispărut.

— Am privit fotografiile luate după dezgroparea mormintului unuia dintre șefii acelei comunități. În inventarul depus lîngă oasele sale incinerate se găsesc cîteva obiecte de factură celtică: ceramică, o sabie, o lance, iar în vasele ce au fost sparte după banchetul funerar, două străchini dacice de toată frumusețea.

— Esențial este că putem vorbi de o primă necropolă dacică în Banat, cercetată arheologic la Remetea Mare. Ea vine să completeze o mai veche descoperire dacică de la începutul secolului, făcută undeva tot în hotarul acestei comune, cînd s-a scos din pămînt un tezaur de monede romane și de podoabe dacice.

— Putem vorbi despre o primă necropolă dacică, dar și de alte puncte arheologice care aduc la suprafață dovezi grătore de aleasă viețuire a strămoșilor noștri.

— Despre tezaurul de monede republicane romane de la Jdioara de pildă, care completează seria foarte numeroasă de descoperiri monetare din Banat sau despre Cenad, inclus în cercetările noastre din ultimii ani, unde au apărut primele fragmente de ceramică dacică, primele vase de epocă La Tène, care pot fi atribuite dacilor. În sfîrșit, aș încheia cu o descoperire de asemenea recentă, realizată cu sprijinul unui pasionat speolog amator de la Universitatea din Timișoara asistentul Alex. Abramovici, care m-a condus într-o peșteră greu accesibilă, încă activă din Cheile Carașului, unde calcarul alb așternut pe fundul ei arată că nu a fost locuită niciodată. Aici, am găsit fragmente ceramice din care s-au putut reconstitui trei vase de factură dacică, databile din secolul trei poate doi î.e.n., ce nu trebuie înțelese în acest context decît amintîndu-ne izvoarele antice despre cultul lui Zamolxe cel subpămîntean. Cultul subpămîntului al lui Zamolxe, avînd o firească legătură cu puțurile adîncite în pămîntul așezării hallstattiene, mai vechi cu cîteva sute de ani, de la Remetea.

— Aceasta ar fi o prezentare sintetică, pînă în momentul cînd Dacia este cucerită de legiunile romane.

In umbra celebrului Tibiscum

Un castru puternic în apropiere de Caransebeșul de astăzi, ridicat la răscrucea unor drumuri importante, care duceau către Lederata, Dierna sau Ulpia Traiana Sarmizegetusa; o așezare civilă înfloritoare, atestată cu rangul de municipium, care continuă să dăinuie și după retragerea administrației romane, oferind astăzi arheologilor un nesecat izvor de cercetare.

— Cercetările de la Tibiscum au o amploare deosebită, pentru că ne aflăm în fața unui oraș roman și a unui castru roman de mari dimensiuni, ce ridică probleme foarte complexe și de lungă durată pentru cercetarea arheologică. Una dintre realizările Comitetului județean de partid Caraș Severin în legătură cu acest monument a fost protejarea sa prin scoaterea din circuitul agricol a zonei castrului și a așezării civile alăturate. Mai rămâne necercetat încă — și lucrul acesta va fi înfăptuit în anii ce urmează — marele oraș de pe celălalt mal al Timișului; la fața locului ai impresia că te afli în două așezări: orașul propriu-zis, ce se întindea pe 10—12 ha către Porțile de Fier ale Transilvaniei, către Sarmizegetusa și castrul, împreună cu canabae-le sale, de asemenea fortificate în preajma războaielor marcomanice, construit pe stînga Timișului, pentru a fi în legătură directă cu puternicele castru romane de pe drumul Vărădia—Berzovia.

— Care este stadiul actual al lucrărilor?

— Cercetările efectuate în colaborare cu un colectiv al Muzeului din Caransebeș au ajuns, odată cu dezvelirea mai multor monumente, în faza studiilor intensive. Ele se concretizează prin degajarea a trei dintre porțile castrului, prin stabilirea unei stratigrafii — un castru de pămînt suprapus de un altul de piatră, lărgit apoi foarte mult — și prin evidențiere, în așezarea civilă, a unor condiții de viață economică deosebit de dezvoltate. Aici a fost cercetată o pivniță de negustor roman, din care s-au scos peste 150 de vase și numeroase alte obiecte, și tot aici a fost adus la lumină, de către Doina Benea, primul atelier de sticlărie romană cunoscut pe teritoriul Daciei. Este vorba de un atelier de mărgelă cu o producție impresionantă — dintr-o singură încăpere, într-o singură zi s-a colectat peste un kilogram de bucăți de sticlă colorată — de unde am putut trage o concluzie prețioasă, anume că tipurile de mărgelă fabricate în așezarea romană de la Tibiscum se aseamnă adeseori cu podoabele găsite într-un mare număr de morminte de înhumăție din Cîmpia Banatului și din Cîmpia Panonică, atribuite pro domo sarmatilor. Recenta descoperire repune în discuție toată această problemă. Rezultatele rămîn să fie verificate, pentru că trebuie trecute în revistă toate mormintele și continuată cercetarea în casa-atelier de acolo.

— Am înțeles că sticla se producea în altă parte și că aici era numai retopită în mărgelă.

— Într-adevăr, acesta era procedeul. Prin anii 1968—1969, tot la Tibiscum se descoperea un capac

de vas paleocreștin cunoscut lumii științifice prin publicarea sa de către profesorul Marius Moga. Un capac de vas roman, aparent banal, căruia proprietarul i-a ferestruit mînerul discoidal, transformîndu-l într-o cruce. Faptul că acest capac a fost găsit într-o locuință romană nedepartată sigur după anul 271 e.n. unde în veacurile următoare se folosea vatra de foc, ceea ce nu mai era tipic pentru epoca romană, demonstrează continuitatea dacoromană la Tibiscum căreia, pentru această perioadă, îi putem adăuga și alte dovezi de prezență paleocreștină. În sprijinul acestei concluzii vine și un alt element convingător: aggerul de lut bătătorit al castrului a fost folosit, după anul 271, drept loc pentru amplasarea bordeielor populației dacoromane.

— Ce importanță avea aggerul?

— Aggerul era valul de pămînt pe care circula militarul roman, în spatele zidului de apărare, să vadă ce se întîmplă în afară. În agger, în lutul acesta bătătorit, se practicau bordeiele, sprijinite direct pe zidul de piatră. Existența lor vine nu numai să întărească ideea continuității populației care a trăit aici. Semnificația este mult mai profundă, dacă ne gîndim că acest castru se afla în cîmpie, într-o zonă joasă de pe valea Timișului. Pe aici se intră în Porțile de Fier ale Transilvaniei, alături se întinde Cîmpia Banatului, iar în direcție opusă, se ajunge la Orșova, pe malul Dunării. Aici, populația dacoromană nu se retrage la 271 către munte, nu-și schimbă locul, ci menține castrul, chiar și fără să mai aibă funcția militară de dinainte, ca pe un centru întărit, unde să se poată apăra, la nevoie.

— Și în sînul căreia își face apariția o comunitate creștină.

— Capacul de pe vasul de cult păstrat într-o clădire cu ziduri de piatră, ce va fi avut o funcție de cult, ne dă certitudinea înfrîpării unei comunități creștine. Dacă ne mai amintim că tot aici s-a găsit un tezaur de mai multe sute de monede din bronz aparținînd veacurilor al patrulea și al cincilea, ne dăm seama de ce Tibiscum devine una dintre așezările foarte importante, nu numai pentru perioada stăpînirii romane în Banat, ci și pentru mai tîrziu, pînă prin veacul al șaptelea. Săpăturile de aici sînt departe de a fi ajuns la concluziile finale. Cercetarea unui asemenea sit arheologic, o adevărată Troie, cu patru nivele suprapuse, ridică probleme de tehnică și de timp, de grijă și de mare responsabilitate. Ea nu poate fi făcută oricum. Vreau să mai precizez faptul că, atît la porțile castrului, cît și în pivnița negustorului, datată în a doua jumătate a secolului li e.n. se află prezentă masiv ceramică de factură dacică. Nu așa cum se făcea pe vremea lui Burebista sau Decebal, ci o ceramică lucrată la roată, pe care apare briul alveolar, respectînd forma tipului de vas lucrat cu mîna, evident de tradiția locală; este una dintre verigile prin care putem susține continuitatea dacilor în epoca romană, iar apoi, pe același loc, continuitatea dacoromană.

— Pînă unde se păstrează, în neîntreruptul fir al continuității, numele dinții al castrului?

— La cele ce am spus mai înainte, se mai adaugă trei documente din secolul al XV-lea cînd, într-o hotărnicie din apropiere de Caransebeș este amintită printre așezările din preajma orașului, localitatea Tivisc. Unul din puținele cazuri cînd numele vechi, dacic, perpetuează în toponimie pînă la mijlocul acestui mileniu; după aceea, întîlnim de regulă Jupa, care își avea vatra în altă parte, la cîteva kilometri de castru. La perioada cercetărilor romane alături și lucrările de la Cenad, aflate deocamdată în faza începuturilor, importante însă, pentru oglindirea vieții romane, apoi daco-romane, pe valea inferioară a Mureșului, pe cele de la Criciova și Bolvanița, de mai mici dimensiuni, dar unde s-au descoperit edificii romane; iată, deci, o paletă întreagă de descoperiri care vin să ateste atît condiții de viață economică înfloritoare, cît și să certifice prin dovezi de necombătut continuitatea neamului nostru pe acest pămînt. În perioada cînd Tibiscum își duce ultimele veacuri, după părăsirea Daciei, putem vorbi cu siguranță despre o obște romanizată în sinul căreia se definitivă procesul de formare, ca pe întreg teritoriul țării noastre, a poporului român, a limbii române. Este totodată momentul de început al relațiilor de tip feudal, care se vor cristaliza de-abia în mileniul al doilea.

— În acest context cred că trebuie amintite și alte descoperiri făcute de colectivul dv.

— A fost adus în muzeu un mormînt din veacul al IV-lea e.n. cu mărgele, cu fibule de tip roman, cu vase de lut lucrate la roată, descoperit în Timișoara; la Pădurea Verde, care trebuie pus în legătură cu procesul de romanizare a populației autohtone. La Hodoni s-a dezvelit o așezare de foarte mari dimensiuni, aparținînd tot veacurilor III—IV e.n. În sfîrșit, la Cenad, Opațița, Deta, Lenaheim, Ianova, Buzias, Remetea Mare, șirul localităților ar trebui să fie de ordinul zecilor — avem așezări databile în veacurile al III-lea, al IV-lea și al V-lea, cu o ceramică de factură romană, lucrată cu roata, așezări deschise, nefortificate, sigur sedentar-agricole, fiindcă am dat peste chiupuri mari pentru provizii; la Satchinez, mai ales, am săpat cîteva gropi de provizii unde, alături de ceramica aceasta cenușie, făcută cu roata, caracteristică Banatului secolelor IV—V, apar și amfore romane cu coaste, care datează întregul complex la sfîrșitul veacului al III-lea și începutul celui următor. Toate aceste așezări bine conturate pe care le întîlnim în Banat sugerează mari concentrări de populație; o populație sedentară, predominant agricolă, cu un nivel de viață economică și socială foarte avansat, permițîndu-ne să înțelegem modul cum' contactul cu semințiile migratoare nu a însemnat nici distrugerea acestei populații, nici dispariția ei. Obștile romanizate cu puterea lor economică deosebită, cu organizarea socială, juridică și politică întărită în urma contactului cu civilizația romană, sînt mai puternice, sînt superioare noilor veniți. Iată de ce, zic eu, sub acest aspect arheologic, putem discuta nu numai despre continuitate, ci și despre permanența populației de pe acest spațiu geografic, gîndind-o în acest chip, cu asimilările ce se petrec aici, cu dispariția unor varii popoare migratoare, care trec și nu prea lasă urme în sol. Dacă mai menționăm că descoperirile de monede de bronz din secolul al IV-lea sînt în Banat mai numeroase decît în oricare zonă din preajma imperiului roman

pentru aceeași perioadă de timp, dovedim cu un argument în plus dimensiunile acestei viețuiri.

— Ce alte răspunsuri mai dă, din punct de vedere arheologic, Banatul veacurilor următoare?

— Evident că nu ne-am oprit cu cercetările la epoca romană. Venind mai aproape în timp aș aminti, de pildă, un mormînt avar, recent descoperit la Timișoara, aparținînd unui călăreț cu cal; urme avar apare în mai multe locuri din vestul țării, nu numai în Banat. În afara acestui mormînt de migrator, mai sînt de amintit bordeiul din veacul al IX-lea, identificat în necropola de la Fratelia și, din nou, Remetea Mare.

— Iată un exemplu de locuire neîntreruptă a perimetrului în care s-a dezvoltat Timișoara de astăzi, în veacurile de început ale feudalismului.

— La Remetea Mare, pe aceeași movilă care adăpostește necropola din epoca fierului, s-a așezat o obște autarhică, în economie naturală. Noi am degajat trei bordeie, o vatră de foc, pe care era pusă o vatră portativă, împreună cu creuzetele de turnat metalul și un mic mulaj de lut pentru lingouri, un cuptor de olar, precum și opt morminte de inhumatie, fără inventar, aparținînd aceleiași comunități. Iată că, numai din cîteva elemente, ni se conturează caracterul agricol, meșteșugăresc, tipic unei obștii românești, cu o viață materială îndestulătoare, care își are meșterul ei orfevrar, meșterul olar, un cuptor cu o tehnologie asemănătoare cu a celor romane, cu același sistem de ardere. Ne aflăm în fața unei comunități românești, așa cum trăia ea în acel moment. În bordeie foarte bine conturate, vetrele sînt separate cu cuptoare de piatră, așa cum le întîlnim în multe locuri din România, așa cum le-am găsit și la Cenad într-o săpătură de acum cîteva ani, făcută într-un strat datat tot în secclele IX—X e.n., din apropierea Cenadului feudal de mai tîrziu.

— Așadar, mileniul mut a început să vorbească din ce în ce mai răspicat.

— Greșit îl consideră unii astfel, pentru că el este mai mult decît grăitor. Ceea ce am arătat în această succintă trecere în revistă reprezintă adevăruri de necontestat.

— Ca să încheiem, care ar fi cele mai noi preocupări ale arheologilor timișoreni?

— Printre obiectivele cele mai apropiate, legate în spațiile istoriei de epocile la care ne-am referit, se înscriu din nou Cenadul, probabil vechea capitală a lui Glad, unde lucrările vor continua și în anii următori; după aceea, dezvelirea integrală, pregătirea pentru restaurare și predare în circuit turistic a cetății feudale de la Jdioara, unde arheologul Adrian Bejan a scos la iveală elemente cu totul necunoscute pînă acum: două bastioane-locuință, un bastion de poartă, precum și necropola feudală tîrzie, din veacurile al XVI-lea și al XVII-lea, ce suprapune așezarea romană de la Criciova.

Cercetările noastre, mai cu seamă în acest ultim deceniu arheologic au încercat să demonstreze nu numai continuitatea indiscutabilă a populației daco-romane și românești pe aceste meleaguri, ci și faptul că istoria pămîntului pe care trăim nu este nici izolată, nici ruptă din contextul de înțelegere al istoriei europene, al istoriei umanității, că ea își aduce o contribuție proprie, deosebit de valoroasă.

„HAI SĂ DĂM MÎNĂ CU MÎNĂ“

120 DE ANI DE LA UNIREA PRINCIPATELOR

Fiecare epocă, în raport cu aspirațiile urmărite, își are cîntecele și îndemnul ei. Cuvinte magice care însușesc conștiințele, concretizează o credință și luminează căile viitorului.

În 1848 s-a strigat, de pe baricadele revoluției, «*Deșteaptă-te române*», iar în deceniul următor, ca urmare a flăcărilor aprinse pe Cîmpia Libertății de la Blaj și pe Cîmpia Islazului, marele îndemn a fost «*Hai să dăm mînă cu mînă, cei cu inima română*». În 1916 conștiințele românești vor fi răscolite de un alt îndemn, de un alt cîntec: *Treceți batalioane române Carpații!*

Toate cele trei îndemnuri au reprezentat, în etape diferite, același imperativ al istoriei românilor: Unirea tuturor celor de o limbă și un cuget. «*Unirea și unimea (n.n. solidaritate) națională* — scria George Barițiu în 1844 — sînt bunuri mari, importante și însușești, care nu cer mai mult decît voința tare de a fi și a rămîne un singur popor: domnitorul, aristocratul, bătrînul, junele, pruncul, toți naționali, toți frați, vorbitori ai unei limbi păstrate de străbuni și veacuri, toți fii ai unui popor păzitor de legi morale, înflăcărat de libertatea patriei, iubitor al semnelui său, suferitor al streinului pînă unde suferă independența națională».

Unirea a fost preconizată la 1848 prin toate programele revoluționare. Moldovenii au anticipat-o

mai întîi prin manifestul de la Brașov, intitulat *Prințiunile noastre pentru reformarea patriei*, care la punctul VI prevedea «*Unirea Moldovei și a Valahiei într-un singur stat neatîrnat românesc*», și apoi prin *Dorințele partidei naționale*, publicate la 15 august de M. Kogălniceanu. «*Unirea Moldovei cu Țara Românească* — afirma Kogălniceanu — e o unire dorită de veacuri de toți românii cei mai însemnați ai amînduror Principatelor, o unire pe care, după spiritul timpurilor, cu armele în mîini au vroit să săvîrșească Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, carele și ajunsese a se intitula: *Cu mila lui Dumnezeu domn al Țării Românești, al Moldovei și al Ardealului*».

La rîndul lor și revoluționarii munteni declarau prin ziarul «*Pruncul român*», la 13 iulie 1848: «*Moldova nu poate fi fericită pînă cînd nu va fi unită cu țara de dincoace de Milcov. De va voi să alcătuiască un stat aparte, va fi totdeauna fără putere, nu va putea rezista influenței vecinilor săi și va cădea pradă oricărui inamic ce se va scula împotriva ei. Această ne așteaptă și pe noi, muntenii, de nu ne vom uni cu moldovenii. România toată, această mare familie de frați, nu poate fi fericită, nu poate fi tare și puternică decît numai prin unire, prin unire numai vom alcătui un stat mare, un stat care nu are a se teme de nici o putere streină și care să fie considerat între celelalte staturi libere*».

Vorbind în 1850 despre « Mersul revoluției în istoria românilor », N. Bălcescu afirma în mod solemn: « Unitatea națională fu visarea iubită a voievozilor noștri cei viteji, a tuturor bărbaților noștri cei mari, care întinpină în sine individualitatea și cugetarea poporului spre a o manifesta lumii. Pentru dinsa ei trăiră, munciră, suferiră și munciră ».

Revoluția de la 1848 a pus astfel problema Unirii cu toată puterea, dar nu a putut-o realiza, datorită poziției categorice a celor trei mari imperii vecine: otoman, țarist și habsburgic. Datorită coalizării acestora, revoluțiile din sud-estul Europei au fost înfrînte, iar revoluționarii — N. Bălcescu, C.A. Rosetti, Brătianu, Golești, D. Bolintineanu — siliți să ia calea exilului. Sancțiunea de care au fost loviți a fost transformată însă de ei într-o nouă baricadă, problema Unirii Principatelor devenind în străinătate principala lor preocupare. Prin reviste ca « România viitoare », « Republica română », « Junimea română » și altele, prin numeroase broșuri și articole publicate în ziarele franceze, engleze, belgiene, italiene, precum și prin contactele cu principalii bărbați de stat ai Franței și Marii Britanii, ei au izbutit să facă din revendicarea unirii Moldovei cu Țara Românească o adevărată problemă europeană, un imperativ al timpului.

În primăvara anului 1856, cînd reprezentanții marilor puteri europene — Anglia, Franța, Austria, Prusia, Rusia, Turcia și Regatul Sardiniei — s-au adunat la Paris pentru a pune capăt războiului din Crimeea (1853—1855), război în care Rusia fusese învinsă, și pentru a reglementa problema Orientului, printre chestiunile ridicate la ordinea zilei a fost datorită intervenției lui Napoleon al III-lea și sprijinului lui Camillo Cavour, primul ministru al Sardiniei și chestiunea Unirii Principatelor. Congresul a decis astfel, lucru nou în istoria Europei, ca locuitorii celor două Principate dunărene să fie consultați ei înșiși asupra organizării viitorului lor prin alegerea unor adunări speciale (Divanurile ad-hoc), ce urmau să formuleze dorințele Principatelor. În urma acestei hotărîri s-a permis totodată reîntoarcerea exilaților în țară, și astfel s-a deschis în cadentele « Horei Unirii » a lui V. Alecsandri, campania pentru realizarea dezideratelor exprimate la 1848. În fruntea luptătorilor moldoveni se aflau M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, C. Negri, iar ai celor munteni, C.A. Rosetti (Bălcescu murise în 1852), Ioan C. Brătianu, Al. G. Goleșcu și alții. Ca și la 1848, au apărut noi periodice care au militat pentru unire: « România literară » și « Steaua Dunării » — la Iași, « Concordia », « Timpul », « Buciumul », « Românul », « Naționalul » — la București, s-au constituit pretutindeni comitete ale Unirii, creîndu-se în ambele Principate o atmosferă însuflețită pentru marele ideal național.

Adversarii Unirii, fostele familii domnitoare și totodată Turcia și Austria, luptau însă și ei din răsuputeri, prin corupție și teroare, pentru a împiedica poporul a se manifesta conform dorințelor sale. Exploatîndu-se dorința de a domni a caimacanului Moldovei, Nicolae Vogoride, acesta a fost îndemnat, ca utilizînd o largă serie de ingerințe și samavolnicii, să falsifice alegerile pentru Divanul ad-hoc din Moldova, care a dat astfel o majoritate antiunionistă. La protestul luptătorilor unioniști moldoveni, Marile Puteri au anulat însă alegerile din Moldova, la noile alegeri și Moldova ca și Țara Românească votînd cu un mare entuziasm pentru Unire. În fața acestei situații, pentru a nu sa da o lovitură prea puternică Turciei, unele din Marile Puteri, printre care și Anglia, au adus în 1858, prin Convenția de la Paris,

hotărîrea, trecînd peste votul Divanului ad-hoc, ca cele două Principate să aleagă doi domni, să aibă două guverne și două capitale, « Unirea » urmînd să fie reprezentată numai printr-o comisie centrală la Focșani, care urma să propună aceleași legi pentru ambele principate.

Geniul politic al românilor a izbutit să înlăture însă în mod abil prevederile Convenției, adunările electivale ale Moldovei și Țării Românești, alegînd la două date diferite (5 ianuarie și 24 ianuarie 1859), dînd expresie voinței maselor populare, același domn pentru amîndouă principatele: Alexandru Ioan Cuza, cunoscut pentru patriotismul și caracterul său integru.

Cu toată opoziția și protestele Turciei și ale Austriei, celelalte Puteri au sfîrșit prin a ceda în fața tinerei diplomații românești, reprezentate de C. Negri și V. Alecsandri, și au recunoscut mai întîi îndoita alegere a lui Cuza și apoi, la sfîrșitul anului 1861, însăși Unirea definitivă a celor două principate. Turcia și Austria au fost astfel silit să adopte și ele aceeași atitudine.

La 24 ianuarie 1862, cele două guverne și adunări de la Iași și București s-au constituit la București într-un singur guvern și o singură adunare națională, Principatele Unite luînd numele de România.

Numeroși cărturari și publiciști transilvăneni — Simion Bărnuțiu, A.T. Laurian, Ioan Maiorescu, George Barițiu — au sprijinit și ei din răsuputeri lupta pentru unire, Unirea Principatelor fiind o cheazășie pentru apropiata unire a Transilvaniei.

La alegerea lui Cuza, ca domn al Moldovei, M. Kogălniceanu i-a urât, în cuvinte înălțătoare, să fie bun și blind « mai ales pentru aceia pentru care mai toți domnii au fost nepăsători sau răi ». Dorința lui Kogălniceanu era a tuturor patrioților, și Alexandru Ioan Cuza a ținut să o înfăptuiască pe deplin.

În 1864, cu ajutorul aceluiași Kogălniceanu, ca președinte al Consiliului de Miniștri și al lui Al. Papiu Ilarian, ca ministru de justiție, a secularizat averile mănăstirești, redînd patrimoniului statului mai bine de 25% din terenul țării stăpînit pînă atunci de călugării greci, iar la 2 mai 1864 a îndrăznit să dea cunoscuta lovitură de stat în urma căreia la 15 august a putut improprietări prin « legea rurală » o bună parte din țăranii fără pămînt sau cu pămînt puțin, a introdus învățămîntul primar obligatoriu și gratuit, a lărgit dreptul de vot și a luat numeroase alte măsuri pentru emanciparea țăranimii.

În programul Partidului Comunist Român, evenimentul unirii este prezentat astfel:

« Un moment de o deosebită importanță istorică l-a constituit înfăptuirea în 1859 a statului național, prin unirea Munteniei și Moldovei sub domnia luminoasă a lui Alexandru Ioan Cuza. Aceasta a marcat intrarea țării noastre în noua etapă a evoluției capitaliste, a ridicat pe o treaptă superioară lupta de eliberare națională, mișcarea revoluționară a maselor muncitoare pentru drepturi și libertăți sociale ».

Domnia lui Cuza, care n-a durat decît șapte ani (1859—1886), a fost domnia prin care s-a realizat și consolidat Unirea Principatelor, s-au deschis noi căi pentru ridicarea culturală și economică a țăranimii, s-au înființat universitățile de la Iași și București, s-au ajutat instituțiile și școlile românești din Transilvania și s-a creat, prin unirea Moldovei cu Țara Românească, baza pentru desăvîrșirea în 1918 a Unirii tuturor românilor, și apoi, începînd din 1944, a transformării socialiste a României.

Acest memorabil August 23

oră cu oră

Faptul care impresionează cel mai puternic, cercetînd destinul acestei memorabile zile — 23 August, «moment hotărîtor în dezvoltarea țării noastre pe un drum nou», cum apreciază sobru, dar atît de adevărat, Programul partidului — decurge din chiar enunțul ei. Ziua de 23 a fost inițial, o variantă, o simplă variantă. Dată aleasă pentru declanșarea insurecției era 25 sau — și mai sigur — 26 august. Știm din experiența atîtor revoluții, ca și din considerațiile făcute pe marginea lor de către dascălii proletariatului, că în stabilirea unui asemenea moment, contează nu numai fiecare zi ci, adesea, și fiecare oră, devansarea sau pierderea clipei potrivite avînd urmări incalculabile. Argumente în acest sens furnizează chiar cel de al doilea război mondial, în cursul căruia o eroare de calcul a dus la înecarea Varșoviei în sînge iar o a doua, avînd drept fundal Parisul, era să reediteze această tragedie la proporții încă și mai mari. Cum se explică, atunci, că la noi a fost posibilă o asemenea decalare și că operarea ei, departe de a complica lucrurile, le-a precipitat spre culminarea cunoscută? A răspunde la această întrebare, înseamnă a trasa profilul marelui nostru august eliberator și a-i stabili cadența.

Înainte de asta însă, și pentru a înțelege mai exact înlănțuirea faptelor, un scurt preambul devine necesar. Autorul acestor rînduri a discutat cu cîteva dintre personalitățile care au avut un rol important în pregătirea și în desfășurarea insurecției. A revăzut, de asemenea, documentele, pe care timpul nu face decît să le acumuleze. El își poate îngădui, deci, aici, o reconstituire, bineînțeles, în limitele a ceea ce se cunoaște.

Luna lui august, 1944, părea într-adevăr, să accelereze pulsul războiului și să anunțe evenimente mari pentru această parte a lumii. Germania nazistă se apropia de apogeul crizei. Așa-numita defecțiune a Italiei, armistițiul cerut de Filnalanda, în sfîrșit, atentatul de la 20 iulie, toate aceste fapte, ca și altele de mai mică sau mai mare anvergură, indicau clar că mașina de război hitleristă dădea semne de agravare a uzurii. Totuși, ea era departe de a fi fost făcută inofensivă. Cifrele redată în memoriile sale de către Alfred Spear, ministrul industriei de război, arată, de altfel, că 1944 a fost un an de vîrf în ceea ce privește producția de tancuri, tunuri, avioane. Hitler însuși, în ciuda atîtor înfrîngerii, nu-și pierduse iluziile într-un desnoămînt dacă nu victorios, în orice caz, nu total defavorabil al războiului. Întîlnindu-l la 4 august, la Rastemburg, în Prusia Orientală, unde-și avea faimosul Wolfschanze (birlogul lupului), Antonescu l-a găsit schimbat, aproape o umbră a ceea ce fusese cîndva temutul dictator, dar știînd încă să amenințe și să se facă ascultat. Spaima pe care i-o va fi insuflat, ca și speranța superstițioasă că armele secrete despre care-l informase omul acesta vor fi, poate, în stare să producă o minune, îi vor fi inspirat măsurile pe care le preconiza și care — cum vom vedea — vizau, în esență, să transforme țara într-un imens și pustiu cîmp de război.

Era, prin urmare, o chestiune de viață și de moarte ca acest plan — amestec de panică, de inconștiență și de spirit aventurier — să fie împiedicat. Și era o chestiune de adînc patriotism ca onoarea țării să fie reabilitată, ca viața ei, greu încercată, să fie pusă pe un făgaș normal, ca armele sale să fie îndreptate împotriva adevăratului dușman — nazismul. Această sarcină restauratoare și-a asumat-o Partidul Comunist. Fără a intra în toate detaliile — astăzi largi cunoscute — vom arăta că, pentru a-și îndeplini istorica sa misiune, partidul a promovat o înțeleaptă politică de alianțe și a folosit cu clarviziune desfășurarea complexă a evenimentelor. Datele mai importante care atestă justetea orientării sale pot fi socotite 1 Mai 1944, cînd s-a constituit Frontul Unic Muncitoresc, prin acordul intervenit între P.C.R. și P.S.D. și semnat la 17 aprilie, și 20 iunie cînd, prin alăturarea la această coaliție a partidelor Național Liberal și Național Țărănesc, a luat ființă Blocul Național Democrat. Regimul antonescian, care se sprijinise pe elementele cele mai reac-

ționare ale societății și pe hitleriști, s-a găsit, astfel, în fața unui larg front democratic care nu-i lăsa decît o singură alternativă — să părăsească definitiv scena politică. Și cum — dat fiind însuși caracterul acestui regim, la care se adauga sprijinul naziștilor — o soluție pașnică părea puțin probabilă — deși partidul, forțele revoluționare, aveau în vedere toate posibilitățile — calea insurecției se profila ca măsura cea mai sigură și mai eficientă.

Tocmai modalitățile de înfăptuire a acestui act s-au discutat, din inițiativa P.C.R., în noaptea de 13 spre 14 iunie. Cu acest prilej, reprezentanții palatului, grupul generalilor și ofițerilor superiori antihitleriști, delegații Partidului Național Liberal și ai Partidului Național Țărănesc au luat cunoștință de propunerile comuniștilor privind înlăturarea pe calea armelor a guvernului antonescian și, în principiu, și-au dat acordul la traducerea lor în fapt. Mai mult, s-a format un Comitet militar care, acționînd sub îndrumarea P.C.R. reprezentat de E. Bodnăraș și L. Pătrășcanu, a elaborat în amănunțime planul de izgonire a hitleriștilor din țară. Se prevăzuseră trei variante de arestare a antoneștilor și a celorlalte căpetenii ale regimului lor, acțiune care trebuia să coincidă cu izbucnirea insurecției: 1) la palat; 2) în Capitală; 3) în alt loc decît palatul, precum și undeva în țară. Datele proximе fixate pentru declanșarea acțiunii — 25-26 august sau, ca variantă de rezervă — 22-23 august. Și iată, că această ipoteză probabilă a devenit prin forța împrejurărilor, directiva de lucru. Să urmărim, oră cu oră, fluxul evenimentelor care au scos din anonimat această zi și au făcut din ea un reper cardinal în istoria națională a României.

Ora 5. Începutul zilei a fost anunțat — cel puțin așa ne asigură un reporter care a consacrat aceste zile o carte — de un curcigu prelung, semnal ce figura pe atunci în recuzita posturilor noastre de radio. Se anunța o zi călduroasă. În Moldova de mijloc, liniștea de dinaintea zorilor a fost sfîșiată de rafale de mitralieră și de explozii izolate de mină. După ce depășiseră șocul puternicelor lovituri de pe sol și din aer date de trupele sovietice și de aviația engleză, în ziua de 19 august trupele române, mereu amenințate cu încercuirea, își continuau retragerea spre Bacău și, de acolo, mai departe. Soldații — cei mai mulți țărani — nemîncați și nedormiți de zile întregi, se uitau cu jale la cîmpurile prin care-și croiau drum, ogoare pe care rodul greu stătea necules. La acea oră, cădea roua, se suiau în înaltul cerului prigoarele. Ostașii priveau, ascultau și-și urmau calea.

La mai puțin de o sută de kilometri de ei, către munți, la Slănicul Moldovei, își avea cartierul general comandantul frontului Ucraina-Sud, Friessner. Cum avea să mărturisească mai târziu, amplasarea ofensivei sovietice, care izbucnise la 20 august, forța și repeziciunea cu care s-a dezvoltat și care aveau să determine, după Stalingrad, cel de-al doilea dezastru al armatei a 6-a, toate acestea l-au buimăcit. (« Era o splendidă duminică de vară. Deasupra Nistrului se ridica un soare torid. Unii soldați nu-și puteau refuza plăcerea de a înota puțin. Și dintr-odată, a izbucnit catastrofa. În mai puțin de o jumătate de oră legăturile telefonice au fost rupte. Unitățile s-au pomenit izolate . . . »). Acum, generalul își redobîndise calmul. Cum n-avea somn, își petrecea aceste clipe matinale punînd în ordine mesajele primite în ajun sau peste noapte. Unul din acestea, un ordin emanat chiar de la O K W, îl impunea ca, în caz de defecțiune să ia cele mai drastice măsuri pentru păstrarea României în Axă. Fără petrolul românesc, armata germană avea slabe șanse să supraviețuiască. Generalul chibzuia tacticos ce soluții ar fi indicate.

La ora la care ne referim, obiectul acestor meditații, mareșalul Antonescu — căci pe menținerea lui contau hitleriștii — încă mai dormea. Ultima lui noapte de somn în calitate de dictator. O noapte extrem de chinuță. Cum aveau să fie celelalte! . . . Tocmai se întorsese de pe front. Pretutindeni, atrofierea spiritului combativ, repulsie față de nemți. Mareșalul își împărtășise intimilor intenția de a se adresa prin radio soldaților și de a-i blestema pînă în al noulea neam pentru ceea ce el numea « refuzul de a lupta ». Nu-și va mai realiza niciodată această bizară intenție.

Pentru Ilie Dinuț și Nicolae Prosan, amîndoi ospătari la restaurantul « Cina », ora 5 însemna doar sfîrșitul unei zile, căci ultimii cheflii abia se hotărau să-și părăsească festinul prelungit. Se obișnuiseră de mult cu tabieturile clienței de lux care frecventa localul. Altceva îi preocupa pe ei acum. Cu cîteva zile în urmă, « legătura » lor de partid îi anunțase să fie gata în orice moment să îndeplinească o misiune de răspundere capitală. Stăteau în alertă continuă. Nici somn nu mai aveau.

Astfel începea această zi care avea să deschidă o epocă nouă în istoria țării. Pînă la orele opt — aproape nimic vrednic de semnalat. Poate doar căldura cumplită, ce se lăsase asupra Bucureștiului și datorită căreia soldații hitleriști circulau numai în bluze și cu mîncile suflecate pe calea Victoriei.

Orele 8,30. De la o vilă din Băneasa pornea spre Capitală o mașină blindată escortată de motocicliști și anunțată de o sirenă stridentă, care golea străzile în cîteva clipe. În față, pe « locul mortului », un bărbat care dispunea de aproape patru ani de destinele țării și care se intitulase el însuși « conducătorul ». Ion Antonescu . . . Într-o lucrare aflată în manuscris, generalul Emilian Ionescu, care fusese numit cu avizul dictatorului aghiotant regal (« Aprob . . . să mai fie și un Ionescu printre fanarioții de la palat ») și care avea să joace un rol esențial în arestarea sa către sfîrșitul zilei, face un portret extrem de interesant fostului dictator. « Strălucit absolut al școlii de ofițeri. Mai târziu, el însuși profesor la școala de război . . . Om hotărît, cu o pregătire multilaterală. Cunoștea istoria țării și voia să fie la înălțimea ei. Avea o înclinație naturală spre dictatură; nu suporta să fie contrazis și pe cei cu care avea vreun conflict îi urmărea fără milă ». Putem corobora aceste date de ansamblu cu elementele furnizate de Marin Preda, care-l prezintă ca pe un om energic, cinstit în felul lui, dar prizonier al obligațiilor asumate față de Hitler, și cu trăsătura pe care, atît de stringent, i-o pune în lumină Aurică Simion: « A fost unul dintre cei mai conservatori oameni de stat din istoria României ». Antonescu era abătut și concentrat. Evident, nici nu-i trecea prin minte, că aceasta era ultima lui zi de exercitare a puterii. Convocase o ședință a Consiliului de Miniștri. În drum spre clădirea albă de pe Calea Victoriei, unde se țineau aceste conciliabule, mai reflecta încă o dată asupra hotărîrilor pe care intenționa să le ia. Aceste decizii încăpeau într-un singur cuvînt: rezistență. Rezistență cu orice preț, pentru cîștigarea de timp în așteptarea miraculoaselor arme. Rezistență mai întîi pe linia Focșani — Nămoloașă — Galați, amenajată din timp cu fortificații eșalonate în adîncime. Rezistență, mai apoi, pe o linie care ar fi început la Dunăre, ar fi continuat pe Olt și ar fi mers, prin Orăștie, pînă în Bihor. Era la curent cu aproape toate mișcările ce aveau loc pentru o eventuală soluție de pace. Dar deocamdată nu era deloc dispus să renunțe la cartea germană.

Și a ajuns la palatul Consiliului de Miniștri. Demnitarii se și adunaseră. Erau de față: sobrul general Pantazi, jivialul Piki Vasiliu (care își aștepta o prietenă de la Timișoara și se pregătea în taină s-o șteargă cu „un avion în Elveția”), duplicitarul Mihai Antonescu, gata să înceapă un nou logos cu apelativul lui favorit: «dragii mei dragi». După civilitățile de rigoare, ședința a început.

La aceeași oră, citeva sute de metri mai încolo, la palatul regal, o companie a regimentului de gardă călare, despre care comandantul său, generalul Marcel Olteanu, avea să scrie că l-a preluat ca pe-o frumoasă formație de paradă și l-a transformat rapid într-o unitate de luptă, dădă onorur suveranului. Mihai I nu părea nici el în toate apele. «Era închis și rezervat — îl caracterizează același Emilian Ionescu. Defectul de vorbire pe care îl cunoașteam îl făcuse și mai taciturn. Monarhul apoi s-a îndreptat spre casă pentru un consiliu cu întimii săi. Îl așteptau Mircea Ioanițiu, fostul său coleg de liceu, generalul de corp de armată Sănătescu, colonelul, pe atunci, Emilian Ionescu, Mocsony-Stircea, Niculescu-Buzești și alți sfetnici. Problema care-i frământa pe toți nu putea fi eludată: în citeva zile, blindatele sovietice puteau fi la porțile Capitalei; ce soluție se impunea în această situație? În linii generale, Mihai știa că este în curs de pregătire o acțiune. Mai știa că declanșarea ei a fost prevăzută pentru 26 august. Dar va fi ea posibilă? Și ce se va întâmpla după aceea?

Problema ca atare îi preocupa, dar din cu totul alt unghi, și pe reprezentanții Partidului Comunist: Emil Bodnăraș («inginer Ceaușu»), Lucrețiu Pătrășcanu, Constantin Agiu. Din punctul lor de vedere, totul era gata pentru răsturnarea regimului antonescian. Mai mult decât atât: ofensiva sovietică crea o conjunctură extrem de favorabilă care trebuia folosită din plin. De altfel, la ultima întâlnire cu ceilalți parteneri de coaliție inginerul Ceaușu adresase acest avertisment care avea valoare unui ultimatum: «Ori vă hotărâți pentru măsura stabilită în comun, ori vom acționa singuri, cu toate consecințele de rigoare». Tocmai această drastică punere în gardă a scos lucrurile din inerție și a determinat, pînă la urmă, ca insurecția să izbucnească în 23 și nu în 26 august.

Ora 9,30. La Snagov, în plină desfășurare a Consiliului de Miniștri, Antonescu este anunțat de către șeful său de cabinet că afară îl așteaptă un oaspete care dă semne de nerăbdare. În pofida irascibilității sale, mareșalul se scuză și iese să vadă cine poate fi. Dînd cu ochii de musafir, înțelege într-o clipită sensul neașteptatei ospetii. Personajul care-l scosese din ședință nu era altul decât Gh. Brătianu. Antonescu îl invită într-un cabinet alăturat și se pregătește să-l asculte. Dar distinsul vizitator nu dorește să-l rețină prea mult. Și-a expus într-un memoriu dorințele. Ce-ar vrea să adreseze prin viu grai este un singur lucru: domnul mareșal să se pregătească să încheie armistițiul cu aliații, cît mai repede. Altfel... Sensul demersului pe care-l întreprindea Brătianu era, deci, unul singur: salvați ce se mai poate salva. Iar scopul urmărit: amînarea sau chiar renunțarea la insurecție. Neașteptata vizită și tonul dramatic al mesagerului și-au făcut pînă la urmă efectul. Antonescu s-a grăbit să pună la punct măsurile pe care își propusese să le ia și, înainte de a pleca din nou pe front, s-a gîndit să-l informeze pentru orice eventualitate pe rege, ca și cum i-ar fi cerut avizul. Era un truc vechi, pe care-l mai folosisese. Și astfel, inițiativa celor în numele cărora vorbea Brătianu, în loc să torpileze insurecția, nu a făcut decât s-o devanseze. Căci...

Ora 10. La palatul regal sună prelung telefonul. De serviciu în acel moment, colonelul Emilian Ionescu ridică receptorul. Ascultă. Ascultă încordat. Nu-i vine să creadă. Oare a venit, într-adevăr, clipa pe care o așteptau cu toții? Căci interlocutorul de la celălalt capăt al firului nu e altcineva decât colonelul Radu Davidescu, șeful de cabinet militar al mareșalului, care solicită, nici mai mult, nici mai puțin, o audiență a lui Antonescu la rege pentru ora 16.00. Nici nu pune bine receptorul în furcă și un nou apel. De data aceasta este Mihai Antonescu, personal, care solicită și el o audiență pentru orele 15,30. Cu calmul și cu tactul perfectului curtean, aghiotantul știe să fie amabil și să răspundă cu o cordialitate care nu îngăduie nici o bănuială. Dar în suflul său e o adevărată furtună. Informează rapid pe rege. Acesta își adună sfetnicii cei mai de încredere. Se formulează citeva supoziții. 1) Antonescu vine să demisioneze; 2) cere voie să încheie el armistițiul; 3) informează asupra situației de pe front și-și exprimă hotărîrea de a duce războiul pînă la capăt. Se admite — dat fiind părerea unanimă în ceea ce-l privește pe mareșal — că ultima ipoteză era cea mai plauzibilă. În aceste condiții se ia hotărîrea de a se sonda părerea Partidului Comunist.

Ora 13,00. La locuința lui Sabin Manuilă — punct de întâlnire secret unde mai discutaseră reprezentanții celor patru partide — apare tremurînd Mocsony-Stircea care-i comunică lui Constantin Agiu că are un mesaj urgent pentru Lucrețiu Pătrășcanu. Într-un timp record, acesta este găsit și vine la întâlnire. Stircea îl pune la curent cu audiența antoneștilor și-i spune că regele ar dori să știe dacă P.C.R. este pregătit să intre în acțiune. Fără amînare răspunsul este dat sub forma parolei simbolice: «Înainte». Pătrășcanu precizează, de asemenea, că totul este pregătit pentru ca eventualii arestați să fie depuși într-o casă conspirativă. În posesia acestei asigurări, Mocsony-Stircea aleargă la palat unde găsește o mare agitație.

Ora 14,30. Colonelul Emilian Ionescu raportează că măsurile prevăzute pentru arestarea antoneștilor sînt încheiate. Încă de mai înainte fuseseră introduse în incinta palatului două plutoane de tancuri puse sub comanda locot. Vasile Constantinescu. Fuseseră constituit, apoi, din rîndul ofițerilor și subofițerilor devotați un grup pe care se putea conta în orice împrejurare. Tocmai dintre aceștia a fost aleasă echipa care, dat fiind imposibilitatea de a introduce în plină zi în incinta palatului, formațiuni de luptă patriotice, trebuia să-i aresteze pe antonești. Această echipă era comandată de maiorul Anton Dumitrescu și se compunea din plutonierii Dumitru Bilă, Dumitru Rusu și sergentul-major Dinu Cojocaru. Paralel, se puseseră în stare de alarmă continuu trupele care asigurau paza palatului și se desemnase o subunitate specială care trebuia să anihileze orice mișcare posibilă din partea hitleriștilor de la hotelul «Splendid» din apropiere, unde-și avea sediul gestapoul.

La aceeași oră, în timp ce tensiunea creștea cu fiecare clipă, colonelul Dumitru Dămăceanu, căruia, în cadrul Comitetului militar îi revenea misiunea să pregătească pentru insurecție trupele din Capitală, se pregătea să tragă un pui de somn. «Eram aproape extenuat — va scrie el mai tîrziu — după necurmatele zile și nopți de lucru, zile și nopți folosite, după 14 iunie 1944, în acțiunea de pregătire militară a insurecției armate». Cert este că, în pofida tuturor telefoanelor date de colonelul Emilian Ionescu de la palat, a fost imposibil de găsit vreme de două ore.

Ora 15,30. La palat sosește Mihai Antonescu. Palid, aproape cadaveric, acesta nu este în stare să mormăie decît: «Situția este foarte gravă». Colonelul Emilian Ionescu, care-l întîmpină, după protocol, îl conduce la casa nouă, din spatele palatului. Spre stupefacția tuturor, locțiitorul «conducătorului» solicită autorizația de a părăsi țara «cu acte în regulă». Mai exact, cere un pașaport pentru Cairo, unde va cere el «un armistițiu cu puterile aliate». De prisos să mai arătăm că nu-l informase pe Ion Antonescu în legătură cu această acțiune. După un sfert de oră de replici de complezență, neobișnuita cerere îi este refuzată, într-o manieră amabilă dar fermă. În plus, Mihai Antonescu este rugat să mai întîrzie puțin pentru a participa la discuția cu Ion Antonescu.

Să ne oprim puțin aici și să ne închipuim starea de spirit a comuniștilor după avansarea parolei «Înainte». Din om în om zbură cuvîntul de ordine. Muncitorul electrician Dumitru Simulescu, desemnat comandant al gărzilor patriotice din cîteva sectoare ale Capitalei, a pornit în goană cu bicicleta să dea alarma. Ca din pămînt au apărut oamenii. Ascunzători bine mascate au fost deschise și au ieșit la iveală armele. Un mînunchi de militanți care încă de la 28 ianuarie 1943 scoteau, riscîndu-și viața, «România liberă» ilegală, au primit misiunea de a pregăti primul număr legal al acestui ziar-simbol. Pentru pagina întîia, Lucrețiu Pătrășcanu transmisese copia Proclamației către țară (textul fusese adoptat la consfătuirea din noaptea de 20 spre 21 august) pe care regele urma s-o rostească la radio abia la orele 22,00. Erau printre primii care luau cunoștință de acest document. Este poate momentul să subliniem că de pregătirea acestui număr istoric se ocupa George Macovescu, iar hîrtia necesară și condițiile tipografice le asigura regretatul Mircea Grigorescu.

Partida începută la palatul regal se anunța cumplit de tare, iar antoneștii dețineau încă suficiente atuuri. Prima mutare avea să fie făcută, abia la orele 16,00. Liniștea Căii Victoriei fu sfîșiată de sunetul de sirenă cu care populația începuse să se învețe. Mașina marelui fulgera spre palatul regal în ultima sa cursă. Ajuns la aripa dinspre biserica Crețulescu, cortegiul a oprit brusc. Din autovehicolul blindat a coborît un om trecut de 60 de ani, nu prea înalt, chel, cu tîmplele, care altădată fuseseră roșcate, acum înpicate. Era Ion Antonescu. Arborase pentru această împrejurare ținuta de general de cavalerie și purta în mînă o cravată. Venit să-l întîmpine, colonelul Emilian Ionescu observă din primul moment că Antonescu era nervos: «Ce se întîmplă pe la voi? Ce face regele?» — era grăbit să știe. A ascultat distrat răspunsul: «M. S. Regele vă așteaptă în Casa nouă și în palat e liniște și totul normal». Afăcut cîțiva pași spre scară, dar, semn rău, s-a împiedicat de covor și era cît pe ce să cadă.

Audiența celor doi Antonești — căci rămăsese să aștepte și Mihai — a durat 45 de minute. Antonescu era preocupat de ceea ce el numea o «rezistență pînă la ultima extremitate» și a expus, în acest sens, măsurile preconizate. Cît despre armistițiu, considera că nu trebuie să se recurgă la el fără asentimentul lui Hitler.

Ceva nu era în ordine în această audiență și Antonescu vădea o iritare crescîndă. Ceea ce-l jignise era starea regelui care-l primise într-o ținută voit neglijentă, purtînd niște pantaloni burlan pe care și-i punea cînd monta și demonta motoarele de avion sau un automobil nou, vechea și neslăbita lui pasiune. Mareșalul isprăvi expunerea. În salonul galben se lăsă o tăcere gravă. Foarte afectat, regele se sculă și se scuză pentru o clipă, pretextînd că și-a uitat tabacherea într-un birou alăturat. În realitate, voia să vadă dacă totul este în ordine și operația de arestare poate începe. Printr-un gest convenit, colonelul Emilian Ionescu i-a făcut semn că totul era cum se stabilise. Întors în salon, Mihai I și-a măsurat cu o privire rece interloctorii, apoi calm, a început să pronunțe cuvintele pe care, dat fiind ura care domnea între el și Antonescu, probabil că le aștepta de patru ani: «Domnule mareșal, am ascultat expunerea asupra situației; nu sînt de acord cu propunerile, consider situația foarte gravă, deoarece pune în pericol chiar existența neamului românesc și din această cauză vă demit din funcția de conducător al statului». Fără a mai adăuga nici un cuvînt, fără a întinde mîna fostului dictator, Mihai I a părăsit sufrageria.

În această clipă dramatică, echipa pregătită pentru arestare a intrat în rol. La un semn al colonelului Emilian Ionescu, maiorul Dumitrescu și cei trei subofițeri au intrat în salon. Cei doi Antonești s-au pomenit în fața a patru pistoale cu piedicile ridicate. Ion Antonescu își revine primul. «Ce-i asta, Sănătescule — se adresează el viitorului prim ministru — vin ca un om cinstit și mă tratați ca pe un bandit?» Fiind foarte cald, ex-dictatorul dă să scoată o batistă din buzunar. Dar plutonierul crezînd că făcuse gestul de a-și căuta pistolul, îi imobilizează mîna cu o singură mișcare. Reacție reflexă, de fost camarad, generalul Sănătescu strigă spre stupefacția tuturor: «la mîna de pe domnul mareșal». O clipă se așterne confuzia. Dacă ea ar mai fi durat încă o clipă, nu mai mult — antoneștii ar fi putut — cine știe — să plece și să dea alarma. E aproape sigur că soarta Bucureștiului nu ar fi diferit mult de cea a Varșoviei. Dar în această clipă grea s-a găsit un om lucid și energic: Emilian Ionescu. El a curmat neînțelegerea cu un ordin scurt: «Maior Dumitrescu, executați». Acum cîțiva ani, un istoric a contestat, fără dovezi și total neconvingător, acest ordin. Îl lăsăm tristul privilegiu al opiniei sale singulare. Și-l credem pe cuvînt pe maiorul Dumitrescu, azi locotenent colonel în rezervă care, rememorînd episodul îl descria astfel: «Se crease un moment critic. Atunci colonelul Emilian Ionescu, foarte hotărît, a ordonat». Și reproduce cuvintele de mai sus. În continuare, arată: «Împreună cu cei trei subofițeri, am «impulsionat» mișcarea celor doi antonești din sufragerie pe coridor, spre camera pregătită...». «Camera» era un seif, folosit cîndva pentru păstrarea hîrtilor de valoare, acum golit din cauza bombardamentelor. În drum spre închisoarea lor provizorie, antoneștii amenință cu intervenția hitleristilor.

Dar insurecția începuse și nimic nu mai putea să-i schimbe cadența.

Ora 17,00. Misiunea de arestare fiind încheiată, se trece rapid la executarea celorlalte operațiuni prevăzute. Sînt chemați, rînd pe rînd, la palat ceilalți demnitari antonescieni. Li se spune că va avea loc un consiliu de coroană. Pînă la sosirea lor, sînt invitați sub un pretext, în curtea palatului, însoțitorii antoneștilor. Aici, căpitanul Teodorescu conduce o grupă care-i dezarmează fără prea multă vorbă și-i face inofensivi. Între timp încep să-și facă apariția: generalul Pantazi, generalul Piki Vasiliu, generalul D. Popescu, colonelul Elefterescu. Cum sosesc, sînt arestați. Este interesant că șeful serviciilor de informații, Eugen Cristescu, a mirosit ceva și nu s-a lăsat prins în cursă. La fel și comandantul jandarmeriei, Tobescu. Mai mult, aceștia au anunțat ambasada germană că la palat se petrec anumite lucruri suspecte. Din nou însă, insurecția și-a dovedit

suflet și vitalitatea. Operațiunile fuseseră atât de exact gândite și atât de rapid executate, încât nici o clipă liniștea Capitalei nu fusese tulburată. Tot ceea ce se putea emite în legătură cu « foaia » de la palat erau simple bănuiele. Ori, pe asemenea presupuneri nu se pot comanda represalii într-o capitală « aliată ». Bine acoperiți, insurgenții și-au putut continua istorica lor operă.

Ora 18,00. La palat sosesc reprezentanții P.C.R., Emil Bodnaraș și Lucrețiu Pătrășcanu. Sosește, de asemenea, reprezentantul P.S.D. — Titel Petrescu. Maniu și Brătianu nu au fost de găsit. Ce e mai ciudat e că primul urma să fie desemnat în funcția de prim-ministru. Cum nu i s-a dat de urmă, s-a recurs la soluția pentru care P.C.R. își dăduse din timp avizul: formarea unui guvern de militari, în frunte cu generalul de corp de armată Ion Sănătescu. Acest guvern, din care pentru prima oară în istorie făcea parte, ca ad-interim al justiției, un reprezentant al P.C.R. — ilustrul om politic Lucrețiu Pătrășcanu — a intrat îndată în exercitarea atribuțiilor. Prima urgență: curățirea Capitalei și a țării de nemți. A doua — de aceeași maximă însemnată — revenirea la un regim constituțional și amnistierea tuturor deținuților politici. Pentru problemele de ordin militar, exista — cum am văzut — un plan special. Pentru cele de ordin juridic, constituțional, se pregătiseră din vreme proiecte de decret care au fost înaintate regelui spre semnare. Un amănunt nu lipsit de semnificație. Înaintând decretul spre sancțiune, pentru prima oară un ministru și anume, Lucrețiu Pătrășcanu, înălțase de la încheierea expunerii de motive formula cu uz feudal: « al Dv. prea supus și prea plecat servitor » și o înlocuise cu una simplă, care corespunde spiritului nou al vremii: « al Dv. ministru ». Regele a tresărit, dar nu a avut încotro și și-a pus semnătura. Între timp evenimentele își intensificau ritmul. Trezit din somn și anunțat că este chemat de urgență la palat, colonelul Dămăceanu, care avea să devină ministru subsecretar de stat în noul guvern, găsește acolo totul în fierbere. Cum arestările convenite fuseseră efectuate, se întoarce de urgență la Comandamentul Capitalei pentru a pune în mișcare trupele și a coordona acțiunea lor cu cea a formațiunilor de luptă patriotice.

Ora 18,00. Se transmite telefonic ordinul « Pajura » (alarmarea trupelor).

Ora 18,30. Odată cu ordinul telefonic « Stejar extremă urgență », trupele intră în dispozitivul de luptă.

Ora 19,00. Sosesc la comandament comandanții unităților dislocate în București: col. Dan Ionescu — comandantul regimentului 2 călărași purtat; col. Marcel Olteanu, comandantul regimentului de gardă călare; col. Popescu, comandantul regimentului de gardă al conducătorului (până și această unitate s-a alăturat insurjecției); col. Arion, comandantul regimentului de jandarmi; locot. col. Mircea Tomescu, regimentul de roșiori blindat. Se expune situația și se împart ordinele de luptă pregătite din timp de maiorii Rasoviceanu și Vițeanu. Punerea în temă a durat până către orele 21,00.

Ora 21,15. Trupele încep ocuparea obiectivelor desemnate.

Ora 21,30. Emil Bodnaraș sosește la Comandament. Are loc o scurtă întrevvedere cu generalul Iosif Teodorescu care preluase comanda trupelor. Reprezentantul P.C.R. mulțumește din suflet ofițerilor patrioți, îi anunță că și formațiunile de luptă patriotice au intrat în acțiune, dar nu poate întârzia prea mult. Lasă la comandament doi luptători pentru legătură și se întoarce la palat. Aici se juca din nou o scenă tare.

Ora 21,45. Ministrul plenipotențiar al Germaniei naziste, baronul Manfred von Kilingier, (pe care Argezi îl vestise într-un memorabil pamflet) este primit în audiență de regele Mihai I. De față se află și noul prim ministru al României, generalul Sănătescu. Congestionat la față și spumegînd, demnitarul nazist, care cu puțin timp în urmă, își asigurase stăpînii că « nici o frunză nu se mișcă în România » fără știrea lui, a venit nu să trateze, ci să amenințe. El bate cu pumnul în masă și țipă isteric că dacă nu vor fi eliberați antoneștii va transforma Capitala « într-o baltă de sînge ». Ieșire insolentă trădînd nu forță, ci o spaimă de moarte. Palid și indignat, Mihai I îl anunță sec pe aghiotantul său Emilian Ionescu că « Audiența acestor domni s-a terminat » și-i cere să-i conducă afară din palat. A doua zi, baronul avea să încheie socotelile cu sine trăgîndu-și un glonte în timp.

Ora 22,00. Avertizați din timp, cetățenii țării așteaptă lîngă aparatele de radio un « comunicat important ». Fix la ora anunțată, începe transmisia Proclamației către țară. Proclamația fusese înregistrată de către un tehnician al partidului comunist și a fost considerată ca o reușită. « Dictatura a luat sfîrșit și cu ea încetează toate asupririle — se spunea, între altele în acest document. Noul Guvern înseamnă începutul unei ere noi în care drepturile și libertățile tuturor cetățenilor Țării sînt garantate și vor fi respectate ». « De curajul cu care ne vom apăra cu armele în mînă independența împotriva oricărei atentat la dreptul nostru de a ne hotărî singuri soarta — se accentua, în spiritul concepției forțelor revoluționare — depinde viitorul Țării noastre ».

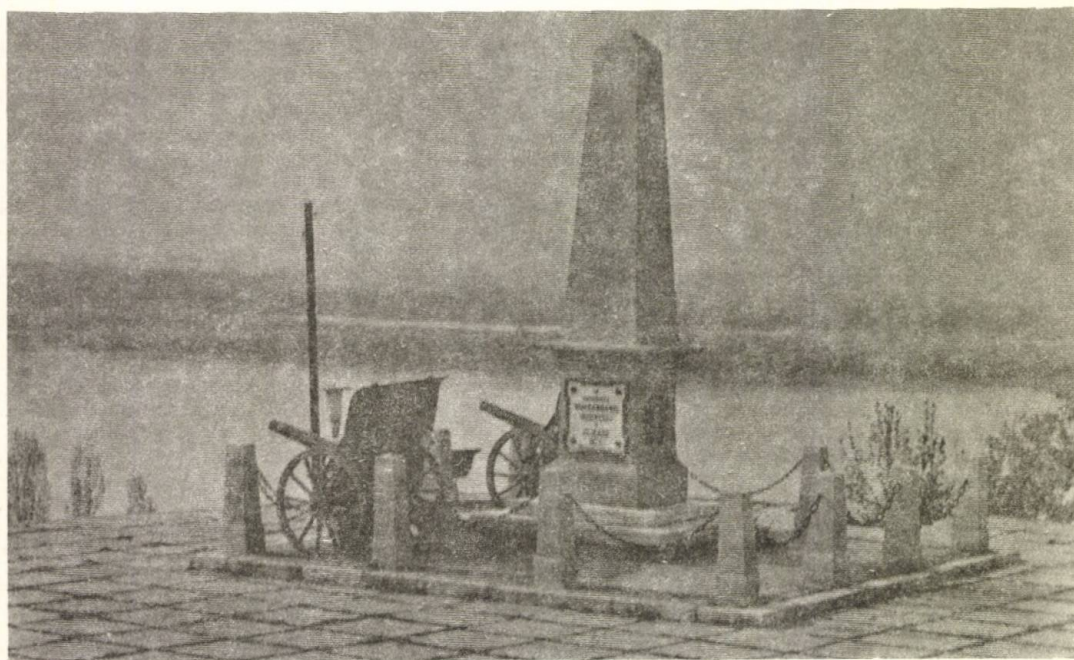
În cursul acestei nopți părăseau palatul, aproape simultan, atât regele cît și fostul dictator — Ion Antonescu. La sfatul primului ministru, regele și cîțiva colaboratori apropiați plecau spre Dobrița, o localitate sigură din munți. Cît despre Ion Antonescu, el era preluat de către o echipă a formațiunilor de luptă patriotice, din care făceau parte, printre alții, Ilie Dinuț și Nicolae Prosan. asistați de căpitanul Gheorghe Teodorescu, compania 1 de gardă. Urcat împreună cu comparii săi într-o mașină specială, el va fi dus la o casă conspirativă din cartierul Vatra Luminoasă și ținut acolo pînă la 31 august.

Între timp unitățile române au început blocarea prin foc a obiectivelor germane.

Ora 24,00. Blocarea prin foc a acestor focare de rezistență naziste se încheiase. În ciuda tuturor contraacțiunilor hitleriste, efectuate, inclusiv, cu trupe luate în grabă din diverse colțuri ale Balcanilor, în ciuda intervenției aviației, în ciuda aducerii la fața locului a sinistrului general Stahel, care condusesese represiunile la Varșovia, insurecția noastră națională armată, antifascistă și antiimperialistă nu a putut fi înfrîntă. Pînă la sfîrșitul lui august, nu numai Capitala, ci și cea mai mare parte a țării au fost curățate de hitleriști. Prin forțe proprii. Astfel s-a scris, cu foc, cu sînge, cu curaj și speranță, cronica acestei zile memorabile. Astfel a devenit 23 August dintr-o simplă variantă de luptă, o zi de răscruce în istoria națională a României. O zi de neuitat pe care o vom celebra întotdeauna, noi și generațiile care vor veni după noi, omagiind, prin aceasta, partidul, care a știut să ne conducă bărbătește, prin timp, spre luminile de aur ale socialismului și comunismului.

REMEMORĂRI

Primăvara unui oraș **CALAFAT**

500

Orașul acesta ajunsese la o liniște desăvîrșită. Poate faptul că era așezat izolat, pe Dunăre, înafara marilor zone industriale ale țării, în plină cîmpie, a făcut din Calafat o așezare patriarhală cum nu se mai găsea în România. Parcă toată lumea uitase de acest orașel devenit brusc o mare pasiune a pensionarilor: oamenii din marile orașe care-și încheiaseră socotelile muncii de-o viață își cumpărau cite o căsuță la Calafat, «singurul oraș liniștit din lume», cum spuneau ei; se plimbau agale pe străzile-i inundate de trandafiri, mergeau la pescuit, jucau toată ziua table. Așa vegeta micul orașel de pe malul stîng al Dunării, de vreo cinci-șase decenii încoace. Și cit de fierbinte și agitată a fost trăirea acestor așezări! Puțini știu că zeul Marte a tulburat secole la rînd ființa Calafatului. Așezat într-o poziție-cheie strategică, la împreunarea Balcanilor cu Carpații, sprijinit pe Danubiu, întotdeauna s-a considerat că cine stăpînește Calafatul domină cîmpia din jur și Dunărea de mijloc. Tocmai fluviul care-l scaldă i-a adus zbuciumul; și numele se pare că-i vine de la meșteșugul legat tot de apă — de la verbul **calfatare**, cuvînt genovez ce înseamnă

a călăfătui; căci erau aici bresle de mari specialiști în smolitul corăbiilor. Corăbiile grecești, apoi cele raguzane sau genoveze acostau aici; poposeau și-n evul mediu pînzarele moldovene, șlepurile muntene, șicile turcești, dubele sirbești sau ungurești. Un comerț intens se practica în Schela Calafatului — cerealele și animalele erau mărfurile cele mai căutate. Și prima atestare documentară acum o jumătate de mileniu, este legată de schela comercială a Calafatului. Se vinzoleau aici negustori de toate naționalitățile, statisticile din arhivele primăriei consemnau amalgamul de nume grecești, turcești, evreiești, albaneze, macedonene, italiene, bulgărești, sirbești care apăreau alături de românii băștinași. Se pare că era cel mai cosmopolit oraș de pe Dunăre. O lume întreagă de vameși, arendași, agenți de asigurări, comercianți, armurieri, marinari, meșteșugari de tot felul — de la bragagii la bărbieri, cismari, tîmplari sau boiangii — se agita prin Calafatul care poseda o mare schelă de cereale, o vamă, o carantină, corporații meșteșugărești, societăți comerciale și de asigurări. Micul oraș dintre cele două războaie mondiale de nici 8000 de locuitori avea peste 40 de circuiți.

Dar năvălitorii din toate timpurile își aveau sloganul: cine stăpînește orașul acesta controlează toată Cîmpia Olteniei și dincolo de fluviu. În sud, gurile Timocului și ale Lomului. Mereu pîrjolul a lovit așezarea. Dacii și romanii aveau aici întărituri. Vlad Țepeș ține aici o garnizoană puternică. Ghirai, hanul tătarilor o atacă mereu. Cît timp Oltenia a fost ocupată de austrieci inginerul maior I.C. Weiss, a proiectat fortificații grandioase. Domnitorul valah Nicolae Mavrogheni a dus pe aici lupte grele cu armatele austriece. La 1828 a avut loc o crîncenă bătălie între ruși și turci, pentru Calafat. În vremea războiului Crimeii, luptele dintre turci și ruși aici, la Calafat, au început. Numele orașului este menționat în peste 20 de articole ale lui Marx și Engels care erau corespondenți de front pe vremea aceluia conflict în care se înfruntau două din marile puteri ale lumii. Iar războiul de la 1877, care a avut importanță hotărîtoare în dobîndirea independenței de stat a României, tot aici la Calafat a început. Aici a căzut acum un secol primul oștean român, sergentul Popescu, primul erou al războiului de independență. Și tot aici s-a sfîrșit crîncenul război — prin căderea cetății Vidinului, aflată pe malul de dincolo al Dunării. În primul război mondial are loc o luptă aprigă a unui regiment de olteni care se așează în calea trupelor germane ce se repezeau spre București. În al doilea război, se încinge o altă bătălie pe Dunăre, la Calafat, cu navele hitleriste ce fugeau în sus, pe marele fluviu.

Și totuși, dincolo de evenimentele istoriei, oamenii pareau să împingă Calafatul tot mai mult în uitare. Doar presa i-a mai consemnat numele în știri scurte, cînd orașul a fost premiat pentru virtutea de bun gospodar a locuitorilor săi. Doar pensionarii îl căutau pentru liniștea-i de nimic tulburată.

★

Vara trecută cînd am revăzut Calafatul l-am găsit scuturat de somnolența cu care se obișnuise de decenii. Localnicii priveau cu uimire cohorte de constructori ce pusese stăpînire pe oraș. Localitatea fusese împresurată și cucerită, pentru prima oară în existența sa, în cîteva zile, de oameni înarmați cu excavatoare și mistrii. Am cunoscut deci Calafatul la ora cînd își făurește o nouă istorie, cînd

devine o așezare puternic industrializată, pe măsura României socialiste. Arhaicul orașel de pe Dunăre a intrat brusc în trepidația marilor ritmuri ale dezvoltării românești.

Constantin Cotoi, primarul de azi al urbei, e un bărbat tînăr, clocotind de energie. Fire deschisă, caldă, de oțean și sprinten ca argintul viu. El ne lămurește febra care a stăpînit orașul.

« I s-au alocat Calafatului, dintr-odată, investiții uriașe. Aceasta s-a hotărît în urma unei vizite în orașul nostru a secretarului general al partidului care Ța analizat posibilitățile complexe de dezvoltare economică. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a dispus deschiderea finanțării pentru construcția unor mari obiective industriale și sociale ».

Orașul nostru are investiții, pînă la sfîrșitul acestui cincinal, de peste 4,5 miliarde lei. În 1980 el va însuma o populație dublă față de cea actuală, de vreo 14.000 de locuitori. Contingentele de muncitori vor determina acest spor demografic — în jurul orașului există comune cu un mare potențial de forță de muncă. În 1980 încep să producă o mare întreprindere de biosinteză care va livra biostimulatori pentru agricultură, o mare și modernă fabrică de zahăr, o centrală electrică și de termoficare, un atelier de reparație și construcție a navelor fluviale mici. Se croiește un alt Calafat, cu locuințe și confort modern; edilii au stabilit ridicarea a 1100 apartamente de locuit, în prima etapă, apoi un spital cu 250 paturi, un club muncitoresc, o școală nouă, o grădiniță, o centrală termică, o centrală telefonică automată, un magazin universal, stație PECO, un hotel, o stație de captare a apei. De fapt, poți să deduci dezvoltarea unui oraș chiar și după consumul comparativ de apă: azi Calafatul « bea » 30 litri pe secundă, mîine, peste 1400 litri pe secundă ».

Amănuntele oferite de primar le pătrunzi în adevărata lor dimensiune doar mergînd pe șantierele urbei. Pe zeci de hectare se desfășoară « mecanizatele » constructorilor. Pensionarii Calafatului vin adesea pe șantier și privesc vinzoleala aceea care ridică, brusc, așezarea de la condiția sa de orașel letargic la aceea de cetate industrială. Tinerii se pregătesc să se califice în meserii industriale. Dar mulți pun mîna la construirea Calafatului de mîine, pe șantierele care apar, mereu ici-dincolo. Vasile Stăiculescu, directorul OJT Dolj îmi explică pasionat:

— Aici va fi noul hotel. E gata în vara lui 1979, va avea o arhitectură aparte, cu 100 locuri de cazare, restaurant, braserie, terasă, cofetărie, shop — va fi prima unitate turistică modernă a Calafatului. Orașul acesta lipsit pînă mai ieri de veleități turistice, va avea în curînd o importanță și în acest domeniu. Pe aici se va așterne marele flux al circulației turiștilor dintre Balcani și țara noastră, și-apoi mai departe, spre centrul și nordul Europei. Feribotul dintre Vidin și Calafat cără zilnic zeci de autoturisme; poate mîine peste Dunăre se va arunca și un pod, în acest vechi vad de trecere a fluviului. Alături de industria Calafatului pregătăm, de pe acum, și baza turistică pentru orașul de mîine...

Acum, cînd așezarea foștilor călăfătuitori își serbează o jumătate de mileniu de atestare documentară, țara îi face cel mai surprinzător dar: un potențial economic de prima mîină și un oraș modern pentru a doua existență a sa, aceea de important centru industrial.

ION PREDA

100 de ani de la nașterea lui

ȘTEFAN GHEORGHIU

« Venea din sonde și era el însuși o sondă în erupție » — iată impresia pe care a produs-o Ștefan Gheorghiu la conferința sindicală din august 1906, la București, unde sosise ca delegat al lucrătorilor din Cîmpina. « Nu-l cunoștea nimeni »... notează M. Gh. Bujor în monografia pe care i-a dedicat-o. « Dar de îndată ce a pășit în fața conferinței și a rostit primele cuvinte în agitata problemă a corporațiilor, toți l-au cunoscut și pentru totdeauna (...) Era înalt, spătos, robust și viguros. Era îmbrăcat ca un lucrător din sonde, cu bocanci galbeni înalți și descheiați, cu pantaloni răsfrînți de catifea gălbuie, cu haina uzată, cu gîtul gol, cu ochii albaștri, cu chipul bronzat încadrat într-un păr negru,

bogat și ondulat și o barbă arămie destul de crescută și lată (...) Iar cînd a vorbit în urma unor cuvîntări de seamă a fost o încîntare, o bucurie, o admirație unanimă »...

Ștefan Gheorghiu avea pe atunci 27 de ani.

Se născuse la Ploiești, la 15 ianuarie, ziua în care văzuse lumina zilei cel mai mare poet al românilor. Ștefan Gheorghiu era un autodidact și dobîndise o atitudine înaintată față de cultură, era dotat cu un spirit viu și cercetător, cu sete de cunoaștere, și o impresionantă forță de modelare a ideilor. Întregul său destin este străbătut de o adîncă și autentică iubire față de poporul care l-a născut, față de « sărmana plebe proletară ».

Apărut în mișcarea muncitorească la un moment de cumpănă, imediat după «trădarea generoșilor», Ștefan Gheorghiu și-a căpătat prima educație socialistă — cum avea să noteze într-o scrisoare publicată în «**Adevărul**» lui C. Mille (23 octombrie 1910) — la «**Clubul muncitorilor**» din Ploiești, unde avusese prilejul să-i cunoască și să-i asculte pe C. Dobrogeanu-Gherea, Alecu Radovici, Sofia și Iosif Nădejde, Vasile Morțun și alții. Atunci când o parte din «**educatorii noștri pe tărîmul socialismului au trecut în partidul zis în deridere: național-liberal (...)**, eu am rămas neclintit în învățăturile date de foștii mei profesori»... Căci pentru foarte tinărul proletar care cunoștea și denunța traiul cumplit al muncitorilor din «**Gheena Prahovei**», socialismul n-a fost o cochetărie romantică, n-a fost o «**boală a tinerețelor**», ci singura cale pe care o aveau de urmat cei oprimați, întru chipind și luminînd speranța lor într-o lume mai dreaptă și mai bună. Cum avea să dovedească istoria, mișcarea muncitorească din România n-a putut fi «**decapitată**» de aventura «**generoșilor**».

Parafrazînd o celebră butadă, putem spune că în acel moment proletariatul român avea nevoie de proprii săi conducători. Unul dintre cei care, în numele clasei lor, erau îndreptățiți să spună «**noi suntem și trăim**», avea să fie și Ștefan Gheorghiu.

Muncitor luminat, Ștefan Gheorghiu înțelegea că în acel moment «**organizația și cultura e punctul în jurul căruia trebuie să graviteze toate problemele noastre (...)**» **Burghezii lasă prin testament urmașilor lor zeci de milioane storce din munca muncitorilor. Noi, muncitorii, trebuie să luptăm ca să lăsăm urmașilor noștri bogăția culturii și organizării, care ne vor duce cu pași siguri către frumos și adevăr, către o stare mai bună**». El însuși va participa la înființarea de cluburi socialiste și școli de adulți, conferințînd despre «**Caracterul poporului român**» sau despre «**Legi dăruite și legi cucerite**», subiecte nu ușoare, după cum se vede. Avea un talent oratoric înnăscut reușind totdeauna să-și înflăcăreze și să-și captiveze auditoriul.

Recenzîndu-i conferința «**Prin organizare, la cultură**», ziarul «**România muncitoare**» (4—11 mai 1908) nota: «**A asistat un public extrem de numeros, alcătuit nu numai din muncitori, dar și din burghezia mai subțire ploieșteană, care era curioasă să vadă cum va vorbi un lucrător dulgher în cea mai mare sală din Ploiești, unde au vorbit pînă acum numai sori și mari stele ale intelectualității burgheze. Și a vorbit bine lucrătorul dulgher. Cu verva lui, cu numeroasele sale cunoștințe, cu citațiile variate, numeroase și la locul lor, a făcut o aspră critică clasei stăpînitoare...**»

Mai avea, se spune, un mare dar de povestitor și — ceea ce se știe mai puțin — el a fost primul care l-a îndemnat pe Panait Istrati să scrie, lucru pe care acesta avea să-l recunoască mai tîrziu. Harul său îl făcea pe Ștefan Gheorghiu să improvizeze în mijlocul unei cuvîntări, născocind o povestitoare, o pildă, ce întărea și făcea mai accesibil mesajul pe care dorea să-l transmită. Ni s-au păstrat cîteva dintre aceste «**fabule**» și ele dovedesc o bună cunoaștere a folclorului, o mare inventivitate și un deosebit simț al umorului. Așa au fost, de

pildă, cea cu ariciul care s-a încrezut în dreptatea vulpii sau povestea cu căruța, sania și calul, în care se citește limpede îndemnul de a nu se mai înhăma muncitorimea «**cînd la căruța liberală, cînd la sania conservatoare**», ci să se strîngă în jurul partidului socialist, care vine, «**cu steagul dezrobirei într-o mină și cu facla luminii în cealaltă**». **Lumina** însemna pentru Ștefan Gheorghiu **cultură**, către care el nu obosește niciodată să-i îndemne pe toți acei «**copii sărmani și palizi ai plebei proletare**». Încrederea sa în forța învățăturii e nelimitată: «**pentru muncitori, lumina e sabia care va tăia capetele tuturor relelor de astăzi!**»

Cu marea sa forță de plasticizare, Ștefan Gheorghiu avertiza muncitorimea să nu se încreadă în filantropia stăpînitorilor, căci atunci «**cînd un patron îți dă o măslină, cu timpul îți va cere în schimb un butoi de undelemn**». Lucid, el deconspira caracterul nefast al corporațiilor — organizații care cuprindeau atît pe patroni cît și pe lucrători, sub «**supravegherea**» unui comisar al guvernului — militînd pentru înființarea și întărirea sindicatelor muncitorești. «**Relele de care suferim nu vor fi înlăturate de cei de sus, ci prin voința, puterea și hotărîrea noastră. S-o spunem tuturor: drepturile noastre vor fi cucerite de noi înșine!**» Sintetizînd într-o altă cuvîntare tabloul forțelor care se înfruntau, el revine încă o dată la acel simbol plener al luminii, scump inimii lui: «**învățămîntul de clasă, biserica, corporațiile sunt cu trecutul, sunt soarele ce apune. Noi toți, cu sindicatele noastre, suntem soarele ce răsare!**»

I-a fost dat să trăiască ani puțini: prigonit, de nenumărate ori «**adus la urmă**» din post în post, a fost arestat și închis în urma unui proces «**aranjat**». În închisoare este atins de tuberculoză, neiertătoare în acea vreme. Este eliberat, în urma protestelor muncitorimii din întreaga țară. Publicîndu-i fotografia la ieșirea din închisoare, ziarul, «**România muncitoare**» se face ecoul tuturor manifestărilor de solidaritate și de dragoste ale lucrătorilor: «**Fie ca acești prizonieri nedreapți și barbari, cît și neajunsurile ce i se fac acum, să oțelească și mai mult caracterul său bun, energic și devotat, pentru ca încă multă vreme mișcarea și muncitorimea din țara noastră să se folosească de cunoștințele sale și de spiritul său.**»

A mai trăit din acel moment (1907) doar șapte ani. Șapte ani plini, în care a cutreierat țara în lung și-n lat, organizînd muncitorii din porțile dunărene, înființînd și conducînd ziarul «**Tribuna transporturilor**», editat de Uniunea sindicală a muncitorilor de transport pe apă și pe uscat din România, al cărei secretar a fost. A avut bucuria să vadă refacerea partidului socialist al clasei muncitoare în 1910. Dar boala, lipsurile, generoasa lui cheltuire de sine, l-au doborât. Cu puțin timp înainte a de muri, spunea unui prieten venit să-l vadă la Filaret: «**Se sfîrșește, măi, untdelemnul din candelă...**»

Însă așa cum scria «**România muncitoare**»: «**...el fusese mai mult decît o candelă: fusese una din vastele făclii care sfîșiau picla minții muncitorilor de la noi. Căci mintea lui avea mii de raze pe care le repezea de-a dreptul, săgetătoare, spre suflete.**»

MIHAI CREANGĂ

CONSTRUCTOR PENTRU VIITOR

Într-o noapte, cînd cerul își deslegase apele, vechiul han din Șerbănești (azi Liești) de lângă vechiul tîrg al Tecuciului a fost inundat de potopul ploii. Atunci s-a născut în sala mare a hanului un copil, un băiat. Părinții lui, aflați în drum spre Focșani, vorbeau o limbă străină, spre uimirea hangiuului și a celorlalți țărani adăpostiți de potop — dar vorbeau și românește. Era în 14 mai 1854. Se născuse atunci Anghel Saligny.

Bunicul său care se trăgea dintr-o veche familie din Franța, departamentul Allier, a emigrat în Prusia pe vremea regelui Ludovic al XIV-lea, ca urmare a persecuțiilor religioase. Un vîlstar al acestei familii de pribegi, Alfred Saligny a ajuns în Moldova — împreună cu soția sa, o poloneză — ca educator al copiilor familiilor de boieri Ghica și Șuțu. Soții Saligny erau oameni instruiți, vorbeau perfect germana și franceza, cîntau la pian. Ei hotărîsc să se stabilească în Moldova, unde deschid o «școală de instruire a copiilor». Imediat după Unirea Principatelor, familia Saligny cere cetățenie română. Au avut trei copii — Anghel, Alfons și Sofia.

După ce au făcut liceul la Focșani, — Anghel iubea matematica, în rest avea note de trecere, era însă vestit ca un elev care se ținea de șotii — părinții își trimit băieții la Potsdam la studii superioare. Peste puțină vreme se mută și părinții în Prusia. Alfons studiază chimia la Berlin și se reîntoarce în România, unde este numit profesor la Școala națională de poduri și șosele. Sofia studiază Conservatorul din Berlin. Anghel se înscrie la universitate pentru a studia astronomia, față de care avea o mare pasiune; urmează și Școala tehnică superioară din Charlottenburg, de lângă Berlin, unde a avut norocul să-i aibă ca dascăli pe doi din marii tehnicieni ai timpului — profesorul de poduri Schweizer și pe cel de construcții hidraulice, Franzius. După ce a obținut diploma de inginer a muncit o scurtă perioadă în Germania, la construcția căii ferate

Cotbus-Frankfurt și la lucrările hidrotehnice din nordul Prusiei. Iar în 1876, chemat de dorul de pămînt natal, se reîntoarce în țară. Avea doar 21 de ani. Marele profesor Mahrtens, intuind capacitatea tehnică a tînărului Saligny l-a chemat să se stabilească în Germania. Dar Saligny a refuzat și sosit la București este numit, cu un salariu modest, ca «inginer ordinar clasa a III-a» la Ministerul Lucrărilor Publice, serviciul de poduri și șosele.

Prima oară se impune acest tînăr inginer cînd i se încredințează construirea docurilor, cheiurilor de acostare și antrepozitelor de cereale și alte mărfuri din porturile Brăila și Galați. După dobîndirea independenței de stat România cunoaște o stare de înflorire economică, de intensificare a comerțului său extern. Era anul 1884 cînd i se încredințează — la numai 30 de ani — inginerului Saligny cele mai mari lucrări de investiții portuare ale tînărului stat român. A fost o lucrare dificilă: pe un teren slab a trebuit să construiască cheiuri, bazine interioare, marile silozuri folosite și azi. Adoptă o soluție ingenioasă, curajoasă: fundațiile le așează pe piloni și fascine. La silozuri folosește, pentru prima oară în România, betonul armat (sînt întîile silozuri din Eüropa durate cu acest foarte nou, pe atunci, material de construcție). Lucrările acestea portuare au fost o reușită deplină, apreciate de somități în materie ale timpului. Imediat, creativitatea ingine-rească a tînărului constructor e iarăși solicitată: i se dă să realizeze o serie de poduri pe liniile ferate Buzău-Mărășești, Filiași-Tîrgu Jiu, Bacău—Piatra, Fetești—Cernavoda. Energia sa inepuizabilă și-o investește pe zeci de șantiere. Cînd în 1891 în Elveția se produce o mare catastrofă feroviară prin prăbușirea unui pod cu un tren care trecea pe el, în toată Europa oficialitățile decretaseră o expertizare inginearscă a tuturor podurilor de pe liniile ferate. Această lucrare de mare răspundere i se încredințează celui mai fervent și prestigios ridicător de poduri — cum era considerat Anghel Saligny — și în cițiva

ani consolidează sau reconstruiește aproape 2000 m de poduri feroviare. Și construiește în același timp, pe o arie largă, la modul original și îndrăzneț. În gara Ploiești ridică o pasarelă cu picioare metalice — primul pod cu astfel de picioare din țară. În stația Rimnicu Sărat — o boltă eliptică de zidărie folosind întâia oară articulațiile de plumb. În gara Azuga — primul pod de beton simplu de pe liniile noastre ferate. Peste tot lucrările sale poartă amprenta noului, a viitorului, uimind prin curaj ingineresc și soluții unice; pentru fiecare construcție laboriosul inginer face studii aprofundate, calcule, studii tehnico-economice. Înființează mai multe ateliere pentru reparațiile podurilor metalice, reorganizează șantierul de la Turnu Severin pentru a se putea executa aici tabliere și construcții metalice pentru poduri. Construiește și linii ferate noi: Adjud — Tirgu Ocna, Birlad-Vaslui-Iași, Crasna-Huși. Inepuizabil, cu nesecate puteri prometește aleargă neobosit de la un capăt la altul al țării, adăugând podoabe noi în zestrea economiei românești. Expansiunea capitalului românesc impunea pe atunci extinderea mijloacelor de transport, a porturilor, a antrepozitelor. Se pune acut problema unei legături rapide cu portul Constanța punct de intens trafic de export-import. Încă în 1883 statul român inițiază un concurs internațional pentru construcția unui pod feroviar peste Dunăre, în zona Cernavodei. Dintre cele 8 proiecte prezentate nici unul nu obține premiu I. În 1886 se repetă concursul, dar rezultatul e din nou nesatisfăcător. Marii ingineri ai Europei nu pot trece «examenul Dunării». Dar între timp faima de mare «podar» a lui Saligny devenise notorie, de reputație mondială. În 1887 i se oferă construcția marelui pod. Vreme de trei ani face proiecte, calcule, studii, cercetează marile construcții similare din lume. La 9 octombrie 1890 se pune piatra fundamentală a podului de la Cernavodă. La 4 septembrie 1895 este inaugurat. A fost o adevărată sărbătoare a tehnicii românești. În momentul inaugurării regele și înalții demnitari rosteau discursuri ditirambice. În documentul comemorativ îngropat cu acest prilej în portalul dinspre Cernavoda stă scris pe pergament: «Noi Carol I... după cinci ani de muncă statornică... am trecut pe deasupra valurilor celor două brațe ale Dunării și am bătut cel din urmă nit care a încheiat această falnică lucrare... și erau de față regina, altelele lor regale, iubitul meu frate Leopold de Hohenzolern (și sînt apoi înșirate alte rude regale cu titlurile lor pompoase)... președinții și membrii Corpurilor Legiuitoare, trimișii puterilor străine, acreditați pe lingă mine, fruntașii ostirii Mele, înalții demnitari ai Statului...» Dar, culmea ironiei, pe pergamentul îngropat în pod lipsea tocmai numele aceluia care ar fi trebuit înscris primul, cu majusculă, adică al celui care, de fapt, a muncit statornic pentru ridicarea celei mai mari construcții ingineresti din Europa acelei vremi. Numele și persoana lui Anghel Saligny fuseseră uitate în momentul festiv al inaugurării podului. Unde era el atunci? Într-o șalupă, sub pod. Și în jur, în bărci sute și mii de muncitori, țineau să fie alături de inginerul lor. Căci se făcea proba supremă de încercare a colosului de fier. Anghel, sigur de calculele și construcția sa, oferea un gir original: stătea sub pod în momentul cînd pe el s-a năpustit cu 80 km/oră un tren alcătuit din 15 locomotive grele. «Știam că va rezista — declara atunci Saligny. La podurile mari nu trenul e o problemă, ci greutatea proprie și presiunea vin-

tului apasă construcția». El folosise la acest pod două inovații: un sistem de grinzi cu console pentru suprastructură și oțel moale, ca material de construcție, în locul fierului pudlat, întrebuițat pînă atunci la tablierele de poduri. Datorită sistemului său de grinzi a reușit să obțină deschideri mari între picioarele podului. Podul de la Cernavodă era atunci cea mai mare construcție de acest gen din Europa continentală și a treia din lume. Are trei mari deschideri de cite 140 m, iar viaductele de la capetele celor două poduri — peste Borcea și Baltă — au 60 de deschideri de 42—60 m; lungimea totală 4.088 m. Au fost necesare numai pentru excavările de la fundații (făcute cu aer comprimat, ceea ce era o altă noutate) să se sape 62.000 m.c. de pămînt; s-au executat 10.000 m de zidărie pentru picioare și pile, 3.000.000 m.c. de terasamente, 200.000 m.p. pereuri pentru apărarea taluzelor, folosindu-se pentru podul propriu-zis 16.000 tone oțel, suspendate la 30 m deasupra apelor. Lucrarea a fost executată numai cu ingineri români — și în faza de proiect și în cea de execuție — ceea ce constituia o mare mîndrie a lui Saligny.

Lucrarea de la Cernavodă a adus realizatorului o reputație mondială. Dar acest mare constructor a rămas toată viața un om modest, legat de șantier, de problemele arzătoare ale economiei românești, care-și dăruia nesecata sa energie operei de construire. A îndeplinit apoi cele mai diferite funcții — director general al CFR, director al portului Constanța, al serviciului hidraulic, al serviciului de navigație fluvială, conduce șantierul naval din Turnu Severin și serviciul maritim român, era și profesor la școala națională de poduri și șosele — unde și-a dat obolul la pregătirea a 30 de generații de ingineri — iar după 1910 ca director general al Serviciului de îmbunătățiri funciare din Ministerul Domeniilor inițiază un vast proiect de punere în valoare a zonelor inundabile ale Dunării, din păcate nerealizat în vremea lui. În preajma primului război își aduce contribuția la întărirea capacității de apărare a României — conducînd efectiv Direcția generală a munițiilor, sporîte producția arsenalului armatei, a pulberărilor, a pirotehnicii, organizînd mai multe fabrici de armament. În 1892 este ales membru corespondent al Academiei, cinci ani mai tîrziu este membru titular, iar între 1907—1910 a fost președintele ei. La moartea sa, în 1925, s-au făcut funeralii naționale; Ion I.C. Brătianu președintele Consiliului de Miniștri rostea în fața mormintului lui lingă care erau mii de oameni, mulți foști muncitori, de care a fost toată viața legat, de pe sutele de șantiere unde a construit pentru viitorul țării pe care a iubit-o atît de mult: «Dacă se măsoară însemnătatea omului după roadele pe care le-a lăsat, în generația pe care a cîstît-o n-a fost român mai de seamă decît Anghel Saligny». Nu ne-a lăsat marele inginer, profesorul și academicianul opere, tomuri și lucrări științifice. A fost toată viața un om care a vorbit și a scris foarte puțin. Dar a muncit enorm și roadele vieții sale le-a semănat pentru viitorime, pe tot plaiul românesc. Iar cînd călătorii prin gările ridicate de el, pe drumuri de fier așternute de el, cînd salutați podurile sale de oțel aduceți prinos de recunoștință acestui mare constructor a cărui formidabilă personalitate inginerească s-a arcut, ca un pod, peste două secole. Păcat că nimeni nu s-a gîndit ca pe fiecare lucrare a lui să prindă o placă comemorativă; dar timpul nu e pierdut.

O VIAȚĂ ÎNCHINATĂ MĂRII

La începutul veacului al XX-lea toate cunoștințele noastre asupra Mării Negre se reduceau practic la cele scrise de distinsul hidrobiolog Grigore Antipa asupra peștilor sturioni și clupeizi. Ne lipseau specialiștii în oceanologie, ne lipseau bazele de cercetări marine.

Ambele aspecte ale acestei lacune aveau să fie completate de un om de știință, dinamic și bine pregătit în cunoașterea faunei marine la cele mai vestite stațiuni ale Franței, dublat de un mare patriot — profesorul Ion Borcea.

S-a născut la Buhoci, județul Bacău la 30 ianuarie 1879; a terminat liceul internat din Iași în 1897 iar universitatea în 1900, luându-și licența în Științele naturale sub îndrumarea profesorului Paul Bujor, primul cercetător al biologiei apelor suprasărate de la noi.

Plecând pentru specializare în Franța cu o bursă «V. Adamachi» în 1901, el reia de la capăt cursurile universitare, luând a doua licență în științele naturale la Sorbona, în 1903. Sub conducerea marelui biolog marin Yves Delage, în 1905, își ia doctoratul cu mențiunea maximă. Subiectul tezei sale a fost «Studiul sistemului urogenital la rechin» lucrare rămasă clasică. El și-a completat cunoștințele asupra faunei marine și la stațiunea de la Neapole. Revenit în țară a fost numit conferențiar (1906), apoi profesor de zoologie (1909); a ținut între timp și cursuri de zoogeografie și de entomologie aplicată. Timp de 22 de ani profesorul Borcea a condus Analele Științifice ale Universității Iași (1914—1936), revistă de mare prestigiu internațional, precum și Revista Științifică «V. Adamachi» (1910—1930). În ultima revistă Ion Borcea și-a mărturisit adesea crezul de con-

vins evoluționist, iar prin popularizarea principalelor lucrări progresiste (Darwin, Delage, Pasteur, Antipa, Bujor etc.) mai vechi sau apărute în vremea lui a făcut operă de pionier în răspândirea culturii în masele largi de cititori, cum îl arată cuvintele scrise în această revistă în 1911: «în chipul acesta, pe lângă datoria ce o avem, de a răspîndi cît mai mult cunoștințele căpătate, ne asigurăm, în același timp, în mod reciproc, posibilitatea unei culturi generale mai intense, lucru din ce în ce mai greu de realizat de fiecare în parte, prin tendința de specializare ce se accentuează din ce în ce mai mult în fiecare ramură a științelor».

Profesorul Borcea a lăsat peste 100 de lucrări publicate de anatomie, de entomologie, (el fiind printre primii ce recomandă arma biologică în lupta contra insectelor dăunătoare economiei naționale) dar a lăsat o operă scrisă și în domeniul oceanologiei. Prin aceasta din urmă ne face cunoscută nu numai fauna principală a Mării Negre, ci și biocenologia litoralului românesc, precum și fauna relictă a lagunelor, adaptările realizate de elementele mediteraneene sau caspiene de aici. Mai mult, naturalistul Ion Borcea ne-a lăsat și două instituții de mare însemnătate: Muzeul de Științe Naturale din Iași, reorganizat (1910—1926) și Stațiunea zoologică marină de la Agigea — prima bază românească de lucru la litoralul pontic (1926) și primul acvariu românesc marin — ca și întiul colectiv de cercetători marini care i-au putut adînci și duce mai departe opera sa de oceanolog. Pe baza ctitoriei lui Borcea de la Agigea și a celei făcute la Mamaia de Grigore Antipa (1932) s-a putut dezvolta, la începutul deceniului în care ne aflăm, primul

Institut Român de cercetări marine, institut ce a îmbrățișat toate laturile complexe științe multidisciplinare care a devenit astăzi oceanologia, desțelenită la litoralul românesc de Ion Borcea și de Grigore Antipa.

I. Borcea a fost nu numai un savant binecunoscut — mai ales ca oceanolog — faimă ce i-a adus numirea ca membru al Societății zoologice a Franței (1904), membru asociat al Muzeului din Paris (1909), Membru corespondent al Academiei române (1919), Doctor honoris Causa al Universității din Montpellier, decorat cu «Legiunea de onoare» a Franței — ci și un eminent profesor. Model de punctualitate și conștiinciozitate profesională, prietenos, apropiat și iubit de studenți, un desăvîrșit vorbitor și om de teren. Excursiile organizate de el la apele din jurul lașilor, erau așteptate cu viu interes nu numai de naturaliști ci și de studenții altor discipline.

Activitatea lui Ion Borcea a fost și rămîne o dimensiune fecundă multilaterală și clar progresistă, atît în domeniul cercetării, al răspîndirii culturii, cît și în cel al organizării științifice. Este greu de spus care latură este mai însemnată în munca sa, dar toate luate la un loc fac din acest fiu al nației noastre, un mare biolog, un autentic savant și patriot, precum și un simbol de omenie și de etică profesională.

Savantul și patriotul Ion Borcea s-a stins timpuriu, în 1936, la masa sa de lucru de la Agigea, ca un ostaș pe cîmpul de luptă. Opera lui a rămas. Părintele biologiei românești a tras brazdă adîncă din care rodește oceanologia românească de azi.

prof. dr. docent
MIHAI BĂCESCU

« Rădăcinile educației sînt amare, dar fructele ei sînt dulci » — scria Diogenes Laertios, exprimînd un adevăr care avea să fie deformat tot mai mult de-a lungul secolelor de pedagogii « mină-de-fier », pentru care « nimeni nu este atît de sălbatic încît să nu poată fi îmblînzit » — cum zicea frumos Horațiu, firește fără să bănuiască ce suită de brutalități avea să nască în școlile evului mediu și chiar în cele ale timpurilor moderne acceptarea integrală a ideii sale. Critica acestei aspre orientări pedagogice, care tinde să înăbușe spontaneitatea copilului, supunîndu-l unui regim intens de maturizare, cel mai adesea secătîindu-i forțele fizice și intelectuale, a fost întreprinsă încă din vechime, dar n-a triumfat nici pînă astăzi. Și dacă pedepsele umilitoare au fost, totuși, în bună parte, înlăturate, programele școlare încărcate și greoaie sînt, de cele mai multe ori, ele însele o grea și nemeritată pedeapsă. Prea puțini educatori înțeleg ce forță poate deveni jocul în procesul de învățare a oricărei discipline, și mai puțini sînt cei care îl practică, iar cei care îl practică în chip programatic pot fi numărați pe degete. Însă rezultatele sînt — în acest din urmă caz — uimitoare. Copiii parcurgînd munții, riurile și pădurile patriei, depoluînd — la propriu și la figurat — trasee « ucise » de indifferența turiștilor maturi.

La alt tip de călătorie și-a chemat elevii tinărul pictor Dorel Zaica, profesor de desen la școala generală nr. 84 din București pînă în toamna asta, cînd a fost numit la liceul « N. Tonitza ». « Vreau să schimb atitudinea oamenilor maturi față de copil... — spune Dorel Zaica — ...determinîndu-i să-l privească pe toate meridianele exprimării sale: oralitate, scriere, mimă, joc. Copilul crează prin toate aceste acțiuni. Iar dacă desenul copilului se bucură de mare cinste în întreaga lume — artiști ca Picasso, Klee, Miro găsind aici unele surse ale inspirației lor — nu-s mai puțin valoroase scrierile și răspunsurile orale ale copiilor, chiar dacă ele sînt mai rar notate. Eu am încercat — de-a lungul a cinci ani de zile — să înregistrez o imagine cît mai completă a creativității infantile, reținînd desene, răspunsuri orale sau scrise și instantanee fotografice ale copiilor în timpul acestor activități. Am intrat în joc, devenind elevul elevilor mei. Și am descoperit o lume minunată ».

Să pătrundem împreună cu Dorel Zaica în...

In pădurea fermecată a copilăriei

Totul a apărut oarecum întîmplător: fiind odată Moș Gerilă, acasă, între copiii mei și ai prietenilor' și, punînd aceleași întrebări ultrabanale ale maturilor, am primit un răspuns uluitor de la o fetiță de numai șase ani; mi-a spus: « Locuiesc în Balta Albă, lingă lift ». De atunci, expresia « Vai săracii, ce-i în capul lor ! » am auzit-o de prea multe ori din gurile celor ce se ocupă de copii încît să nu mă îngrijoreze ce-i în capul celor care se vaită. Iar cînd am înțeles că inteligența creativă este cel mai mare avut al omului, am început să-l respect și să-l iubesc mai mult pe copil. De la întrebările simple: « Ce este cerul ? », « Ce este ceața ? », am mers la altele, mai complicate, absurde sau umoristice: « Cum face vaca laptele bătut ?? » Iar ei, cînd nu știu, inventează:

« Vaca face laptele bătut cînd o bate stăpînul ei și după aia el o smulge » — Gheorghe Dănuț, 6.

« Țăranii arată mai bătrîni că ei sînt mai dinaintea noastră născuți » — Mozăceanu Mirela, 6.

« Colind înseamnă cînd țăranii pleacă să tot colinde satul, adică să-l cotorbăie de covrigi » — Zaica Adrian, 11.

« Bradul îl împodobim ca să-l răsplătim pe Moș Gerilă care face un drum » — același.

« Expresia „ești prost ca noaptea” înseamnă că sînt unii oameni care sînt proști numai noaptea » — Cristea Anca, 9.

« Cînd intrăm într-un sat trebuie să-i salutăm pe toți țăranii pe care îi întîlnim pentru că ei ne dau pîinea » — Călinescu Marilena, 9.

« Uneori găinile se suie seara în pom în loc de coteț ca să vadă mai repede cum vine dimineața » — Iancu Daniela, 9.

« Trădarea înseamnă prietenie moartă » — Zaica Adrian, 11.

« Moda este cînd o femeie își cumpără o rochie și vine și se rotunjește la oameni ca să se uite oamenii la ea » — Fredorin Lucian, 7.

« Leșinul înseamnă un adorm foarte mic » — Iorga George, 8.

« Aerul curat are mirosul de frig » — Fredorin Lucian, 7.

« Supa concentrată e supă pe care o mîncău înainte oamenii care se duceau la concentrare » — Constantin Marian, 12.

« Visele sînt că atunci cînd îți moare tataia, să îl mai vezi » — Cocoș Viorel, 6.

« Doctoriile se face, am auzit la televizor, că se face din ipopotan, că îl taie pe jumătate și face doctorii » — Stan Florin, 7.

« Fluturașii au cîteodată nervi și de aia se învîrte în jurul becului și se scarpină și unul cu altul » — Demeter Dan, 8.

« Spîncenele folosesc ca să țină fruntea sus, ca să nu vină fruntea pe ochi. » — Goanță Victor, 6.

« Brînză se face din lapte dar o mai face și vaca ». — Răduț Haralambie, 6.

« Doi nări care nu sînt atenți se tamponează și așa e trăznetul ».— Marin Valentin, 8.

« Licuricii sînt mici, au o lampă și vin la oamenii care visează și se uită la ei cu lampă ca să vadă cum visează » — Stan Florin, 7.

« Scinteile sînt niște pui de flacăra » — Ceașu Cornelia, 7.

« Tristețe înseamnă cînd un om vine la altul și bea mult » — Tîrziu Lucica, 7.

« Noi ne întindem dimineața ca să se scoale oasele » — Gheorghe Florian, 7.

« Lingușitor e cînd lingi lingura, lingi farfuria și vrei să lingi și cratița toată » — Marin Valentin, 7.

« Struțul bagă capul în nisip cînd e în pericol că acolo are el ouăle și să-și ia rămas bun de la ele » — Constantin Marian, 11.

« Pomului îi folosesc frunzele ca să se învelesc cînd doarme » — Zaica Adrian, 11.

« Timpul e un cal frumos care învîrtește pămîntul », — Mozăceanu Adrian, 7.

Desele întrebări pe care le pun, cu orice prilej, au ca scop mărturisit informarea și formarea atît a copilului cît și a mea, iar această metodă euristică poate fi aplicată, cu aceleași rezultate frumoase, de către oricine este interesat. Privită și din acest unghi, familia devine o instituție cu aceleași îndatoriri și responsabilități ca și școala.

« Cînd mergeau mamele cu copilul în burtă, copilul se hîțina și adormea. De aceea copiii mici trebuie legănați ca să adoarmă » — Zaica Adrian, 11.

« Bărbații nu poartă mărțișor că ei murdăresc repede mărțișorul iar femeile nu » — același.

« Femeile plîng mai repede decît bărbații pentru că femeile au lucruri fine și dacă le rup, alea nu se mai găsesc » — tot el.

« Sînt mai multe învățătoare decît învățători pentru că bărbații sînt mai repeziți » — Trandafir Florin, 7.

« Copiii mici le place să îi legene mama că ei cînd i-a adus barza i-a legănat cînd zbura și acum vor la fel » — Romas George, 6.

Pe copil trebuie să-l ajuti ca să te ajute în a-l cunoaște și înțelege.

« Copilăria ține cinci ani și după aia vine școala », Mirică Ion, 6.

« Copiii pun sare în mare ca să fie sărată și să nu poată să o înghită oamenii » — Florin Gheorghiu, 7.

« Moș Ene are o frunză adormită ne-o pune pe gene și noi copiii ne culcăm pentru că frunza asta are somn pe ea » — Ceteanu Rodica, 6.

« Oamenii împăiază animalele adică le bagă în griu ca să nu ne mănînce pe noi copii » — Dumitru Ion, 7.

« Soarele vede copiii cum se joacă și îi place și atunci face ziua mai lungă la vară, ca să se mai uite la ei cum se joacă » — Lambrinidis Victoria, 7.

« Pe copiii mici îi leagă ca să nu se învețe să dea mereu din picioare că după aia dă cînd e mai mare tot mereu din picioare » — Buță George, 8.

Întotdeauna a fost dorită și binevenită infuzia sufletului de copil în matur și nu invers.

« Atleții au cuie la picioare ca să le țină mai cald că pantofii stau mai sus de pămînt din cauza cuiei » — Chira Florian, 9.

« Sînt și meciuri în noaptea că unii sportivi sînt de serviciu noaptea » — Gioga George, 8.

« Sportivii au gauricele alea în care sînt bătute cuiele la talpă ca să stea ei țepeni cînd trebuie » — Marin Valentin, 8.

« Sportivii care ridică greutățile se strîng cu o centură că altfel poate să se bage corpul un pic în picioare » — Alungoie Paraschiv, 7.

« Nu dă drumul la muzică în timpul jocului că fotbalistii zice că e nuntă și ei începe să joace dansuri în loc de fotbal » — Radu Nelu, 7.

« Boxerii nu țipă cînd primesc lovituri puternice ca să nu se înspăimînte alți boxeri care vor intra mai tîrziu pe ring » — Andarache Cristina, 12.

« Boxul a fost inventat de nobili că odată la o conferință a lor nu s-au înțeles și s-au bătut cu pumnii. De aceea îi spune astăzi boxului că e sport nobil » — Fundeanu Constantin, 12.

« Boxului i se spune că est un sport nobil că așa se purta nobilii cu țărani » — Cristina Florența, 12.

« Sînt sportivi care dacă dorm noaptea visează urît și atunci ei vor să doarmă ziua și să joace noaptea » — Zaica Adrian, 11.

Dovedim, uneori, o lipsă de respect față de om atunci cînd încurajăm răspîndirea pe multiple căi a greșelilor vîinate pe la orele de curs. « Perlele » nu pot în niciun caz reprezenta copilul mai bine decît substanța poetică ce exală din ei. Copilul nu este un vesnic Bulă sau Gigă, el este, dacă vrei să constăți, un adevărat creator, un Născocitor în înțeles arghezian.

Fără îndoială contează cu ce ochelari îl privim.

La ce servesc oare lentilele care denaturează natura omenească?

« Viața este o stare sufletească » — Iorga Ane-Marie, 9.

« Oamenilor bătrîni le place mai mult să se îmbrace în culori negre ca să se împrietenească cu moartea, ca să nu moară repede » — Tănăsescu Bogdan, 12.

« Cînd e omul bătrîn îi albește părul că îi albește și inima » — Dumitrescu Daniel, 8.

« Întunericul e somnul și bezna este moartea » — Ioniță Elena Maria, 13.

« Inima e o frunză de carne roșie » — Gheorghe Paula, 10.

« Viața înseamnă cînd trăiește un om cu inimă și cînd trăiește fără inimă înseamnă că a murit ». — Săvescu Daniela, 6.

« Bătrînețea e cînd un om se micșorează. El se micșorează că e gata de moarte » — Demeter Dan, 9.

« Omul nu crește așa de mare cînd bea apă că el dă apa afară din el. Pomul crește așa de mare cînd bea apă că el nu face pipi » — Crainic Daniel, 7.

« Moartea este cînd ți-a îmbătrînit sîngele » — Dobriță Adrian, 7.

« Viața este gîndul adică să gîndești » — același.

Inspirându-ne în permanență din izvorul nesecat al lumii infantile înlesnim prefigurarea unor metode noi de lucru, într-un continuu câștig calitativ. Iată câteva « reclame » și « mică publicitate ».

« Vind 299 lei contra 340 lei » — Tirziu George, 13.

« Vind un drac cu 16 lei este bine hrănit cu boabe de mazăre eu îl dau pentru că mănincă mîncarea mea » — Ilie Magdalena, 9.

« Vind strada Pantofarului fiindcă este urîță și casele sînt pantofi uriași » — Constantinescu George, 9.

« Pierdut ciine pichineț rasă prădă a fugit din casă în ziua de 14 februarie 1978 pe strada Ambrozi » — Ghenuț Marian, 10.

« Vind cîini de vînătoare de 1 m culoare maro deschis forțos pe nume Hector » — Trucmel Ecaterina, 13.

« Schimb mașină de tocat carne cu o pîlnie de făcut cîrnați » — Smintea Vasile, 10.

« Schimb păpușă care rîde și plînge că mă sîcîie toată ziua la cap » — Vulcan Mihaela, 10.

« Cumpăr ceas de copil mic care sună noaptea la pendulă » — Budrică Leoanta, 10.

« Vind coteț ciine foarte mare și confortabil » — Tănăsescu Bogdănel, 14.

« Cumpăr curte la oraș » — Mirică Ion, 7.

« Asigurările la ADAS pentru boală sînt cele mai bune pilule împotriva oricărei boli » — Fundeanu Constantin, 14.

« Asigurările la ADAS pentru incendiu este ca un pompier venit la timp la locul incendiului » — același.

« Plimbați-vă cu ONT cît aveți viață » — Martinescu George, 13.

« Precum timpul așa și banii se risipesc. Depuneți banii la CEC și profitați de bani și timp » — Iordan Marian, 14.

« Un singur telefon la ADAS și cenușa se va transforma în lemn » — Nițu Dușu, 14.

Copilul există în poezie cum poezia în copil și această casă bună este pusă în pericol doar atunci cînd adultul impune celor mici versificația ca pe o obligativitate esențială. Determinîndu-i să atîrne de coadă o rimă, să ordoneze cuvintele în versuri și strofe, îi îndemnăm să pozeze în poeți tot așa cum am așeza pe capul copilului o pălărie de adult, invitîndu-l să se maimuțărească în cutare sau cutare persoană.

« Cerul este zăpadă, stele sînt foc » — Burcea Carmen, 5.

« Cerul umblă pe sus și se rotunjește » — Coman Vasile, 7.

« Soarele formează anotimpurile » — Zaica Adrian, 11.

« Stelele cînd cad, cad pe un avion și avionul ăla le duce la cimitirul de stele » — Andrei Ionel, 10.

« Stelele cînd cad, cad în apă să se răcorească pentru că s-au săturat de atîta căldură de la soare » — Gliga Nicoleta, 7.

« Stelele mai cad și pe dealuri că le place cum se rostogolesc » — Costache Adrian, 7.

« Ceata e brumă care stă pe cer » — Vulcan Mihaela, 9.

« Bruma e o zăpadă care crește din ploaie » — Radu Nelu, 8.

« Curcubeul este o pasăre și apare după ce plouă. Ea are culorile ude pe pene și cînd zboară lasă culorile pe cer » — Goanță Victor, 8.

« Umbra e un fum de răcoare » — Țurlea Iulian, 7.

« Mamă, vezi că și marea are ochi albaștri ? » — Vulpe Mariana, 6.

« Uneori ninge și plouă deodată pentru că dintr-un nor de mai sus vin fulgi de zăpadă care sînt masculi și dintr-un nor de mai jos vin picăturile de ploaie care sînt femeie și ele vîd, și se iau după ei ca să ajungă împreună jos și să se căsătorească » — Zaica Dan, 10.

« Stelele cînd cad cad în mare ca să aibă și marea stele și să se bucure peștii » — Chiriță Constantin, 7.

« Soarele seara își potolește razele că intră la el acasă și să nu-și dea foc la casă » — Tudor Elena, 9.

« Ceata este cînd îngheață vîntul » — Ragamentu Mihai Daniel, 7.

Mi-am adus aminte de cuvintele lui Marx: « Prin creația artistică simțurile devin într-un anumit fel « teoreticieni » atunci cînd în febra lucrului am pus diferite întrebări elevilor și am aflat că :

« Inspirația e o gîndire bruscă » — Ștefan Daniel, 12.

« Suflet e cînd îți pune mama prăjituri pe farfurie și îi lași și lu ăla mic » — Băraitan Jeanina, 8.

« Urîtul e o formă a frumosului » — Margină Claudia, 10.

« Frumos înseamnă o ivire a omului » — Andrei Valeriu, 12.

« Copilul înseamnă un om care poate să facă orice » — Marin Luminița, 7.

« Căldura este un mijloc de a se cunoaște sufletul calului » — Enache Adrian, 12.

« Politică înseamnă să respecti omul » — Gheorghe Dănuț, 8.

« Libertatea este o atmosferă » — Darie Mihai, 10.

« Prezentul este gîndirea trecutului » — Zaica Adrian, 11.

« Punctul e o ființă care este departe » — Dragu Viorel, 8.

« Forma este cum este așezat obiectul » — Jiquide Teodor, 7.

« Statuia e o cultură » — Pandelescu Ion, 10.

Copiii colorează nu numai desenele ci și graiul, prin cuvinte modificate sau inventate, demonstrînd și pe această cale participarea lor plenară în circuitul dedalic al vieții. Chiar și desprinzînd cuvintele din fluxul contextului, descoperim că acestea au darul să impresioneze prin originalitate și expresivitate: « josime » (ce « adîncime »-i aici !), « noptari » (de noapte), « ziotari » (de ziua), « zbăticește » (zbate), « colțurat » (colțuroase) ș.a. Stilul oral ce caracterizează literatura infantilă apare ca o reflectare a exprimării prin viu grai, cuceritoare în naturațea ei. Acestui prim stil îi declarăm război încă din leagănul primelor clase de școală pentru a-i găsi prețuire cu mult mai tîrziu doar la scriitorii care au făcut efortul întoarcerii. Activitățile orale, scriitoricești și jocurile trebuiesc juxtapuse plasticii pentru a înțelege ansamblul riurilor de exprimare adiacentă într-un fluviu al creației artistice infantile. Copiii pot scrie și desena ușor ceva pînă n-au învățat bine ce este aceea o scriere sau un desen. Îndemnați-i cît nu este prea tîrziu !-

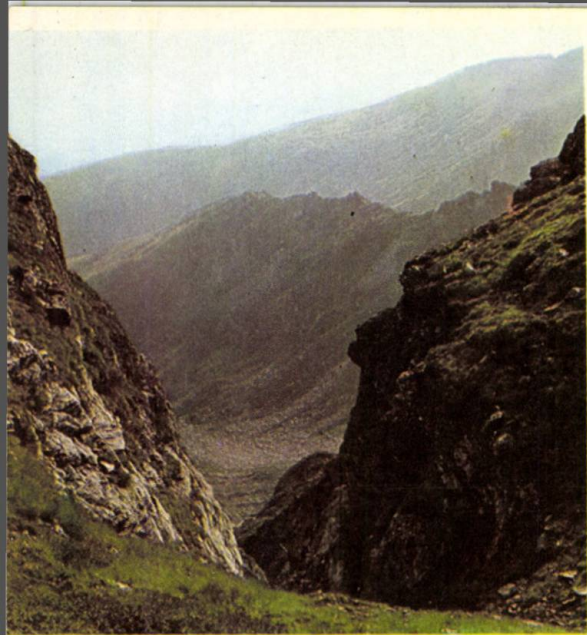
Anul international
al copilului

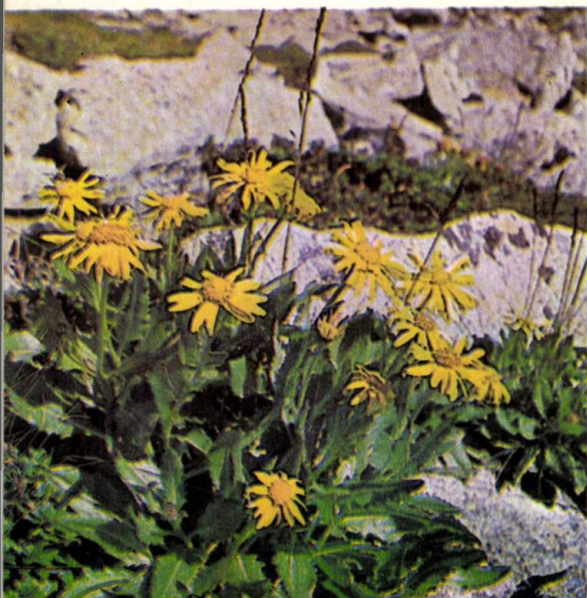
Culorile și parfumul Rodnei

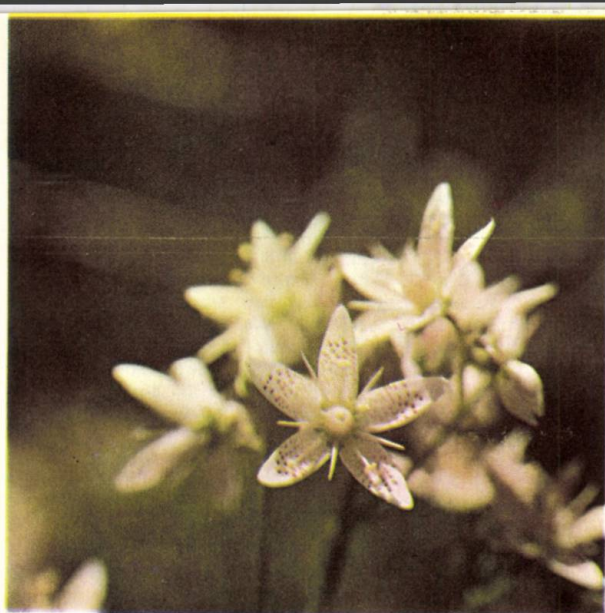
Din noaptea cretacului și-a paleogenului, ctitoria surprinsă, într-un alt ev, de dalta ghețarilor ni s-a dăruit în cele din urmă, în nord, prin tăcerea unui vast caleidoscop mineral de paragnaisuri, diorite, cuarțite, șisturi marnoase, calcare cristaline... Îmblinzind monștrii duratei aciuăți în abisul lumii de piatră, stindardele regnului vegetal ne vădesc frumusețea unui spectacol pe care atât pasiunea savantului cit și curozitatea drumețului cu greu ar istovi-o.

Primul care, neobosit, a cutreierat timp de decenii munții Rodnei, lăsându-ne pentru ei un cuprinzător

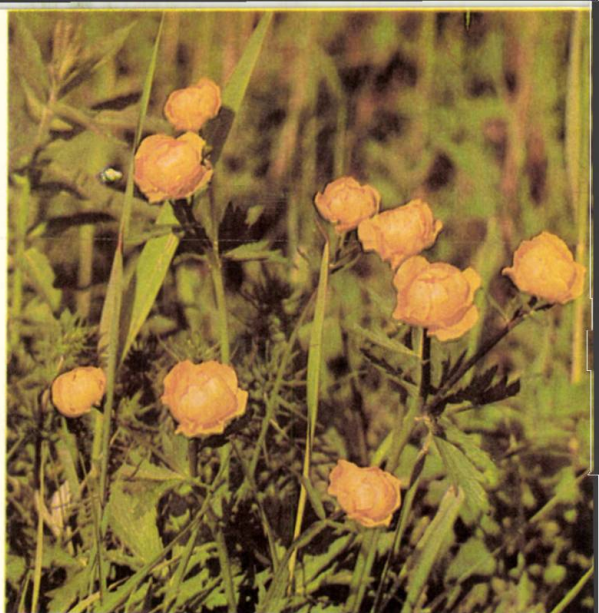
conspect floristic a fost Florian Porcius (1816—1906). Născut în Rodna Veche, la poalele munților pe care i-a îndrăgit atât de mult, marele ardelean îmbogățise dosarele vegetației mondiale cu datele unei umbelifere cu florile roz-violacee și ale unei compozite cu florile liliachii. Erau *Heracleum carpaticum* (brînca-ursului) și *Saussurea porcii*. Descoperită în 1856, a doua a rămas și astăzi cunoscută doar din Corongișul Rodnei și de la izvoarele Ceremușului.

● Un parfum de-o dulceață abia sesizabilă, aproape spirituală, comparabil în discreția fluxului său rafinat

cu aroma smîrdarului (fără stimulii tonici, însă, ai acestuia din urmă), însoțește prin răspîndita ciubotică-a-cucului lumina celui mai plăpînd și poate mai plăcut galben dăruit vreunei flori de munte. Tăinuîtul laborator al primulei funcționează cu proviziile extrase din cele mai comune soluri montane. Nu însă toate rudeniile plantei ne oferă o larghețe asemănătoare. Cam de aceeași talie dar infinit mai zgîrcită în aparițiile ei — izbutim cîte unui să nu o cunoaștem niciodată — e anghelina (*Primula halleri*). Ea își pudrează în alb pagina inferioară a frunzelor. Cîte un mănunchi de flori violete de anghelină împodobește singurătatea coastelor ascunse ale Mihăiesei, ale Galașului și ale Turnului Roșu. *Primula minima* — piciul cutezător al genului — rezistă măturilor vîntului de pe creste prin tenacitatea rizomului de dimensiuni respectabile. Cu o înălțime aeriană de numai doi-patru centimetri, mărunchica noastră sfidează ecologiile de limită împrăștiindu-și puzderiile de floricele liliachii acolo unde ai crede lesne că gingășia antofitelor nu mai este

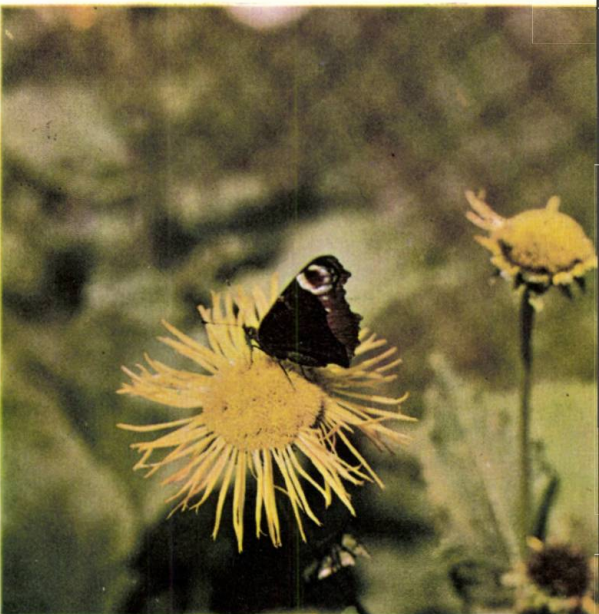
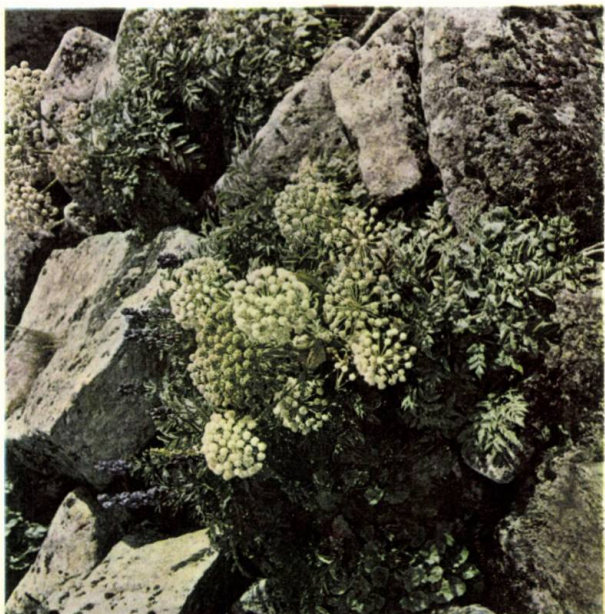
posibilă. E astfel cazul vîrfurilor matematice ale celor mai semețe culmi din cuprinsul masivului, inclus fiind și acoperișul Pietrosului Mare.

● Atras de veverițe, cel care și-ar îngădui să le urmărească năzbitiile în adîncimea molidișurilor Rotunde ar putea primi ca pe un semn al norocului — căci nu adesea i se va arăta — floarea albă, cu stranii desene de păpuși aripate, a *Goodyerei repens*, o orhidee dintre cele mai grațioase.

● Scriptele ne atestă că pe pantele borșenești ale Pietrosului existaseră cîndva pîlcuri de tisă. Întîlnirea cu măcar un singur astfel de exemplar ar fi probabil astăzi o revelație. Din fericire, un număr de culmi ardelene ale Rodnei, între care Bizdiga, Muncelul și Birloaia, se mai pot mindri cu arborele faimoasei longevități milenare.

● Nici buzele, nici dinții nu pot evita însemnele de cerneală ale unui ales ospăț cu afine (degetele și-ar rezerva la nevoie golul buzunarelor). Arătoasele mustați albaștrui dovedesc totuși folosirea afinelor

(Continuare în pag. 58)

ponoarele

Orașul Baia de Aramă reprezintă pentru mehedințeni una din porțile de intrare către zona înaltă a munților. După tradiție, actualul oraș ar fi fost o modestă așezare daco-romană pendinte de Drobeta, aflată pe platoul despădurit al Dealului Dochieni. Primăvara, în mod deosebit «cînd îi frunza cit paraua și lăstarul cit andreaua», Baia de Aramă are un farmec de care se leagă amintirile. Printre copacii cu frunza străvezie țînesc tufele liliacului parfumat și pomii cu mugurii în floare. Pădurile din jur, crescute compact, improspătează aerul și noile construcții conferă locului atmosfera unei stațiuni climaterice. În centrul orașelului, localnicii, spre știință că mai marele pandurilor Tudor Vladimirescu a trecut și pe aici să-și aleagă oameni de nădejde, i-au ridicat un bust, opera sculptorului C. Bălăcescu.

O dată cu modernizarea drumului către Herculan, Baia de Aramă va deveni pentru turiști punctul de plecare spre ținutul, pe unde a umblat, a trăit și s-a frămîntat comandantul pandurilor. Părăsind orașelul, drumul județean 671 se îndreaptă către comuna Ponoarele. El împarte spațiul dintre dealuri cu apele Bulbei, care meditează la umbra arinișurilor crescute pe maluri. Prin aceste locuri cu zările închise, întîlnim, scăldate în soarele cald al amiezii, o poiană. În cuprinsul ei, părăsită și girbovită de povara anilor, o moară. Aici e locul în care șoseaua părăsește apa Bulbei. Dornici să cunoaștem geneza aventuroasă a pîrului, am pornit cu pasul pe albia lui. O vreme ne-a lăsat să-i urmăm malul, dar mai sus, răutăciosul și-a risipit apele din mal în mal, obligîndu-ne să ne cățărăm pe prispe praporoase. Drumul, anevoie și plin de aventură, ne-a purtat și la gura unor peșteri mici, ne-a pus la încercare îndeminarea mersului prin grohotiș ori ne-a oferit imaginea forței și dorinței de lumină a unor izbucniri vaucluziene, în limbaj local denumite «bolboroase», «fiertori» sau «toplîțe», din care gilgiie, prin guri mai mari sau mai mici, apă limpede și rece. Aici și dincolo și în altă parte, ele se țin lanț. Ultimul izbuc l-am întîlnit, ieșind dintr-un cîmp de grohotiș, prin care mișunau șopîrle iuți ca argintul viu. Curînd ajungem la o confluență. În față vedem patul cărămiziu al văii Apa Galbenă, prin care abia schițat curge un pîriiș. Din stînga, tulbure, involburată și speriată poate, vine Bulba. Urcăm, urmărindu-i malul. Pădurea deasă ca peria a format deasupra văii un tunel vegetal, prin care abia pătrunde lumina. O pantă mai alunecoasă, cîteva stînci și iată-ne ajuși la gura peșterii Bulba. De sub portalul ei fioros, dar monumental, dau cotul dintr-o galerie sumbră apei descătuse de tenebre. Ne-am oprit fascinați de spectacol. Eram la locul de naștere al pîrului Bulba, al acestei ape care tainic, în galerii de peșteră, strînge debitul mai multor văi din zona Ponoarelor. Cei ce au încercat să pătrundă în peșteră, după ce s-au luptat cu apa unor săli inundate, au putut vedea nunta pîraielor sub plămădirea țesăturilor din piatră a acelor draperii multicolore, atîrnate în falduri pentru zînelor unei lumi subpămîntene.

Am revenit la moara părăginită. Drumul, plin de colb, urcă pe dealul Brăzișor. Apariția dealurilor calcaroase, dispuse în valuri și vegetația crescută chinuit spre a marca prezența vieții, vestesc apropierea de comuna Ponoarele. În preajma acestei localități, cu un viitor turistic promițător, s-au grupat cele mai renumite fenomene carstice din cuprinsul platoului mehedintețan: Podul Natural, Cimpul de lapiezuri, peștera Ponoare, Pădurea de liliac și altele. Casele locuitorilor, ascunse în umbra pomilor îmbrăcați în haina sărbătorească a primăverii, strălucesc în soare. Risipirea lor pe coastele Ciuciorului, ale Cornetului Mare ori pe Virful Motoiului armonizează peisajul, înlăturând sentimentul locurilor secetoase.

Pe cumpăna dealului, ne-am oprit să privim capriciile Văii lui Trandafir, care, ca toate din această zonă, sfîrșesc în coasta unor prăvălișuri pietroase unde, ponoare nesătule, le trag apa spre galeriile Bulbei. Din marginea șoselei, către dreapta, o cărare urcă spre Islazul Brezioarei, străbătînd două lumi cu frumuseți diferite. Una, cea din stînga, este constituită din bogăția vegetației și iluzia unor înălțimi ce sugerează o spațialitate nesfîrșită. Cealaltă, pare o lume a morții, hotărîtă să respingă orice formă de viață vegetală. Este o ripă cu aria încorsetată de rădăcinile covorului de iarbă, crescută pe islazul din preajmă. Din cuprinsul pămînturilor ei roșiatice se ridică stînci vineții, modelate cu spinări și cute ce amintesc de formele gigantice ale animalelor preistorice. Privind din mers ansamblul îngrămădirilor haotice, avem sentimentul că în urmă a rămas un cimitir al îndepărtatelor milenii. În Islazul Brezioarei cu pruni pîrpirii, rînduiți soldățește, peisajul încîntă ochii. Dar dincolo de el apar iarăși plaiuri mari, unde viața este întreruptă din nou. Poposind la umbra unui pîr sălbatic vedem Dealul Tonții și ripa mușcăturilor de ape, adîncită pe Dealul Rățoi. Dispusă ca un evantai, dar cu nervurile din piatră, ripa formează obîrșia Văii Ilinchei. La viituri, apa ei transportă de aici milul roșu spre a colora unda văii Apa Galbenă cu care confluează. Drumul pe care umblă dorul nostru e bătrîn. El trăiește din pasiunea moștenită de la bătrîni și ne îndeamnă mereu să le călcăm urma bătătorită de ei de atîtea ori. Dar călătoria în slovă, zgîrcită cum este, ne obligă să punctăm numai locurile deosebite. Există undeva pe lingă școala din Ponoarele, o vale, căreia oamenii îi spun « Valea Mării ». Unda ei nu-i tumultuoasă, dar, așa cum e, a fost pusă la treabă. Printr-un canal de fugă, întocmit după tiparele arhaice, moștenite din strămoși, o țîșnătură iute ca focul, lovește și pune în mișcare rîșnița unei mori, cocoțate pe picioare înalte, asemeni caselor lacustre. Prin girliciul ei, localnicii pun în copae ori în sac, mălaiul necesar gospodăriei lor. Drumul bine netezit, ne poartă mai departe spre marginea apuseană a comunei. La ceasul acestei după-amiezi toride, n-am întîlnit prea mulți oameni, dar o tăbliță ne-a vestit locul căutat: Podul Natural de la Ponoarele sau « Pragul ». Într-adevăr, cine bate drumurile mehedintene, va avea aici o fărîmă din curiozitățile carstului românesc. Desfășurarea ei întreagă nu-i cu puțință să o îmbrățișăm deodată. Întîlnirea e cu atît mai mare, cu cît treci de la o înfățișare la alta, de la depărtatele creste ale munților irizați în zare, la unduila dealurilor, împeștrîte cu piatra de calcar. Din marginea șoselei ni se înfățișează întinderile unor ape ce bălesc în Depresiunea Ponoare, așteptînd la rînd să le înghită sorbul din Valea

Pragului. Din buza unor prăvălișuri privim Crovul Peșterii. Acea dolină adîncă, rezultată din prăbușirea galeriei finale a Peșterii de la Podul Natural. Deschis ca-un crater și înconjurat cu pereți înalți Crovul Peșterii pare groapa leilor sau, dacă ne luăm după peticul de pămînt roșu din mijlocul ei, altarul de sacrificiu pentru zeitățile unor vremi îndepărtate. În stînga, sfredelită în asprele prăvălișuri ale unui perete umed și înnegrit de vreme, se deschide gura Peșterii de la Cracul Muntelui — Peștera de la Ponoare sau Peștera de la Podul de Piatră. Coborîm spre ea. În imensitatea văgăunii, intrarea peșterii, răcorită de răsuflarea permanentă a curenților, ne înfioară. Dealtfel, în fața ei stă înmărmurită, sau poate numai prudentă, și vegetația, care dintr-un anumit loc nu mai înaintează. Galeria accesibilă în perioada secetoasă, permite trecerea ca printr-un tunel săpat pe sub Cracul Muntelui pînă la Depresiunea Zăton. Dar marea curiozitate a locurilor o constituie arcada Podului Natural, devenit celebru în familia drumurilor rutiere, pentru că peste el trece șoseaua județeană 671 spre minunatele plaiuri mehedintene, care face legătura prin Valea Cernei cu stațiunea Herculeane. Fenomenele carstice, frumusețea locurilor străbătute de acest drum, căruia i-am putea spune « Transmehedinteanul », va deveni odată cu modernizarea lui o rută preferată și turiștilor automobile. Reveniți din nou la marginea șoselei, am prins să urcăm pe cîlnul muntelui de-a lungul unei cărări, șerpuită printre lăstărișuri. De sus, din creștetul podit cu piatră vie, peste apele bălțite în Depresiunea Ponoare, Valea Turcului se pierde treptat, strînsă de dealul Măguriciului și Cracul Muntelui, spre zările dominate de Piatra Cloșanilor. De partea cealaltă a dealului pe care ne aflăm alt belșug de frumuseți. Culmile, înălțate ca un dig, dau roată aici unei depresiuni, unde, ca într-o capcană, se opresc apele venite pe două văi din regiune: Valea Gheorghăștilor și Valea Mare. N-au știut suratele că pînă aici le-a fost viață. Lipsite de trecere și fără puțință de întoarcere, ele stau resemnate în strînsoarea pietrei, formînd celebrul lac de la Zăton. Stau aici în această mare temporară, lungă de aproape doi kilometri și așteaptă la rînd timpul, cînd va trebui să pornească prin cîteva guri pe întunecatele galerii ale peșterilor, ca să formeze mai jos acea apă, văzută de noi și care se cheamă Bulba. Aici, unde geneza marelui complex carstic ni se dezvăluie, satisfacția excursiei noastre, paradoxal, nu o constituie bogăția vegetală, nici pădurea și nici țărîna, ci ariditatea, cîmpia mută și săracă a unui podiș de piatră, prin care apa a modelat, cu răbdare, acele canale labirintice, cărora li se spune științific « lapiezuri ». Pe aici, oamenii n-au ce căuta, pentru că viața este absentă. De aceea formele acestea curioase au rămas fără o denumire locală.

Coborîm spre malul lacului, pentru a-l vedea mai deaproape. Privind suprafața lui mută, care-și dezvăluie frumusețea numai pentru anumiți ochi și anumite suflute, îi ascultăm șoaptele înginate de foșnetul ierburilor și tîrîitul cosașilor. Cîmpia tăcută, inundată de apa Zătonului, ne destăinuiește sufletul ei străvechi, de origine marină. Ne spune, că peste coama milioanei de ani, a mai avut o viață. Era aceeași cînd Valea Gheorghienilor și Valea Mare nu mai zăboveau prin aceste locuri, ci aveau cale liberă prin peștera Ponoare spre alte locuri, acum inaccesibile lor.

Culorile și parfumul Rodnei

(Urmare din pag. 55)

indeobște cunoscute, a minunatelor bace zemoase de *Vaccinium myrtillus*. Arbustul are ramurile muchiate și frunzele fin dințate. Pe coastele umede ale Corongișului se pot ivi și fructele care nu pătează (de asemenea comestibile) ale celui altă afin — *Vaccinium uliginosum*. Trădându-se repede prin rotunjimea ramurilor și prin frunzele nedințate, el ne oferă șansa să ne amintim din timp că, gustate în cantități mai mari, fructele sale produc efecte narcotice.

● Ar invoca oare cepele și usturoaiele sălbatice ale Corongișului un triptic din cîrnaș, tîgaie și primus? Apetisantul miros de uleiuri eterice, portul general înrudit cu acel al plantelor cultivate, spatul caracteristic al inflorescenței precum și structura de șase piese a perigonului aduc în minte dintr-un Izvorul Galașului și Izvorul Roșu semnalmentele cepei *Allium*. Cu mult mai rar decît floarea-raiului (*Allium montanum*), decît hașma (*A. schoenoprasum*) și decît leurda (*A. ursinum*), *Allium victorialis* e ceapa bogată în vitamine, depre însușirile căreia aveau știre și anticii. Ea crește în Corongiș la altitudini superioare lizierelor de pădure, înflorind prin iulie-august (petalele sînt albicioase-verzui iar stilul și staminele exerte).

● Frunzele oval-dințate, neofilite nici iarna, de un armonios tipar eliptic, întinecat verzui pe-o pagină, alb-argintiu pe alta, ale arbustului pe cit de pitic pe atît de longeviv, cunoscut sub numele de argințică (*Dryas octopetala*), înconjură cite o floare mare, albă, cu opt petale prinse fragil în jurul numeroaselor stamine. Alături de saxifraga galbenă, argințica este tăcuta trimbișă a rocilor calcare. Frunzele arbustului par demne de variațiile cadrului unui herbar sentimental.

● În austeritatea stîncilor orientate spre nord, în crăpăturile lor umede și umbroase, ne uimește ades apariția luminoasă a florilor albe de Saxifraga cymosa. Interpelînd detaliile numerice ale minilor omenești, o plantă cu frunzele palmat-lobate sau întregi, cu florile albe, verzui, galbene sau roșietice care verifică formula « 5 sepale, 5 petale, 2 stile și 10 stamine (acestea din urmă distribuite pe 2 cercuri) », va fi aproape sigur o saxifragă. 17 specii ilustrează genul în masiv, gradînd treptele dintre comun (ochii-șorice-lului) și rarism (*S. cernua*: doar Rodna și Bucegi). Sînt de remarcat *S. carpathica* (raritate declarată), *S. hieraciifolia* (numai Rodna, Ceahlău și Făgăraș) și *S. retusa* (numai Rodna, Ceahlău, Bucegi și Făgăraș). În Rodna, adevărate cuiburi de saxifrage alpine par vîrfurile Scărișoara și Pietrosul Mare.

● Două garofițe, cea albă de stînci precum și cea pitică a creștelor alpine se detașează prin frumusețe din cîrdul congenerelor. În ropotul cascadei Buhăescu, pe povîrnișul apropiat de malul ultimului iezor al căldării glaciare, viețuiește *Dianthus superbus* iar pe abruptul nordic al Ineului *D. gelidus* — endemită a Carpaților României.

● Cărarea ce urcă din satul Sanț la vîrfurile Ineului străbate o pădure umbroasă prin care s-au răzlept splendide colonii de crini sălbatice (*Lilium martagon*). Nu-i însă acolo, după cum nici în Sarampina,

dăruită și ea cu astfel de flori, limita de altitudine a rudeniiilor speciei. Un mic și aventuros vlăstar al Liliaceelor saltă ambiția familiei la catul îndrăznelii alpine. Pe coasta nordică a Pietrosului, la capătul celei de a șasea serpentine a cărării ce coboară spre Iezer, drumușelul poate găsi un adăpost de ploaie oferit prin grația stîncilor la numai cîțiva metri de firul potecii. Ca o compensație adusă privirilor rănite pe vreme rea, roca întreține acolo albul tandru al crinișorilor de stîncă (*Lloydia serotina*). Avîntîndu-se cu precădere pe pantele abrupte și pe solurile acoperite de grohotișuri, planta nu se ivește aproape niciodată pe marginea potecilor obișnuite. O recunoaștem după cele două frunze liniare, după numărul de șase foliole albe ale perigonului (fiecare foliolă cu cite 3 nervuri roșiatice sau violacee, fine). Semnalment suplimentar, prin dezgropare din sol, găsim un bulb îmbrăcat în tunici uscate.

● De un rarism coșaci alpin — *Astragalus penduliflorus* — trăind doar în Rodna și-n Caraiman, se leagă amintirea că botanistul Nyarady a putut găsi planta acolo unde alți iluștri ai breslei și-au ratat de mai multe ori încercările (Corongiș). Nici Erasmus Nyarady însă nici altcineva, nu a mai regăsit micuța *Adrosace chamejasme* peste care vîlul tăcerii s-a așternut în Rodna de circa o sută de ani, de cînd *Baumgarten* a indicat-o. Pentru a cunoaște astăzi floarea va fi necesar urcușul în Giurgeu sau în masivele înalte din Carpații Sudici.

● Se răsfață în finețele din marginea Borșei florile purpurii caracteristic înșirate în drapelele unilaterale ale săbiușei. Eleganta iridacee e concurnată acolo de florile unui foarte bogat pilc de bulbuci. Arie de *Trollius europaeus* se mai deschid sub Buza Dealului (spre Fîntîna), în Crăciunel și în Saca. Dar, iată, ne rămîne un fapt curios: sub loviturile din fiecare an ale coasei borșenilor firul existenței acestei plante se dovedește invulnerabil. Ocrotirea ei se va asimila în acest caz unui profil singular.

● Pornită în lume din Asia, unde atîngea apreciablea statură de un metru, floarea-de-coliș s-a îmbarcat într-o lungă istorie pe parcursul căreia o virgulină a survenit și în munții Rodnei. Corongișul, Piatra Rea, Colții Grumazului se oferă ca fundal al unor talii de zece-cincisprezece centimetri.

● La liziera arboretelor, acolo unde *Salix bicolor* și *S. hastata* ar părea să încheie ștafeta Salicaceelor spre înălțimi, patru obstinați ai familiei se reunesc în pluton spre a-și duce profilurile alipite de sol pînă în creștetul burzului al celor mai expuse coame. Sînt cunoscutele sălcii pitice. Dacă în Făgăraș sau Bucegi am pierdut prilejul de-a cunoaște lujerii lucitori și aproape stufoși ramificați de *Salix jacquini*, ne-a rămas o singură șansă: drumul în Rodna (Corongiș). Invers, dacă *S. herbacea* ne-a scăpat, în ciuda semnalmentului dat de amenții globuloși, într-un rendez-vous cu flora Rodnei, ocazia va mai reveni doar în Carpații Meridionali. *Salix reticulata* și *S. retusa* cresc și în munții Rodnei și în Munții Maramureșului.

● Frați pe pământ, chiar doi dacă sînt, trăiesc adesea departe de-olaltă. Refuzîndu-și boarea Pontului, unicul congener al dulcișorului dobrogean își desface florile purpurii sub cerul aspru al Carpaților. Înalt de numai o șchioapă, *Hedysarum hedysaroides* își fortifică existența alpină prin îngrijirea rădăcinii lungi cit un băț de cioban. Nectarul, unul din cele mai dulci din lume, îi aduce zumzetul albinelor și-n Rodna: în Mihăiașa, Rabla, Piatra Rea...

● Covoarele de smîrdar întruchipează una din marile bogății ale masivului nostru. Ignorîndu-și statutul nobiliar-deținut în neamul Ericaceelor, arbustul de obîrșie himalaiană cu frunzele veșnic verzi se mulțumește cu sărăcia lucie a solurilor de pe dosurile de munte și în pustitatea cîldărilor glaciare. Pe coastele expuse spre sud poate înflori încă din mai, așa cum drumetul venit din Valea Vinului ar observa pe culmea Hirosului. Ceaieri de zile mari își pot extrage secretul aromei din floarea roșie, cu cinci diviziuni, a smîrdarului.

● De la *Gentiana tenella*, plîpîndul minorant al genului, de statura unui băț de chibrit, pînă la înalta luminărică-a-pămîntului, aproape toate speciile montane și alpine ale ghințurei își întrunesc mesajul de grație pe solul masivului. Cupa (*G. excisa*), ghințura-de-primăvară (*G. verna*) și ghințura-pătată (*G. punctata*) sînt cele mai răspîndite. *Gentiana phlogiolia* (endemită a României) și *G. frigida* (aceasta de reînțilnit doar în Bucegi și Făgăraș) se apropie însă de pragul impasului față de care ocrotirea devine datorie de prim ordin. Tot mai rară în Galaț, Putredul, Cișa sau Omul a ajuns și *Gentiana nivalis* (ochincelele)

● E poate prea mult să-i pretindem unei plante carnivore să atace iepuri și pițigoi, să-i prindă și apoi să-i sfîșie. Chiar dacă un lent proces de mistuire a gîzelor căzute pe frunze — așa cum stau lucrurile în cazul *Pinguiculei alpina* — se lasă observat într-un răstimp de abia zece-douăzeci de ore — ortacul de patimă al droserii și-al otrădelului rămîne totuși remarcabil. Dăm de el ici, colo, în locurile înalte asigurate cu umezeală (din centrul rozetei de frunze galben-verzui, ușor răsucite și cărnoase, se iscă lujerul scund terminat cu o singură floare albă, pintenată). Cu un oarecare spor de atenție descoperim planta (i se zise și foaie-grasă) în etajul subalpin al Galațului, al Pietrei Rele, al Pietrosului (aici foarte aproape de iezor și de firul potecii marcate) dar și pe alte culmi. Odinioară frunzele de pinguiculă erau utilizate la închegarea laptelui.

● Se leagănă în briza de iulie, pe umerii alpini ce văluresc între Ineu și Pietrosul Mare, florile proaspăt deschise ale unei plante pe care Terra o recunoaște ca strictă avuție rodneană. Dintre frunzele organizate în rozetă, delicata endemită ridică la nivelul lăncilor de ierburi din pajiste o floare, două, cel mult trei. Rozul iradiant al corolei fișnește din pergamentul neted al unui caliciu aparent dilatat peste dimensiunile necesității. Împrumutînd instabilitatea petalelor, staminele care-și schimbă, de la floare la floare, numărul, au stîrnit în sistematică fîntarul neliniștii. De mai bine de un veac pensetele ordinii botanice n-au izbutit să apuce cumsecade planta. Sertărează atribuite cu grijă rămîneau pe jumătate deschise. Această cariofilee, cu arealul constant limitat între altitudinile de 1850 m și 220 m, părea ba opaiță (*Melandrium*), ba gușa-porumbelului (*Silene*), ba lipicioasă (*Viscaria*), ba floarea-cucului (*Lychnis*). Să fi lăsat-o pirdalnicul pe coastele cu miros de zăpadă ale Rodnei? Suportîndu-i răspărul, Kitaibel, Schur, Baumgarten, Schott, Kotschy și Porcius nu căzuseră de

garten, Schott, Kotschy și Porcius nu căzuseră de acord asupra cuvenitei etichete canonice. Seria atributelor binare se lungi precum macaroana. Sentințele se schimbau neconținut: *Lychnis siegeriana* Schur, *Viscaria siegeri* Gris et Schenk, *Melandrium nivale* Nym., *Silene nivalis* Kit., *Viscaria nivalis* Simk... În anii '60, mucalita zonei jneapănului ne zîmbea prin fereastra unui gen «special» instituit: ea deveni *Polyschemone nivalis*. Dar n-a fost bun. De vreo cîțiva ani se numește ca la început: *Lychnis nivalis*! Să nu-i spunem oare Năzdrăvană acestei stranii odrasle a sîsturilor nordului? Cît izbitor noroc pe destinul acelor popoare de barba-popii, îpecărige, golomăț sau culbeceasă, la nevoie ferite de pălăvrile de plumb ale numelor academice!

● Surisul vernal descinde transfigurat în eposul petecelor de pămînt predestinate unor împliniri de limită. În iulie, cînd miile de ciocuri ale capsulelor de degetăruți afirmă mai pretutindeni triumful fructificării, în ungherele reci din Groapa Sarampinei, sub zidurile ce împrėjmuiesc Iezerul, în Curmătura Pietrosului, în Buhăescu, uneori în cîldările Lalei sau ale Bilei, zăpada continuă să se topească... Canoanele vremii sînt acolo altele. Verile scurte urmează unor primăveri și mai scurte, purtate în spirit de puținele plante ce-au știut să-și comprime ciclul de viață. Între acestea roiesc florile albe de *Ranunculus crenatus*. Intrăm însă prin cîrdul *Ranunculus* într-un semnificativ crîmpei din paginile de strălucire dar și de melancolie, cuprinse de atlasul rodnean. Dacă *R. thora*, cea dotată cu o singură floare (galbenă) și cu o singură frunză mare, pieloasă, a privilegiat cu ciudățenia înfățișării sale Rodna și Carpații Meridionali, dacă *R. alpestris* și-a răsfărat existența numai în Bucegi, Făgăraș și Corongișul Rodnei, dacă, în sfîrșit, prea frumoasa *R. glacialis* licărește ca bijuterie exclusivă a Rodnei și Făgărașului — *R. hybridus*, care minunase cu aproape un secol în urmă vizitatorii Rodnei, rămîne atestată astăzi doar... în Alpi.

● Se pot înrudi plantele și prin criteriul tristeții ce le însoțește filogenia eșuată? Înăfșurat într-o tăcere de simbol egală cu mustrarea, un exemplar cu frunze lobate de rotunjioară (*Homogyne silvestris*), cules de pe Ineu, se odihnește de mai multe decenii într-un vestit herbar din Lvov fără să i se mai poată găsi replica în viață nici în Rodna, nici altundeva în Carpați. Semnele de întrebare — posibile zări de irecuperabil sentiment — sînt însă și mai numeroase. Cu multă și îndreptățită recunoștință am întîmpina astăzi osîrdia prin care s-ar proba că vreuna din speciile următoare aparține încă patrimoniului rodnean: *Achillea clavennae* L., *Achillea clusiana* Tausch, *Alchemilla conjuncta* Bab., *Allosurus crispus* Bernh., *Androsace chamaejasme* Wulf, *Androsace septentrionalis* L., *Anemone baldensis* L., *Aster bellidiastrium* Scop., *Betonica hirsuta* L., *Chrysanthemum stratum* Jacq., *Crepis alpestris* Tausch., *Festuca paniculata* Sch. et Thell., *Gypsophila repens* L., *Hutchinsia petraea* R. Br., *Minuartia laricifolia* Schinz et Thell., *Montia verna* Neck., *Pedicularis rostrata* L., *Polygonum undulatum* Murray, *Primula auricula* L., *Senecio auratiacus* Less., *Thalictrum alpinum* L., *Trichophorum alpinum* L., *Trifolium alpinum* L.

Proiectatul Parc Național al Rodnei ne dă speranța că evidențele de amurg nu vor reuși să-și întindă umbra peste fragilitatea deja evidentă a unei serii de plante, între care, mai ales: singele-voinului, ghințura-galbenă și macul pirenaic.

TITUS REGVALD

Alopiile sînt, din punct de vedere biologic, cele mai interesante dintre gasteropode. Trăiesc în zone alpine iar problema care privește interacțiunea lor cu mediul ambiant este încă în studiu. Sînt socotite relict glaciare și răspund, prin particularitățile lor, unor întrebări legate de geneza speciilor.

În Piatra Craiului și numai în Piatra Craiului trăiește un melc cenușiu la vedere, stă infipt în stîncă, ușor confundabil cu ea, pîrînd a fi crescut din trupul de piatră calcaroasă. De acești melci se ocupă — ca temă de studiu — muzeul din orașul Ploiești. Zoe Stoicescu — doctor în științe biologice — intenționează să creeze pentru ei un mediu artificial — perfect asemănător celui din Piatra

glande — eventual chiar glande salivare care conțin substanțe capabile să dizolve calcarul. Este și părerea altor cercetători. Ne gîndeam de aceea ca într-un viitor mai îndepărtat să studiem acest fenomen cu aplicabilitate și în medicină, de pildă în tratarea litiazei.

— Este, așa cum spuneți, o problemă de viitor. Pentru acum existența în Piatra Craiului a acestor necunoscuți melci endemici este o problemă de ocrotire a naturii în care trăim.

— De prim ordin mi se pare înțelegerea faptului că nici o ființă nu e prea mică sau prea neînsemnată pentru a fi utilizată de om în scopuri științifice.

— Melcii din Piatra Craiului sînt lesne de văzut?

nu-i distrug. Consumă exact atît cît le trebuie, nu mai mult.

— Viața lor se măsoară în ani?

— Variază între un an și cîțiva ani.

— Cum a început preocuparea dumneavoastră pentru melcul din Piatra Craiului?

— A început la indemnul profesorului meu Alexandru Grossu. Volumul III din Fauna României referitor la gasteropode, i se datorează. Cît privește răspindirea alopiilor în Piatra Craiului, tot profesorul Alexandru Grossu a studiat-o în profunzime.

— În literatura de specialitate cînd au fost amintite pentru prima oară?

— O sistematizare completă a genului *Alopia* în Transilvania a făcut-o Bielz, în 1867. Cele din

3 interviuri consemnate de DONA ROȘU

melcii DIN PIATRA CRAIULUI

Convorbire cu ZOE STOICESCU — doctor în științe biologice

Craiului. Acest mediu-laborator ar asigura observarea comportamentală a ciudatului endemism în toate anotimpurile. Viața melcului din Piatra Craiului e dură, îmi spunea naturalista Zoe Stoicescu, trăiește la temperaturi scăzute și la o vegetație redusă.

— Cum își asigură hrana în timpul iernii?

— În general gasteropodele cad iarna într-un somn hibernat. Acestea de care vorbim, nu. Ele sînt însă insuficient studiate. Nici chiar eu nu m-am ocupat îndeajuns de ele. E motivul pentru care vreau să recompun mediul lor natural la muzeul nostru de la Cheia. Să ajungi pe Omu în ianuarie și să le vezi cum se comportă, e mai greu. Voi avea posibilitatea să le studiez ca la ele acasă.

— Cum va fi acel laborator?

— O stîncă înconjurată de o vegetație alpină. Din observațiile mele de pînă acum cred că au un rol în transformarea biotopului intrucit devitalizate și lăsate la uscat se prezintă ca o sfîrîmătură de stîncă. Se pare că au niște

— Nu chiar. Dacă nu ai ochiul format, aceste alopii seamănă cu niște excrescențe ale stîncii. Căsuța lor e cenușie, foarte asemănătoare la culoare cu stîncă pe care trăiesc. Fenomenul de hemocromie a fost studiat mai mult la fluturi dar iată că e întîlnit și în lumea melcilor.

— Trăiesc izolați?

— Trăiesc grupați. Uneori sînt foarte mulți și, privind stîncă de aproape, îi poți vedea. Stau oblic, poziție care îi face confundabili cu stîncă.

— Sînt monumente ale naturii?

— Ar trebui să fie declarați ca atare. Am înaintat propunerea către Academie. La nivel de județ e aprobată. Profesorul meu de doctorat — prof. dr. doc. Nicolae Botnariuc a fost primul de acord.

— Cine ar putea să-i distrugă acolo sus?

— Colecționarii. Sînt mulți colecționari.

— Au și alți dușmani?

— Ființele cărora ei le servesc drept hrană. Dar, acelea, după o lege a echilibrului în natură,

Piatra Craiului au fost cuprinse însă abia în 1894, în monografia lui Marcel Kimakowicz.

— Faptul că trăiesc atît de sus, vreau să zic la o asemenea înălțime spune ceva cu privire la stadiul lor de evoluție?

— S-au stabilit niște norme conform cărora se fac clasificări din punctul de vedere al evoluției, după repartitia lor. Conform acestei legi, alopiile din Piatra Craiului sînt forme evolute.

— Așa cum mi-ați vorbit despre ele, eu necunoscindu-le, nu mi le imaginez mișcîndu-se. Mi le imaginez fixate de stîncă.

— În general sînt animale care se mișcă foarte puțin, dar se mișcă.

— Se întorc la același loc?

— Mărturisesc că nu știu. Faptul mă face să am un sentiment de vinovăție față de ele. E curios de știut dacă se întorc la același loc din care au plecat. Acesta și multe alte răspunsuri voi avea cînd voi crea acel microclimat al lor spre a le observa îndelung, îndeaproape.

Șerpii lui ESCULAP

PRO
NATURA

La templul lui Esculap erau crescuți anume șerpi, mai ales cei din specia *Elaphe longissima*. În perioadele de ciumă sau holeră, părintele medicinei porunca să fie eliberați. Flămânziți într-adins, invadau cetățile Greciei și atacau șobolanii — purtătorii microbilor cumplitelor boli care decimau antichitatea. *Elaphe longissima* a rămas de atunci simbolul farmaciei. Șarpele lui Esculap trăiește și în România fiind cel mai răspândit dintre speciile de *Elaphe*, nu și cel mai cunoscut. Cel mai înrudit cu el este *Elaphe sauromates*, de culoare roșcată. Un exemplar de trei metri a mai fost văzut în urmă cu câteva decenii în Dobrogea.

Convorbire cu dr. doc. MIHAI BĂCESCU — membru corespondent al Academiei R.S.R.

Cu prea puține cunoștințe despre șerpi am intrat în laboratorul de lucru al directorului Muzeului Antipa, prof. dr. doc. Mihai Băcescu, omul de știință care s-a ocupat și de acest capitol de care eu încerc să mă apropiu acum cu frica știută, proprie multora dintre semenii mei.

Încep interesindu-mă chiar de explicația acestei spaime cu formă de repulsie pe care cu toții o avem în fața ființei ce se tirăște de trei sute de milioane de ani pe pământ și înțeleg că frica este aproape atavică.

« Observați, mi se spune, panica puiului de maimuță la vederea puiului de șarpe ». Frică atavică, dar, nejustificată?

— Într-o măsură, da. Ne ferim de toți șerpilor fără deosebire deși puțini dintre ei ne fac cu adevărat rău. În țara noastră pot fi întâlniți, obișnuit, zece feluri de șerpi. Veninoși însă nu sunt decât cei din neamul *Vipera* care se deosebesc prin pupila tăiată vertical, prin plăcuțele mărunte de pe cap și prin zig-zagul foarte intens care merge de-a lungul spatelui. O excepție de la acest zig-zag o face vipera neagră care trăiește în munte — o varietate de *Vipera Berus*.

— O găsim în toate zonele montane fără alegere?

— Nu chiar. O găsim în tot lanțul carpatic al munților Apuseni, ajungând pe alocuri și la deal, astfel că a fost semnalată, într-un număr relativ mare, pe dealul Repedea sau în pădurea Birnova de lângă Iași. În Banat și Dobrogea și în nordul Olteniei trăiește o viperă mai mare care poate ajunge la 1 m lungime și care se deosebește prin virful botului ridicat în chip de corn.

— De unde și numele de vipera cu corn?

— Exact. Aceasta e vipera cea mai veninoasă de la noi. În Delta Dunării și în împrejurimile Clujului, în finețe, mai ales, e comună vipera de stepă —

Vipera renardi, de asemenea *Vipera Macros*, specifică muntelui. Ambele sînt mai puțin veninoase.

— E momentul să pun o întrebare de ordin practic. Mă obligă profilul acestui almanah, profilul turistic. Am în vedere neșansa unora dintre excursioniști de a întâlni în drumurile lor șerpi și cînd recunoașterea celor veninoși trebuie să se facă rapid.

— Recunoașterea se poate face și numai după simpla observare a faptului că viperele nu prea fug.

— Sînt conștiente că arma lor de apărare merge la sigur?

— Să zicem. Să zicem că sînt conștiente de veninul lor. Stau încolăcite și doar capul și-l ridică. În general, omul trebuie să știe că șarpele care fuge nu e veninos.

— Deci nu toți șerpilor sînt veninoși. Dar de mușcat mușcă toți?

— În afara celui de casă și a celui de apă.

— N-am știut niciodată cum se hrănesc șerpilor. Nici nu m-am întrebat pînă acum.

— Cu excepția celui de casă și a celui de apă care se hrănesc cu broaște și pești, toți ceilalți se hrănesc cu păsări sau mici mamifere. O curiozitate în privința hranei o prezintă vipera de finețe ce consumă lăcuste și *Coronella austriaca* — șarpele de alun care se hrănește cu șopirle.

— Să ne întorcem la mușcătura de viperă. Lasă o urmă?

— Doar două puncte — urma celor doi colți paraleli, adevărate ace de seringă. Ceilalți șerpi au dinții dispuși pe toată falca așa încît urma lăsată de mușcătura lor este un semicerc — niște puncte care fac ca pielea să singereze puțin. Excursionistii care au ghinionul mușcături de viperă trebuie să știe în primul rînd să nu intre în panică. După o metodă străveche și pe care medicina nu a corec-

tat-o, se suge rana și se îndepărtează parte din venin. Dacă omul are asupra lui, din maximă prudență, hipermanganat de potasiu, e suficient să pună pe rană un cristal. Se evită alcoolul și nu se recomandă mișcare. Dacă mușcătura e la unul din membre, se face o ligatură pentru ca astfel să fie cât mai mult timp oprită ajungerea veninului la inimă. Se consumă multe lichide și în același timp se caută un spital pentru administrarea unei injecții antiveninoase.

— Drumul la spital e obligatoriu?

— Obligatoriu mai cu seamă cind mușcătura s-a produs la față. În celelalte cazuri, dacă măsurile la care m-am referit mai sus au fost întocmai respectate, spitalul nu e obligatoriu.

— În ultimele decenii, biologia semnalizează dispariția, treptată sau bruscă, a unor specii dintre viețuitoarele pământului. Din acest punct de vedere cum se pune problema pentru șerpi?

— Este o problemă de ecologie aceasta pe care o puneți dumneavoastră acum. Au suferit și șerpilor din pricina aceluiași dublu tăiș al civilizației. Dar la dispariția biotopului se adaugă și comportamentul omului. Teama neîntemeiată de care vorbeam la început îl face pe om să distrugă cu înverșunare tot ce este șarpe uitind că, așa cum spuneam, șase specii sint neveninoase și, în plus, neștiind că șerpilor hrănindu-se cu rozătoare, asigură reducerea acestor mari consumatori de cereale.

— Și totuși, din câte știu, mai toți oamenii ocredesc șarpele de casă. Dintr-o superstiție?

— Și din superstiție dar și pentru că omul s-a convins că șarpele de casă nu face nimănui nici un fel de rău.

— Se recunoaște ușor?

— Are două pete portocalii imediat spre ceafă, cu aspectul literei V ceea ce l-ar face confundabil cu vipera. Se recunoaște însă ușor la o privire mai atentă a părții abdominale care este desenată în formă de șah alb-negru. Ei trăiesc în general pe malul apei sau undeva în apropiere de apă.

— Deci undeva de unde aud broaștele cîntînd...

— Ceea ce spuneți dumneavoastră este o metaforă, pentru că, de fapt, șerpilor au auzul slab. Depun ouăle în gunoiul de la vite depozitat în apropierea casei sau în cîmp, acolo unde găsesc paie vechi răscoapte de soare și ploi. Știindu-l neveninos, omul îl cruță. De altfel, e singurul șarpe ocrotit.

— Nefiind biolog, continui să mă mir cu aceeași candoare din anii de școală, cum au putut să se despartă atît de brutal păsările de șerpi, ambele grupe-ființe care provin dintr-un trunchi comun și între care unele au ales zborul iar altele au rămas să se tîrască. Mi se pare fantastică evoluția păsării față de rămînerea atît de în urmă a șarpelui. Mai amintește ceva în comportamentul păsării zburătoare că la origini e rudă cu șarpele tirîtor?

— Nu numai în comportament dar și în înfățișare ceva amintește de această înrudire care vă fascinează. Ați privit picioarele păsărilor și le-ați văzut solzii. Sint de la reptile. Ați văzut sau ați auzit cum zgîrîie puilul de pasăre coaja oului cu ciocul să iasă la lumină? Gestul aduce aminte de trunchiul comun. Dar aceasta este o problemă de filogenie, domeniu foarte atrăgător pentru omul de știință modern, aș spune un domeniu tulburător în care tainele sint încă la începutul deslegării lor.

Unde trăiesc frumoasele coleoptere

convorbire cu dr. NICOLAE SĂVULESCU

Ordinul coleopterelor pe pămînt este reprezentat într-un număr de un milion de specii. Șapte mii dintre ele trăiesc și în țara noastră. Din colecțiile Muzeului Antipa nu lipsesc în totalitate decît cele din Australia și Noua Zeelandă.

Entomologul prof. dr. doc. Aurelian Popescu-Gorj apreciază că moneda forte în schimburile internaționale efectuate de muzeu pentru îmbogățirea colecțiilor științifice a constituit-o *Carabus alutensis* — specie endemică descoperită de doctorul Nicolae Săvulescu pe malul drept al Oltului în regiunea Rîmnicu Vîlcea.

Alte numeroase specii provenite din colecțiile doctorului Săvulescu îmbogățesc tezaurul de coleoptere al Muzeului Antipa.

Pentru întregirea portretului medicului care a renunțat la medicină în favoarea studiului coleopterelor, cităm un fragment din interviul pe care l-a acordat revistei « România pitorească » prof. dr. doc. Mircea Al. Ieniștea — membru în Comitetul permanent al simpozionului entomofaunistic al Europei Centrale: « În țara noastră este un amator de ținută, doctorul Nicolae Săvulescu. El se interesează în special de unele grupe de coleoptere, a adunat un material bogat și trebuie să spunem că stadiul cunoștințelor de azi în acele grupe i se datorează în bună parte ».

— Știu acum, după ce am văzut colecția dumneavoastră de coleoptere și pe cea donată Muzeului Antipa, cât sînt de frumoase aceste « bijuterii » vii. Am înțeles că în țara noastră sînt peste șapte mii de specii, de cele mai diferite forme, uneori ca niște mici piese sculpturale și colorate în toate nuanțele curcubeului, cu străluciri de metal. Și totuși, de ce nu le cunoaștem?

— Coleopterele sînt insecte cu mișcări în general încete, chiar dacă unele pot zbura, acest zbor este lent. Prea puține au un zbor rapid dar, chiar în acest caz, nu pot concura în viteză un fluture, o muscă sau o libelulă. Deci ele nu pot scăpa prin fugă de marii lor dușmani, păsările. Nici carapacea lor nu este o apărare eficientă în fața pliscului unei păsări. Și atunci ele au găsit alt mijloc de a-și scăpa viața: ascunzîndu-se. Se ascund în toate felurile imaginabile, fie adaptîndu-se ca formă și culoare mediului în care trăiesc, fie neieșind de sub pietre sau de sub lespezi decît noaptea. Cea mai mare problemă de viață a unui gândac este să nu fie văzut de dușmani. Este deci lesne de înțeles de ce nu le cunoaștem. Iar pe cele care au neșansa să ne iasă în cale nu ezităm să le strivim cu piciorul.

— Unele coleoptere sînt totuși dăunătoare. Spun asta fără să scuz, nici pe departe, atitudinea distrugătoare a categoriei de oameni de care vorbești.

— Numărul de specii dăunătoare este cam egal, dacă nu chiar mai mic, decît al celor folositoare, care sînt dușmanii lor naturali și le distrug. Cum vedeți, natura a avut grijă să mențină echilibrul. V-ați întrebat vreodată de ce gândacul de Colorado face la noi atîtea ravagii iar în America, de unde este originar, nici nu este considerat dăunător? Pentru că acolo el este menținut într-un număr pe care natura îl socotește rezonabil pentru plante. Și este menținut în această măsură rezonabilă chiar de către numeroșii lui inamici care îl limitează înmulțirea, pe cînd la noi, nemaiavînd inamici naturali, se înmulțește catastrofal. Dar, să revenim: dacă numărul de specii dăunătoare este, să zicem, egal cu al celor folositoare, apoi el este înfîm de mic în raport cu acela al speciilor care, chiar dacă nu-i folosesc omului nu-i aduc nici pagube. Ar fi greșit să punem problema distrugerii lor pentru că nu ne sînt de folos. Ele sînt o etapă a vieții pe pămînt la care natura n-a renunțat încă, așa cum a renunțat, de exemplu, de sute de milioane de ani, la fauna marilor dinozauri.

— Au coleopterele un anume timp cînd pot fi înfrînte?

— De cînd dă frunza pînă cade zăpadă. Chiar și iarna, în buștenii putrezi din pădure, găsesc gândaci vii. Îi țin puțin în mînă și, la căldură, încep să miște și încearcă să fugă.

— Cum se hrănesc coleopterele?

— Unele sînt carnivore, se hrănesc cu alte insecte, omizi, rîme, melci etc. La acestea ar trebui să adăugăm, pe cele care se hrănesc cu cadavre sau cu alte materiale organice în descompunere și care sînt adevărați agenți sanitari ai naturii. Altele rod diverse părți ale plantelor, acestea ar corespunde animalelor ierbivore. Dar nu numai în acest fel se pune problema hranei în cazul coleopterelor și, în general, al insectelor.

— Nu înțeleg . . . mai au și alt mod de a se hrăni?

— Este mult de spus, voi căuta să rezum: în existența oricărui animal se pot distinge clar două etape: aceea a dezvoltării, de la « naștere » și pînă cînd animalul devine apt să procreeze — perioada copilăriei am putea spune — și restul vieții pînă

la moarte: perioada de adult. La animalele superioare perioada primă este cu mult mai mică, durează timp mult mai puțin, decît cea de a doua: calul de exemplu trăiește ca mînz doi ani și ca adult cel puțin douăzeci. De la începutul și pînă la sfîrșitul vieții animalul superior are același aspect fizic, același mecanism fiziologic și psihic, și în afară de o scurtă perioadă de lactație și aceasta numai la mamifere, același regim de hrană. Pisoiul abia născut seamănă foarte bine cu cel mai bătrîn cotoi, respiră, pîndește, toarce, și tot cu șoareci sau cu vrăbii se hrănește. Coleopterele, și în genere toate celelalte insecte au o evoluție total diferită. La ele raportul între « copilărie » și adult este inversat, aș putea spune catastrofal. Perioada larvară, a « copilăriei », poate dura, la unele coleoptere 25 de ani iar viața de adult doar cîteva săptămîni. Larvele de efemere trăiesc 3—4 ani iar efemerele adulte cîteva ore. În general la insecte trecerea de la o etapă la cealaltă nu este ca la animalele superioare o creștere lentă, neobservabilă, ci o transformare bruscă, brutală aș putea spune, efectuată într-o scurtă perioadă de împupare. Larva are cu totul altă înfățișare, alt mecanism fiziologic și alt comportament decît adultul. Și, mai cu seamă, aici am ajuns la miezul întrebării dumneavoastră, are cu totul alt regim alimentar în foarte multe cazuri. Este drept că adultul provenit dintr-o larvă carnivoră va mîncă în general tot carne, deși există excepții, dar, în foarte multe alte cazuri, dintr-o larvă mîncătoare de lemn, xylofagă, nu rezultă un adult care să se mai hrănească cu lemn. El va mîncă, dacă va mai mîncă, alte părți ale plantei gazdă, sau, în multe cazuri părți ale altor specii de plante. Dacă la animalele superioare perioada de adult are hrănirea ca problemă principală, la fel de importantă ca procreația, la coleoptere stadiul de adult foarte scurt după cum am mai spus, nu are decît un singur scop — perpetuarea speciei — iar hrana nu este decît o nevoie de a-și desăvîrși, de a-și coace, de a-și maturiza, glandele sexuale și aceasta numai în unele cazuri întrucît coleopterele nu au nevoie de hrană pentru a-și întreține celelalte funcții vitale, acestea fiind satisfăcute de rezervele energetice acumulate în timpul vieții larvare. Unele coleoptere nu se hrănesc deloc ca adulți. Altele se mulțumesc cu sucurile scurse din rănile copacilor sau cel mult rod cîteva frunze, altele cîteva stamine sau polen dintr-o floare și aceasta numai o zi sau două, deși larvele lor au ros lemnul copacilor doi trei ani în șir, iarnă și vară. Există și « anomalii » cum am spune noi cu mentalitatea noastră de oameni, în modul de hrănire al insectelor: cazuri de canibalism — la genul *Carabus* dar, spre deosebire de cazurile înfrînte la animalele superioare unde masculul sfîșie și mănîncă puii și uneori chiar femela, împins de foame în mod exclusiv, în cazul nostru femela și numai femela este aceea care devorează masculul și împinsă nu de foame ci din cu totul alte motive. Cel mai flagrant caz de canibalism este cel arhicunoscut al Călugăriței, **Mantis religiosa**. Am văzut femelele acestei specii mîncînd masculii chiar în timpul acuplării.

— Și ei se lasă mîncăți?

— Se lasă. Am văzut un mascul, din care nu rămăsese decît abdomenul, pe care femela continua să-l ronțăie tacticooasă.

Există însă moduri cu mult mai interesante de hrănire, acelea ale coleopterelor ale căror larve se dezvoltă în fagurii albinelor sălbatice hrănindu-se

cu mierea din celule în vreme ce adulții se pare că nu mănincă nimic. Cel mai straniu aici este faptul că inițial, la ieșirea din ou, aceste larve sînt carnivore. Ca să poată minca miere, ele trebuie să se transforme în larve melivore. În acest scop, larvele carnivore îi este necesară o cantitate fixă de albumină reprezentată de oul pe care albina îl depune în celulă în partea ei superioară.

— Mi se pare simplu și ușor. Nu văd unde este problema.

— Nu este nici simplu și nici ușor. Călugărița își are semenul mascul la dispoziție, nici o altă călugăriță femele nu rivnește la el și nu i-l dispută. În cazul nostru larva carnivora are niște rivali mai mult sau mai puțin numeroși cu care trebuie să lupte pe viață și pe moarte pentru a cîștiga oul care reprezintă pentru el condiția sine qua non a continuării vieții. Și ceea ce este încă mai interesant este faptul că nu întotdeauna cîștigătorul luptei, deci individul cel mai bine dotat, cel mai apt pentru viață, va cîștiga dreptul la viață.

— Este într-adevăr interesant.

— Să luăm ca exemplu una din speciile genului *Sitaris* care atacă fagurii albinelor sălbatice din genul *Colletes*. Se numește *Sitaris colletis* și apare ca adult spre sfîrșitul verii. Nu știm despre el decît că acuplarea și depunerea ouălor se face toamna la rădăcina unei plante. Din ouăle care eclozează la căldura ultimelor zile frumoase, ies niște larve mici cam de un milimetru și care nu seamănă nicidecum a larvă, a omidă, a vierme, ci seamănă cu niște mici insecte adulte: au cap cu ochi și fălci puternice și ascuțite, au torace cu trei perechi de picioare articulate și foarte agile, au abdomenul segmentat, în fine au aspectul unor minuscule fiare — se vede cît de colo că sînt carnivore. La prima adiere rece se îngroapă în pămînt la rădăcina celei mai apropiate plante și astfel, amortește, trec iarna. Primăvara, se desmoștează și se urcă, în grupuri mai mult sau mai puțin numeroase în corolele celor mai apropiate flori și așteaptă să vină prima albină *colletes*, după miere și polen și căreia îi sar imediat în spinare, unul, doi, trei sau mai mulți, prinzîndu-se de perii ei. Aceasta, fără să bănuiască, îi transportă în fagurii construiți în pămînt, unde ei o părăsesc și se ascund prin celule, cramponîndu-se pe marginea superioară a acestora. Albina umple fiecare celulă cu miere și polen, depune în fiecare un ou, căpățește celula și pleacă mulțumită, fără bănuiala că în multe celule s-au ascuns, unul, doi, sau mai mulți dintre micii tîlhari. Imediat după căpăcire aceștia trec la fapte: dacă în celulă este unul singur, fără rivali, atacă oul, cam de două ori mai voluminos decît el și în 24 de ore îl suge de nu mai rămîne decît coaja de care tîlharul, monstruos de umflat se cramponează cu disperare, ca să nu cadă în mierea în care s-ar îneca. După cîtva timp, chitina îi plesnește pe spinare și din înveliș iese o altă larvă care nu seamănă într-unu nimic cu cea dintîi: n-are ochi, n-are fălci, n-are picioare și este nesegmentată. Este larvă melivoră — mîncătoare de miere. Ea are o asemenea formă și un asemenea centru de greutate încît atunci cînd iese din pielea primei larve cade pe suprafața mierii cu burta în jos. Altfel nu are voie să cadă, sub pedepsa morții: mierea i-ar astupa imediat orificiile respiratorii de pe fața dorsală și s-ar îneca. Rareori se mai întîmplă și astfel de accidente. Căzută bine, ea plutește pe suprafața mierii și o mănincă. Timp de cîteva luni tot mănincă, crește,

năpîrlește de cîteva ori deoarece, periodic, vechea piele nu o mai încapă și, pe la mijlocul verii, cînd a ajuns la fundul butoiului cu miere, sătulă, mai năpîrlește odată și se transformă în nimfă. După 2—3 săptămîni din nimfă iese adultul care își face loc afară din închisoare. Dar, dacă după căpăcirea celulei, înăuntru au apucat să intre nu una ci două larve carnivore, ele se întîlnesc la oul albinei și începe între ele lupta aprigă în care, invariabil, unul dintre micii tîlhari își găsește moartea. Învingătorul, rămas singur, mănincă oul și lucrurile se repetă. Deci iată că în primele două cazuri lucrurile se termină bine. În cazul cînd sînt trei pretendenți la ou lucrurile se sfîrșesc tragic: în timp ce doi se încaieră, al treilea începe să sugă oul. Dintre primii doi unul învinge și-și ucide adversarul, îl atacă și pe al treilea, îl învinge și-l omoară și pe acesta, dar moare și el, de foame, deoarece în timpul luptei cu primul adversar, cel de-al treilea a avut răgazul să consume ceva din ou și ceea ce a rămas nu-i mai ajunge învingătorului ultim pentru a se putea transforma în larvă melivoră. Cînd sînt patru se luptă perechi apoi învingătorii între ei, pe cînd ultimul învingător cîștigă «cupa» plină de albumina necesară continuării vieții.

— Mă întreb, de ce n-a imprimat natura, atît de prevăzătoare cum spuneți, în instinctul acestor larve carnivore un ce oarecare, un imperativ care să le determine să nu ocupe celulele de *Colletes* decît individual. Nu înțeleg rostul, sau, altfel zis, nu înțeleg interesul naturii să facă atîta risipă de indivizi care să se omoare între ei absolut inutil.

— Natura este foarte înțeleaptă și rostul acestor lupte nu este lipsit de rațiune: în primul rînd prin lupte este satisfăcută o cerință primordială a selecției naturale: reușesc în viață numai indivizii cei mai puternici, cei mai bine dotați. Această specie, prin viața lipsită de dușmani de alte specii ale larvelor carnivore și melivore, ar degenera dacă lîngure nu s-ar lupta între ele, dacă nu și-ar face această «autoselecție». Iar risipa de indivizi pe care o deplîngeți este un serviciu de prim ordin pe care natura îl aduce speciei. Ia gîndiți-vă că toate larvele carnivore ar deveni adulți, ce fantastică înmulțire ar avea loc! Ce ar mai rămîne din specia *Colletes*? Ar pieri cu desăvîrșire în cel mai scurt timp. Și care ar fi urmarea?

— Este ușor de înțeles, ar pieri și specia *Sitaris*.

— Vedeți, «logica» naturii? ... Ar trebui ca specia umană modernă să ia aminte și să tragă anumite concluzii.

— Dar, este posibil ca o specie să dispară?

— Nu numai că este posibil ci este chiar realitatea: de cînd a apărut viața pe pămînt au apărut și au dispărut nenumărate specii.

— Cum explicați atunci perpetuarea faunei?

— Să zicem că specia de albine *Colletes* ar dispărea în urma unei epidemii microbiene; urmarea ar fi că *Sitaris colletis* ar fi condamnat la dispariție. Natura totuși a prevăzut o scăpare: nemaigăsind albine *Colletes* vor muri desigur imens de multe larve carnivore de *Sitaris*, dar cîteva dintre ele, ar putea să sară în spinarea unor alte albine, nu *Colletes* ci o altă specie. Cum albumina oului și mierea diverselor specii de albine sînt, din punct de vedere biochimic destul de asemănătoare, s-ar putea deci ca aceste larve să se adapteze și să devină adulți. Ei însă vor diferi cu ceva față de înaintașii lor iar urmașii vor evolua într-un sens diferit; va lua naștere astfel o altă specie de *Sitaris*.

— Cît de vechi sînt coleopterele pe pămînt?

— Foarte vechi, au apărut în era terțiară dacă nu cumva chiar mai devreme. Bineînțeles, nenumărate au dispărut, altele s-au transformat. În regiunile noastre coleopterele au dispărut în quarternar după fiecare glaciație, nerămînînd decît cîteva specii, care s-au refugiat în peșteri și s-au adaptat. În orice caz, în terțiar au existat în imensele păduri ale Americii de sud, Africii și Indo-Malaesiei. Acestea sînt așa-numitele relicte. În aceste regiuni s-a menținut clima caldă și umedă ce a domnit în terțiar pe toate continentele de atunci care aveau față de ecuator și poli o altă poziție decît o au cele de azi. Datorită civilizației însă și aceste păduri sînt condamnate iar din aceste minuni ale naturii nu vor mai rămîne decît puține exemplare păstrate în colecții care, din păcate, nici ele nu sînt eterne.

— Ce-mi puteți spune despre evoluția faunei de coleoptere în cuprinsul țării noastre?

— Datorită multor cauze, îmi este din ce în ce mai greu să găsesc azi specii pe care, cu ani în urmă, nici nu le colectam fiindcă erau prea comune. Paguba cea mai mare se resimte la speciile sudice pe care le găseam în micile păduri din sudul țării, păduri care se împuținează în fiecare an în sensul că vechile esențe — stejar, ulm, carpen, tei, împreună cu tot subarborul respectiv — sînt distruse și înlocuite cu plantații de salcîmi, păduri triste sub care nu crește nici o tufă și nu înflorește nici o floare. Iată aceste splendide **Capnodis cariosa**, (specie nouă pentru țară) descoperite cu ani în urmă în două pădurici de stejar din sudul Dobrogei; pe locul lor azi sînt salcîmi iar de **Capnodis** nici urmă. La fel **Cerabyx velutinus**, **Strangalia thoracica**, **Rosalia alpina** și multe altele.

— Aveți vreo preferință pentru anumite regiuni ale țării?

— Da. Banatul de sud cu Moldova Nouă și Băile Herculane, unele regiuni din Transilvania, Maramureș și Dobrogea de sud. Prin pădurile din aceste regiuni găsesc anumite specii pe care nu le găsesc în restul țării. De exemplu păduricea de la Hagieni din sud-estul Dobrogei unde am găsit **Evidinus balcanicus**, o mare raritate, și pădurea Iortmac din sud-vestul Dobrogei unde am găsit o specie de **Chrysobothris**, nouă pentru știință, pe care încă n-am publicat-o.

— Ați mai descoperit și alte specii noi?

— **Carabus alutensis**, o specie care, cu toate că n-a găsit-o nimeni pînă acum vreo zece ani cînd am găsit-o eu și am publicat-o, este o specie foarte veche, bine stabilizată, nici sculptura nici culoarea nu variază de la individ la individ decît în limite foarte restrînse; pe cînd dincoace, priviți această serie de cîteva sute de **Carabus kollari** și veți vedea că aproape nu există două exemplare absolut la fel nici ca sculptură nici ca nuanță de culoare, fiind o specie relativ tînără ce își caută acum stabilitatea pe care și-ar găsi-o în sute de mii de ani dacă ar lăsa omul în pace pădurile de fag din sudul Banatului unde trăiește.

— Coleopterele pot migra?

— Atîta vreme cît fauna și flora n-au fost influențate de om, aceasta a fost posibil. Azi, o asemenea migrație este imposibilă, pădurea imensă primordială a fost fragmentată și înlocuită cu imensele lanuri de cereale în care extrem de puține specii mai pot trăi și, pe de altă parte, coleopterele sînt atît de slabe zbrătoarele încît ele nu mai pot

străbate într-o singură generație marile distanțe dintre diversele trupuri de pădure care mai există azi. Cel mult ele pot fi uneori transportate de om în afara regiunii lor de baștină. Un asemenea caz l-am constatat în 1960 la Drobeta-Turnu Severin, unde am găsit o populație destul de numeroasă de **Stromatium fuvum** dezvoltată în puțini ani din cîteva exemplare aduse ca larve într-un buștean sau pe o grindă de lemn, pe un vas care venea dintr-un port caucazian. Larvele au ajuns la Drobeta-Turnu Severin exact în epoca ecloziunii lor și au avut șansa să «debarce» în zona cea mai caldă a țării unde clima se apropie intrucitva de cea a Caucazului. Urmăresc această problemă din 1960 și am putut constata că specia n-a depășit pînă în prezent limitele orașului Drobeta-Turnu Severin. Tot pe calea mării, **Stromatium** a ajuns pînă în Brazilia și Cuba. Acolo însă, clima, sensibil mai caldă decît cea a Caucazului, a permis speciei o răspîndire mult mai largă.

DONA ROȘU

„OCROTITORII APUSENILOR” în Retezat

din jurnalul expediționarilor

«Am început să facem *Jurnalul*. Ce bine-ar fi să nu-mi strice nimeni liniștea sufletească de care am nevoie pentru o a ajuta pe Voichița la scrierea lui. Scrie frumos, și te rog să mă crezi că în jurnal nu sînt cuvintele mele, ci citeodată doar imagini și gânduri pe care i le sugerez. Îmi păstrez și de această dată rolul de profesor. Și-s mulțumit de ceea ce se realizează. De fapt, noi propunem o formulă nouă de jurnal, în care scriu toți: profesor și copii, deopotrivă. Să vezi ce frumos o să iasă!» (fragment din scrisoarea lui *Alexandru Marcu*, 7 octombrie 1977).

«Itinerar enorm. Foarte largă și instructivă perioadă de pregătire. Ideea, excelentă. O colaborare imensă a profesorului Marcu. Participă tot echipajul. Mi-a trebuit o jumătate de zi pentru lectură. Nota 10» (concluzia profesorului universitar *Dumitru Almaș*, pe «fișa de lectură» a juriului celei de IX-a ediții a Expedițiilor «Cutezătorii», întrunit în luna mai 1978).

«Funcția de secund îmi place foarte mult și sînt mîndră că fac parte din echipaj. Acesta e cel de-al doilea jurnal scris de mine și cred că e și cel mai frumos. Am scris în el viața echipajului, atît în expediție cit și în afara ei, încercînd să descriu impresiile lăsate de locurile văzute și mai ales de munții patriei, pe care-i iubim atît de mult. Acum, întorși acasă, ne mindrim cu toții de acest jurnal și cînd mă gîndesc la zilele frumoase cuprinse în el, mi se umple inima de bucurie, și de aceea doresc ca el să simbolizeze pentru echipaj un pionieresc

TOT ÎNAINTE!» (este un fel de profesiune de credință a *Voichiței-Maria Luca*, pusă sub titlul «*A fi secund*», în vreme ce a lui *Pavel-Daniel Costea*, de pe aceeași pagină de jurnal, sună așa: «Nu mă prea pricep la scris și de asta cred că cea mai grea funcție într-un echipaj nu e cea de căpitan ci de secund. Dar cea mai importantă funcție o are, după comandant, căpitanul, care trebuie să-l ajute la toate activitățile echipajului. În expediția din anul acesta, l-am ajutat pe tovarășul profesor, făcînd echipajul vesel și unit, mai ales cînd eram mai obosiți. Am participat pînă acum la trei ediții și aș vrea să iau parte și la următoarea, pentru că îmi place să fac excursii în natură, iubesc dealurile inverzite și munții cu brazi» — asta înseamnă «*A fi căpitan*»).

Prietenii mei din Filea de Jos, comuna Ciurila, județul Cluj, sînt membri ai echipajului «Ocroitorii Apusenilor», care în vara anului 1977 au avut ca obiectiv principal al expediției «cunoașterea comparată a diferitelor tipuri de ecosisteme și întreprinderea unor acțiuni practice de ocrotire a naturii». În numesc pe toți: profesor de biologie *Alexandru Marcu* (comandat, 28 de ani), *Pavel-Daniel Costea* (căpitan, 13), *Voichița-Maria Luca* (secund, 14), *Ana-Adeluța Bonda* (resonsabil ocrotirea naturii, 15), *Marinela Vomir* (meteorolog, 12), *Marina Tarța* (ocrotirea naturii, 13), *Valeria-Dana Hodrea* (botanist, 12), *Vasile Bîrdea* (zoolog, 12), *Elena Miclăuș* (biolog, 14), *Emilia Hodrea* (sanitar, 13), *Valeria Martiș* (bucătar, 13), *Simion Bria*

(istoric, 12), *Dan-Olimpiu Luca* (fotograf, 12), *Augusta Tarța* (etnograf, 14), *Simion Lupea* (geograf, 13).

I-am cunoscut cu ani în urmă, le-am fost oaspete de scurtă durată, în satul din streășina Apusenilor, cu o școală având aproape două sute de elevi, i-am revăzut la Cluj-Napoca, veniți ca invitați de onoare ai revistei « România pitorească », apoi au trecut ei prin București, și corturile lor au înflorit multicolor în curtea redacției noastre. Unii au trecut pragul pionieriei și sînt azi la liceu, în fiecare toamnă alții se despart de locurile natale, dar echipajul rămîne, cu toate că numele său nu mai corespunde integral rolului pe care și l-au luat în foarte serios; ei *ocrotesc*! Au fost în Ceahlău și Retezat, în Deltă și Făgăraș, pe urmele lui Brâncuși și ale lui Ovidiu; ei *învață*! Din marea carte și-n imensul amfiteatru al naturii, găsind în fiecare loc comori nebănuite, tezaure de suflut cu care se îmbogățesc perpetuu; ei *descoperă*! Într-o poienită din apropierea așezărilor lor, în zona Piriul Dumbrava, au identificat minunata floare Papucul Doamnei — *Cypripedium calceolus* — ocrotită de lege și datini, fiind primii copii din țară posesori ai unei rezervații naturale. Inima de aur a acestor « căpitani la 15 ani » se numește Alexandru Marcu, tinărul care la terminarea studiilor de biologie n-a vrut să rămînă în cercetare, la Cluj-Napoca, preferînd să revină ca dascăl între ai săi, iubind elevii precum a fost iubit de părinții săi:

« Mă vreau rădăcina copacului tău
Să crești mereu tinjind după soare,
Căci astăzi, copile, în secolul greu,
Fără tine, lumina mă doare! »

În anul Centenarului Independenței au stat treizeci și trei de zile în expediție, adică o zi pentru fiecare an de socialism pe pămîntul acestei țări rotunde ca o piine. A fost a cincea lor expediție și i-au zis a « Destinului », după ce a treia au numit-o « Eroica », precum în simfoniile beethoveniene, Retezatul rămînînd, de cînd l-au cunoscut prima oară, în 1975, marea lor iubire, imaginea lui devenind o obsesie, patimă omniprezentă în tot ceea ce făceau pregătindu-și din nou plecarea. De altfel, anul expedițional '77 a început pentru ei în ziua de 21 ianuarie, cînd la ședința cu părinții membrilor echipajului s-au pus la punct toate detaliile călătoriei. Apoi li se înmînează trofeul, diplomele și medaliile « Asaltul Carpaților »: « Nu-mi vine să cred că acum port și eu la gît o medalie care seamănă cu nenumăratele medalii ale Nadiei (...). Tovarășul profesor ne întreabă dacă am dori să ajutăm copiii de vîrsta noastră, donînd premiul de 3000 lei în Contul Omeniei! Era o propunere la care ne gîndeam și noi, și am spus cu toții un « Da! », din suflut » (trecuse peste țară cutremurul...). De « Ziua păsărilor » au montat în grădina-parc din Cluj-Napoca 40 de cuiburi, de « Ziua clorofilei » au plantat cîteva sute de puieti de brad, iar de « Ziua gimnasticii », cum au numit ei data de 23 aprilie, au fost la Campionatele internaționale de gimnastică, dominate de Nadia-pasăre măiastră, care « este pentru mine un îndemn la viață, o încurajare și un simbol al muncii (...); deși am dormit cu gîndul la Nadia, am visat Retezatul, de care mi-e dor ». Apoi îl au oaspete pe profesorul universitar Hadrian Daicoviciu, care le oferă legitimațiile de « Prieteni ai muzeului de istorie la Transilvania »; « Noi, dacă sîntem ocrotitori ai naturii, trebuie să

fim și prieteni ai istoriei ». Trei duminici la rînd echipajul de... artiști amatori prezintă în satele din împrejurimi spectacole-montaje și o expoziție de fotografii, fondurile realizate intrînd în bugetul expediției. Iată-le imnul:

« Noi ocrotim natura
Acestui brav popor
Vrem s-o păstrăm frumoasă,
Azi și în viitor.
Nu vrem să se distrugă,
Tu, omule, să știi,
De ea avem nevoie
Și-n anul două mii! »

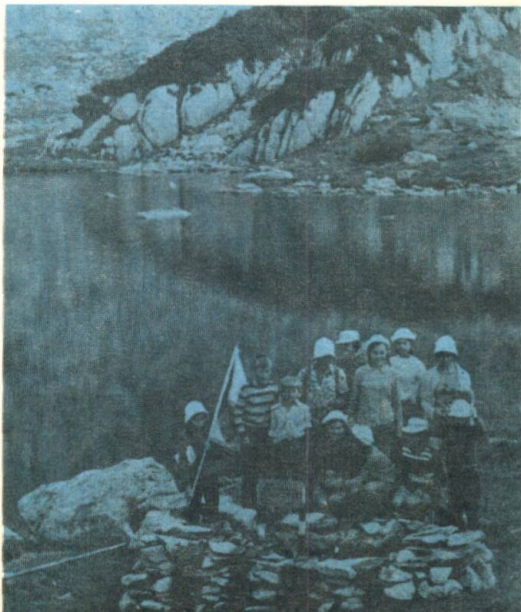
Așa au curs lunile primăverii spre marea vacanței.

29 iulie — plecarea: « Pe la porțile caselor ieșeau oameni, mirîndu-se de mărimea rucsacurilor, de sub care apăreau chipurile noastre vesele ». Sinaia, Bucegii, Omu, București, apoi 5 zile în Deltă și tot atîtea pe litoral, apoi Tirgu Jiu și împrejurimi, notîndu-și vorbele celebre despre Brâncuși: « Crează ca un zeu! Poruncește ca un rege! Muncește ca un rob! » Și de acolo, prin Bumbești-Livezeni și Subcetate, spre Retezatul la care am tinjît doi ani: « Un vis care în curînd va fi adevărat! »

Parcul Național Retezat. Întîiul șantier național pionieresc de ocrotirea naturii. Peste o sută de copii, din Alba Iulia, Aiud și Cugir (județul Alba), Tirgoviște și Găești (Dîmbovița), Novaci (Gorj), Baia Mare (Maramureș), Marghita (Bihor), Petrila (Hunedoara) și Filea de Jos, acoperiți de liniște, ozon și nori, iau în stăpînire muntele, pentru 10 zile (17—27 august 1977).

« Sîntem singurele fete care urcăm la Gura Bucurei, celelalte echipaje cu fete rămîn la Gura Zlata. Nu mi-ar plăcea să rămîn jos, știînd cît de frumoasă e împărăția de piatră a Retezatului, spre care se deschide un drum însoțit, mărginit de verdeață.

Deodată, în fața noastră, o mulțime de barăci, pe drum circulă în sus și-n jos autobasculante mari, buldozere, excavatoare, oameni cu căști pe cap. Sînt constructorii luminii, care pe Valea Riului Mare dau naștere unui sistem hidroenergetic (...).

Dar iată că se așterne pădurea de brazi. Oprim. Sintem pe Valea Lăpușnicului. Tăcem. Băieții celorlalte echipaje sint vorbăreți, iar ai noștri parcă au uitat de noi. Doar pe tovarășul profesor îl auzim spunînd: « Ei, fetelor, sintem cu adevărat în Retezat ! ». Parcă m-a cuprins un fior, ca în fața Coloanei Infinitului. Luăm rucsacurile în spate, fiecare echipă ia cortul în miini și pornim încet, într-un urcuș asemănător celui de acum doi ani spre cabana « Pietrele ». După o jumătate de oră, într-o poieniță cu multă ștevie, facem un popas. Apoi, numai ce se ia hotărîrea să ne stabilim aici tabăra (...). Instalarea corturilor a devenit pentru noi o problemă ușor de rezolvat, pe care o știm aproape ca tabla înmulțirii. Și ce frumos sint așezate corturile noastre, în partea dreaptă a poienitei, înconjurată de brazi, cu fața spre răsăritul soarelui, pe o mică ridicătură. Am avut grijă de cei cîțiva puiți de brad, să nu-i acoperim cu corturile și să nu-i călcăm. În fața taberei noastre, se înalță mindru, privind spre cerul albastru, dînd parcă onor soarelui, drapelul echipajului, ce ne e drag ca lumina ochilor, că are desenat pe el culorile patriei, munții cu brazi, două margarete și un fluture alături de o carte, ce vor să spună că ne place să învățăm, întii de toate, din cartea naturii acestei țări; și pentru ca să se știe că aparținem Apusenilor, am mai desenat pe drapelul nostru și o bisericuță moțească, cu acoperișul ce seamănă coroanei brazilor înălțați spre cer ca o coloană a infinitului. Cred că și Brâncuși a iubit brazii. Și noi îi iubim, căci de asta am venit aici, în Retezat. La această iubire de natură ne îndeamnă și tovarășul Dorin Gîrlea, de la Comisia Monumentelor Naturii. Adunați în jurul dînsului și al tovarășului Mîlea, directorul șantierului, ascultăm cu atenție ce avem de făcut: curățirea lacurilor, degajarea potecilor de jneapăn, amenajarea vetrelor de foc, amplasarea de table avertizoare și altele. Cei care au rămas jos vor realiza marcajul rezervației, la care, pe o mică porțiune, de la lacul Zănoaga pînă în Șaua Retezatului, va contribui și echipajul nostru ».

Voioșie, muncă, puțină spaimă de vipere, ploii și iar cintece, răsărituri unice de soare, cunoștințe

și jocuri noi, capre negre. Cuvintele se rostogolesc pe pagini întregi, întreșute cu imagini dintre cele mai sugestive, puse în pagină mai ceva ca un artist-machetator.

« Eram curioși să vedem ce s-a întîmplat cu locul amenajat pentru cutii de conserve acum doi ani, să vedem dacă turiștii au înțeles îndemnul nostru. Ca întotdeauna cu zimbetul copilăresc pe față, veseli și fericiți, am ajuns repede la Gura Bucurei. De aici o luăm spre Căldarea Bucurei, pe o cărăruie mărginită de jneapăn. Am început lucrul: băieții să taie cu toporașele crengile care acopereau poteca, iar noi, fetele, rupeam cu mina. Lucrînd cu dragoste și plăcere, am ajuns la porțile Bucurei, pătrunzînd parcă într-o lume de apă, cer și piatră, în singurătatea minunată a naturii. Spre marea noastră bucurie, peste cutiile puse de noi în mijlocul zidului de piatră, am mai găsit și altele. Am revopsit stîlpii pe care era bătută tabla. Erau o ceață, un vînt și o ploaie măruntă cum cred că numai în Căldarea Bucurei pot să fie, dar noi am început strînsul cutiilor aruncate în jurul lacului. Isprăvim în aproape două ore. Băieții și tovarășul profesor au adunat pietre, Ana, Neluța și Domin au vopsit și reparat zidul de piatră, iar noi, celelalte fete eram pe urmele lui « porcus turisticus ». Lui Domin, micul dar bravul nostru căpitan, nu-i tăcea gura deloc, și-l auzeam plin de veselie: « Hei, fetico, adună ploaie în cutii și nu sta, că-ți ruginesc în mină; mișcă, băiete, după pietre, să nu ne vadă caprele negre că stăm ... Vai, că-mi îngheață cojocul ! » (...). A început să plouă de-a binelea. Ne-am tras repede sacii de nylon pe cap și ascultam jocul picăturilor de ploaie privind în tăcere nelișiștea lacului. Ce frig e aici, la Bucura ! Ne-au prins foarte bine hainele groase. Am hotărît să ne întoarcem spre corturi. Și ca prin minune, ploaia iar s-a oprit. Treceam prin apropierea lacului Lia, care pare o inimă de apă între tufe de jneapăn. Cînd am ajuns la corturi, soarele apunea. Am mîncat cu poftă cafea cu lapte, și apoi în corturi, la lumina tremurătoare a lanternei, descrierea frumoasei zile de azi s-a așternut ușor pe fila albă a caietului de jurnal ».

Academicianul *Eugen A. Pora* spunea: « A înțelege natura înseamnă a înțelege viitorul, dar a face ceva pentru salvarea naturii, atît de amenințată azi, înseamnă a contribui la fericirea omenirii »...

Afine, fragi, zmeură. « Ce frumos e în expediție, să stai de vorbă cu brazilii și să fii aproape de cer. Pe frunzele ierbii, picăturile cristaline de apă tremurau sfioase, ca niște mărgelile cu sclipiri schimbătoare ». Dar gîndurile zboară, zboară: « La Filea, dacă nu s-a terminat de secerat griul, tata, ceilalți tractoriști și cooperatori vor culege mine bogăția de aur a ogoarelor (...). Ne aminteam de satul din care am pornit, de vatra dulce a Apusenilor, unde mama ne aștepta cu dor ».

« Ai venit pe lume în satul
rădăcină de munte
Și-ai să ajungi în înaltul
cu semne de întrebare multe.
Lumină să faci peste ele
și iarăși un nou întineric
Descoperă-n tainele grele
și-un semn de întrebare puternic. »

« Nu știi ce voi uita și ce nu, peste cîțiva ani, din această expediție, dar sigur voi ține minte oglinda fermecată a lacului din Șaua Plaiului

Mic, unde vedeam siluetele cailor. Cu câteva sute de metri mai jos, înepănul, această plantă-arbore ocrotită, monument al naturii, fusese de mult tăiată și nu a mai crescut. Ni se explică: A fost defrișat, pentru a se forma pășuni alpine. Pășunile nu s-au format, culmile au rămas golașe, apa ploilor și a zăpezilor topite nu mai este reținută și când este în cantitate prea mare există pericolul inundațiilor. Înepănul este un binefăcător baraj natural, întins pe mari suprafețe. Nechibzuită și neștiințifică a fost defrișarea lui. Nu voi uita nici asta » (Ana).

« Dacă sînt bucătar, să scriu meniul de azi: micul dejun — ceai de brad, piine cu unt și gem; gustarea de la ora 10 — napolitane; prînzul — supă de carne cu fidele, friptură de porc, salată de varză, mere; cina — macaroane cu brînză și cacao cu lapte. Tovarășul profesor e mai bun bucătar ca mine » (Valerica).

Norii grei apasă pămîntul: « La lacul Ana, am vrut s-o bag pe Ana cu capul în apă, cînd stătea aplecată să bea apă, dar m-a văzut și m-a udat tot. Nu era destul că m-a udat ploaia. Și în corturi a plouat, în cîteva locuri a rupt vîntul învelitoarea de nylon. Toate hainele mi-s ude » (Domin). Ziua minunatelor privești: « Norii sfîrtecați în bucăți de lăncile de piatră ale virfurilor erau purtați de vînt în toate părțile, așternîndu-mi în fața ochilor cel mai grandios spectacol la care am participat vreodată. Scena era toată Căldarea Bucurei, toți munții aceștia frumoși, iar pe această scenă eram și noi, care ne-am luat din nou rolul în serios, terminînd lucrul » (Voichița). Sîntem atît de fericți și ne e dor la toți de casă: « Îmi pare nespus de rău, Retezatule, că te părăsesc și n-o să mai aud murmurul brazilor care se oglindeau în apele pîraielor repezi, nici glasul dulce al păsărilor, n-o să mai văd lacurile de pe crestele tale, dar nu pentru multă vreme, căci voi mai veni în împărăția ta, care primește bine pe orice turist ce vrea să «e ocrotească » (Marinela).

... Și totuși, mai aveau pînă să ajungă acasă! Acești copii dintr-un sătuc de munte, ai căror tați călătoreau cu trenul prima oară cînd plecau la armată (!), străbătuseră numai două treimi din lungul itinerar. Au coborît în Țara Hațegului, la Ulpia Traiana Sarmizegetusa și în rezervația de zimbri, ca apoi să devină oaspeți ai cercului ecologic « Floarea de colț », din Orașul Victoria, prietenii lor mai vechi, care i-au dus la cabana cu același nume, amenajată de pionieri. Au urcat pe Transfăgărășan, la Bilea-Lac și Cascadă; din nou la drum — Brașov — Poiană, Cluj-Napoca... Ultima după-amiază a trecut foarte greu...

« Fiindcă stăm pe deal, în capătul satului, cred că am ajuns ultima acasă, așa că expediția pentru mine a fost mai lungă decît pentru ceilalți. Mama era plecată la Liteni, tata încă nu venise de la lucru, iar Dorin, fratele meu mai mic, era pe undeva, prin sat, la joacă. Mănînc, mă odihnesc puțin și-mi scot din rucsac caietul de jurnal. Încep să scriu la compunerea pe care ne-o cere poimîine tovarășul profesor. Poimîine e 1 septembrie, luna la mijlocul căreia începe școala. Aș vrea să începă miine, ca să văd cum e să fii elevă la Liceul pedagogic, cum va arăta prima zi de școală în Cluj-Napoca » (Ana). « Cînd am ajuns acasă, mama era în grădină, strîngea buruene la porci. Lasă acolo totul și vine spre mine. Cînd am văzut-o plîngînd am plîns și eu, pentru

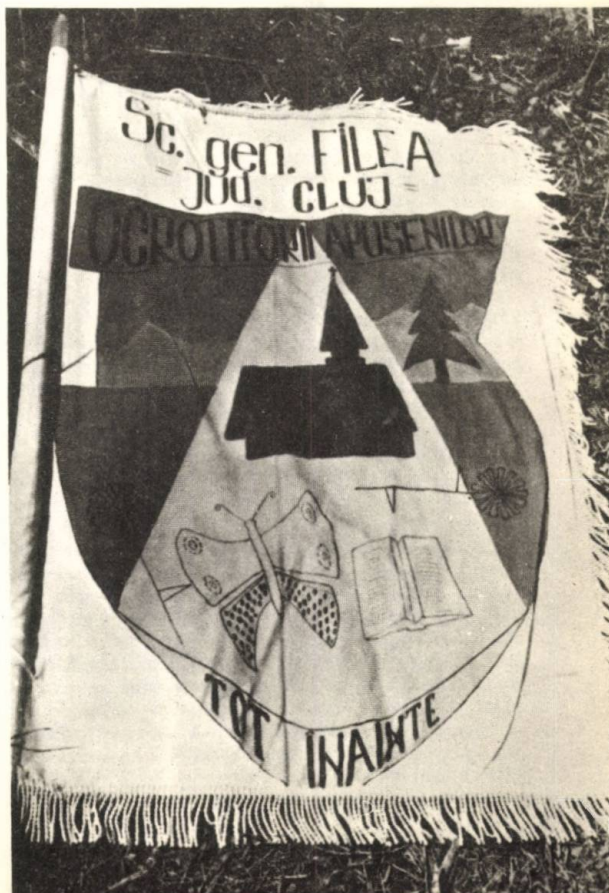
că la amîndouă ne-a fost dor, de cînd nu ne-am văzut. Toată seara nu am vorbit altceva decît despre expediție » (Ileana).

Așa s-ar cuveni să se termine reportajul « cules » din paginile în care pe lingă « cronicar » au scris toți expediționarii. Dar nu, pe a suta pagină erau lipite coperta Manualului pentru clasa a VIII-a « Lecturi literare » și o filă în care se vorbea despre « Ocrotitorii Apusenilor »! Da, acești pruhci năzdrăvani au pătruns și-n cărțile de școală! Drept care, transcriu și ultima secvență a Voichiței-Maria Luca, citită și-n seara zile de 26 mai 1977, cînd le-am înmînat filenilor *Premiul special « România pitorească »*. (vezi « R.P. » nr. 7/1978):

« După ce mi-am luat manualele, în ziua începutului de an școlar, prima dată am răsfoit ceea ce îndrăgesc mai mult — literatura... Pagina șazezi și șase e pentru noi, echipajul « Ocrotitorii Apusenilor », imensă și înaltă cit Retezatul, plină de lacuri limpezi ca ogînda... Aștept nerăbdătoare ziua cînd tovarășa profesoară ne va cere să facem o compunere despre ceea ce am făcut în vacanță. Și cred că eu, căpitanul Domin și ceilalți membri ai echipajului din clasa noastră vom face cele mai frumoase compuneri dintre toți copiii din clasa a VIII-a din țară, pentru că noi vom scrie despre faptele noastre o compunere plină de adevăr și copilărie. Ce frumoasă ești, carte! »

Dulce orgoliu, faină mindrie, cum să nu izbucniți după o așa vară menită să îmbogățească sufletele copiilor?

VALENTIN HOSSU-LONGIN

Pădurile de agrement

Subiectul discuției mai jos consemnate este legat de pădure. De pădure în general, ca factor de echilibru ecologic, dar mai ales, de pădurile din preajma așezărilor urbane, « porțile verzi ale orașelor », cum le-am numit cândva, către care se îndreaptă în zilele de odihnă un număr tot mai mare de orașeni. « Pădurile de agrement » trebuie să le numim astăzi, după rolul pe care-l îndeplinesc asupra structurilor noastre interioare.

Călăuză pe neumblatele poteci (organizatorice) ale pădurilor destinate turismului ne-a fost inginerul **ZENO OARCEA** de la Institutul de cercetări și amenajări silvice — Timișoara, pentru care problemele puse aici în dezbatere au o singură cale de rezolvare: structurarea într-o concepție nouă, eficientă sub toate aspectele, a întinselor oaze de verdeață din vecinătatea orașelor.

— Organizarea cadrului recreativ pentru populația urbană nu mai poate fi privită ca o simplă activitate de amatori, ci ca o problemă complexă, cu implicații directe asupra sănătății și productivității oamenilor muncii. Ce s-a întreprins pentru ca o parte importantă a turismului periurban, organizat la sfârșit de săptămână, să se poată desfășura în pădure?

PĂDUREA ȘI CLIMATUL RECREATIV

— Practic, nu s-au făcut decât niște schițări timide, dar în realitate, aceste baze de turism sînt doar suprafețe virtual recreative, deocamdată neamenajate. Argumentul cel mai convingător este că lucrările care le-ar putea pune în valoare sînt foarte puțin costisitoare, extrem de ușor de realizat, dar absolut necesare. O pădure simplă nu poate satisface nevoia de recreare. Omul caută în natură un anumit lucru, în primul rînd liniștea, un spațiu structurat într-un anumit fel. Pădurea concepută pentru producția lemnoasă are o anumită structură, caracterizată în primul rînd prin consistență, deci printr-o plinătate a ei și printr-un important rol ecologic. În această pădure vizitatorul poate fi cel mult un pasager, un trecător, el nu poate, nu are climatul propice pentru ca să se așeze, să rămînă, deci pentru a-și consuma eficient orele de odihnă. Pentru aceasta, într-o concepție bine stabilită în lume, este nevoie de niște nișe ecologice, de acele porțiuni în care omul să se simtă bine. Pădurea are tocmai rolul de a structura spațiul și de a crea acea ambianță propice unei deconectări, unei interiorizări. Amenajarea pădurilor de agrement implică întîi de toate o sistematizare generală, de ansamblu, de stabilire a unor obiective și a unor puncte de atracție, legate între ele printr-o rețea de poteci, cu ajutorul cărora să se valorifice tot ce este deosebit în arboret, acele rezervoare de vegetație capabile să capteze și să rețină oamenii. Dacă se va pune problema ca într-un viitor foarte apropiat cel puțin

cinci la sută din populația urbană să apeleze în perioadele de timp frumos la pădurile din apropiere (și procentul mi se pare derizoriu), se va ajunge la valori impresionante. Considerînd că o încărcare normală, stabilită pe anumiți indici ecologici nu poate depăși 40—50 persoane pe fiecare hectar, ne dăm seama că pentru orașele cu 200—300.000 de locuitori este nevoie de suprafețe extrem de întinse, pregătite în acest sens.

— În caz contrar, apare probabil pericolul concentrărilor excesive.

— În lipsa amenajărilor, oamenii sînt obligați să se concentreze acolo unde există un minimum de dotări, provocînd însă mai multe aspecte de ineficiență, cu urmări de dezechilibru ecologic. Într-o zonă foarte des frecventată se va produce o tasare, urmată de uscarea într-un timp relativ scurt a arboretului. În al doilea rînd, climatul recreativ va fi și el în suferință. O densitate prea mare crează un anumit stress neconvenabil celui ce caută liniștea. Nu există altă cale decît să se treacă la structurarea acestor păduri. Odată creat canevassul de poteci, de poieni, adăposturi, deci strictul necesar, se pot determina, pe baza urmăririi fluenței și frecvenței vizitatorilor, punctele de mai mare concentrare unde urmează să se implanteze unități comerciale și prestatoare de servicii.

PĂDURE = LEMN?

— Raporturile dintre deținătorul și beneficiarul acestor baze de agrement nu stau, cel puțin în momentul de față, într-un echilibru acceptabil. Ce trebuie întreprins pentru a se ajunge la un punct de vedere comun, în care să se întâlnească de fapt eforturile ca noi, orașenii, să ne bucurăm mai mult de binefacerile naturii?

— Într-adevăr, raporturile dintre beneficiar, dintre municipalitate, obligată să asigure climatul optim de odihnă și de viață al oamenilor și între deținătorul bazelor forestiere, care este sectorul silvic, relațiile nu sînt dintre cele mai cordiale. Sectorul silvic a zonat o serie de păduri de interes recreativ și a considerat că și-a făcut datoria. Atitudinea este oarecum justificată, deoarece el nu dispune de fondurile necesare pentru amenajări. Atunci cînd se va găsi formula ca beneficiarul să își aducă o contribuție pe măsură, silvicultorul va fi obligat să execute toate lucrările trebuitoare, așa cum se face de fapt și în alte țări. Nu se poate concepe ca gospodărirea unei păduri să se facă în paralel de instituții diferite. Este firesc ca acela ce deține întregul arsenal de mijloace și competența de a îngriji pădurea, precum și sarcina să-i asigure echilibrul ecologic în condițiile unei anumite funcționalități, să răspundă și de această nouă calitate a fondului forestier. Sigur că se impune o schimbare completă de mentalitate

față de actuala concepție și aici mi se pare punctul cel mai dificil. În cadrul unor funcționari din ministerul nostru, ea a rămas la formula clasică: «pădure, echivalent lemn». Astăzi, problemele încep să fie din ce în ce mai actuale în privința serviciilor pădurii, rămase încă la stadiul de gratuități. Sectorul trăiește din vânzarea produselor sale și aceasta la prețuri destul de convenabile pentru cei ce cumpără, dar pentru serviciile aduse de pădure, nimeni nu contribuie cu nimic. Iată, de pildă, un rol important al pădurii: funcția sa hidrologică. Noi ne-am anjagat într-un program vast, de regularizare și de gospodărire rațională a apelor țării, având în vedere un număr impresionant de acumulări care vor reține zeci de miliarde de metri cubi de apă. Există însă și pericolul colmatărilor, al umplerii cu aluviuni a acestor acumulări. După date culese din literatura de specialitate din numeroase țări, în zonele unde nu s-a avut în vedere combaterea acestui neajuns, au fost afectate cel puțin 50 la sută din acumulările mici și mijlocii. În aceste împrejurări, serviciul pădurii este imens. Atât al pădurii existente, cât, mai ales, al pădurii virtuale. Pot fi văzute încă terenuri în pantă, în special în zona pășunilor care, datorită unei utilizări greșite în trecut, sînt astăzi puternic degradate. Ele debitează cele mai multe aluviuni. Din punct de vedere productiv, au un randament foarte slab, de aproximativ o tonă de biomasă de hectar, care nu poate fi recoltată rațional, avîndu-se de-a face cu suprafețe dispersate ici colo. Pe locul lor trebuie instalată pădurea. Împădurirea acestor terenuri nu mai poate fi amînată, ea devine o problemă la ordinea zilei.

METODA EFECTULUI ERGONOMIC MINIM

— Poate fi evaluată din punct de vedere economic funcția recreativă a pădurii?

— Dacă acțiunea ar fi justificată chiar și numai din punct de vedere economic, efectele de protecție — combaterea eroziunii, îmbunătățirea climatului, înfrumusețarea peisajului — derivă firesc din aplicarea ei. Există în literatura mondială multe metode menite să determine valoarea economică a unor servicii, deci și a funcțiilor recreative. Am conturat o metodă proprie care are în vedere să atragă doar atenția, se semnaleze importanța acestei funcții. Ea se numește metoda efectului ergonomic minim și pornește de la ipoteza că o zi petrecută de un muncitor în natură îi mărește acestuia productivitatea muncii cu unu la sută în săptămîna următoare. Este un procent mai mult decît acceptabil, deoarece studiile dovedesc că efectul de ergonomie ajunge de foarte multe ori la 10—20 la sută. Pornind de la cîteva cazuri concrete, am stabilit că, de exemplu, pentru Timișoara, numărul muncitorilor care caută natura reprezintă 30 la sută și că numai 30 la sută din duminicile de paște an sînt folosite în acest scop. Calculul m-a condus la un efect economic direct de 30—40 milioane lei. Direct, fiindcă el se transmite în productivitate, nu-l măsoară, nu-l încasează în pădure, dar știu că acolo își are originea. Față de acest avantaj cheltuielile pentru întreținerea spațiilor verzi ale întregului municipiu n-ar depăși 3—4 milioane lei anual. Ar fi o investigație deosebit de rentabilă, nemaîntînd cont de efectele asupra sănătății și de o serie de alte îmbunătățiri care, pe măsură ce se

vor răsfrînge asupra unui număr tot mai mare de cetățeni ai orașului, vor influența și mai categoric indicele de eficiență. Am depus de curînd o propunere în acest sens Consiliului popular al municipiului Timișoara care a avizat-o favorabil, astfel că aici există condiții să se treacă la realizarea ei. Municipalitatea va contribui cu fonduri pentru ca sectorul silvic să gospodărească în mod corespunzător pădurile. Restul investițiilor, folosite în dotări pentru servicii, vor fi, de asemenea, rentabile: în momentul cînd vor avea asigurată o anumită frecvență, oficiile județene de turism, cooperația, își vor implanta unitățile lor, dezvoltîndu-le pe măsura cerințelor.

ARHITECTURA PEISAJULUI

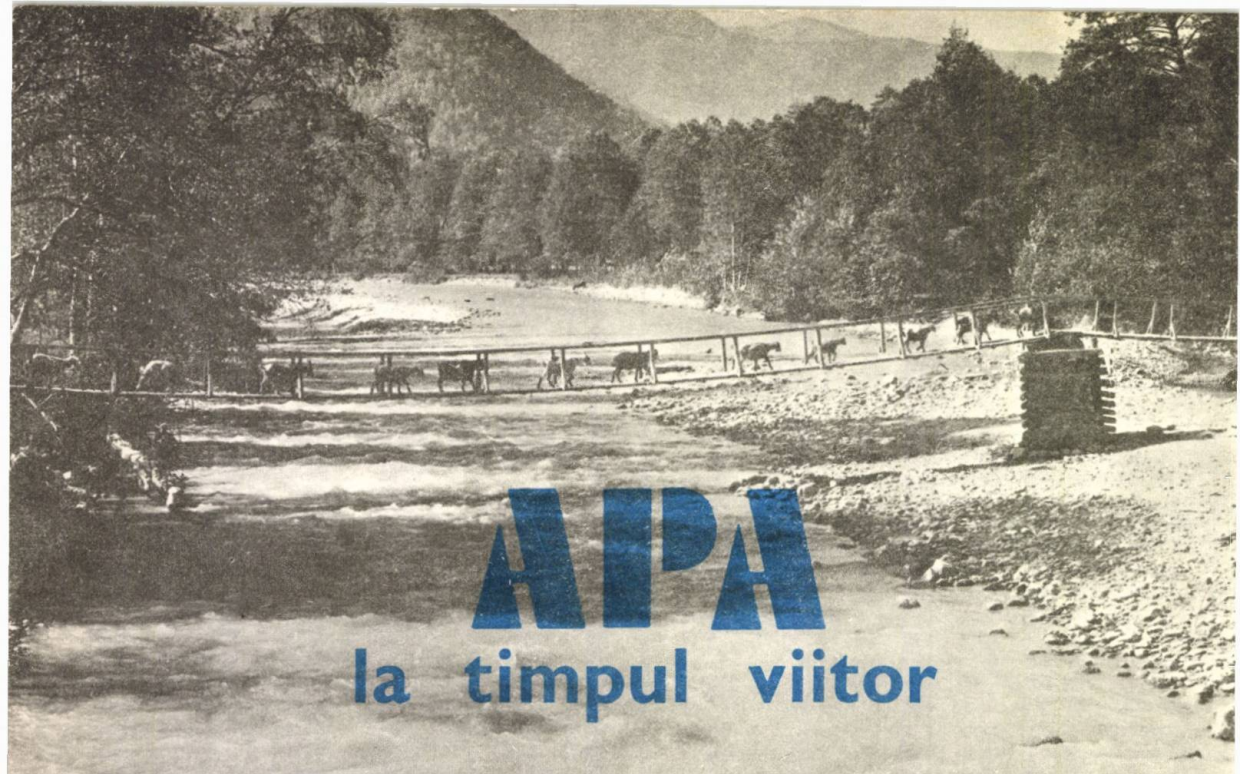
— La Timișoara se va rezolva, dar în rest?

— În rest, impedimentul cel mai serios rămîne, din păcate, reținerea și lipsa unei atitudini ferme din partea departamentului silviculturii. Nimeni nu cere lucruri extraordinare, tehnica de amenajare a pădurilor de agrement este pusă la punct pe plan mondial. Acum, noi am putea anticipa fenomenul, dar dacă întîrziem, el ne va depăși, astfel că nu vom mai putea realiza decît strictul necesar, adică extrem de puțin. Problema stucturii optime a pădurii este foarte importantă, fiindcă de ea depinde în fond eficiența odihnei: nu este totuna să crezi un gol oarecare sau ca poienii respectivă să fie înfrumusețată ici, colo cu un buchet de mesteceni, cu două, trei tufe florifere, cu un smoc de arbori țîșnind dintr-o singură tulpină. Există atîtea originalități pe care le poate oferi pădurea, atîtea posibilități să îmbunătățim calitatea acestor baze recreative.

— Ce rol trebuie să îndeplinească silvicultorul pentru ca pădurile de agrement să devină spații structurate după criterii riguroase?

— A luat ființă acest domeniu nou de arhitectură a peisajului, îndeosebi a peisajului forestier, este o specializare de care se simțea nevoia; noul domeniu va face să crească solicitările față de inginerul silvic al viitorului, față de exigența artistică impusă în arhitectura peisajelor forestiere, fără de care nu se mai poate concepe o bună gospodărire și o bună amenajare a pădurilor de agrement. Ne aflăm, fără îndoială, în fața unei probleme complexe în care trebuie să își mai spună cuvîntul municipalitatea, serviciile de igienă publică, de prestații, oficiile de turism, cooperația. Sarcina care revine silvicultorului este munca de perspectivă, de durată; a da o structură pădurii înseamnă să intervii cu o anumită figoare într-un organism viu, aflat în continuă schimbare. Dacă la un moment dat încetez intervenția mea — am organizat pădurea și o las — ea va reveni la starea din care am preluat-o. Este problema entropiei structurale care intervine în pădure, o problemă de permanență și, lucrul cel mai important, de durată. În cinci ani aproape că nu se observă dacă s-a ridicat o mică plantație, dacă o lizieră s-a închis așa cum trebuie. Caracterul de durată al structurii pădurii ne obligă să anticipăm atribuțiile ei, să le privim într-o evoluție firească; dacă acum nu avem o presiune mare de vizitatori, este cert că peste cîțiva ani o vom avea și, pentru a-i preîntîmpina consecințele nefavorabile, este nevoie să intervenim acum, cu competență și cu un înalt simț de răspundere.

NICOLAE DOCSĂNESCU

APA

la timpul viitor

Consumul mondial de apă dulce a crescut de 7,5 ori în perioada 1900—1975 și urmează să se dubleze în acest ultim pătrar al veacului nostru. Creșterea rapidă a consumului de apă dulce pe plan mondial a fost și va fi în continuare influențată de un complex de factori, între care la loc de frunte se înscriu — alături de puternica explozie demografică și urbană, de creșterea nivelului de trai și de progresele în domeniul igienei — marele salt înregistrat de producția industrială și suprafețele din ce în ce mai mari introduse sub irigație și să nu uităm că pentru fiecare tonă de țigări prelucrate sînt necesare 160 tone de apă, pentru obținerea fiecărei tone de oțel — 290 tone, de fibre sintetice — 1000 tone, de cauciuc sintetic — 2000 tone etc. Pentru un singur kilogram de material fisionabil sînt necesare nu mai puțin de 20.000 tone de apă! Or, produsele industriale, dintre care am menționat doar cîteva, părăsesc anual porțile uzinelor în cantități din ce în ce mai mari. Apoi, suprafețele irigate sporesc în ritm accelerat, fiind azi în jur de 200 milioane hectare și urmînd să atingă în jur de 650 milioane hectare în mai puțin de patru decenii, cifră considerată de specialiști ca absolut obligatorie în vederea asigurării necesarului de resurse agricole pentru o populație aflată în continuă creștere. Și în acest caz cîteva exemplificări: pentru fiecare tonă de grâu sînt necesare 1000 tone de apă, iar pentru una de orez de trei-patru ori mai mult, pentru a nu aminti decît două din resursele agricole de primă importanță pentru hrana oamenilor.

Dar este oare viitorul omenirii atît de negru în privința resurselor de apă dulce? Cresc oare numai cantitățile consumate, nu și rezervele? Ca în atîtea alte domenii și în acest caz cuceririle tehnico-științifice au un cuvînt greu de spus. Încă în prezent există mari proiecte și realizări în această direcție, care, mai mult decît sigur, vor fi amplificate într-un viitor nu prea îndepărtat. În cele ce urmează vom prezenta, pe scurt, cîteva dintre căile de sporire a zestrei de apă dulce a Terrei.

Desalinizarea. Procesul de transformare a apei sărate oceanice în apă dulce cîștigă teren din ce în ce mai mult și pare a fi din ce în ce mai apreciat. Un specialist american apreciază că în următorii 30 de ani aproximativ două miliarde de ființe umane ar putea obține apă dulce prin desalinizare, ceea ce ar însemna enorm de mult, adică asigurarea apei, numai prin acest procedeu, pentru jumătate din populația Terrei sau a 1/3—1/4 din cea de mîine. Desalinizarea ridică însă mari probleme, între care, în primul rînd, necesarul ridicat de energie, transferul apei de la țărmuri — ambele necesitînd mari fonduri — și acumularea sărurilor. Este adevărat, acest din urmă aspect poate fi considerat și pozitiv, în sensul că sărurile minerale respective reprezintă, cel puțin privind prin prisma viitorului, o sursă importantă de sporire a rezervelor de minerale. Dar, pentru procedeul respectiv constituie încă un mare impediment. Reducerea simțitoare, în ultimele decenii, a costului conversiei apei sărate în apă dulce face din ce în ce mai accesibil acest procedeu: de la 5 dolari per 1 000 galoni (454,6 litri) în anii '50, la 2 dolari în anii '60 și sub 1 dolar în deceniul al șaptelea. Procedeul este realist numai în zonele de coastă sau în apropiere; pentru regiuni aflate la mai mult de 1 000 km de țărmul mării fiind mult prea costisitor.

Importanța acordată desalinizării este subliniată și de faptul că premiul științific al UNESCO pe anul 1968 a fost decernat profesorului britanic Robert S. Silver, inventatorul procedurii de distilare rapidă etajat, unul din mijloacele cele mai utilizate astăzi în lume pentru obținerea de apă potabilă din apa de mare. În prezent funcționează în lume peste 500 uzine de desalinizare care produc peste un milion m³ apă dulce pe zi, ele fiind amplasate în regiunile secetoase tropicale și continentale excesive ale globului.

Un rol important în protejarea resurselor de apă dulce naturală și, totodată, de sporire a cantității de apă utilizabilă o reprezintă folosirea apelor salmastre pentru irigații, procedeu care pînă nu demult părea de domeniu absurdului. Salinitatea, după cum bine se știe, nu trebuie să fie foarte puternică pentru a avea efecte catastrofale asupra vegetației terestre. Apa de mare conține în medie 35 grame de săruri minerale la litru (deci la 1 000 grame), dar o apă de irigație care conține numai 0,5 grame săruri minerale trebuie deja utilizată cu circumspecție. Se apreciază că salinitatea nu trebuie, în nici un caz, să depășească 2,5 grame la litru. Dar în zonele aride și semiaride o asemenea apă este un lux. Or, după cum se știe, aceste regiuni ocupă circa o treime din suprafața uscatului planetei: imensele stepe ondulate din Asia Centrală, întreaga zonă a Australiei Centrale, văile muntoase aride din Pakistan, Iran, India și alte țări asiatice, platourile andine etc.

Un punct de cotitură în acest domeniu l-a constituit proiectul hidrologic PNUD, realizat de UNESCO în Tunisia, începînd cu anul 1962, care a rezolvat multe din problemele pe care le puneau folosirea apelor salmastre — destul de răspîndită în regiunile aride și semiaride — în irigații. Experiențele realizate într-un centru de cercetări din apropierea capitalei tunisiene și în trei ferme experimentale, avînd drept obiect tratarea a nu mai puțin de 6 000 eșantioane de sol și 1 000 eșantioane de apă, reprezentative pentru zonele aride ale acestei țări și a unei mari părți a bazinului mediteranean, au dus la rezultate ce au depășit așteptările. Au fost obținute randamente record. Deși s-au folosit soluri sărace, cantitatea de precipitații n-a depășit 1500 mm anual, iar apa de irigație conținea mai mult de patru grame săruri la litru — cantitate care în alte condiții ar fi omorît orice plantă de cultură — s-au obținut recolte record pentru o mare varietate de plante: nu numai furaje ci și tomate, ardei, grâu, sfeclă de zahăr. « Secretul » l-a constituit folosirea unei irigații și a unei drenaj adecvate.

Ploile artificiale. Tehnica actuală poate provoca acest fenomen, însă apa obținută în acest mod este încă mult prea scumpă. Această metodă este utilizată mai ales în U.R.S.S. și S.U.A. În general acest procedeu se utilizează local, respectiv acolo unde atmosfera conține suficienți vapori de apă și este necesară doar injectarea unor substanțe care să producă condensarea acestora. Un specialist străin preconizează însă o largă redistribuire a precipitațiilor prin deplasarea fronturilor atmosferice tropicale, rezultînd, de exemplu, mai multe precipitații decît în prezent în interiorul Africii. În acest scop ar trebui suprimate o parte din precipitațiile abundente din țările de pe coasta vestică a Africii (Nigeria, Camerun — în sud-estul acestei țări precipitațiile depășesc 10 000 mm/an! — și altele) pentru ca musonul să păstreze mai multă umezeală în vederea condensării în regiunile astăzi deficitare.

Transportul aisbergurilor. Iată una din temele favorite în ultimii ani în domeniul marilor proiecte de obținere a apei dulci. De altfel transportarea aisbergurilor din zonele polare spre regiunile aride inter-tropicale este considerat drept unul din procedeele cele mai realiste.

Un proiect ingenios și cu totul neobișnuit de aprovizionare cu apă dulce a țărilor din Peninsula Arabia, îndeosebi a Arabiei Saudite, a întocmit firma franceză « Cicero ». Potrivit acestuia, specialiștii ar urma să aleagă un aisberg adecvat, dintre cele desprinse din regiunea Antarcticii, caracteristicile ideale fiind următoarele: formă cit mai regulată, greutatea de circa 100 milioane de tone, lungime 1,6 kilometri, lățimea 820 metri, înălțimea aproape 700 metri. După ce aisbergul va fi desprins și « învelit » într-o folie de plastic (pentru a fi ferit de influența razelor solare, a valurilor și a curenților), cinci remorchere îl vor deplasa, după o călătorie care ar dura între 6 și 12 luni, pînă în fața strîmtorii Bab-el-Mandeb, prin care nu ar putea trece datorită adîncimii mici (36 m) a acesteia. Aici ar urma ca masa de gheață să fie îmbucătățită, blocurile respective urmînd să fie transportate în bazine speciale unde s-ar topi sub căldura solară, în termen de pînă la 18 luni. Apa rezultată în acest mod, care pare destul de complicat și costisitor, ar fi, totuși, de două ori mai ieftină decît cea obținută prin desalinizare!

Noi pînze de apă subterană. Astfel de descoperiri sînt mai mult decît binevenite, îndeosebi în regiunile deficitare în cursuri de apă de suprafață. Multă vreme, de exemplu, s-a crezut că subsolul Saharei, cel mai mare deșert de pe glob — cu o suprafață în jur de 9 milioane km², cu ceva mai mică decît a întregului continent european —, este lipsit de pînze acvifere subterane. Dar, în ultimele două decenii au fost descoperite imense rezervoare de apă, între care cel mai mare, situat în subsolul Algeriei (7/10), Libiei (2/10) și Tunisiei (1/10), ocupă o suprafață de 850 000 km² și are un volum de apă estimat între 15 000 și 60 000 km³. Această adevărată mare subterană, care de altfel și este cunoscută ca atare — « Marea lui Savarnin », după numele hidrologului care a descoperit-o —, va juca un rol substanțial în aducerea la viață a imenselor suprafețe din Sahara. Mai corect spus, ar fi readucerea la viață întrucît în timpuri geologice nu prea îndepărtate și chiar în timpuri istorice, de data aceasta îndepărtate, imensul deșert de astăzi a fost brăzdat de fluvii, avea o viață vegetală și animală bogată, adăpostea oameni. Mărturie în acest sens stau urmele vechii rețele hidrografice, uriașii chiparoși ce mai rezistă încă și astăzi în inima mării de nisip, uluitoarele fresce din Tassili... Dar pînze de ape subterane au fost descoperite și în alte regiuni sahariene, cum sînt bazinul Ciadului (două pînze acvifere cu o suprafață de circa 600 000 km²), zona oazelor El Khârga, El Faiyum și altele. Există proiecte privind posibila valorificare a acestor ape, îndeosebi în irigații. Ar putea beneficia țări ca Algeria, Tunisia, Libia, Egiptul, Camerunul, Ciadul, Nigerul și altele.

La toate acestea se vor adăuga cu timpul, mai mult decît sigur, și alte procedee și căi. Și, dacă vom lua în considerare și preocupările pentru micșorarea consumului de apă în industrie și alte ramuri economice, precum și faptul că la ordinea zilei se află și problema recirculării complete a apelor uzate, putem fi desigur optimiști.

SILVIU NEGUȚ

În veshminte de brocart

Anul acesta, la 23 iunie, Ovidiu Papadima împlinește 70 de ani. Îl cunoșteam până acum numai din scrisul său și nu bănuiam că acest om al cărților, istoricul literar, cercetătorul neobosit al paginilor vechi și noi, îndrumătorul la catedra universitară al generațiilor de studenți, a găsit timp ani la rind, statornic, pentru sport, pentru bucuriile efortului fizic. Venisem la domnia sa cu întrebări despre călătoriile pe urmele scriitorilor alături de George Călinescu, al cărui colaborator apropiat a fost multă

vreame și am aflat nu numai un colindător plecat în documentări profesionale, ci și un drumeț pasionat. Zeci de fotografii îl arată cu rucsacul în spinare, pe schiuri, echipat ca la carte, cu bocanci, șosete de lână și vindiac, gata să ia cu asalt potecile munților. Povestindu-mi despre toate aceste drumuri într-o lungă convorbire — despre care păstrez regretul de a nu o putea transcrie decât în parte — Ovidiu Papadima s-a dezvăluit cu un suflet tânăr, entuziast, încă o dovadă că adeseori vârsta nu este decât o sumă a ceea ce ai știut și reușit să păstrezi din daturile și adevărurile neschimbătoare ale vieții. Omagiindu-i cele șapte decenii, să-i aducem, anticipând momentul calendaristic al aniversării, urările noastre din inimă în simplul și cuprinzătorul «La mulți ani».

— Activitatea dumneavoastră, stimată tovarășe profesor, vă desemnează drept fidel bucureștean, în timp ce datele biografice vă arată prin locul nașterii — satul Sinoe, comuna Mihai Viteazu — dobrogean... — Întimplările vieții m-au legat și de alte ținuturi, așa încât port cu mine o adevărată geografie sufletească: m-am născut în Dobrogea, a trebuit să ne refugiem împreună cu familia în Moldova, în timpul primului război mondial, am ajuns apoi în Transilvania, unde mi-am făcut în întregime liceul, m-am stabilit la București și... m-am însurat cu o olteancă. Părinții înșiși mi-au lăsat o moștenire interesantă. Tata venea din Samarina, o localitate din munții Pindului situată la 1200 de metri altitudine, un veritabil cuib de vulтури. Era dintr-un neam de oieri aromâni care cunoșteau prea bine transhumanța. A urmat acolo una dintre școlile românești întemeiate pe vremea lui Cuza, pe urmă a luat drumul României alături de Teodor Capidan, cunoscutul filolog de mai târziu. Pe mama a întâlnit-o, profesor fiind, la un cerc pedagogic în Dobrogea.

— Dinsa era din partea locului?

— Nu, pornise de la Sibiu, tot dintr-un neam de oieri, de data asta mărgineni. Terminase liceul de sub egida Astreii și venea în regat, singură, la numai 17 ani. O vreme am trăit la Tulcea, până când, cu războiul, a trebuit să luăm calea pribegiei. În Dobrogea tata a avut o bibliotecă valoroasă din care, la întoarcere, n-am mai găsit nimic. Era un om de cultură, s-a numărat printre membrii Societății de filosofie. Și el și mama mi-au transmis chemarea spațiului, dragostea pentru călătorie, pentru orice fel de mișcare ce este deopotrivă și a trupului și a minții.

— Aici, în fotografie, purtați uniformă de cercetaș, după câte înțeleg. Unde vă aflați în epoca aceea?

— La Tirgu Mureș, licean. Cercetășia a însemnat, de fapt, începutul pasiunii mele pentru drumeție. Atunci am învățat abece-ul excursiilor — cum să instalăm un cort, cum să ne orientăm în pădure

nu numai cu ajutorul busolei ci și după stele ori mușchi, cum să te echipezi, ce să pui în rucsac, cum să face un foc, sportul în ce ritm să mergi și multe alte lucruri fără de care nu poți să te bucuri integral de frumusețea unui drum.

— Evident, mersul pe jos era principiul suveran.

— Mersul pe jos, sportul, mișcarea în aer liber, într-un cuvânt călirea organismului. De atunci am început să fac și sport — scrimă, înot, volei, handbal, schi. Într-o noapte de martie, pe lună, am coborît pe schiuri de pe la Omul pe la Obârșia Ialomiței. Zăpada topită în timpul zilei înghețase. Am nimerit însă într-o porțiune cu zăpadă afinată, am căzut și după zece ani accidentul și-a arătat urmările. Mi s-a făcut o operație . . . în fine, nu-mi pare rău, dacă aș lua viața de la capăt, tot aș da un loc însemnat sportului de orice fel.

— Notele biografice consemnează că tot atunci, în perioada petrecută la Tirgu Mureș, elevul Ovidiu Papadima se ocupa și cu gazetăria.

— Liceul nostru, « Al. Papiu Ilarian », scotea o bună revistă școlară ce se chema « Îndemnul », am fost redactorul ei în ultimul an de apariție, în 1927. În paginile publicației au apărut traduse în limba latină, în metrul lor românesc, câteva dintre poeziile lui Eminescu între care « Pe lingă plopul fără soț », datorat profesorului Nicolae Sulică, un strălucit latinist, ale cărui ore au reprezentat pentru noi pietre de temelie în formarea unei culturi temeinice. Anul trecut promoția noastră a sărbătorit 50 de ani de la absolvirea liceului. E de închipuit cu ce vibrație te întoarce în timp un asemenea eveniment. Am re trăit atmosfera aceluia an 1920, cînd în bănci stăteau alături de noi bărbați cu bărbii și mustăți, unii însurați și cu copii, oameni obligați

să întrerupă studiile din pricina războiului. Aveam și colegi fii de țărani, în haine de pănură, cu opinci, aducînd de acasă, nu numai în port, zestrea folclorică a locurilor lor și, în mare măsură, au alimentat interesul meu de mai tirziu pentru creația populară și semnificațiile ei nu numai în plan literar. Liceul din Tg. Mureș a însemnat perioada decisivă a formării mele. Dascălii au fost oameni de aleasă ținută pedagogică și umană și îndrumării lor le-am datorat și eu aplecarea spre studiu, pasiunea literară.

— În compendiul de Istorie a literaturii române, George Călinescu nota, de altfel, în acest sens, despre dumneavoastră: « conștiincios și cultivat istoric literar. » În ce împrejurări l-ați cunoscut?

— Am avut mai întîi o polemică violentă cu el, legată de apariția cărții « Viața lui Eminescu ». Nu-l cunoșteam însă personal pe atunci și, în 1946, cînd urma să plece de la Iași și să vină la București, la catedra pe care o deținuse profesorul Dimitrie Caracostea, al cărui asistent eram, m-a căutat într-o zi la Revista Fundațiilor. Nu-mi păstrase pică, deși știam că mă considerase instrumentul unor eminescologi bucovineni care-l atacau inverșunați. S-a arătat, dimpotrivă, afabil: te asigur de toată stima mea, mi-a spus, nu voi putea păstra toți asistenții, dar pe dumneata te rog să rămii și să fii același pentru mine cum ai fost și pentru Caracostea. Așa a început o lungă perioadă în care m-am bucurat de apropierea sa și la facultate și, mai cu seamă, la Institutul de istorie și teorie literară care-i poartă azi numele. Institutul s-a înființat în primăvara lui 1949 cu trei oameni, este de înțeles de ce Călinescu l-a considerat totdeauna ca pe o familie a sa.

— Sint bine cunoscute călătoriile de documentare pe care le-a organizat aici autorul « Bietului Ioanide ».

Povestindu-mi cum îl însoțea în aceste drumuri pe ilustrul său soț, Vera Călinescu a repetat de multe ori că dumneavoastră erați un animator de neuitat.

— Am lipsit numai din cea dintii călătorie, în Oltenia. În rest am fost prezent cu tot entuziasmul și am căutat să-i fiu de folos în toate împrejurările. Călinescu stabilea zona de cercetare, iar eu mă ocupam apoi de alcătuirea traseului în mod foarte amănunțit, pe etape și kilometri, cu locurile de dormit convenite prin scrisori, din vreme. La început, în Oltenia, cind am lipsit, existaseră și unele încurcături. La Tismana devenise o problemă rămânerea peste noapte, fiindcă, le explicase starețului, arhondaricul era ocupat, venise patriarhul. «Și eu sint, a replicat cu umor Călinescu, patriarh în literatură!»

— Se documenta înaintea acestor călătorii?

— Foarte minuțios. Ce mi se pare foarte important de notat este că, deși plecam cu autobuzul, el ținea extrem de mult, și pe bună dreptate, să străbătem mare parte din locurile ce trebuiau vizitate cu pasul. Să ne familiarizăm cu peisajul, să intrăm în atmosferă, să nu ne transformăm în turiști grăbiți. În legătură cu asta țin minte dintr-un tur de oraș la München o scenă de tot hazul cu niște excursioniști străini înarmați cu o sumedenie de ghiduri: autocarul mergea, interperetul dădea explicații și ei nici nu se mai uitau să vadă despre ce e vorba, bifau numai clădirile și monumentele despre care auzeau și se simțeau ușurați! Călinescu făcea în aceste împrejurări adevărate cursuri de cultură. Se transforma în ghid și asocierile în care a rămas vestit și în scris începeau să se deruleze într-un mod fascinant, de la detalii și considerații despre arhitectură, la pictură, artă populară, poezie, meditație filosofică. Ținea foarte mult ca locul, muzeul, casa memorială să recapete ceva din viața pe care o avusese odinioară, în epoca sau în creația scriitorului pe care-l evocau. Vedeți fotografia aceasta?

— Stinca seamănă cu Piatra Teiului de la Bicaz.

— Chiar aceasta este, numai că pe atunci nu se afla în mijlocul apelor. Lângă ea s-a petrecut un moment emoționant. Călinescu l-a pus pe Teodor Virgolici să citească din Alecu Russo, anume pasajul care cuprindea legenda acestei stinci ciudate. În biserica din Șcheii Brașovului a vrut să ne arate cum ar fi sunat glasul lui Anton Pann care fusese acolo, un timp, cîntăreț în strănă, așa că l-a îndemnat tot pe Virgolici să se așeze în strănă și să cînte. Alteori îi plăcea să improvizeze, imagina scene aventuroase, ne îndemna să ne închipuim îmbrăcați în haine de epocă, așa cum a și notat, de pildă, undeva, despre popasul la Suceava, în biserica «începută de Bogdan Chiorul și sfîrșită de Ștefăniță în 1522»: «Ne pare rău că nu sîntem îmbrăcați în veșminte de brocart.» La Ipotești a mers voinicește, cu toate că drumul a fost foarte greu, așa cum și povestește despre el în alt loc: «O luăm pe jos prin clisa groasă cum nu s-a mai văzut vreodată; pantofii ne rămîn în ea. Închiriem trei căruțe și ne deschidem cu greu cale spre micul cătun Ipotești, cu totul izolat.»

— Și totuși, n-a fost un drumeț în adevăratul sens al cuvîntului. De unde, în acest caz, impresia de mare comuniune cu natura pe care o lasă cititorului?

— Dintr-un extraordinar spirit de observație și dintr-un interes la fel de mare pentru tot ce însemna viață în toate ipostazele ei. Nu era un drumeț, desigur, studiul enorm îl obliga la un trai sedentar,

deși — ce impresionant mi se pare acum — îi plăcea să spună despre sine că este un sportiv, se lăuda, de pildă, cu talentele lui de înorător. Într-o vacanță, la Eforie Sud, a fost cit pe-acî să se inee. Nu se știe ce se întimplase, oricum, seara, cînd am intrat în camera lui, l-am găsit în șort și în maieu, cu niște brățări prinse la glezne. Mi-a comunicat întimplarea cu splendid umor: «Papadima, am fost în Hades, uite ce mi-a dăruit Pluto!» Era ambițios la drum, nu se plîngea, o dată, la un urcuș, am vrut să-l ajut și s-a arătat stînjinit. La început venea în haine de oraș, cu pantofi. Văzînd însă echipamentul meu a început să poarte vîndiac, și-a făcut și pantalonii golf. Îl veți vedea în toate fotografiile din vremea acelor călătorii purtînd șapcă.

— Itinerariile cu tematică, mai ales literară, se practică acum din ce în ce mai mult. Pentru elevi și studenți, pentru tineri în general, rolul lor este, desigur, extrem de important. Cum le vedeți organizate în lumina călătoriilor despre care am vorbit?

— În primul rînd, o asemenea excursie reușește atunci cînd grupul nu este mare, fiindcă devine foarte greu să stringi într-un suflu, să antrenezi la un mare interes mai mult de 30 de oameni. Să nu se facă economie de mers pe jos. Autocarele opresc la poarta obiectivului de vizitat și de aici un anume formalism, stereotipie, incapacitatea de a face cu adevărat vie locurile. Pe de altă parte, un ghid, un îndrumător pasionat, inventiv, cu multe cunoștințe puse cu inteligență în valoare, este o cheie spre mintea și sufletul excursionistului. Și încă ceva: în organizarea caselor memoriale, defectul principal mi se pare abuzul de didacticism, de panouri cu scheme și inscripții care răpesc din autenticitate și-l îndepărtează pe vizitator de mobilul esențial. Mi se pare exemplară din acest punct de vedere casa lui Alecsandri de la Mircești, este foarte bună și formula găsită pentru evocarea lui Anton Pann la Rîmnicul Vilcea, unde lipsa obiectelor care au aparținut scriitorului a fost suplinită prin evocarea atmosferei cu ajutorul citorva piese de epocă.

— Mai sînt situații cînd încă se mai poate apela la urmașii scriitorilor.

— Într-adevăr, acesta este un aspect pe care îl neglijează în mod inexplicabil organizatorii. La Nămești, unde am ajuns odată la casa natală a lui Topîrceanu, mai trăia fiul scriitorului care păstra într-o ladă obiecte prețioase pentru istoria literară

— între acestea se aflau și niște proiecte de aviație care dădeau o nouă lumină asupra preocupărilor poetului. Există chiar și vioara care i-a aparținut... Revenind la o idee de dinainte, aș da ca exemplu încercări merituoase de a oferi îndreptare bine documentată și gîndite excursioniștilor tineri. Este vorba de cărtulia lui Dem. Popescu «Cu trenul în vacanță» și de lucrarea lui Mihai Florea «Drumuri și condee», călăuze foarte prețioase pentru un conducător de excursie de genul acesta.

— Dumneavoastră n-ați încercat condeii pentru scrieri turistice, după cîte știu.

— Nu în mod special, dar am publicat cîteva impresii de călătorie în almanahurile literare. Fiul meu, Liviu, care este poet și drumeț serios, vîd că are de gînd să facă lucrul acesta și îl încurajez din toată inima. Eu mă mîndresc că am ajuns să cunosc țara cu talpa piciorului și că am reușit să-i conving de mici pe cei doi băieți ai mei că numai astfel locurile se așează trainic în sufletul nostru.

ANDA BASARAB

EMIL RACOVITĂ la Timișoara

Trei orașe românești au avut cîntecul de-a-l socoti printre cetățenii lor pe marele savant Emil Racoviță: Iașul natal, în care și-a făcut și studiile, Clujul în care a înflințat și a condus primul institut de speologie din lume și Timișoara unde a locuit între anii 1940—1945. Această ultimă perioadă a vieții savantului este mai puțin cunoscută datorită lipsei de documente publicate. În acea perioadă, marea urbe bănățeană devenise gazdă vremelnică pentru o parte din Universitatea Clujană, mutată în urma răpirii Transilvaniei de nord prin odiosul dictat de la Viena.

Facultatea de științe naturale, condusă de Emil Racoviță, a fost instalată în câteva încăperi de la parterul Institutului Pasteur, unde a funcționat fără întrerupere timp de cinci ani. La inaugurarea cursurilor universitare din toamna anului 1940 prezența și cuvîntarea profesorului Racoviță au fost primite cu o imensă căldură de studenți și de corpul didactic, dovadă a stimei și prețuirii de care se bucura savantul în rîndurile universitarilor timișoreni.

În această împrejurare grea pentru el și pentru țara întreagă, Racoviță făcea din nou dovada înaltelor sale calități. A continuat să muncească în sufletește de marea dorință de a impune pe plan mondial această remarcabilă contribuție a științei românești. Conducea catedra cu ajutorul colaboratorului său Radu Codreanu și desfășura o activitate uriașă, fără odihnă. În fiecare dimineață, fără să își fi îngăduit nici măcar o zi de repaus, străbătea cartierul universitar și la orele 8, se așeza la masa de lucru. El s-a adaptat de la început în Timișoara. În drumul său spre catedră trecea întotdeauna, vara și iarna, la aceeași oră, peste podul Begăi, iar studenții care-l cunoșteau își potriveau ceasurile după itinerarul «bătrînului».

Din acea perioadă l-a atras în tainele biospeologiei pe studentul naturalist bănățean Daniel Coman — și acesta a rămas un credincios cercetător al lumii subterane, fiind în momentul de față conducătorul filialei din Cluj-Napoca a Institutului de speologie.

Din Timișoara, savantul continua să țină legătura și să îndrume Institutul de speologie din Cluj,

rămas sub conducerea directorului adjunct, profesorul P. A. Chapuis. La masa de lucru din Timișoara a compus corespondența care cuprindea schimburi de opinii, indicații, transmise lui Chapuis sau publicațiilor din Franța. Dar munca cea mai constantă a depus-o pentru dotarea catedrei și pentru promovarea intereselor facultății de științe naturale. Din materiale procurate la Timișoara, Institutul de speologie din Cluj-Napoca mai utilizează și astăzi cele 4 microscopice Zeiss și mai ales mobila de stejar masiv comandată la «fabrica de mobile artistice» a renumitului sculptor bănățean Traian Novac.

Din carnetul de notițe zilnice aflăm că în timpul liber mergea adeseori cu soția la cinematograful, că își nota numele artiștilor, al caselor, de producție, iar uneori făcea și comentarii critice. La începutul anului 1943 îl vizitează August Theinemann — hidrobiolog cu renume mondial, care-i arătă o mare admirație și cu care face un schimb valoros de opinii.

Un deosebit eveniment al vieții savantului a avut loc în noiembrie 1943. Împreună cu un grup de colegi și admiratori, își serbează împlinirea a 75 de ani. În toasturile rostite sînt amintite meritele de naturalist, de explorator al Antarcticii pe vasul Belgica, de fondator al biospeologiei și al Institutului de speologie din Cluj, cît și de militant socialist.

Se fac fotografii și de atunci aveam imaginea grupului de pe scările cinematografului Capitol, prețioasă amintire pentru oamenii de știință timișoreni și pentru speologii acestui oraș. În alocuțiunea sa, Emil Racoviță și-a manifestat optimismul pentru viitorul fericit al poporului nostru, care, spunea el — «va reface țara imediat ce masacrul mondial și nedreptățile sale se vor sfîrși».

O întîmplare fericită face ca după terminarea războiului, în mai 1945, să se întâlnească pe străzile Timișoarei cu eminentul om de stat Dr. Petru Groza, care îl recunoște și își exprimă admirația pentru viața și munca sa științifică, promițîndu-i sprijin pentru reluarea din plin a activității Institutului de speologie în Clujul realipit la trupul țării. Astfel a început o prietenie și o colaborare dintre cele mai

frumoase care a contribuit la dezvoltarea pe mai departe a speologiei românești.

Anii petrecuți de Emil Racoviță în Timișoara au rămas în amintirea localnicilor și din pasiunile expunerii de biologie, dar, mai ales, despre palatele subterane și tainele vieții cavernicole. Pentru speologii timișoreni, pașii celui ce a fost nobilul savant Emil Racoviță, se aud și astăzi pe străzile orașului. Cu gîndul la moștenirea științifică ce ne-a lăsat-o a fost constituit cercul «Speotimis».

Dacă ar fi să marcăm începutul legăturii omului cu peșterile din Banat ar trebui să începem cu epocile preistorice, cînd omul și-a creat primele locuințe în aceste adăposturi naturale și să amintim de rezultatele săpăturilor efectuate la peșterile de la Românești, Herculan sau în cele din valea Carașului. Primele documente apar în secolul XVIII despre peșterile din Cazane, dar activitatea de speoamatorism s-a conturat în anul 1936, cînd existau grupări de speologie în Timișoara, Reșița, Oravița și Anina. Cercul Speotimis a preluat aceste tradiții și a pornit la explorarea carstului cristalin din Munții Poiana Ruscăi. Munca de cercetare a fost încununată cu descoperirea a 21 de așezări și peșteri, cartate în ultimii doi ani.

Despre grupul de speologi timișoreni se pot spune astăzi multe lucruri bune. Demn de amintit este cursul de speologie organizat în cadrul universității culturale-științifice, la care au predat specialiști din institutele de speologie din București și Cluj-Napoca, precum și speologii din întreaga țară. Sînt de menționat, de asemenea, taberele de speologie din Munții Poiana Ruscăi, Munții Ciclovei și Oraviței, Munții Mehedint, Munții Apuseni, și expedițiile de la ghețarul Scărișoara, Casa de Piatră, Peșterile Bulba, Cloșani și din peștera Vintului de la Șuncuiuș.

Prezența luminoasă a ilustrului savant în orașul care l-a cîntit și l-a venerat a lăsat urme de neșters în conștiința generațiilor de timișoreni. Speologii, cei mai mulți tineri și pasionați, nu precupețesc nici un efort în dorința de a pătrunde tot mai adînc, tot mai departe, în lumea tainică a adîncurilor.

CONSTANTIN LUPU

Dr. CAROL DAVILA

Înaintaş al balneologiei româneşti

La 8 aprilie 1978 s-au împlinit 150 de ani de la naşterea doctorului Carol Davila — marcantă personalitate medicală din ţara noastră în cea de-a doua jumătate a secolului trecut. De origine franceză Dr. Carol Davila a venit în ţara noastră în 1853, pentru a organiza serviciul sanitar al micii ostiri. Împreună cu N. Krezulescu a pus bazele învăţămîntului medical, înfiinţînd în 1857 şcoala naţională de medicină şi farmacie. Datorită activităţii sale multilaterale au luat fiinţă o serie de societăţi ştiinţifice iar în timpul războiului de independenţă (1877—1878) a condus serviciul sanitar al armatei.

Pe lângă multiplele sale activităţi, doctorul Carol Davila s-a aplecat şi asupra începuturilor balneologiei româneşti. În 1855, el a fost însărcinat «din înaltă poruncă a domnitorului» să cerceteze apele minerale de la Balta Albă şi Călimăneşti. În ziua de 27 mai 1855, însoţit din partea Ocirmuirii judeţului Vilcea de Costache Zugrăvescu, el a vizitat staţiunea Călimăneşti şi a rămas impresionat de calitatea izvoarelor minerale pe care le-a găsit aici. În acelaşi an, împreună cu chimistul Alexe Marin, arhitectul Schlater, inginerul Weinvauch şi un anume Jeke au studiat apele minerale din această staţiune. De asemenea la propunerea sa, Eforia a aprobat deschiderea unui fond de 3500—4000 lei pentru procurarea de la Paris a instrumentelor şi substanţelor chimice necesare analizării apelor minerale, care au fost efectuate în laboratorul de chimie al Colegiului Naţional Sf. Sava din Bucureşti. Băzindu-se pe rezultatele analizelor chimice, tot în 1855 a propus amenajarea izvoarelor minerale de pe lângă minăstirea Cozia, precum şi construirea în această zonă a unui hotel şi a unui aşezămînt balnear prevăzut cu 50 camere de baie. Mai târziu, Carol Davila recomandă împăratului Napoleon al III-lea al Franţei să urmeze un tratament cu apă de Căciulata, care urma să fie transportată la Paris cu diligenţă.

Dr. Carol Davila a iniţiat şi organizat trimiterea bolnavilor la tratamente balneare gratuite, beneficiari fiind suferinzii din lumea muncitorilor lipsiţi de mijloace. La 29 martie 1860 el trimite Eforiei Spitalelor Civile adresa nr 2559

în care consemna, printre altele, şi următoarele observaţii:

«Între bogăţiile cu care natura a înzestrat şirurile munţilor noştri se află şi numeroasele izvoare de ape minerale a căror proprietăţi salutare am avut insumi ocazia de a constata. (...) Convinş de importanţa acestei chestii şi de binele ce se va produce din toate punctele de vedere, cu onoare supun la cunoştinţa onor Eforiei ca în sezonul de vară să se trimită un număr de bolnavi cu patimi cronice la una din băile ţării, (...), care vor ameliora trista lor stare prin schimbarea aerului, luarea băilor şi influenţa unei vieţi mai învoitoare (...). Să nu uităm totodată că în acest chip, ştiinţa şi ţara vor dobîndi foloase însemnate căci în acel timp, oameni speciali vor analiza principalele efecte binefăcătoare ale fiecăruia izvor mineral (...). Cu timpul aceste băi dovedite ştiinţific ca fiind salutare, se vor organiza după modelul stabilimentelor de acest fel al altor ţări, notabilii români, în loc de a merge să cheltuiască sume mari în străinătate, vor căuta alinaarea durerilor în sinul ţării». Semnează: Dr. Carol Davila

Avînd în vedere această importantă propunere, Eforia spitalelor şi-a dat adeziunea, iar la 30 aprilie 1860 spitalele din ţară primesc următoarea «Circulară» semnată tot de Dr. Carol Davila, de data aceasta în calitate de director al Serviciului General Sanitar: «Subsemnatul, în înţelegere cu onor Eforia Spitalelor Civile şi a proprietarului moşiei Olăneşti din districtul Rm. Vilcea, a hotărît a supune curei apelor minerale din numitul sat Olăneşti pe un număr de bolnavi extraşi din spitalele civile. Potrivit dispoziţiilor luate într-aceasta, cura de ape minerale va începe la 1 iunie şi bolnavii ce se vor trimite în socoteala şi cu cheltuiala Guvernului se vor alege din spitalele civile şi districtuale (...). Nu lipsesc a chema însă a D-voastră băgare de seamă asupra alegerii bolnavilor, invitîndu-vă ca întîi să alegeţi numai bolnavi în etate nu prea înaintată, fără patimi incurabile şi care vor fi capabili a suporta voiajiul pînă la arătatul loc fără primejdie. Tuberculoşii trebuie să fie de tot excluşi şi al 2-lea să trimiteţi şi lista acestor

bolnavi aleşi cu însemnarea numelui, vîrstei, constituţiei şi boalei de care suferă şi de cînd suferă şi al 3-lea să trimiteţi această listă negreşit şi fără întîrziere de o zi măcar, pînă la al 12-lea ale lunii curente.»

Cele iniţiate şi organizate de dr. Carol Davila sînt traduse în fapt. Acest lucru ne este confirmat de Dr. S.H. Scheiber — care a lucrat la Spitalul Colţea — în articolul său «Problema spitalelor în Principatele Dunărene», apărut într-o revistă străină şi în care consemna următoarele: «De o deosebită popularitate s-a bucurat decizia Eforiei apărută anul acesta cu privire la trimiterea anuală, vara, a unui mare număr de bolnavi cronici, săraci din spital, ca şi alte persoane cu certificate de pauperitate sau boală, în localităţile Olăneşti, Călimăneşti pe o perioadă de 3 luni în contul Eforiei. Aceste două localităţi balneare sînt în proprietatea Eforiei».

În anul 1868 Dr. Carol Davila a înfiinţat «Societatea de hidrologie», care avea ca scop punerea în valoare a izvoarelor minerale din ţară şi popularizarea metodelor hidroterapice iniţiate de Priessnitz.

În 1873 tot el a organizat o secţie a apelor minerale de la Călimăneşti şi Olăneşti la Expoziţia Internaţională de la Viena, care sînt apreciate şi medaliate alături de celelalte din staţiunile balneare europene recunoscute.

Avînd în vedere însemnata contribuţie în domeniul balneologiei, Prof. Dr. Butoianu îl socotea pe Dr. Carol Davila «părintele hidrologiei şi balneologiei române.»

Năzuinţele şi ideile înaintate ale Dr. Carol Davila în acest domeniu au cunoscut o mare aplicabilitate în anii socialismului, cînd prin grija partidului şi statului nostru staţiunile balneare au atins o mare dezvoltare: au fost forate noi izvoare minerale, bazele de tratament s-au modernizat, au apărut construcţii moderne şi confortabile. De toate aceste edificii, azi bunuri ale întregului popor, se bucură oamenii muncii din ţara noastră care vor să-şi recapete sănătatea şi capacitatea de muncă. Totodată, de mai mulţi ani o mare parte a staţiunilor balneare româneşti s-au înscris în ultima vreme în circuitul staţiunilor internaţionale, rivalizînd, prin eficacitatea izvoarelor minerale şi al confortului bazei materiale, cu cele mai renumite din lume.

Dr. GH. MĂMULEANU

FIECARE ÎȘI GĂSEȘTE CALEA PROPRIE SPRE EL

● Ceas al dupăamiezii de iarnă: lumina trece prin vitralii nevăzute, alungind umbrele marilor copaci, înmuind contururile statuiilor așezate la generoase distanțe în această curte vastă. O poartă înaltă, deschisă. Alee în elegantă curbură, abia atingând treptele acestui palat de o echilibrată somptuozitate. Două liceene volubile urcă treptele; se opresc, întorc capetele — aer de trufașă nerăbdare — spre cei trei băieți care termină, trecându-și frățește, o prețioasă țigare. Lumina se prinde aurie, materială, în părul fetelor. Băieții nu sesizează, ultimul fum e absorbit cu delicii. Au terminat. Mai rămân o clipă, lângă un tors marmorean decupat pe întunecatele striții ale scoarței unui arbore bătrîn. Protejat, copacul trăiește recules anotimpul. În față, nudul trunchiului uman, cizelat după lecția brâncușiană a perfecțiunii, înfruntă timpul.

Astfel a început pentru mine o oră fascinantă. O oră în **Muzeul de artă contemporană românească din Galați**.

● Așezat cum nu se putea mai bine, peste drum de parcul celui mai mare port românesc la Dunăre, Muzeul «iese» în calea turiștilor, aflați aici în tranzit, pe itinerarul care leagă litoralul Mării Negre cu minăstirile din Nordul Moldovei. Clădirea sa a aparținut Episcopiei Dunării de Jos, dar bătrînul episcop (mort în toamna lui 1975) era un om generos și n-a ridicat obiecții la înființarea Muzeului, în 1967. Alte dificultăți, de alt ordin, se ridicau începînd cu acel moment, emanînd din peisajul atît de divers și, adesea, controversat al artei plastice contemporane românești, care a trăit și ea, cum era și firesc, toate marile frământări ale plasticii secolului XX. Organizatorii au procedat cu prudență, introducînd în Muzeu lucrări din perioada antebelică, mai apropiate înțelegerii publicului larg. Pe măsură ce acest public părea tot mai dispus să accepte ideea diversificării mijloacelor de expresie, pe măsură ce se arăta tot mai interesat de noile căutări ale artiștilor contemporani — și nu numai tinerele s-a dovedit receptiv în această direcție — organizatorii au scos lucrările executate înainte de război, rămînînd astăzi numai la o panoramă asupra plasticii românești postbelice.

● Dispus pe două nivele — la parter în sensul mersului acelor de ceasornic, invers la etaj — Muzeul are forma unei spirale evolutive, țelul principal fiind și acum acomodarea vizitatorului cu lumea mirifică a artei contemporane, introducerea lui într-un univers de forme și culori nebănuite, pe o cale cît mai puțin șocantă. Ceea ce nu înseamnă că lipsesc; ar însemna să lipsească marea artă — Arta cu A majuscul. Dar o fină regie ne face să fim pregătiți a o întîmpina.

● O primă sală ne pune în contact cu maeștrii recunoscuți, ale căror căutări sînt încă aproape de impresionism. Drumul spre avangardă a fost deschis. Și avangarda nu întîrzie să se producă: Milița Pătrașcu, «eleva» lui Brâncuși, pictorul M.H. Maxy, cu o operă de inspirație cubistă. Un nud monumental al marelui sculptor Gheorghe Anghel — cel

care a dăltuit acea veșnică înălțare a lui Mihai Eminescu, statuie aflată în fața Atheneului din București — ne surprinde prin carnalitatea trupului, puternică și clocotitoare, contrazisă însă de înalta spiritualitate a chipului feminin, de o adîncă și melancolică interiorizare.

Două săli sînt dedicate artiștilor în opera cărora este valorificat filonul popular, folclorul românesc. Una dintre ele constituie mîndria acestui muzeu — sala Ion Țuculescu, pictorul român în opera căruia vîna artei populare a rodit puternic, într-o ținută expresivă care a proiectat-o în universalitate. Sînt șapte pinze aici — toate opere de primă mărime, pilduitoare pentru fazele creației țuculesciene. Este mult, dacă ne gîndim că fie și o singură pînză semnată Țuculescu poate face astăzi faima unor mari colecții particulare sau muzee din Europa Occidentală și din SUA.

Pe aceeași linie se înscriu tablourile și sculpturile din donația fraților Ticu și Georgeta Aramescu — originari din Galați, ei trăiesc de o vreme în S.U.A. — în care recunoaștem cu ușurință motive decorative din scoarțele populare românești.

Sînt apoi artiști din generațiile următoare, în operele cărora ruptura cu o manieră clasică este mai adîncă, deși fiecare a urmat căi diferite — fie cercetînd posibilitățile oferite de textură, fie eliberîndu-se de influența maeștrilor prin culoare, printr-o turnură lirică sau fantastică, prin preferința pentru imaginea fotografică sau, dimpotrivă, pentru semn, pentru abstractul cel mai pur. De ajuns să spunem că inteligența organizatorilor acestui muzeu s-a manifestat și în dispunerea, în «arhitectura» interioară a sălilor — gîndite nu pe «perioade» ci pe afinități, pe marile idei directe. Ai «efectiv senzația că artiștii s-au așezat singuri unul lângă celălalt» — intenție mărturisită de Natalia Buciac, muzeograf principal, gazdă distinsă și amabilă, pasionată de munca ei în acest muzeu viu, liber și dinamic precum creația însăși.

● O secție aparte — unică în România, ca de altfel întregul Muzeu — este dedicată artei decorative contemporane: tapiserie, ceramică, sticlă, lemn, materiale modelate cu fantezie explosivă, lîngă care vizitatorul va fi obligat să întîrzie, cum am întîrziat și eu lîngă o tapiserie pluridimensională, sculpturală, sugerînd în tonuri care merg de la griu copt la sîngeriu o fantastică scenografie machet-biană. De alături, delicata mea gazdă a șoptit: «Focul». Rețin semnătura: Ariana Nicodim, soția pictorului Ion Nicodim, un maestru al peisajului.

Dar cite alte semnături n-ar trebui să rețin? Însă acest Muzeu este o lecție spirituală pe tema gîndului lui Cesare Pavese, ales drept titlu acestor rînduri. Și un alt fel de a înțelege verbul a construi.

Mergeți la acest Muzeu: ora promisă lui se va transforma în ceasuri întregi, veți vedea **grădinile suspendate** ale lui Alin Gheorghiu, **aparatele de zburat** ale Anei Lupaș, **semnele** gălățeanului Napoleon Tîron și — mai ales — veți vedea nu de puține ori, într-o largă panoramă a plasticii românești contemporane — Arta cu A majuscul.

MIHAI CREANGĂ

* Un gînd exprimat de Cesare Pavese în «Meseria de a trăi».

BRÂNCUȘI

simbol cultural al României acestui ev

« Singurul loc din lume unde se poate studia arta țărănească »

— Care este curriculum vitae al esteticianului, istoricului, criticului de artă, filozofului, profesorului și primarului Romei GIULIO CARLO ARGAN?

— Sint născut la Torino în anul 1909. Tot acolo mi-am luat și licența 22 de ani mai târziu cu profesorul Lionello Venturi. La început am funcționat în administrația antichităților și artelor frumoase, apoi am devenit inspector la Pinacoteca din Torino și apoi director al Galeriei Estense din Modena. În 1955 am abandonat acest drum pentru cel universitar. Între anii 1955—1959 am fost profesor la Universitatea din Palermo, apoi, pînă acum doi ani — cînd multitudinea sarcinilor politice m-a obligat să mă retrag — la Universitatea din Roma. Sper, însă, ca în noiembrie să revin la catedră, cu atît mai mult cu cît anul acesta universitar va fi ultimul meu an de învățămînt, deoarece voi atinge în cursul său vîrsta pensionării.

— Cunoașteți foarte bine istoria poporului român, valorile sale artistice, atît pe cele de esență folclorică, precum și creația unor artiști de renume mondial. Care dintre momentele de referință ale istoriei și civilizației românești vi se par cele mai concludente?

— Ieri seară, am spus că relațiile de prietenie dintre România și Italia se pot sintetiza prin cele două colonne — cea a lui Traian și cea a lui Brâncuși. Și dacă Columna lui Traian este — într-un anume fel — o coloană a infinitului, fiind elicoidală, cea a lui Brâncuși este simbolul cuceririi vieții, semnul vitalității acestui popor. Acum, aș completa că între aceste două colonne stă omul, românul.

Lumea politică italiană manifestă azi un interes extrem de mare pentru România care, datorită politicii sale extrem de clarvăzătoare și drepte joacă un rol de primă mărime în cadrul vieții politice mondiale. Din acest motiv am ținut să exprim președintelui Ceaușescu admirația noastră pentru forța pe care România o angajează în progresul său tehnic și cultural. În primul rînd e semnificativă — ca simptom al acestei forțe — rapiditatea extraordinară cu care România a înlăturat urmările cutremurului din martie 1977. În al doilea rînd, modul în care a dezvoltat și organizat organismele culturale

care nu sînt aici un scop în sine ci niște instrumente de producție culturală.

— Ce v-a reținut atenția în timpul acestei vizite a dumneavoastră în România?

M-a impresionat Politehnica din București, printre cele mai moderne din cîte există azi în lume. Am admirat Teatrul Național, mai ales pentru structurile sale teatrale, care permit nu numai abordarea marilor probleme ale scenei contemporane, ci dau și cîmp liber experimentării, teatrului de avangardă. Muzeele le-am regăsit reorganizate. Exponatele prezentate cu eleganță muzeografică, dar și cu corectitudine și — mai ales — cu o mare scrupulozitate științifică în indicațiile asupra autorilor și datelor. Este vorba, evident, de o activitate muzeistică care nu se limitează să prezinte operele, ci dispune de servicii științifice, operante, de muzee care funcționează nu ca simple depozite de opere de artă, ci ca instrumente de cultură.

Toate aceste lucruri le-am spus și președintelui Ceaușescu adăugînd însă că acum, la revenirea mea în România, după aproape zece ani de la ultima mea vizită, am găsit-o foarte avansată pe calea unor funcțiuni politice, sociale, economice și culturale. Căci dacă pînă cu cîteva decenii în urmă, țara aceasta era punctul cel mai sensibil din lumea balcanică, astăzi ea este capabilă nu doar să primească și să asimileze, ci să și ia poziție într-o serie de mari probleme ale vieții internaționale.

— Ați vizitat, printre altele, cîteva locuri de interes turistic . . . ?

. . . Înainte de a-mi pune întrebarea trebuie să vă spun că aceste zone (litoralul românesc, Delta Dunării . . . n.n.) sînt conservate perfect. Ați știut să păstrați nu numai peisajul ci și mediul său ecologic. Ceea ce este foarte rar într-o lume modernă. Din alt punct de vedere, locurile vizitate mi-au incitat și reflecții de altă natură. De pildă, vizitînd la Constanța Muzeul arheologic și șantierul arheologic din portul roman, nu m-am putut opri să nu observ respectarea criteriilor muzeografice moderne. Același lucru l-am gîndit și la Muzeul arheologic din Tulcea și la cel de istorie naturală din aceeași localitate. Căci toate acestea se constituie într-un model științific al cărui scop este tutelarea și protecția mediului care dă atît de bune rezultate în această zonă a României.

— Aveți o concepție originală despre arta populară. Ce părere v-ați format despre Muzeul satului din București?

— Am admirat întotdeauna Muzeul Satului din București mai ales că știu că este centrul unui sistem de muzee, un centru nu numai de cercetare, dar și de păstrare, de conservare și de protejare a unei documentații care altfel s-ar pierde. Fără un mare muzeu ca acesta, toate muzeele mici, ca de pildă, cel al tehnicii țărănești de la Sibiu, nu ar reuși să funcționeze în bune condițiuni. Pentru că muzeele mici gravitează în jurul acestui nucleu științific se coordonează și furnizează o documentare excepțională.

— La întâlnirea de la Muzeul de artă al Republicii Socialiste România, spuneți că ați fi fericit ca, după degrevarea dumneavoastră de sarcinile politice, să puteți veni pentru șase luni sau un an în România pentru a studia în detaliu arta țărănească românească, mai ales în anumite aspecte ale ei — cum ar fi arta împletiturii gardurilor, ceramica, arhitectura și modalitățile ei de exprimare, formele casei țărănești, formele obiectelor din interiorul ei, fondul țesăturilor, împletituri din pai... — pentru că, argumentați dumneavoastră, aici este singurul loc din lume unde se poate studia arta țărănească. Ce motive generaseră o astfel de afirmație?

— Vizitând foarte multe muzee românești, am ajuns la concluzia că ele constituie un capitol unic în protecția și conservarea unui patrimoniu artistic neglijat îndeobște în alte părți ale lumii.

— Sînteți un teoretician al științei și artei arhitectonicii dovadă numeroasele dumneavoastră studii de specialitate. Ce temă v-ar interesa să studiați în România?

— Intenția mea este să string și să clasific cît mai multe tipologii arhitectonice și de construcție — criteriu mai nou de clasificare, dar care dă rezultate interesante, — după concluziile mele. România ar putea fi un excelent loc pentru cercetarea gradului în care arta aulică bizantină a supraviețuit în arta țărănească, cu toate că a dispărut din arta orașelor. În felul acesta ar fi clarificat unul din aspectele care relevă raportul dintre cea mai rafinată artă de curte și arta lumii rurale.

— Sînteți unul dintre criticii de artă care îl iubesc pe Brâncuși...

— Desigur, pentru că Brâncuși s-a format pe baza artei rurale românești. Îți dai seama de acest lucru studiindu-i maniera de lucru, felul în care a adoptat morfologii și tipologii formale. Recurgerea instinctivă la izvorul popular nu îi este proprie numai lui, dar el este unul dintre cei care au dus pe culmi nebănuite această dragoste față de elementul popular.

— Ce ați simțit văzînd și, acum, revăzînd pămîntul nașterii lui Brâncuși?

— Ultimul meu articol despre Brâncuși a fost intitulat: « *Sculptura ab ovo* ». Căci Brâncuși este un artist care a schimbat cursul sculpturii mondiale. Artă lui, e un început, tot așa cum începutul vieții este embrionul, oul, fantastic reprezentat de Brâncuși. De aceea sentimentul care îl am ori de cîte ori vin în România este acela că pătrund în universul mitico-magic al sculptorului, pe care personal îl consider simbolul cultural al României acestui ev.

De la Gstaad

Există prietenii artistice...

...după cum există prietenii literare, devenite de multă vreme celebre. La noi ca și în alte părți. Atît prin personalitățile aflate la cei doi poli ai firului prieteniei, cît mai ales ca întindere în timp și spațiu, ca adîncime în sensuri, ca revelator exemplu a tocmai ce poate să însemne, unde poate să ducă, pe ce înalte trepte ale spiritualității poate să urce această expresie a sentimentului de apropiere între oameni care se numește prietenie. Cînd e vorba, evident, nu de o prietenie de interes sau «de cafe-nea», ci de una în care afectul, stima, prețuirea reciprocă dăinuie peste orice vicisitudini, peste vîrste, înfruntînd uneori eternitatea.

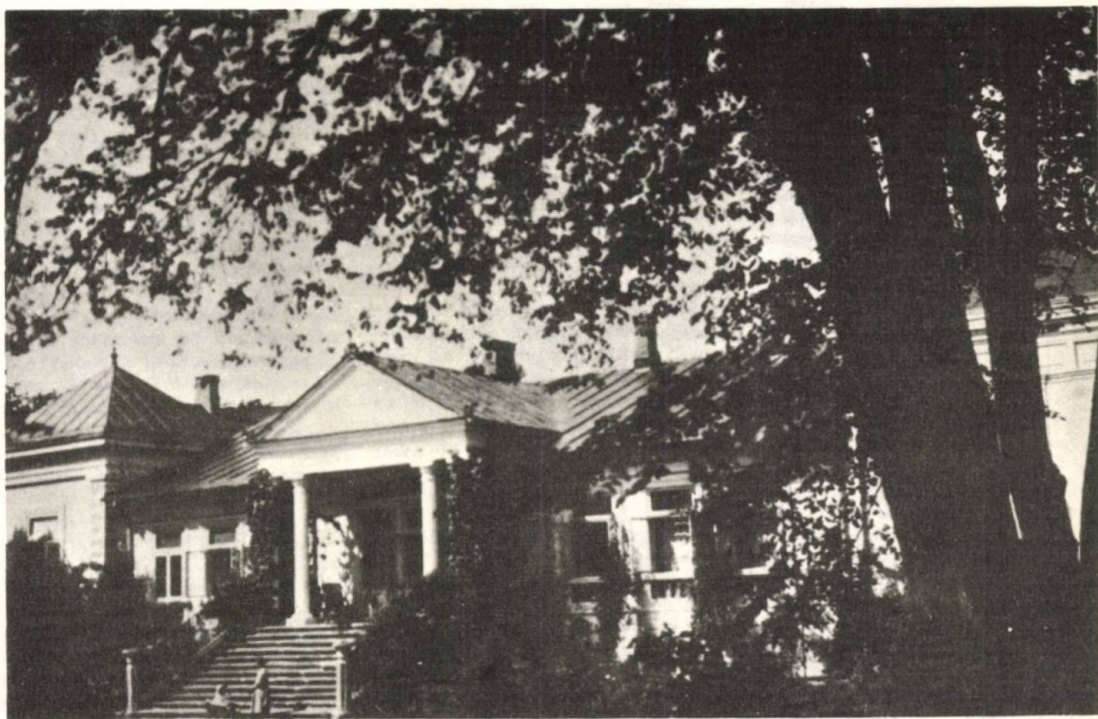
Cine nu știe cît de mult l-a îndrăgit marele nostru muzician George Enescu pe elevul său, pe unul dintre cei mai iluștri elevi ai săi — Yehudi

Menuhin? Cînd s-au cunoscut, după ce aflate de prestigiul de mult consacrat al lui Enescu, Menuhin a ținut mult să cînte în fața lui. Maestrul l-a ascultat și, cînd și-a dat seama că descoperă în puștii cu părul blond și buclat, o ureche muzicală de excepție, a început să-i îndrume arcușul. La 18 ani, la New-York, Menuhin avea să urce pentru prima oară pe podium, la New-York, alături de Enescu — pe atunci în vîrstă de 56 de ani — pentru a interpreta «Dublul concert pentru vioară» al lui J. S. Bach. «Este omul pe care îl iubesc cel mai mult din întreaga lume muzicală» — declara presei, după concert, tînărul violonist. De atunci, anii n-au făcut decît să multiplice prilejurile unor apariții sub aceeași cupolă, în America, în sălile de concert din Europa, tot mai des și în România, dar totodată și să adîncească stima reciprocă ce și-au arătat-o unul altuia, întreruptă brutal de dispa-riția pentru totdeauna a lui Enescu,

în mai 1955. Prietenie întreruptă poate în relația ei umană, directă, de la om la om, dar nici de cum uitată, ci cultivată și mereu reîn-nodată peste timp, prin semne, prin fapte de ici și colo încărcate de înțelesuri și simboluri.

Eram la sfîrșitul verii trecute în mica stațiune montană elvețiană Gstaad, aflată la 1100 m altitu-dine, la poalele Alpilor, unde-și are reședința europeană Yehudi Menuhin. Un orășel cu vile și hoteluri cochete, inundate de flori la ferestre și balcoane, ușor accesibil cu mașina sau cu trenul din Montreux (30 km) sau din oricare dintre stațiunile din jurul lacului Lemán. În toate hotelurile, în toate vitrinele de ma-gazine sau de restaurante, așîe discrete anunțau concerte din cadrul celui de al 21-lea Festival de muzică de cameră Yehudi Menuhin, desfășurat cu concursul atît al inițiatorului manifestării cît și al altor soliști de renume, printre care Nikita Magaloff, Yfrah Nea-

la Tescani

man, Edmond de Stoutz, Turilio Santos, Paul Tortelier ș.a. «Se cîntă mult Mozart, Bach, Haydn, Beethoven, Brahms, dar aproape frecvent sonatele lui Enescu figurează în programe» — îmi explica un mare iubitor al muzicii românești. Preludiu la acest eveniment, televiziunea elvețiană transmitea în seara respectivă, în premieră, un film documentar de rar rafinament artistic. Era filmul consacrat lui Menuhin cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani. Operatorul și regizorul — doi francezi îmi pare — l-au surprins pe Menuhin în cele mai variate ipostaze ale activității sale: la studiu, la lectura partiturii, în clipe de inspirație creatoare, la repetiții, în sala de concert. Ei bine, nimic nu mi s-a părut mai emoționant decît acele cîteva secvențe în care, arătîndu-l pe cînd repeta cu Filarmonica din New-York, tocmai «Rapsodia Română» a lui George Enescu, dirijorul Menuhin, marele cunoscător al melo-

sului popular românesc, îi oprea o dată, de două ori, de trei ori, pe toți instrumentiștii, în momentul cînd aceștia trebuiau să atace partitura celui drăcesc dans al ciocîrliei, în care sunetele, întii izolate, apoi din ce în ce mai numeroase, ale suavului ciripit coral, trebuie să coboare de pe podium direct în sufletele ascultătorilor, pentru ca fiecare să-i tresalte inima de bucurie, de încîntare. «Nu, nu așa, mai accentuat, mai dinamic, mai dansant, mai exuberant» — l-am auzit pe Menuhin dirijorul explicînd colaboratorilor săi din orchestra new-yorkeză — și poate că în acele minute gîndurile sale se îndreptau nu numai spre figura dispărută a marelui său dascăl dar și spre plaiurile românești pe care acordurile acelea au fost zămislite de unul din cei mai mari compozitori ai zilelor noastre. Și oamenii din această prestigioasă orchestră au reușit, reluînd de cîteva ori repetiția, să scoată o «Rapsodie

Română» de zile mari, așa cum poate numai Sergiu Celibidache a mai putut-o face, cîteva luni mai tîrziu, în sala Ateneului Român, la București.

Dar tot în acele zile, numele lui Enescu era des citat în volumul tocmai apărut al memoriilor autobiografice ale lui Yehudi Menuhin, intitulat «Călătorie neterminată», pentru ca foarte curînd după aceea, cel ce patronează la Paris Asociația «Prietenii lui George Enescu» să anunșe, prin agențiile de presă, înființarea, tot la Gstaad, în inima munților, a unei academii internaționale menită să ofere tinerilor muzicieni din orice țară, posibilitatea perfecționării în arta solistică: «International Menuhin Musikakademie».

«Poate este o simplă coincidență»....

... «dar o casă de creație pentru tinere talente, sîntem pe cale să realizăm și noi, aici, la Tescani, lingă Bacău» — îmi spune muzeo-

graful principal Popovici, permișându-mi cu amabilitate, o incurșiune în acest adevărat sanctuar al muzicii românești, care imortalizează pentru totdeauna amintirea celui mai mare compozitor român. « Yehudi Menuhin — continuă gazda — este la curent cu tot ce pregătim noi aici și, la inaugurare, sperăm să-l avem și pe el ca oaspete, printre mulți alți prieteni dragi din țară și de peste hotare ai lui Enescu ».

Ce este Tescani? O comună cu gospodărie frumoasă, situată la circa 32 km de Bacău, cu un peisaj deluros incântător, unde un vechi conac al familiei de boieri progresiști Rosetti-Tescanu, ridicat pe o mică colină, care permite o largă priveliște înconjurătoare, este în curs de amenajare pentru a adăposti curînd unul din cele mai interesante complexe muzeale consacrate marelui compozitor. În această casă de 6 camere care nu seamănă nici cu cea din Livieni (azi George Enescu) unde copilul Enescu a văzut lumina zilei, în 1881, nici cu cea de la Dorohoi (unde au locuit părinții săi, iar el a trăit anii copilăriei) și mai puțin cu cea din București, unde sînt adunate în săli sumptuoase cele mai de preț documente și obiecte legate de viața și opera sa, se reconstituie, se assemblează, cu minunție, atmosfera unei filiații familiale și spirituale ce a lăsat amprente puternice asupra formării și dezvoltării activității sale creatoare.

Aici, la Tescani, arborele genealogic al familiei Rosetti-Tescanu înscrie descendenți de-a lungul a peste două secole (7 generații), fapt dovedit de numeroase exponate sugestive. Într-o casă mai mică, din parcul ce împrejmuiește conacul pe mai bine de 5 hectare, se întruneau, nu o dată, cărturarii luptători pentru unirea Țărilor Române de la 1859. Veneau pe aceste locuri, în ascuns, pe drumuri ocolite, și Mihail Kogălniceanu, și Vasile Alecsandri și mulți alți fruntași ce pregăteau marele act al Unirii.

Unul dintre înaintașii familiei, cu vederi foarte înaintate — Dumitru Rosetti Tescanu — al cărui portret stă la loc de cinste în camera consacrată familiei Rosetti-Tescanu, a fost chiar membru fondator al Internaționalei I. Enescu a început să frecventeze casa de la Tescani după anul 1910, venind aproape regulat verile aici, pînă prin 1946. ca să găsească liniștea de care avea nevoie, să respire aerul pur din jur, să se bucure de ambianța elevat spiritualicească pe care i-o crease soția sa, Măriuca Cantacuzino, descendentă în linie directă a Tescanilor. Camera lui de lucru, mică, cu fereastra spre parc, degajă o intimitate predispunînd la meditație și reverie, ca și de altfel încăperea tot micuță, ce o ocupa soția sa, Măriuca, figură cu totul marcantă în ce privește preocupările sale culturale și artistice.

Desigur, din cadrul unei asemenea case de atmosferă nu putea să lipsească o « Sală Oedip ». Aici, la Tescani, și-a terminat maestrul, între altele, opera sa, prezentată pentru prima oară în premieră absolută la Paris în martie 1936. În « Sala Oedip » au cîntat în trecut mulți artiști aflați în cercul prietenilor familiei, printre care, foarte adesea, compozitorul Mihai Jora.

Dar tot ca în orice muzeu cu caracter memorial, nu lipsesc de la Tescani nici o seamă de obiecte personale care dau mai multă putere evocatoare încăpărilor înseși. În așa numita cameră « George Enescu », urmărind drumul plin de greutate în început, dar încărcat de bucurii și de succes pînă la sfîrșitul vieții, printre fotografii, scrisori, extrase de ziare etc. arătîndu-l la diferite vîrste, în diverse orașe de pe glob, fie ca solist, de pian sau de vioară, fie ca dirijor, totdeauna în compania unor celebrități ale vieții muzicale și artistice, își găsec loc făcîndu-l pe vizitator să deschidă ochii, ca în fața unor adevărate surprize, și mici obiecte de uz

personal precum o baghetă din anul 1916—18, cu care dirija concertele în anii triști ai refugiului de la Iași, din cursul primului război mondial, un gramofon (dintre cele mai vechi tipuri), pe care este pus discul cu una dintre primele înregistrări ale « Poemei Române », un pian la care cînta cam prin 1922, ba chiar și un manșon din blană neagră, pe care-l purta în valiză totdeauna cînd pornea iarna prin turnee în țară, insignifiantă pavăză pentru degetele unor mîini de geniu. Cît despre casa de creație — făcînd corp comun cu muzeul — ea este de asemenea gata să-și primească oaspeții, biblioteca bogată, notele și instrumentele muzicale, lucrările de artă, discurile și benzile de casetofon sau magnetofon deja adunate, oferind cadrul unei atmosfere creatoare aflate sub semnul tuturor artelor, sub imperiul mereu clocotitorului impuls enescian. « E inutil să vă mai adaug ne precizează muzeograful Popovici — că la ora actuală dispunem de toată discografia Enescu-Menuhin și că proiectele noastre au în vedere ca pe întreg parcursul vizitării săliilor să asigurăm participarea oaspeților la audii pe benzi, cu creații din opera enesciană ».

Și asta pînă în ziua cînd, din cimitirul de la « Père Lachaise » din Paris, unde au fost îngropate în 1955, osemintele genialului muzician vor fi aduse aici, la Tescani, și puse sub placa de mormînt din marmură neagră care-l așteaptă, spre împlinirea propriei voințe, exprimată în cel din urmă act testamentar.

Să fie oare o simplă coincidență? La Gstaad, în Elveția, în orașul său de reședință, virtuosul violonist Yehudi Menuhin deschide o Academie pentru pregătirea tinerelor talente în arta solistică de pretutindeni și organizează anual un festival de muzică de cameră, din programul căruia nu lipsește de regulă creația enesciană.

La Tescani, lingă Bacău, este gata cripta care să adăpostească osemintele lui Enescu și se pregătește amenajarea unei case de creație pentru tineri artiști și a unui muzeu de pioase aduceri aminte în fosta reședință de vară a maestrului.

La Gstaad trăiește, cultivînd cu ardore amintirea muzicianului român, cel mai ilustru elev al lui Enescu. La Tescani, își va dormi somnul de veci, făcînd să dăinuie peste veacuri amintirea prestigioasei sale personalități, cel mai drag profesor al lui Yehudi Menuhin.

CONSTANTIN DARIE

LA SFÎNTU GHEORGHE

un muzeu centenar

La capătul unei călătorii documentare prin câteva așezări din Transilvania în care alături de români locuiau — și continuă să locuiască — și mulți secui, marele istoric de renume mondial Nicolae Iorga, referindu-se la aceștia din urmă măturînd, printre altele, într-o conferință la radio rostită cu mai bine de patru decenii în urmă:

«Sînt oameni de energie, desigur, dar și de înțelegere și de ascultare, legați de locurile unde înaintașii lor au fost trimiși, abia pe la 1200, mai ales de către cavalerii teutoni, — și nu mai înainte — ca grăniceri... harnici săteni care și-au făcut case de toată frumusețea... și le gospodăresc cu un admirabil simț al rînduiei și chiar al frumuseții. E o plăcere să vezi toată buna ordine, toată curățenia și toată disciplina acestui prețios element popular, venit să aducă, în orice formă, cele mai mari servicii țării...»

Nu, nu e deloc nevoie astăzi, să întreprindem lungi călătorii — nici chiar turistice — pentru a surprinde ceea ce N. Iorga, prin cuvîntul «frumusețe» încerca să definească un mod de viață, un fel de a fi al unei populații care, de secole, și-a găsit aici, printre români, rostul împlinirii sale pe multiple planuri. Și asta pentru că în inima zonei de locuire a acestor oameni, la Sfîntu Gheorghe, orașul de reședință al județului Covasna, situat pe malul Oltului, la numai 32 km de cunoscutul oraș turistic Brașov, se află un muzeu a cărui existență centenară reprezintă prin ea însăși o carte de vizită de excepție.

La început a fost o pasiune. Pasiunea unei femei, neobosită colecționară a tot soiul de obiecte de arheologie, de artă plastică, de artă populară secuiancă. Trăia în comuna Imeni din apropiere de Tîrgu Secuiesc și se numea Zathureczky Emilia. Către satele, desfășura o intensă activitate culturală printre țărani și, cînd, în 1879, a considerat că cele câteva mii de piese pe care le adunase, cu stăruință dar și cu discernămint, de-a lungul unei întregi vieți, pot bucura și privirile altor oameni de cît cei care-i frecventau conacul, le-a donat conducătorilor obștei, care au și deschis în același an, o expoziție publică permanentă, în clădirea vechiului colegiu Micu din Sfîntu Gheorghe. În 1913, colecția îmbogățindu-se, a fost special construit un lăcaș care să o adăpostească. Clădirea, purtînd amprenta stilului secesional, a rămas pînă astăzi una din cele mai remarcabile construcții din oraș. Și asta datorită arhitectului Kos Károly, care, îndrăgostit fiind și

de etnografie, s-a inspirat în realizarea proiectului său, din unele caracteristici ale arhitecturii populare tradiționale, prevăzând, de pildă, o intrare asemănătoare cetăților medievale țărănești din Transilvania, cu acoperiș foarte înalt și un turn de tipul celor întâlnite la unele vechi biserici din fostul județ Trei Scaune. Este construcția care reunește tezaurul, ajuns astăzi la câteva bune zeci de mii de exponate, al unui muzeu deosebit de interesant.

De fapt, încă înainte de a străbate încăperile acestui adevărat monument de arhitectură, în curtea-grădină ce îl înconjoară, vizitatorul este tentat să ia un prim contact cu unele aspecte legate de viața, de tradițiile, de obiceiurile oamenilor locurilor. O splendidă casă țărănească, datînd din 1867 adusă aici din comuna Armășeni, cițiva stilpi funerarî, sculptați din lemn de stejar, care se așezau în trecut la căpătiul mormîntului în loc de cruce, mai multe porți secuiești din secolul al XVIII-lea (unele cu inscripții ce par extrase dintr-o antologie a înțelepciunii populare, precum « Poarta este largă sufletelor bune, îngustă sufletelor rele ») exprimă sugestiv permanenta preocupare a oamenilor de a da activității lor cotidiene o dimensiune estetică.

Ce să admiri mai întîi, cînd o explozie de culoare, de fantezie, în meșteșugul prelucrării lemnului, te întîmpină coplesitor, în cele două prime săli ale muzeului, consacrate mobilierului țărănesc? Dacă nu ar fi decît impresiionantul tavan al sălii mari, executat în stilul renașterii populare, din lemn pictat cu bogate motive florale și în coloritul căruia predomină pregnant, albastrul deschis și roșul, — piesă originală adusă și montată aici de la o biserică din comuna Brateș, datînd din anul 1740 — și curiozitatea de a cunoaște talentul meșterilor artiștani locali ar fi suficient satisfăcătoare. Dar mai sînt scaunele și mesele, de diverse forme și dimensiuni, cu tot felul de încrustații — adevărate pirogravuri — realizate în secolul al XVII-lea. Mai sînt apoi tradiționalele lăzi de zestre din secolul al XVIII-lea, la care ornamentica exterioară, întrece, cert, valoarea oricăror piese ale conținutului. Acestora li se adaugă niște originale colțare, cu ușițe ascunse privirilor de mozaic multicolor, folosite altădată pentru păstrarea discretă a obiectelor prețioase (pe unele figurează anul confecționării: 1867), sau mobilierul de sufragerie al cărui fond albastru deschis, vesel, optimist, pare că într-adins a fost ales pentru a predisune comensii la bună dispoziție. Și tot aici sînt expuse niște blidare de perete, lucrate de mîna măiastră a unui tîmplar pe nume Sîto, aduse în muzeu din comuna Virghiș. Un tîmplar oarecare, care a lăsat în urma sa adevărate bijuterii de artă, demne să figureze în orice expoziție.

Și, pentru ca vizitatorul să-și poată face o imagine de ansamblu a ceea ce reprezintă — ca valoare artistică — un interior țărănesc de pe aceste plaiuri, este amenajată aici o încăpăre de fiecare zi, în care sînt adunate, cu gust, mobile și alte lucruri gospodărești, caracteristice: o masă cu două scaune, o banchetă, trei lăzi de zestre, un pat înalt (piesă originală din 1892), cu perne mari, un colțar, mai multe vase din ceramică ș.a. Pereții, numai culoare. Mobilierul, numai rafinament artistic.

În alte săli, vitrine întregi cu obiecte de uz gospodăresc sau de podoabă confecționate din pai împletit, din fier, din scoarță, din ceramică, din materiale

textile, întregesc gama variată a roadelor unor indeletniciri artistice tradiționale.

O secție de științe naturale, oglindind bogăția florei și faunei locale (printre altele o colecție cuprinzînd 25.000 exemplare de fluturi), o altă de artă (cu numeroase opere semnate de nume reprezentative ale artelor plastice românești (dezvăluie strădania cercetărilor și muzeografilor de a diversifica și îmbogăți continuiul fondului muzeistic.

Mai există însă în muzeul acesta din orașul Sfîntu Gheorghe și o amplă secție de arheologie și istorie, care, prin ineditul exponatelor sale, nu poate scăpa atenției nici unui vizitator. Piese de arheologie — rezultînd în mare parte din săpături efectuate în ultimii ani — aduc dovezi materiale dintre cele mai sugestive ale continuității așezărilor omenești pe aceste locuri, din cele mai îndepărtate timpuri. Vasele pictate din epoca neolitică (descoperite la Ariușd), sau cele din prima epocă a fierului (de la Reci), valoroasa aplică dacică din argint (descoperită la Surcea) sau cea scitică din bronz, scoasă la lumină chiar în Sfîntu Gheorghe, numeroasele obiecte din epoca prefeudală sau feudală (printre altele o fibulă digitală din bronz, din secolul VI e.n., găsită la Poian, vasul aflat în aceeași comună, datînd din sec. VIII—IX e.n. sau placa de mormînt din secolul XIII, adusă aici dintr-un cimitir descoperit în 1970 la Zăbala), sînt doar cîteva mărturii în acest sens. Dar dacă asemenea piese muzeale au o mai mare audiență în rîndul celor interesați să cunoască trecutul istoric al locuitorilor din această zonă strict limitată de hotarele județului expoziția permanentă « Revoluția de la 1848 », îmbracă o semnificație mai generalizatoare. În acel fierbinte an 1848, în acea mare ridicare a popoarelor pentru cauza libertății naționale și a dreptății sociale, pe pămîntul Transilvaniei, alături de români, cot la cot cu ei, s-au luptat pentru a se scutura de dominația habsburgică și mase ale populațiilor conlocuitoare, respectiv maghiari și secui. Trupele revoluționare maghiare l-au avut în frunte pe generalul Iosif Bem, în comandamentul căruia s-au aflat, la un moment dat, și fruntași ai revoluției din Țara Românească. Bastonul lui Bem din zilele acelea, decorația ce o purta în piept, tipărița la care tipărea manifeste revoluționare cerînd unirea în luptă a românilor, maghiarilor și secuilor, stau azi la loc de cîinst în expoziție, alături, evident, de o întreagă colecție de arme, piese de armament și documente diverse care evocă momentul revoluției. La chemarea lui Bem, secuii au opus o rezistență dîră trupelor intervenționiste habsburgice, confecționînd, sub directă conducere a lui Găbor Aron, tunuri din bronzul desprins de pe acoperișurile unor biserici. Unul din tunurile lui Găbor Aron, expus aici, în sala consacrată revoluției de la 1848, aduce o dovadă în plus a abnegației pe care a arătat-o populația secuiască în apărarea cauzei comune.

Un muzeu centenar care păstrează între zidurile sale file din cronică unui lung drum al frăției dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare. Un muzeu centenar care-l ajută pe vizitator să înțeleagă în adevărată lumină tradițiile și aspirațiile comune către o viață mai bună și mai demnă ale poporului român și ale naționalităților conlocuitoare. Acesta este muzeul județean din orașul Sfîntu Gheorghe.

CONSTANTIN DAN

„ROMÂNI SAU MORTI!“

Bătrînii locului îți arată peste apa Arieșului Mic stîncile crescute din pieptul muntelui; acolo-s Colțu Mîțului și Hoanca Sloiului și-n dreptul lor, în fosta Vidră de Sus, azi parte din comuna Avram Iancu, sub acoperișul înalt peste care se unesc crengile brazilor falnici, a venit pe pămînt, «la vremea cireșelor» a anului 1824, Avrămuț Vidreanu. Moștenise de la mamă — Maria Gligor pe numele ei de fată — lumină albastră în ochi și fire gînditoare, aplecată asupra lucrurilor neschimbătoare ale lumii. De la Alisandru Iancu luase vigoarea și gestul hotărît, împerechere ce va forma de timpuriu un caracter neșovăielnic, dîrz, apt să atragă la sine ca un magnet mulțimile de oameni. În odăile joase și albe cu miros de lemn vechi, casa-muzeu strînge lucrurile evocatoare ale unui destin de erou legendar: leagănul țărănesc atîrnat după datină de grindă, vatra care i-a încălzit iernile copilăriei, fluierule, buzduganul și mai apoi un lung șir de documente și fotografii care aduc din largul vremii locurile și oamenii ce l-au văzut și ascultat pe omul cel viu, cărui versal popular i-a făcut chip de baladă:

*Boii-s cu coarne de ceară
Om ca Iancu nu-i în țară.
Boii-s cu coarne de spume,
Om ca Iancu nu-i în lume.
Boii-s cu coarnele verzi,
Om ca Iancu nu mai vezi.*

Apusenii epocii pașoptiste cu tribunii, centurionii și glotașii înconjurîndu-l pe Craiul Munților în iureșul bătăliilor pentru apărarea străbunei vetre carpatine se adună aici, în casa natală a eroului, la o simbolică Masă a Tăcerii, în jurul căreia vin din timp și Horia cu lancea lui, și roata de jertfă de la Alba Iulia, și cei zece mii de morți care l-au urmat pe Iancu pe Cîmpia Libertății de la Blaj, și femeile călări luptînd neînfricate alături de bărbați, și tunurile

din trunchiuri de arbori, focurile de veghe de pe culmi, trecătorile păzite zi și noapte, bolovanii prăvăliți în calea dușmanilor. Între toate acestea, vizitatorul de azi, cunoscător de istoria neamului, adolescentul ajuns la pragul înțelegerii, nu poate privi fără cutremurare documentul care consemnează încheierea existenței pămîntești a Iancului. Este un protocol al morților pe anul 1872 care înscrie în literă îngălbenită aceste date în dreptul zilei de 29 august — stil vechi: «starea mortului —

june»; «fostau mortu grijit sufletește — fostu»; «felul boalei de care au murit — firescă»... Un portret din 1870 completează prevestitor laconismul actului oficial: avem în față chipul unui bărbat cu privire fixă, sticloasă, placidă, cu o grimasă prostită, de lungă amărăciune și silă, îngropată într-o mustață crescută stufos, neglijent. Expresia pare să cuprindă acel răspuns zguduitor pe care prefectul de odinioară al legiunilor moștești îl da întrebării uimite a unui adolescent «dumneata ești Iancu?» —

« Eu nu sînt, eu sînt umbra lui, lancu a murit de mult... » Parafrazînd o vorbă plină de semnificații a lui Van Gogh, moartea n-a fost împlinirea cea mai tragică a drumului străbătut de acest mare suflător de român, rămas în conștiința poporului ca un nestins simbol al luptei pentru libertate și neatinare. Privind bărbatul frumos și puternic înfățișat de pictorul Barbu Ișcovescu în anul revoluției pașoptiste, talmăcind forța ce lumina trăsăturile tinărului absolvent al Facultății de drept și filosofie din Cluj, care nu avea decît 24 de ani la vremea cînd organiza și conducea exemplara rezistență a oastei moșteni — rămîne să înțelegem cît de firească i-a fost stingerea « în anulul vieții sale 48 », într-o toamnă ce l-a mînat, ca în atîtea dăți, în Zarand. Locurile îl primiseră altă dată pe oștenul care-i apăraseră trecătorile, acum pe rătăcitorul confundat în neguri, întovărășit de fluierul lung transformat adesea în toiaș: « Cîtă lume am umblat eu — explica lancu aceste drumuri ale sale — țară mai bună, mai dulce, mai bogată, cu oameni mai primitori ca în Țara Zarandului n-am văzut. Dacă voi muri, numai aici să mă îngropați » În noaptea de 10 septembrie 1872, umbra lui înfrigurată se strecura în căutarea unui culcuș în tîrînașul unei case de brutar din Baia de Criș. Era îmbrăcat subțire, tușea de cîteva zile, dar ce era al trupului pieritor nu mai avea de mult însemnătate. Zorii l-au găsit cu ochii deschiși spre înalt, plecat pentru totdeauna către o lume mai dreaptă. Atunci, în convoiul care l-a însoțit în tăcere la Țebea, pînă la groapa în care avea să se odihnească veșnic, lîngă gorunul lui Horia, și pînă în inimile celor de azi, lancu a rămas Omul-Munte, brațul care adunase suflarea vie a Apusenilor în calea dușmanului cotropitor:

*Multumesc secure, coasă,
Că-mi țineți sufletu-n oase.
Multumesc codrii și văi
Că scăparăți, frații mei !*

Pentru bărbatul care spusese ca un jurămint « Vai de acela care ar încerca să supună acești munți. Va mușca pămîntul » — moartea pe cîmpul de bătălie ar fi venit ca o împlinire firească, o eroică încununare față în față cu tragismul agoniei morale care a durat douăzeci de ani. Nebunia lancelui n-a fost o boală fatală, ci un nedrept martiriu, un calvar pentru o exis-

tență al cărei rost fusese unul singur, lupta în numele dreptății pentru ai săi. În acei ani, alte cîntece s-au născut din durerea de a-l vedea pe bărbatul lucid și aprig, ale cărui comenzi simple îi duseră la victorie, pierdut acum între tăceri și întrebări fără răspuns:

*Jele-i, Doamne, cui i-e jele.
Jele-i, Doamne, codrului
De armele lancelui.
Că le plouă și le ninge.
Și n-are cine le-ninge.*

Explicația rătăcirii sale se află, prevestitoare, în înseși cuvintele unui raport al Craiului Munților: « De la început, puțin ajutați și în mania sacrificării noastre tratați cu dispreț, văzuți cu neîncredere, adesea calomniiți, ba încă și insultați, noi ne văzurăm dintr'odată dați furiei unui dușman barbar. » Honvezii lui Hatvany și ai lui Kemeny fuseseră învinși, cetatea Apusenilor nu putuse fi cucerită cu nici un preț, dar răsplata habsburgică nu fusese alta decît a oricărei coroane împilatoare: o decorație pe care lancu refuzase s-o primească, cerînd zadarnic adevărata dreptate pentru care luptaseră ai săi. Cel care condusesse bătăliile grele de la Fintînele, Mărișel ori Lita era pofțit acum « să se care » din Viena, capitala unui împărat care nu urmărise altceva decît să pună capăt marii răzmerițe folosindu-se perfid de dezbinările neamurilor oprimate. Prefectul care organizase rezistența dîră, de neînfrînt, a unei armate de țărani care se aruncaseră cu brațele goale în fața tunurilor și armatei bine echipate condusă de generali honvezi, era întemnițat la Alba Iulia și palmuit de un funcționar al cărui nume Istoria îl ocultește cu oroare. lancu pornise tînăr, cu inima arzînd în dragostea de pămînt și libertate, să ridice lancea lui Horia și își vedea moșii obligații să îndure mai departe jugul stăpînirii străine, lipsiți de drepturi în propria lor țară. Dăduse viață, alături de moșii săi, cuvintelor « Noi sîntem oamenii libertății » și acum era urmărit ca un hoț de rînd de jandarmii împărătești. Cine a căutat explicații cețurilor care-i impresuraseră mintea strălucită nu mai are nevoie de alte demonstrații. Nu mintea sa l-a trădat ci mizerabila minciună habsburgică. « De ce nu vine lancu? Qri e nebun? », întrebare Franz Iosef venit, în 1852, în Apuseni, să-și vadă « supușii » și pămînturile

lor acum « liniștite ». « Eu sînt nebun » — i-ar fi trimis disprețuitor vorbă Craiul Munților — « dar tu ești mincinos și un nebun cu un mincinos n-au ce vorbi! » Asemeni lui folosise coroana oameni ai buneii credințe cum a fost și Paul Vasvary, tînărul revoluționar maghiar mort în lupta de la Fintînele, atras de luminile unei înșelătoare libertăți. Ce inimă nu bate de revoltă amintindu-și că, în 1896, ministrul maghiar Desider Perczel îl numea pe lancu « trădător de țară »? Pentru acest « căpitan de hoți » cum i-au zis alții de soiul aceluia, moșii au, ca toți românii, lacrimi în ochi cînd cîntă și azi marșul rămas ca un jurămint de credință față de libertatea pămîntului străbun:

*Astăzi cu bucurie
Românilor veniți
Pe lancu în cîmpie
Cu toți să-l însoțiți...*

« lancul acesta e un om fără seamăn, cu sînge rece, destoinic, dar cînd vorbește despre suferințele neamului său e fanatic, îi scînteiază ochii și poți vedea într-însii făclia aprinsă a revoluțiunii » — avea să spună, după ce-l cunoscuse în casa din fosta Vidră de Sus, Paul Vasvary. Scriitorul maghiar lăncos Benedek recunoștea la rîndul său: « lancu a fost figura cea mai onorabilă a mișcărilor române din 1848—1849... lancu era revoluționar, idealist născut ca și Petöfi, Vasváry și ceilalți tineri revoluționari. »

Împlinit la 130 de ani după acele aprige bătălii, idealul sfînt în numele căruia lancu i-a ridicat la rangul de neînfricați oșteni pe moșii, a rămas o flacără nestinsă. Întrînd în casa nașterii sale din comuna Avram lancu, se cuvine să avem în inimi acea deviză sublimă care i-a condus în acele vremi la victorie pe apărătorii Apusenilor: « Români sau morți! » « Eu am luptat — a spus lancu — pentru neam, nu pentru averi și distincțiuni personale. Dacă vreți să răsplățiți pe cineva, răsplățiți jertfele neamului dîndu-i toate drepturile cerute pe cîmpia libertății de la Blaj. » Un asemenea om nu putea fi decît fiul unui popor care știe să țină alături — așa cum simbolic le regăsim azi în casa lancelui — fluierul de doină lîngă buzduganul luptei pentru neatinare și dreptate.

ANDA RAICU

Muzeul din Lupșa

A descifra viața oamenilor, istoria lor, felul lor de a fi și de a gândi din veșminte și obiecte, din citul de măiestrie și frumos cu care le-a fost înobilată activitatea. Iată nu numai un lucru posibil, ci și necesar. Iată rostul unui muzeu etnografic cum este cel din Lupșa. Alcătuirea lui presupune, însă, un adinc patriotism, presupune înțelegerea unei misiuni pe care o ai față de pământul care te-a dat viață.

Mergeți să vedeți muzeul din Lupșa! Poate aveți norocul să-l cunoașteți pe învățătorul Pamfil Albu, din al cărui jar de cuvinte veți înțelege inima de 20.000 km pătrați a Apusenilor și vă veți minuna câte poate aduna un om inimos în odăile unei case. Amfitrionul e un povestitor înndăscut. Poate tocmai de aceea și-a ales meseria de învățător. Muzeul e un gînd al tinereții sale, altfel nu s-ar putea explica, nici așa nu prea poți, cum de într-o viață, într-o singură viață au fost adunate, reconstruite și expuse după criteriile rigorii muzeistice atîtea lucruri. Stai și te întrebi: cit de bogată e viața unui sat, cite munci și în cite zile se fac, cu ce fel de unelte, care de care mai ingenioase, scornite de mintea moșului; din cite case provin, cine sint cei care le-au folosit, cînd o secure a tăiat lemne și cînd în carne vie, ce a spus coasa de colo la întîlnirea cu iarba sau cu pașul unui coif străin. Asta nu vom afla desigur niciodată.

Învățătorul a umblat din casă-n casă, a cotrobăit prin poduri și magazii, s-a tocmnit, a plătit din banii lui de învățător și cap de familie numeroasă, a stăruit pe lingă cei îndărătnici, a cutreierat pe jos sau călare satele pădurenilor, ale mine-rilor, a intrat în colibele holoan-gărilor, și-a agățat privirea și speranța de steampurile și firezele părăsite. Achiziționarea fiecărui lucrușor își are istoria sa. Puse cap la cap, aceste istorioare formează viața lui Pamfil Albu. Și dacă istoriile se uită, pentru că nu le scrie nimeni, lucrurile rămîn. O fereastră cu burduf. O masă pliantă datînd de peste două veacuri. Icoane. Un pahar din hîrtie cerată cu însemnele Unirii, distribuit la Alba Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918. Ceasloave. Cu cită

înfrigurare nu au fost dorite de perseverențului colecționar! Cîte vorbe, și mai mieroase, și mai aspre, nu s-au revărsat asupra proprietarului încăpățînat, agățat bănuitor de orice vechitură care îl lega de trecut. Și ce frumos gestul ca, după ce ai strîns cu mîgală de la fiecare membru al comunității obiecte și veșminte în abecedarul cărora se poate citi viața și munca oamenilor, să le întorci aceleiași comunități cu poața: priviți, aceștia am fost și sintem noi, cei de aici, din Apuseni!

... Într-o cameră ne este înfățișat culesul din natură, vîntoarea, pescuitul, albinăritul, păstoritul, cu principalele obiecte legate de aceste indeletniciri. Sărînd pe o altă treaptă a evoluției societății umane, întîlnim redată în imagini semnificative agricultura, plugul de lemn-arătrul, rămas de la romani, plantele cultivabile în perimetrul muntelui, apoi devenirea morăritului, de la lespedea cu bălătruc pînă la moara minată de forța apei, supraviețuind pînă azi în satele moștești! Impresionează, apoi, gujbele cu care se aduceau buștenii din pădure, meșteșugul olăritului, costumele și podoabele, sculpturile în lemn, obiectele din lemn: ciubere, donițe, fluieri, lavițe de zestre, pocroițele

șesute din lînă țurcană, păretele, botele încrustate, pieptenele pentru dărăcit lîna, improvizat dintr-o piele de arici, sobele din piatră numite camnițe, ingenioșii lor constructori numindu-se cămnițari, coliba din cetină a lucrătorului la pădure, sculele și unelte lui. Un loc aparte în muzeul din Lupșa este rezervat aurăritului, indeletnicire milenară pe aceste meleaguri. Coșurile din răchită cu care se scotea minereul din galeriile înăbușitoare, steampurile minate de forța riului, sitele prin care se despărțea cerul metalului dorit, de piatra muntelui, tot felul de mașini ciudate, coclite de timp și de sudoarea truditurilor, stau alături de pieile de oaie pe care în vechime riul darnic depunea fricele de un galben orbitor.

În setea prelungirii de sine, muzeul își suprapunea ființa peste a satului. Trecerea este nesesizabilă și firească, așa cum firesc i se pare învățătorului Pamfil Albu efortul stăruitor de o viață. Dincolo de drum, o casă humuită în culoarea galben-roșcată a Arieșului. De aici a pornit ideea muzeului etnografic care, într-o zi, o va număra, poate, printre pie-sele sale de valoare.

C-tin DUMITRESCU

Interior din Muzeul din comuna Avram Iancu

datina și dorul

CORBII DE PIATRĂ

Drumul se prelinge șerpește prin satele blidarilor, mărgele cu miez de lut de pe riul greu de legendele iscate pe seama trecerii prin aceste locuri a doamnei Marghita, soția lui Negru Voievod. Stăvilat în soare și vâlătuci de pădure adumbrită drumetul se simte îmbiat de repeziul pietros al apei de munte încercând să o treacă cu piciorul, ori atras de legănatul podețelor suspendate, să o privească de sus cu nedumerirea îndreptățită de numele Doamnă cum i se spune riului.

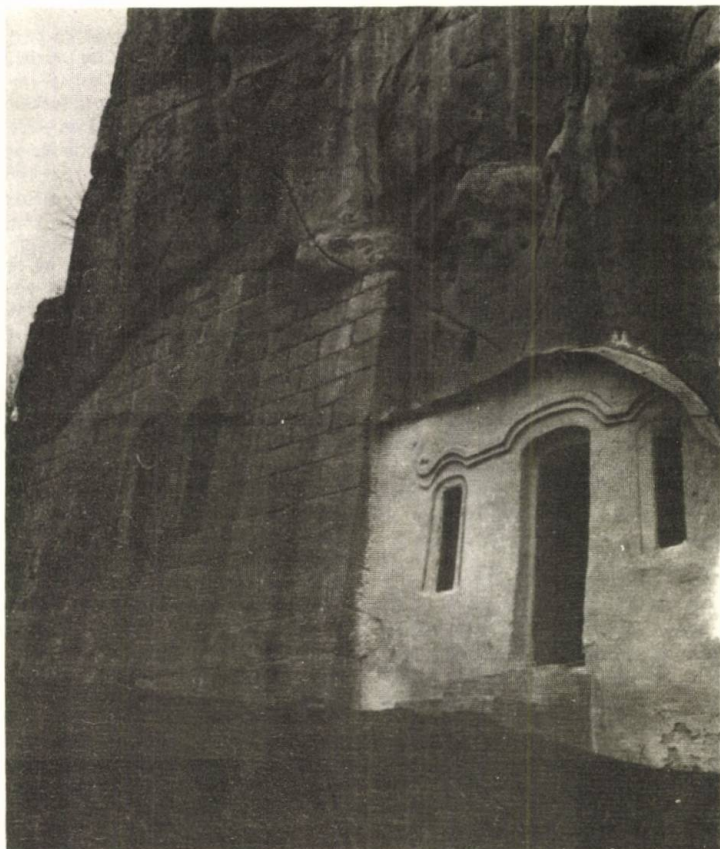
Pământurile împinzite de livezi au stat popas în calea vremii și a străinilor de neam păstrind bogăția de liniște luminoasă și răcoare în ținutul de trecere la poale de Făgăraș, dintre Ardeal și Țara Românească. Nicăieri Muscelul nu și-a păstrat și primenit mai arzător obiceiurile și portul țărănesc ca în această insulă de etnografie unde «nimeni un mănincă sau bea fără să se spele pe față».

«Corbii de Piatră» vechea denumire a satului așezat între dealul Brătenilor și Piculeț, deține atestarea unuia din cele mai vechi sate ale țării.

Se pare că în timpul domniei lui Mircea cel Bătrîn, s-a născut aici «în frumosul plaiu numit al Oii și în cea mai frumoasă vale din toată Țara Românească unde soarele, răsărind dimineața te privește drept în față cu toate razele lui purpurii» Joan Corvin, acest Iancu Sibianu sau Ioanăș Vlahul «cel mai mare general daco-roman de la Galeriu pînă la Mihai Viteazu, eroul creștinătății».

Mai tirziu, ajuns voievod al Transilvaniei, Ioan Corvin, fiul lui Voicu Valahul Corbeanul și tătal regelui Matei Corvin, «el nu uită că e român și domni cu blindețe peste frații săi». Nu-și uită nici locul de obîrșie și-și construiește un castel în județul Pădureților ce ținea odinioară de această regiune a Muscelului.

Tot de aceste locuri se leagă și mulțimea de legende despre eroul «Cavalerului, Călărețului sau Vulturului Negru», personajul lui Negru Vodă real și mitic, întemeietor și descălecător foarte probabil al Țării Românești tocmai pe meleagurile țării Făgărașului. Negru

Vodă a adus peceții Țării Românești, emblema «corbului» zugrăvită pe scut. Poveștile Cavalerului Negru care a trecut munții pentru a pune temelul unei țări, face tot mai vie amintirea acestui voievod omniprezent, umbră vie printre stîncile Stoeniștilor și zidurile ruinate ale Căpăținenilor.

Cîmpulungul și Tirgoviștea îl rețin în memoria istoriei lor ca ziditor de țară, cetății și minăstiri.

Se spune că după ce și-a ales loc la Cetatea Poenari «de unde se repezea el de bătea pe tătari» ar fi ridicat în stîncă și lăcașul bisericii din Șchiab (cătun al satului Corbii de Piatră) azi trecută în patrimoniul monumentelor naționale de arhitectură și artă medievală.

Deși nu reprezintă un tip viabil și interesant pentru evoluția arhitecturii noastre, această biserică

rupestră are o imensă importanță istorică.

S-au tăiat din stîncă un nartex, și o absidă, despărțită ulterior de navă prin zidul iconostasului care acoperă o parte din figura zugrăvită a unui arhanghel. Altarul mai este prevăzut de o parte și de alta cu o mică proscomidie și un diaconicon (veșmîntar), iar spre răsărit are 2 nișe mici în perete.

În partea superioară piatra e astfel tăiată încît face impresia unei bolți cilindrice. Ușa și fereastra au fost modificate ulterior cînd «ne spuneau bătrînii noștri, s-au mai meremțisit și au mai săpat în piatră de au mai înmădit-o făcîndu-i și tindă precum se vede și azi.»

Neavînd pisană scrisă «de atunci de cînd s-a săpat precum nici altă știință nu putem să avem fără numai atîc să se vede însemnat în piatră

pe peretele bisericii 2 leaturi, unul din leat 7014 (1506) și altul 7114 (1606)», vechimea ei se pierde în negura vremii.

Cercetîndu-i pictura, I. D. Stefănescu o plasează în secolul al XIV-lea.

Dispoziția pronaosului, «tinda pentru femei» aduce aminte de interiorul caselor țărănești în care «locul de ascultare» este și centrul treimii casei (cu intrare pe axa casei), camera de zi în care femeia bucătărește și ospătează familia și musafirii.

În prelungirea bisericii către miază-zi, este amenajat un adăpost de formă dreptunghiulară, la fel de riguros săpat în stîncă, ce reprezintă fosta trapeză cu masă și bancă aidoma cu cele din acea vreme. Schitul de mai târziu, înzestrat de Magdalina Monahia «în mirenia Mușă-stăpîna ereditară a satului Corbii de Piatră», fostă soție a unui «cirjău» și apoi a cunoscutului boier Hamza din Obsilav, avea și băi de spălat în pîriul Sghiabului.

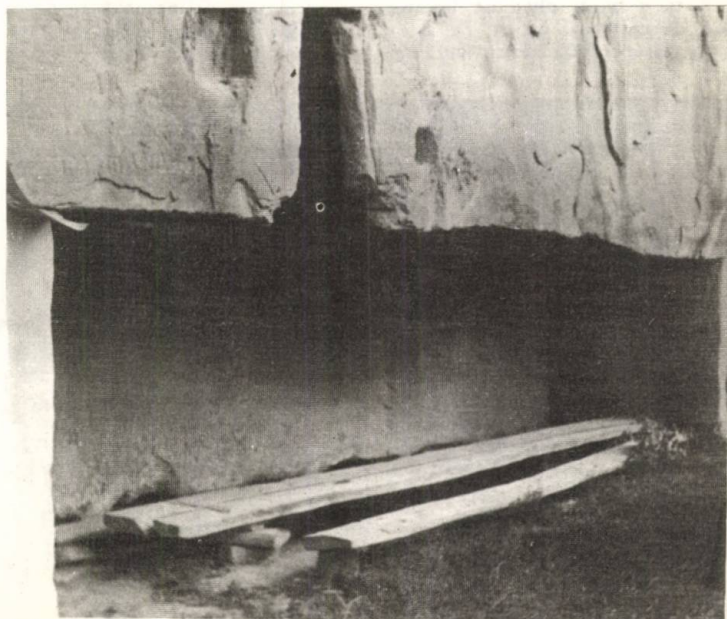
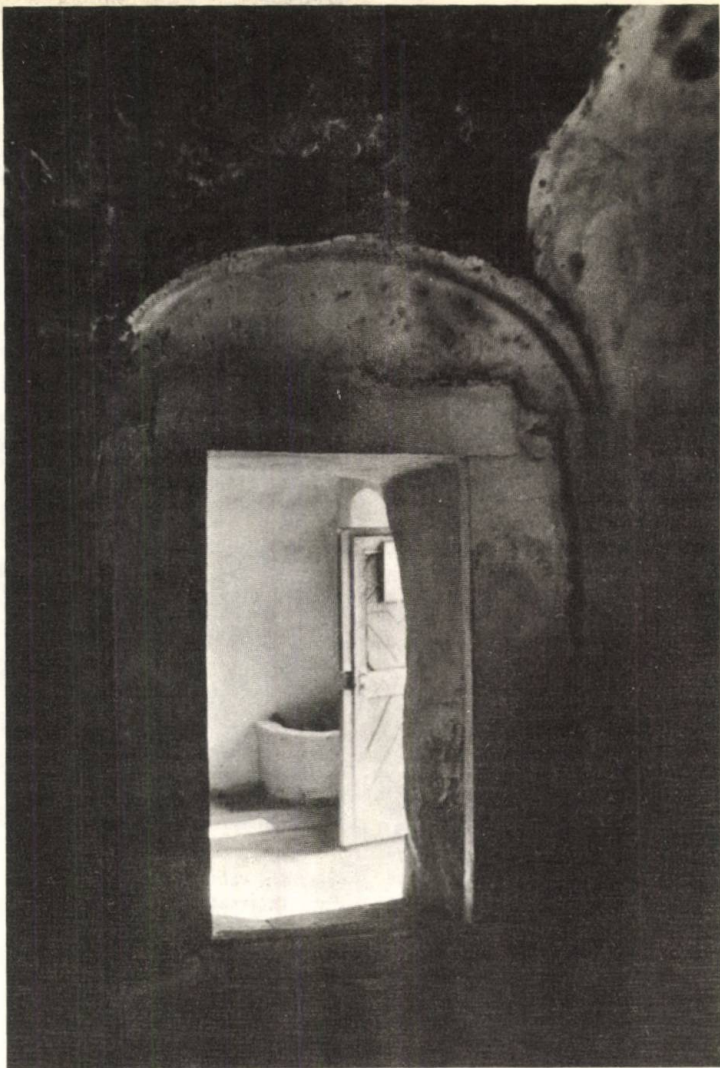
În secolul al XIII-lea cînd Țara Românească nu se născuse încă, iar pămînturile ei erau rîvnite de regii arpadieni și străbătute de pecenegi și de cumani, spiritualitatea românească din aceste locuri de vămă și-a găsit adăpost în înjghebările mînăstirești, printre care și cele ascunse în stînci. Mai putem aminti astfel o altă biserică rupestră de dimensiunea unei chilii mai degrabă, pe Dimbovița în comuna Cetățeni, în interiorul așa numitei cetăți a lui Negru Vodă.

Astfel muntele și stîncă cu codrul alături, au folosit drept pergament acestui hrisov nesfîrșit care este istoria noastră. Scrijelitura în stîncă, în perenitatea pietrei, a dus pînă la noi mesajul rezistenței neamului întru credință, gîndire și limbă cu dovedire tocmai aici, pe loc de întemeiere și obîrșie de descălecat.

Corbul emblematic ne înalță gîndul la tăriile de piatră pe unde descălecătorii au purces și-au însemnat drumul cu urme concrete așa cum este însuși numele acestui sat luminat de soare și luminînd la rîndul lui văile cu aura unor asemenea semnificații. Un cîntec nescris din locurile acestea ne urmărește ca un ecou:

«Să trecem peste Carpați
Să scăpăm pe-ai noștri frați
Și cu toții într-o unire
Să formăm o Românie
Cum a ȳrut Mihaiu să fie...»

DRAGA PALEOLOGU

datina și dorul

O noapte la GRINTIEȘ

Mărioara lui Vasile Suceanu, slabă ca o scoabă, cu fața și mâinile arse de soare și încrețite de vîrstă, șade nemișcată, ca un lemn, pe pragul înalt și lustruit, privind pe sub streășina minii departe, în zare. În curte, între doi meri tineri, pe frînghia subțire atîrnă ii, zăvelci, catrințe, marame. În umbra lor, între bălăriile înalte, o ladă de zestre. Un dulău lăptos, cu limba spînzurată, se învîrte în jurul ei mirosind-o.

Casa e mică, plină de lăicere. Lăzi de zestre și paturî. Pe ușor sînt agățate două ploști, iar cuie-

rele, din ramuri groase de copac, sînt încărcate de șube. Lîngă plită, un leagăn din lemn, în mijlocul primei camere, o masă cu căni și farfurii vîrstate cu albastru, piinea învelită într-un ștergar alb, o oală de pămînt cu lapte și un coș de fructe. Miroase a busuioc. Dincolo, în odaia mare, de oaspeți, a fost aseară clacă. Și lucrurile au rămas împrăștiate. Lîngă ferestră, gherghiful. Pe pervaz, într-o cutie de

pantofi, lînică și ață colorată. Un coș mare, de răchită, plin cu coceni de porumb, iar alături, într-o copaie, boabele. În dreapta ușii, daracul și două grămezi de lînă scărmanată, lîngă ele un scăunel cu trei picioare răsturnat... Anuța, stră-strănepoata Mărioarei, o fătușă subțiratică și arsă de soare, cu ochii verzi, încearcă, fără prea mare tragere de inimă, să așeze lucrurile la locul lor.

E seară.

Vitele își sună tălăngile. În curți, fetele și femeile, îmbrobodite cu basmale colorate, se agită...

Peste vreun ceas, Mărioara lui Vasile Suceanu intră în casă, își pune ochelarii și se așază pe marginea patului. Așteaptă. Într-un târziu au început să sosească. Mai întâi au venit fetele. Aveau părul împletit în cozi groase. Apoi, au deschis ușa femeile. Tinere și bătrâne, frumoase, vesele, grăbite. Purtau maramă de borangic și rochii închise la culoare. În cele din urmă au intrat și bărbații. Tăcuți s-au așezat în colțul opus patului masiv, acoperit cu o velină groasă de lână albă. Atunci, Mărioara lui Vasile Suceanu a început să povestească. Părea că înnoada firul întrerupt de noaptea precedentă.

— Cum vă spuneam, a fost în munții noștri un voinic între voinici; ispravnicii, zapcii și toți ciocolii îi ziceau hoț, iar oamenii de pe la noi, Vasile cel Mare.

Fetele lucrau și ascultau în tăcere. Asculta și Anuța. Se așezase pe un scaun înalt și sculptat, ca un tron, pârind că domină adunarea. Căci era ruda cea mai apropiată a povestitoarei satului.

— Pe capul voinicului, deșira domol povestea bătrîna, se puseseră o mie de galbeni pentru că om al dreptății acesta împărțea dreptatea cu baltagul. Venea adesea cu tovarășii lui, aici, lîngă sat, la piatră din bitcă, se hodineau și se luau la întrecere, să vadă cine o zvîrli mai sus baltagul. Într-o zi, cel al lui Vasile se înfipse în ramurile teiului bătrîn. Și fără baltagul său voinicul s-a prăpădit. Nimeni nu știe cînd și cum. Un singur lucru a rămas din moși strămoși: stăpînirea nu l-a prins viu.

Bătrîna a tăcut. Casa s-a cufundat în liniște.

— Așa-i, oftă într-un târziu o femeie ascuțită la față. Oamenii vorbesc multe. Fiecare crede că o spune pe cea dreaptă, dar cine știe care este adevărul.

Afară se lăsase noaptea. Florile răspindeau mireasmă dulce și subțire. Perdeaua se agita ușor. Din cînd în cînd, la fluturarea ei se vedea luna coborînd încet în norii care înconjurau fruntea Ceahlăului.

— Cică pe timpul strămoșilor — reluă firul povestirilor bătrîna — un străin, pribegind de la Dealu' Corbului, dinspre Borsec, a venit să se așeze aici. Și-a durat o căsuță, mai deoparte. Pribeagul acela avea o fată căreia sătenii îi daseră nu-

mele Corbița întru aducerea aminte a dealului unde se născuse... Era frumoasă și mulți flăcăi ar fi vrut s-o ia de nevastă, dar ei îi căzuse drag un plăieș cu plete blonde și ochi negri, subțirel și puternic. Și el o îndrăgea, iar părinții se înțeleșeră să se încuscrească. Dar au năvălit tătari, jefuind și ucigînd totul în calea lor. Tatăl și iubitul fetei au fost omoriți. Corbița a rămas singură și a fugit în munți. A fugit și a fugit... Tătarii au ajuns-o și au vrut s-o ia pradă pentru căpetenia lor. Atunci, înspăimîntată, Corbița s-a aruncat în hău. Trupul i s-a zdrobit de prundul Bistricioarei. Așa se face că pe meleagurile aistea se cîntă și azi doina Corbiței, cîntecul de jale și dragoste...

— E așa vechi satul? m-am întors cu o întrebare către bătrîna.

— Păi, să tot fie. Acte scrise sînt numai pe vremea boierului Miron Barnowschi, care împărțise moșia Hangu pe la 1629, dară satul noi credem că este mult mai vechi. În inscripțiile acelea se spune că moșia începea din pietriș (Piatra Teiului), adică de dincolo de unde este acum lacul Bicaz, și mergea pînă la prisacă (Prisăceni), lovind vîrfurile muntelui Grințieș, iar în partea ceastălaltă se întindea pe obcină, la Sihla și muntele Doamnei.

În casa veche se lăsase din nou liniștea. Nu mișca nimeni. Deodată, în poartă s-a iscat zgomet. Veneau feciorii Mărioarei. Bătrîna s-a ridicat de pe scaunul, a lăsat gherghiful și a ieșit.

— Mamă, rostește cu glas moale unul dintre ei, adă-ne o cană de vin și ceva de gustat, că ne e foame... Dar unde ești?

— S-a dus să pregătească, n-ai grijă, răspunse femeia cu fața ascuțită. Atîta minte are și dînsa.

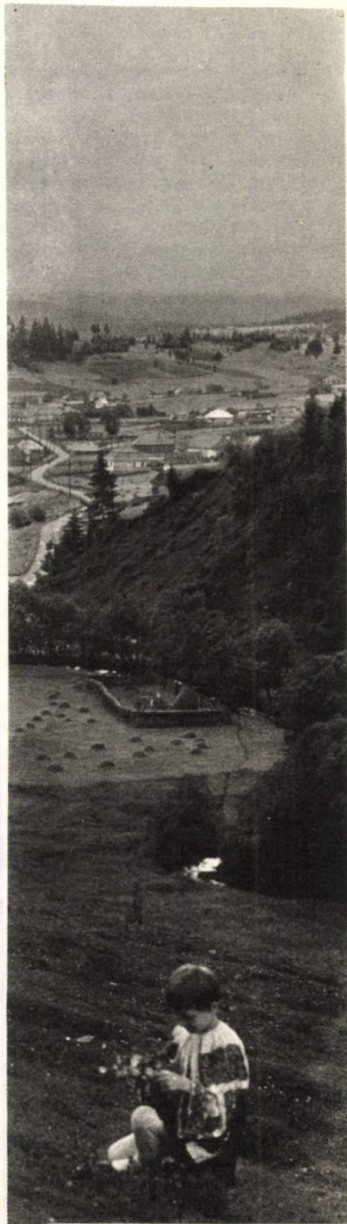
— Bine, bine, se întoarse cu fața bună spre oaspeții tînărul, poftiți și luați și domniile voastre, că veți fi poftind.

Bătrîna intrase cu o cană de vin, o pusese în fața feciorului și ieși. Se înapoie cu cănuțe pe care le înșiră pe partea dinspre colțul în care se strînseseră bărbații. Apoi, aduse două străchini cu brînză și caș, o tîgaie cu scrob de ouă și pulpă de porc afumată. Desfăcu piinea din ștergar. Ascunse pe o policioară cana de lapte. Așeză masa. Băiatul turnă vinul. Oamenii închină.

Într-un târziu începură din nou vorbele. Doi dintre băieți aduseră un coș cu păpuși și începură

să-i curețe de boabe. Ceilalți sărutară mîna bătrînei și trecură pragul în cealaltă odaie. Curînd se auzi semnalul jurnalului de seară. Anuța adormise ghemuită pe scaunul ei. Prin somn își făcea loc un firicel de lumină și căldură. Zimbea ca în timpul povestirilor bune.

LUMINIȚA DOJA

LEGENDELE PIETRELOR

Folclorul românesc tradițional conservă, în milionarul depozit artistic al poporului nostru, un extraordinar inventar de credințe, obiceiuri, jocuri, cîntece, povești, legende, snoave etc. Acest tezaur relevă un spirit de observație a naturii și omului deosebit de dezvoltat, în epoci mai îndepărtate ale istoriei, o grijă aproape obsedantă a colectivităților de a institui, promova și menține un sistem de norme de comportare care să asigure permanența și buna desfășurare a vieții colective, un simț artistic superior, capabil să transpună în sfera artei tot ceea ce e omenesc posibil.

Mi-aș îngădui să afirm cu toată certitudinea că specificul nostru național, determinat prin prisma creației populare în toată varietatea și complexitatea sa, îl constituie tocmai această capacitate unică de a filtra, transpune și transfera tot ceea ce înseamnă viață și mediu înconjurător în planul creației artistice. Și, pentru a nu rămîne doar în sfera susținerilor teoretice și generale — deși sinteza este tot mai necesară în zilele noastre — și, mai ales, pentru ca ne aflăm la drum, admirînd peisaje în fața cărora stăruim muți de admirație, încercăm să oferim cîteva exemple asupra felului în care poporul nostru încearcă să-și explice natura, s-o înțeleagă, să și-o apropie, s-o umanizeze.

Cu mulți, foarte mulți ani în urmă — mai exact la 26 martie 1897 — în cel mai înalt for științific și de cultură al țării, Academia Română, un remarcabil geolog al acelor timpuri, academicianul Grigore Ștefănescu prezenta o comunicare cu un titlu sugestiv: **Geologia și legenda**. Mergînd pe urma unor legende și comparîndu-le cu rezultatele la care ajunsese știința vremii, Grigore Ștefănescu trăgea concluzii de-a dreptul surprinzătoare, care i s-au părut atît de relevante și demne de atenție încît nu s-a sfîșit să le susțină în fața exigentului și pretențiosului for academic. Savantul spunea: «Poporul de la țară nu cunoaște geologia, dar el are dezvoltat în gradul cel mai înalt spiritul de observație, așa că, fără să fie geolog, țărănul nostru distinge cu precizie aproape științifică piatră de piatră. El numește, este adevărat, pietre toate substanțele minerale, destul numai să fie tari; dar știe să distingă gresia de calcar și argilul sau huma de margă. Cînd într-o localitate el întîlnește o stîncă de natură diferită de cele de primprejur, el o cunoaște că se deosebește mult și prin culoare și prin tărie și prin aspectul său de cele înconjurătoare; dar cum nu-și poate explica prezența ei în acea localitate el aleargă la legendă». Să reținem, ca un omagiu adus spiritului de observație

al țărănului român, aprecierea cu privire la capacitatea de a distinge cu exactitate natura atît de diferențiată a diferitelor pietre, cărora noi astăzi le zicem, mai științific, roci. Considerăm că la originea legendei nu stă neapărat numai încercarea de a explica fenomene greu de înțeles din natura înconjurătoare, ci, mai ales, și în mod cu totul cert, intenția creatorului popular de a-i conferi naturii dimensiuni umane, a și-o apropia. Iată cele două legende culese, transcrise și comentate la Academie de Grigore Ștefănescu.

PIATRA TEIULUI

Prima legendă se referă la **Piatra Teiului**, din Poiana Teiului, pe malul drept al Bistriței, în județul Neamț. La ea se ajunge coborînd pe valea Bistriței, de la Galu la Hangu-Răpciunii, încă 10 — 12 km pe malul drept al râului, la marginea satului Poiana-Largă. Piatra Teiului este o stîncă înaltă de 15 metri și cu o bază de 5 m diametru, compusă dintr-un calcar compact, cînd vînat, cînd gălbui, cu o spărtură solzoasă ce contrastează în mod izbitor cu aluviunile în mijlocul cărora se află dealul Suduc — la nord și dealul Buba — la sud, dealuri de gresii, mai mult sau mai puțin micacee, în straturi groase sau numai în plăci, gresii din timpul erei terțiare și anume din sistemul eocen.

Ceahlăul se află la 12 km de această poiană; de reținut identitatea dintre fragmentele de calcar ale conglomeratului din vârful Ceahlăului cu calcarul din Piatra Teiului care este absolută. De aici și legenda: «Doi draci, stînd pe vârful Ceahlăului și privind marea platformă a munților, luminată de luna unei răcoroase nopți de vară, fură cuprinși de o invidie irezistibilă, văzînd prosperitatea satelor de pe frumoasa vale a Bistriței; iar spumegîndele unde ale acestui râu, care se rostogoleau la picioarele lor, le deșteptară o poftă și mai neînfrînată de a mînca gustosul pește al acestui râu. Roși de aceste două patime, ei, în infernala lor cugetare, și-au zis:

— De ce nu am pedepsi noi pe acești locuitori de toate relele ce ne-au făcut și ne fac prin evlavie și rugăciunile lor? Să le înecăm satele, să-i pierdem și pe dinșii și tot avutul lor, abătînd peste dinșii apele Bistriței. Cu aceasta dobîndim două rezultate: ne răzbunăm în contra lor și ne îndestulăm și noi pofa cu peștele rămas pe albia goală a râului prin secarea apelor sale.

Zis și făcut.

Cei doi draci rup o stîncă din vîrfurile Ceahlăului, o iau fiecare cu degetul cel mic și încep să scoboare cu dinșa muntele; ajung în vale și se îndreaptă spre Bistrița, ca să o arunce de-a curmezișul riului și astfel apele oprite să se umfle, să iasă din matca lor și să inunde satele; iar albia riului, în jos de acest stăvilă, secînd, să prindă peștele de care aveau atîta poftă. Dar cum piatra era prea grea și distanța fiind prea lungă, mergeau cu greu; cînd au ajuns în Poiana Teiului — și mai aveau numai o mică distanță pînă la rîu — au cîntat cocoșii dinspre ziuă și, cum spiritele rele nu umblă, după credința poporului, decît noaptea, dracii au trîntit piatra și au fugit. Stîncă părăsită astfel este Piatra Teiului ».

MOVILA BLASOVEI ȘI PIATRA FETEI

Cea de a doua legendă se referă la două ridicături de piatră care, ca și Piatra Teiului, se găsesc izolate și unice în felul lor în mijlocul unor aluviuni ale Dunării. Este vorba de Movila Blasovei și Piatra Fetei. Movila Blasovei se află în Balta Brăilei, între Iglîța și Turcoaia, pe malul stîng al Dunării Vechi. Piatra Fetei se află pe malul drept al Dunării Vechi, între Măcin și Ghecet, la 16 km în linie dreaptă la Blasova.

Așezată la 1.500 metri de țarmul stîng al Dunării, la apus de Iglîța, în mijlocul aluviunilor Dunării, înconjurată de trestie și sălcii, Movila Blasova are o înălțime de 20—30 m și o bază cu un diametru de cca 250 m. Se compune, la bază, din straturi de gresie vînată silicioasă dură, de structură grosolană, cu vine subțiri de cuarțit. Piatra Fetei era o ridicătură pietroasă, constituită din cuarțite albe și vinete cu puțin gneiss, ce se ridica în mijlocul aluviunilor Dunării de pe malul drept, la 7 km nord de orașul Măcin. Vorbim la modul trecut, deoarece astăzi, din Piatra Fetei, nu se mai vede decît baza, și ea acoperită în mare parte de revărsările apelor Dunării. În anul 1893, lăcomia unui antreprenor și vinovata complicitate a inginerului constructor au distrus acest splendid monument al naturii, stîncă fiind sfărîmată pentru ca piatra ei să fie folosită la construirea șoselei ce duce de la Măcin la Ghecet.

Dar iată legenda atribuită acestor unice monumente ale naturii. « Doi flăcăi, voinici și falnici ca doi brazi de munte, iubeau aceeași fată. Frumoasele copile îi erau dragi amîndoi, dar nu prefera pe nici unul din ei. Focul dragostei consuma pe voinicii noștri și erau cu atît mai neliniștiți cu cît iubita lor părea mai nepăsătoare. Lucrul nu putea ține mult timp astfel. Unul dintre ei, nemaiputînd suferi chinurile dragostei, zise rivalului său:

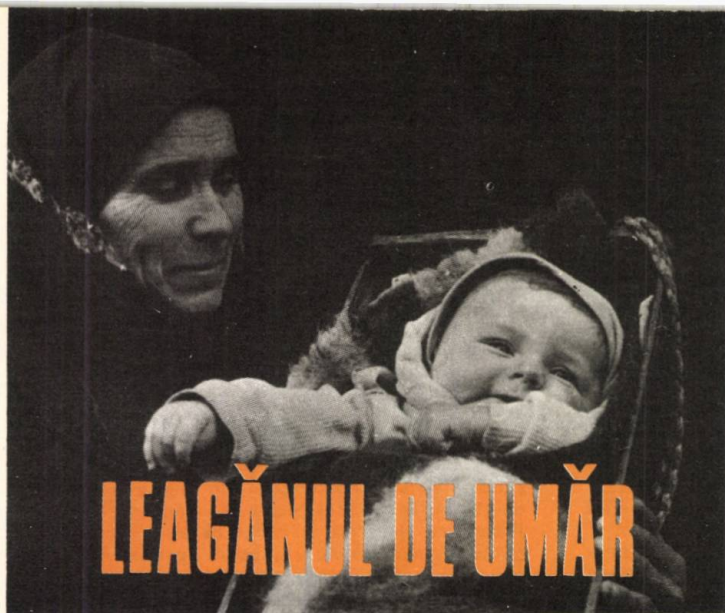
— Amîndoi iubim la nebunie pe această copilă; ea nu poate fi decît a unuia dintre noi. Să facem rămășag și care va fi mai voinic dintre noi acela s-o ia de nevastă. Să ne suim pe vîrfurile muntelui Iacob-Deal. Să luăm cîte o piatră și acela care va azvîrli piatra mai departe, acela să ia fata de soție.

Învoiți asupra acestui rămășag, flăcăii noștri se suiră în vîrfurile lui Iacob-Deal (un munte la nord-vest de Măcin, la al cărui picior se află satul Turcoaia), fiecare cu speranța în suflet că el va învinge. Cu inima tremurîndă de nerăbdare, primul flăcău, cel care propusese rămășagul, ia o piatră și-o aruncă cu toată forța de care era capabil; piatra zbură în aer, trece Dunărea și, la o distanță însemnată, de mai bine de 4 km, cade în baltă. Această piatră a dat naștere movei năzdrăvnică Blasova. Cel de al doilea flăcău, cu teamă și deznădăjduire în suflet, își încordează puterile, ia și el o piatră, tot așa de mare, și azvîrle cu atîta putere încît ea trece Dunărea, trece Iglîța, lasă în urmă Măcinul și cade la o distanță de 20 km de la Iacob-Deal. El învinge, ia de soție pe iubita sufletului său și stîncă, care a luat naștere din piatra azvîrlită de acest al doilea flăcău, poartă, ca și astăzi, numele de Piatra Fetei ».

Iată dar trei stînci, avînd structuri și compoziții geologice de un fel anume, prezentînd un interes științific evident. Dar ceea ce conferă farmec și poezie particulară acestor monumente ale naturii este tocmai plasarea celor două legende în legătură cu ele. Cunoșcîndu-le, vom privi stîncile cu alți ochi. Cu ochii minții și ai sufletului, integrîndu-le în spiritualitatea noastră intimă, simțindu-le, în mișcarea lor milenară, însuflețite, purtînd semnele iubirii și aversiunii, ale unor întîmplări din fantastică istorie legendară a pămîntului acestuia atît de scump inimii noastre.

AL. DOBRE

LEAGĂNUL DE UMĂR

Îl găsești pretutindeni în satele ce se înșiruie pe crengile de apă ale Maramureșului. E emblema vieții de pe Iza și Mara, de pe valea Vișeuului sau cea a Cosăului. E signa acestor locuri. E totemul arborelui moroșenesc. E scoica păstrătoare de viață. E potirul stirpei lui Dragoș și Bogdan, reverberată în valuri de « coconi » prin secolii și generații. Cum să nu privească leagănul de umăr cu toată puterea mea de vază?! Cum să nu-l gîndesc cu toată forța cogitativă ce mă sălăsluiește?! Cum să nu-l rostesc — preamăresc cu toată capacitatea mea de Verb?! Cum să nu-l cînt — descînt cu toate cîntecele — descîntecele cu care mi-au sfințit spiritul urisoarele mitologice?!

E ușor ca fulgul, pentru că e meșterit din brad ori paltin, amindouă lemnuri de rezonanță, din care se fac viorile. Leagănul de umăr este tot un soi de vioară, mă grăbesc a vă spune cu glas șoptitor — pianissim, deoarece rostirea mea trebuie să fie ca respirația de copil dus în somn și legănat de mirabila corabie a viselor neprihănite.

Leagănul de umăr nu-i mai mare de un cot și o palmă, se atîrnă în șnur de lînică și îl poartă muieremumă pe umăr, ipostază magnifică în care ni se înfățișează femeia născătoare, această regină a vieții. Cîndva, pe cînd în România cailor erau cai și nu se împuținaseră, moroșanca își purta leagănul de umăr și aburcată în sa de lemn, călărind pe cai mocani, străbătînd astfel spațiul undulat al dulcii Marmații. Dar numai în rare și fortuite cazuri cînd meandrată ei viață o silea să bată drumuri lungi. Dar leagănul de umăr se poartă îndeosebi umblînd pe jos, simțind sub

tălpi asprimea și dulceța pămîntului, adică femeia hălăduind precum spune poporul-poet « așa umblă de frumos, gîndești că scrie pe jos ».

Ce încheie în sine leagănul de umăr: ingeniozitatea practică, distincție, simț estetic, stare de adorațiune față de « cocon », prelungitorul în lume și în timp al neamului moroșenesc. I se zice și « cădelnița vieții » (femeia umblă cădelnițînd ori în multe alte feluri: covata viselor, culcăreț de puic, preumblător, scîndurea coconului, corăbioară.

Leagănul e atîrnat în umăr, e atîrnat în cer ori e atîrnat în meștergrîndă. De aceea balansul de adormit puil, datul de-a huța, nu-s dependente de mișcarea obținută pe cale tehnică, prin pîrghii și scorneli mecanice, ele decurg din mișcarea universală, din unduitul trupului sînt al mamei, din mișcările gravitaționale ale elementelor. Leagănului de umăr i se imprimă în acest mod un balans cosmic de cea mai pură proveniență, înlăuntrul căruia curge firesc mișcarea umană, venind din om și pentru om, o mișcare a singelui și a celei iscate, ca totul să se dizolve în flux-refluxul universal, în hora stelelor și la soroc bun, spațiu infinit în care palpită, viază și visează bulgărele de viață care este Măria Sa coconul.

Cită deosebire între leagănul de umăr și toate celălalte leagăne de adormit copiii! Fie că au tălpici semicirculare, cu balans și rostogol, fie că au formă de iesle, de capră de călărit ori sînt cărucioare pe roțile silențioase și arcuiri dulci, toate acestea sînt telurice și materiale. Materialitatea lor se transmite, sînt sigur, în trupșorul și visele

copilului, cerne asupra-le colburi laic-domestice, în loc să le sanctifice și să le ilumineze. Altminteri se întîmplă cu leagănul de umăr, care e plutitor, pulverizat în miracol și pulverizat în legendă, corabie de vis, plutind pe apele unui somn mitologic unde spaima, uritul, neodihna și relele n-au acces. Lesne de înțeles că durmitul coconului, cum zice moroșanca, respirația și visurile lui vor fi pe măsura acestui vast păstrător de viață, pendulînd armonios și celest în eternitate.

Leagănul de umăr nu e static sau cu mișcări unilaterale, ca toate celălalte; leagănul de umăr este supus unui șir infinit de mișcări, în toate sensurile și în toate mediile, încît fătul atîrnat de trupul mamei devine instantaneu călător prin casă, prin sat, prin lumea largă, devine veșnic-pelegrinul și extaziul spectator al tuturor minunilor lumii: stilp de pridvor, virf de casă, virf de munte, cîmp spuzit cu flori, deal spuzit cu poame, cer spuzit cu stele, izvoraș spumegînd, animal fugînd, vînt șuierînd, ploaie plouînd...

Zărirînd leagănul de umăr în muzeul etnografic al Maramureșului, la Sighet, un student sosit de peste ocean a exclamat: « America va trebui să despăgubească negreșit geniul popular maramureșan... »

Lată ce se întîmplat. Cu puțină vreme în urmă a fost brevetat în Carolina de Sud leagănul de umăr, cel mai mare hobby al americanilor din Sud. Îl poartă chiar și cele care n-au copii; își instalează în leagănul-poșetă o păpușă sau o mascotă de catifea și ies în forfota marilor bulevarde. Leagănul lor nu-i de lemn, e din aluminiu sau metal eloxat. Asta-i diferența în ordinea materiei. Diferența în ordine spirituală, este, pare-se, de la cer la pămînt, încît vorba maramureșanului: « să nu ne răcim gura de pomană ». Alții cu ale lor, noi cu ale noastre...

Ne întoarceam, așadar, la leagănul de umăr, meșterit din brad și paltin creț, ca viorile, veritabilă emblema a vieții de pe Iza și Mara, de pe valea Vișeuului sau cea a Cosăului. Aici e signa. E totemul. E scoica. E cădelnița vieții. E potirul. Să ingenuchiam în preajmă-i și să îngînam, deopotrivă cu toate mumele Maramureșului:

Coconuș cu păr negruț
Abua, bua, bua,
Culcă-te în legănuș,
A bua, bua, bua...

POP SIMION

Candorile oamenilor, candorile naturii

NOI ȘI VIETŢUITOARELE

UN POSIBIL COD COMPORTAMENTAL

1. Cum să ne apropiem de animale

Ca să te poți strecura în intimitatea animalelor, dintr-o curiozitate sănătoasă, trebuie să îndeplinești o serie întreagă de condiții, dintre care prima și cea mai importantă rămîne aceea de a nu atribui animalului nici una dintre trăsăturile sau aspirațiile umane. Cu alte cuvinte, în natura liberă sîntem nevoiți să facem cît mai puțină mișcare și astfel, așezați la loc și-n timp potrivit, să putem lăsa ochilor unica libertate de a alerga după ele.

Ce înseamnă loc potrivit? O adăpătoare, un tăpșan inierbat unde vor ieși căprioarele la hrană, o mișcă unde vor veni porumbeii sălbatici și turturelele la hrană, o linie de tufării unde — toamna, pe vremea boboșelor mustoase — se vor stringe cu zecile sturzii și mierlele; înseamnă un cuib, la întâmplare descoperit pe frunzar sau printre frunze, față de care ne vom așeza bine mascați, observind ce se întâmplă acolo periodic, remarcând mai întâi străduința și tenacitatea cu care pasărea își clocește ouăle, nemișcată, iar mai târziu, agitația și efortul repetat cu care ea cară hrană puilor tot mai nesățui. Locul potrivit poate fi o vizuină de vulpe, unde, spre seară, puii ieșiți de sub joacă, rostogolindu-se și fac o mulțime de prostii ca și copiii, încât ne vom deprinde a-i iubi și a nu mai vedea în ei viitori «bandiți» ai unor cotețe sau galițe nepăzite cum trebuie.

Ce înseamnă timp potrivit? Înseamnă să cunoști cîte ceva din biologia animalelor, adică să știi cînd înving ele teama de lumină și de om, cînd se așterne peste pădure liniștea deplină, încrezătoare, cînd, împinse de foame, viețuitoarele codrului ies la lărgime. Înseamnă să cauți toamnele brumate, dacă vrei să asculți muget de cerbi în Carpați, înseamnă să înfrunți omăturile tîrzii ale muntelui, acolo sus, dacă vrei să asculți șopotul cocoșilor de munte porniți pe dragoste, trebuie să te scoli cu noaptea în cap și să pășești la lumină de felinar pînă la locul acela, anume știut, căruia i se zice de «bătaie» sau de «rotit».

În general, și pentru animalele din ogradă, porunca apropierii de ele este blîndețea, siguranța și hotărîrea. Oricare animal simte în bruscete o primejdie, simte în vocea răstită un dușman posibil, iar în furișarea omului, o spaimă posibilă. Panica este foarte obișnuită printre animale, dacă ești destul de nedibaci să o provoci, și este foarte greu mai târziu să o ștergi din impresiile lor anterioare. De aceea, este foarte bine ca atunci cînd te apropii de animal, domestic sau captiv, să o faci hotărît și liniștit, să vorbești mereu, domol, să te miști moale dar ferm, fără să exagerezi gesturile, fără gesturi de prisos. Nu o dată, o bună punte de legătură dintre om și animal o constituie bucăți din hrana preferată a speciei respective, tentația stomacului gol înălțurînd sau copleșind frica de om. Și de asemenea, întotdeauna, grija de a nu copleși animalul cu propria-ți prezență, de a-i respecta distanța la care el se retrage sau pînă la care se apropie, de a-i oferi tot atîta personalitate conștientă cît pozezi și tu, toate alcătuiesc mînunchiul secretului complex al apropierii de animale.

Se pare însă că prima și cea din urmă condiție rămîne tot dragostea pentru animal. Adică, acea limbă pedă și neștitută, ne bănuită înclinare spre a reface țesătura de intimitate între om și celelalte viețuitoare ale lumii în care odinioară și omul era unul de ai lor, unul dintre ele. Animalele nu cunosc și nu intuiesc ideea de dragoste, dar o simt izvorîtă din privirile omului, din glasul său, din gesturile sale și din atingerea degetelor pe blana sau pe pielea și penele lor. Tandreea deliberată se pare că este un adevărat fluid magnetic care umple generos spațiul dintre ființa umană și cea animală.

Iar dacă nici dragoste nu există, nici curiozitate nu se naște în noi și nici dorința de cunoaștere, de o nouă înțelegere sau de etic îndemn spre colaborare, atunci la ce bun să mai încercăm să ne apropiem de animale?

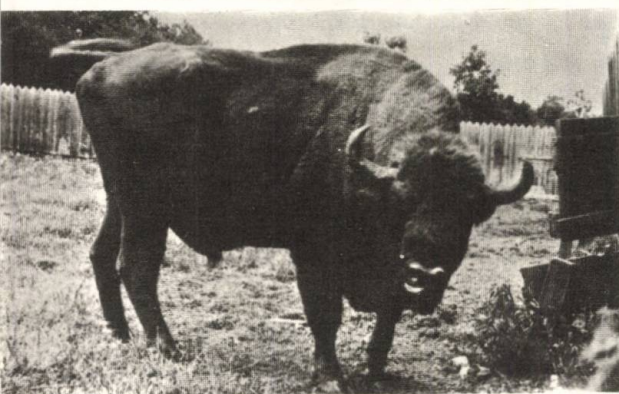
2. Cum să le înțelegem

Înțelesurile așa numitului «limbaj» al animalelor sînt deosebit de complexe. Sînt atitudini precise sau numai schițate, este gestică și mimică variată, sînt glasuri variate, cîntecele și țipetele care, toate împreună, precum și altele încă, aparțin și devin constituienții largului domeniu al comunicării animale. Ne aflăm, de altfel, în fața rădăcinilor genetice ale comportamentului și al comunicării la cel mai abil și mai dominant animal dintre toate: omul!

Valoarea și semnificația înțelesurilor comportamentului și ale comunicării în rîndul animalelor sînt considerabile. Studiul lor aparține etologiei animale, știință care de curînd, prin dr. Conrad Lorenz din Austria, și-a încununat valabilitatea și oportunitatea printre celelalte ramuri ale biologiei, prin decernarea premiului Nobel pe anul 1973. Dar pînă a nu deveni știință, etologia a însemnat preocuparea de zi cu zi a oamenilor care, trăind în natură, o înțelegeau din toate punctele de vedere și lăsau această pricepere moștenire prețioasă urmașilor lor. Nici nu ne putem închipui cum s-ar fi putut desfășura viața omului primitiv și apoi a omului istoriei, fără acest uriaș volum de cunoștințe care îi integrau ființa și care îi permiteau satisfacerea nevoilor cotidiane, în sinul naturii mume. Și, nu întîmplător, s-au născut la noi și aiurea, atîtea basme și povestiri din vremurile «cînd animalele vorbeau», vremuri de reală comunicare între om și ființele naturii, rămase nedevedea în amintirea omenirii ca ceva nelămurit, ca o moștenire imposibil de crezut a zorilor ei de leagăn.

Desigur că etologia de astăzi se străduiește să facă pașii înapoi spre a recuceri — cu gîndul și cu experimentul științific — ceea ce omul a pierdut, ceea ce omul nu mai înțelege, de vreme ce s-a rupt, s-a îndepărtat de plămada sa naturală. Astfel s-a putut înțelege că banalul cîntec al unei păsări are funcții importante și semnificații biologice de prim rang. Pentru că ceea ce ne face plăcere auzului și ne încîntă sufletul în triluri și melodii, pentru indivizii speciei respective de păsări înseamnă în primul rînd «atenție» și «nu te apropia», pentru că aici este teritoriul meu, familia mea de mîine. Același înțeles, completat cu forma de comunicare optică — prin jocuri complexe, atitudini și înfieri variate — îl are parada nupțială la tetraonide, adică la cocoșul-de-munte și de mesteacăn. Este nu numai o competiție teritorială ci și o invitație a găinilor spre cel mai bun și mai puternic dansator din arena naturală a muntelui.

Cine este iubitor de cerbi, trebuie să învețe de la bun început să cunoască glasurile variate prin care taurii își manifestă puterea, dominația, furia sau dorul, în fiecare toamnă, atunci cînd se dezlănțuie cunoscutul «muget» al cerbilor, de clocotesc Carpații peste tot. Cînd ai ajuns să deslușești toate particularitățile concertului de nunți, îți dai seama repede că între cerbii nuntași s-a stabilit un dialog bogat; că acela moale din coastă este un tînr ce-și încearcă timid primele glasuri, că dincolo de vale, este unul bătrîn și vîguros,

înconjurat de haremul ciutelor pe care îl apără cu strășnicie; că de după coamă răsună alt glas, bărbătesc și dornic să-i înfrângă stăpînului ciutelor puterea și să-i ia soațele pentru el. De asemenea, urletul haitei de lupi, în nopțile cu ger și stele, nu este menit să înfioare animalele nerăpitoare și nici să îngrozească reporterii gazetelor — gata oricînd să înșire năstrușnice invenții pe sema acestor urgisite animale — ci funcția urletului este aceea de reasamblare a haitei, este comunicarea lansată în spațiul înghețat, pentru toți tovarășii răzleți, spre a-i anunța că vînătoarea a început.

Pentru aceste considerații spuneam că omul vînător — la începutul omenirii precum și în zilele noastre — nu s-ar fi descurcat și nu reușește să se descurce în natură, dacă nu cunoaște limbajul animalelor. Dacă nu cunoaște, de pildă, că pădurea are paznicii ei, gațele și coțofenele, al căror cîrîit de avertizare alarmează pe toți locuitorii pădurii și atunci cînd el a răsunat, nici nu mai are rost să te așezi la pîndă sau să te miști furișat prin frunzișuri, cu gînd de vînat.

Diferitele forme ale comunicării animale ne permit astfel să înțelegem mai bine rolul fiecărei specii în natură, să descifrăm particularitățile esențiale ale fiirii lor specifice și, în ultimă instanță, să înțelegem mai bine propria noastră fire. Sau, să utilizăm cele descoperite pe plan etologic, în scopurile noastre. Căci așa s-a născut radio-locația și radarul, de pildă, pornind de la emisiunile de ultrasunete care permit liliecilor să-și dobindească hrana. Așa s-a putut, foarte recent, relua cu succes încercarea de a utiliza delfinii în slujba activităților umane submarine. Și aplicațiile descifrării înțelesurilor comunicărilor animale sînt departe de a fi epuizate.

Fotografiile autorului

Avind aceste elemente, putem considera că omul va reuși să refacă dialogul întrerupt cu natura, spre binele lui și al ei. Dialog ale cărui înțelesuri majore le așteptăm cu nerăbdare.

3. Animalele după gratii

Grădinile de animale, mai tirziu grădinile zoologice, au avut și au menirea de a oferi publicului vizitator, nu o distracție în plus ci, pe cât posibil, imaginea diversității și a varietății lumii animale a globului pământesc. Ele își îndeplinesc menirea atunci când reușesc să cuprindă, pe un spațiu limitat, cit mai multe sălbăticiuni, din cit mai diferite categorii zoologice. Omul a dorit dintotdeauna să-și apropie animalul sălbatic viu, spre posibilitățile sale de cunoaștere, de observație. De aceea s-a străduit să grupeze, în asemenea prezentări, eșantioane smulse cu destulă trudă lumii animale, pentru a deschide porțile orașului spre natura de care cetățenii săi erau privați.

Mai întâi au fost gratiile acelea care au contribuit la această reușită. Gratii după care pensionarii grădinilor zoologice rămăneau prizonierii omului pină la capătul zilelor, uneori nebănuit de repede, dat fiind spațiul îngust la dispoziție și puținele cunoștințe despre nevoile acestor pensionari. Numai tirziu s-a înțeles adevărul după care, orice animal, pentru a supraviețui în asemenea condiții, are nevoie de un minimum de factori obligatorii care trebuiesc asigurați spre binele său și spre satisfacția vizitatorului. Dar oricum ar fi fost, oricâtă grijă ar fi avut animalele prizoniere din partea oamenilor, ele rămân tot niște captivi nostalgici după mediul și condițiile de viață ancestrale. Așa scria, cu milenii în urmă, poetul latin Valeriu Martialis, lăsindu-ne gustul amar al tuturor acestor captivități:

« Nimic nu e mai trist . . .

Decit coastele zimbrului roase

De gratiile cuștii în care-i închis » . . .

De aceea, în ultimele decenii, oamenii s-au străduit ca prin mijloace tehnice adecvate, să dea, atât animalului cit și vizitatorilor, impresia de libertate. S-au născut grădinile zoologice moderne — cum sint cele de la Vincennes (Franța) sau Hellabrunn, din München (RFG), unde largi și adânci șanțuri cu apă, betonate, separă animalele de vizitatori; unde, stinci artificiale și vizuini artificiale dau animalelor iluzia unui mediu de viață natural, pe o suprafață suficientă spre a nu stinjeni prețioșii locatari.

Fără îndoială că într-o astfel de grădină zoologică, fiecare poate lua cunoștință cu animalele caracteristice țării lui, dar și cu acelea ce caracterizează alte țări sau continente, cu un minim de efort. Este o adevărată școală și un adevărat prilej de educație pentru publicul vîrșnic sau tînăr. Educație care sădește implicit și dragostea pentru ființele naturii, care înlătură implicit « scriba » sau « desgustul » pentru unele animale ca răpitoarele, tiritoarele, broaștele și altele. De asemenea, din inscripțiile așezate la locul potrivit, se pot învăța biologia și zoologia, se pot înlătura mituri și legende dezmințite astăzi de știință. Toate aceste lucruri se realizează cu grijă, cu multe cunoștințe, cu mare cheltuială și risipă de energie. Dar scopul scuză mijloacele și justifică cheltuielile: învățăm, cunoaștem fără a fi nevoiți să batem neștiutori și stingaci calea codrilor și a cimpurilor, fără a fi în situația de a mai distruge făpturile naturii ci, cu dragoste și înțelegere, aflindu-ne la porțile înțelegerii și cunoașterii lor apropiate.

Desigur că multe asemenea așezăminte devin prin ele însele o pacoste, sacrifică prea mult din patrimoniul vieții sau a naturii globului. Astfel deci, sint de preferat puține grădini zoologice, dar științifice, etice și bine îndrumate spre a corespunde scopului lor.

Și, ca un gînd în plus, ele ne vor îndemna la a renunța la gratiile coliviilor în care se chinuiesc păsărelele, al căror rost este să ne cînte toată viața și toată moartea, cum scria poetul Marin Sorescu, pe gratis, în libertate. Ascultăm natura acolo la ea acasă, după ce am folosit, de nevoie grădinile, ca să o înțelegem !

ALEXANDRU FILIPAȘCU

Oameni care se plimbă prin cer

Duminică dimineață, la Pincota, lângă Arad. În fiecare duminică senină, când zările se deschid pînă departe, însoțind albia Mureșului, zeci de oameni de toate vîrstele, cu profesii și preocupări dintre cele mai diferite își dau întâlnire pe «aeroport», să se împărtășească dintr-o fărîmă de vrajă. Vin din Timișoara, din Oradea sau Baia Mare și toți vor să aibă aparatul lor, locul lor de lansare. Aici, fusese cîndva o vie părăsită, pe care Kiss Árpád împreună cu băieții din echipă au curățat-o de bălării, amenajînd-o și însemnînd-o pe grade de la unu la patru, după înălțimi. Instructorul vine primul și pleacă ultimul, după ce își strînge cu grijă pinza și barele de metal și le fixează pe un portbagaj special deasupra mașinii.

— Școala aceasta e o mare bucurie: vine cine vrea, toți sîntem prieteni, fac mai întîi un zbor — două de încercare și pe urmă îi las pe ei; mai intervin doar din cînd în cînd — aici nu merge cu indisciplina. În Arad am format peste 50 de piloți de **delta-plan**, printre care și un copil de 12 ani. Acum sîntem egali: unde zbor eu, zboară și ei, pînă și mezinul nostru are voie să se lanseze de la 80 de metri. Ca să ajungă cineva la o asemenea înălțime îi trebuie zeci de ore de antrenament. Am zburat și de pe dealul cetății Șoimoș, iar acum cîteva săptămîni, de pe înălțimile Șiriei. Vă dați seama că acolo nu se poate greși, fiecare start trebuie calculat cu maximum de pre-

cizie. Cum faci trei pași, gata, dedesupt este prapastia, n-ai altă soluție decît să te ridici deasupra ei.

Omul acesta vroise să zboare de la 16 ani. Văzuse planoarele plutind sub cupola albastră a Someșenilor și nu-și găsisese astîmpărul pînă nu obținuse încuviințarea părintească, dată în scris și sub semnătură, în care el, Kiss Árpád, elev încă minor, putea să urmeze cursurile școlii de planorism din Cluj. Aici, visul a prins pentru prima dată aripi, aripi adevărate, care l-au purtat sus, la mii de metri deasupra pămîntului, numai prin puterea miraculoasă a aerului. Mirajul înălțimilor, îl atrăsese apoi către parașutism, astfel că în 1951, înainte de a-și fi făcut armata, încerca pentru prima dată voluptatea salturilor de la mare altitudine, la Popești-Leordeni, lângă București. Se întîlniseră în trupul vînjos, athletic, al tînărului clujean două pasiuni care s-au succedat și interferat ani de-a rîndul și, din care avea să se nască puțin mai tîrziu, o a treia. Devine între timp instructor la turnul de parașutism al orașului de pe Someș, iar în 1962 obține prima confirmare oficială a cunoștințelor sale în tehnica zborului fără motor: insigna «C» -ul de argint, sumum-ul unor performanțe, de distanță, de altitudine și de durată de zbor.

Biografia îndrăgostitului de aparate « puțin mai grele decît aerul și fără dispozitiv propriu de propulsie » se îmbogățește mereu cu evenimente

imprevizibile: se specializează în electronică, aceasta îi va fi de-acum încolo profesia, se căsătorește — și nu în orașul unde își petrecuse prima parte a vieții, ci la Arad. Pe atunci, însă, Aradul nu avea o școală de zbor fără motor. Nu avea nici planoare și nici turn pentru lansările cu parașuta. Alternativa îl punea inevitabil în fața unei renunțări. Care? Nostalgia plutirilor line peste păduri și peste câmpii întinse era prea puternică și n-ar fi putut să scape de ea pentru nimic în lume. Atunci i-a venit ideea să încerce să zboare cu o aripă liberă delta. Gîndul îi încolțise pe neașteptate în 1973, cînd descoperise într-o revistă franceză o fotografie înfățișînd un lcar modern, cu perciuși și pantaloni strîmți, în carouri, lansîndu-se de pe terasa palatului Chaillot cu o aripă unică din bare de duralumin și pînză de tergal, planînd apoi peste Sena și peste Tour Eiffel. I-ar fi plăcut să se înalțe și el deasupra meandrelor line ale Mureșului cu o aripă pe care ar fi vrut să și-o construiască singur. S-a pus imediat pe treabă, a întocmit schițe, calcule, scheme, de pe urma cărora trebuia să iasă ceva asemănător cu aripa lcarului din fotografie.

Călătoriile prin văzduh cu miniplanorul năstrușnic, asemeni unui zmeu din anii copilăriei preocupă astăzi mii și mii de tineri din întreaga lume. Au luat ființă asociații și aerocluburi delta cu activități demne de laudă, se tipăresc reviste și publicații de specialitate; în 1975, la Kessen, în Austria, se anunța organizarea primului concurs de delta-plan, la care fuseseră invitați piloți din numeroase țări de pe glob. S-au construit și se construiesc sute de asemenea aparate, potrivit unor tehnici mai mult sau mai puțin asemănătoare; unele au reușit să se ridice deasupra pămîntului, altele n-au depășit niciodată granița visurilor. Aparatul, sau mai bine spus, aparatele lui Kiss Árpád au zburat de la primele încercări. Din ce în ce mai bine, din ce în ce mai sigur, pînă au ajuns să întrecă performanțele unor constructori renumiți.

La prima vedere, tehnica de pilotaj pare destul de simplă. «Nu e mai greu să înveți decît să mergi cu bicicleta.» Avînd o suprafață, aparatul își crează și un centru de greutate; din acel punct, calculat cu mare precizie, coboară o frînghie de care este prins pilotul. El atîrnă ca un pendul, așezat într-un balanșoar, ținîndu-și mîinile pe o bară orizontală, conducîndu-și în această poziție mașina de zbor, prin schimbarea centrului de greutate. Se știe că omul poate mișca un corp mai ușor decît greutatea sa oricît și în orice direcție, fără să-și schimbe poziția. Pe baza acestui principiu este pilotată și aripa delta: ea urcă sau coboară, virează la stînga sau la dreapta, în raport cu pendulările centrului său de greutate, avînd aceeași maleabilitate ca a oricărui aparat de zbor.

— Presupunînd că este la fel de simplu ca mersul pe bicicletă, cu ce începe, totuși, o lecție de delta-planorism?

— Cu puțin curaj și cu multă cumpătare. Învățarea se face de la înălțimi foarte mici, de 2—3 metri, cu maximum de prudență, pînă cînd viitorul pilot își însușește foarte bine tehnica startului. De obicei, se pleacă de pe picioare, prin alergare, pînă cînd aripa primește o portanță care, datorită vitezei, începe să susțină greutatea pilotului. O dată aflat în aer, omul devine stăpînul mașinii sale, supusă însă, ca oricare alta, aceluiași legi ale fizicii, aerodinamicii sau gravitației; ea poate să profite de ascendenți termici ori, dimpotrivă, datorită unei manevre greșite, să revină la sol într-un mod nedorit.

— Ați avut vreun accident?

— O singură dată; mi-am fracturat niște oase de la călcâie. Plecasem cu un remorcaj de mașină și cel ce era la volan nu se pricepea la tractare; m-a lăsat în aer înainte ca eu să pot să iau viteză și, pînă să apuc să redresez aparatul, ajunseseam pe pămînt în chip neașteptat și cam brutal.

— Se poate pleca, deci, și altfel decît pe picioare?

— Tras de o mașină sau de o șalupă, cu ajutorul unui cablu de 50—100 de metri, ori coborînd în viteză pe schiuri. Cel mai sigur este să pleci de pe o pantă lină, pe propriile-ți picioare. Aparatul decolează cu 18—20 km/h și atinge în aer o viteză de 35—60 km. Aterizarea se face tot pe picioare, ca la o coborîre cu parașuta, cînd viteza este, practic, aproape nulă.

— Țineți vreun jurnal de brod, unde să înregistrați, de pildă, orele petrecute în aer?

— N-am ținut un jurnal propriu-zis, cred că nici n-ar fi fost nevoie, pentru că din 1973, altceva nu fac în timpul liber, decît construiesc și zbor. Deocamdată, bilanțul ar fi șase tipuri de aparate și peste 1200 de lansări.

— Ce înseamnă, de fapt, șase tipuri de aparate?

— Înseamnă o evoluție, concretizată, a ideii ce m-a urmărit neîncetat: să realizez un aparat cu performanțe superioare, și în același timp, mai sigur în timpul zborului.

— Cum ar putea fi măsurată diferența dintre prima aripă delta și cea cu care zburați astăzi?

— Acum, este ușor de făcut comparația. Primul aparat construit după un proiect propriu cîntărea 17 kg, avea o suprafață de 17,5 m.p. și o finețe de mai puțin de 1 la 4. După cîteva încercări, mi-am dat seama că, pe cît de simple par la prima vedere, pe atîta sint de complicate problemele tehnice legate de buna lui funcționare. Dacă nu este pus la

punct pînă și amănuntul cel mai neînsemnat, delta nu zboară. Am construit în mai puțin de o jumătate de an al doilea, apoi al treilea, și, în sfîrșit, al patrulea aparat cu care am reușit să mă ridic la 40 m. Între timp, am stabilit legături cu o serie de delta-cluburi din mai multe țări, am obținut reviste care se ocupă numai de această latură a aviației, am intrat deci în posesia unui material documentar foarte bogat ce îmi dădea posibilitatea să mă verific și să am în același timp elemente de comparație cu ceea ce se realizează astăzi în acest domeniu pe plan mondial. Un amator din California mi-a trimis schema unui aparat înregistrat la NASA și recunoscut în întreaga lume: SIEGERS 3. Cîntărea 20 kg., avea o suprafață de 22 m.p., o finețe de 1 la 4,5 și o viteză de înfundare de 2m/sec. Înfundarea înseamnă viteza de coborîre calculată în secunde. Pornind de la caracteristicile lui Siegers 3, am izbutit, după multe încercări, să realizez un aparat cu aceeași greutate și aceeași suprafață — un cadru metalic alcătuit din patru bare de duraluminu, îmbrăcat cu o pînză dintr-un material plastic și rigidizat cu cîteva nervuri de oțel — dar cu performanțe net superioare: finețea a ajuns la raportul 1 la 7, iar înfundarea s-a redus la 1,4 m/se. El poate zbura și la vînt zero sau chiar la vînt potrivnic, din spate, cu o viteză în general redusă, pe care pilotul o poate regla. Am fost sigur că tinerii din țara noastră vor îmbrățișa cu căldură acest sport nou, deosebit de frumos, care le dezvoltă curajul, voința, capacitățile de gîndire și m-am străduit să contribuî, atîta cît am putut, la răspîndirea lui.

— Și-acum?

— Am început să construiesc simultan două aparate, unul de performanță mijlocie, AK 3, celălalt, AK4, conceput pentru performanțe competiționale, pe care îl socotesc printre cele mai moderne din lume: va avea o anvergură de 11 m., o finețe de 1 la 10, o înfundare sub 0,8 m/sec — date tehnice foarte apropiate de caracteristicile planoarelor de elită. Îl pun la punct cu gîndul că la o viitoare confruntare internațională piloții români de delta-planuri vor avea prilejul să confirme și în acest domeniu atît de nou o tradiție înscrisă la loc de frunte în istoria aviației mondiale.

Era într-o duminică din miezul lui Florar, cu iarbă crudă și înaltă, peste care se revărsau toate miresele primăverii. Soarele trecuse peste creștetul de piatră al cetății de pe dealul Șiriei și cobora încet către cîmpie. La Pîncota, în apropierea Aradului, pasărea roșie continua să plutească lin pe deasupra noastră. Poate că de-acolo de unde se afla, tînărul ce-i ținea aripile întinse vedea lneul sau reușea să distingă în blînda lumină a asfințitului primele redute ale Zărândului. Cînd a coborît pe pămînt, l-am auzit spunînd doar atît: « astăzi, m-am plimbat prin cer ».

Candorile oamenilor, candorile naturii

Cojoancele vîlcene

SE NASC ÎN BĂRBĂTEȘTI

— La 73 de ani se cheamă că nu ești prea bătrîn; dacă mai scazi 36 din ei, înseamnă că te prezinți la jumătate, ca un bărbat în toată puterea.

Nu pricepeam nimic din aritmetica lui Constantin Bănacul, mi se părea chiar că trebuie să fie vorba de ceva amuzant prin care autorul încerca să re trăiască anii cam trecuți ai maturității.

— Mai bine să vă explic: în 1905, cînd m-am născut, tata era un cojocar vestit. Nu numai în Bărbătești, de vreme ce un an mai tîrziu lua medalia de argint la marea expoziție jubiliară de la București. Spun asta ca să se știe de la început că am avut de la cine învăța broderia cu acul pe bucata de piele. Pînă în 1934 am apucat vreo zece ani buni de cojocărie. De ce pînă în 1934? Pentru că împrejurările au hotărît ca de la această dată pînă în 1970, să nu mai practic meseria cu care m-a binecuvîntat tata. A fost o mare suferință pentru mine. E drept, cînd și cînd mai croiam cite-un cojoc simplu, dar din cele brodate, cu flori, nu mi-a mai trecut niciunul prin mînă. Cînd am fost chemat să lucrez din nou cojocărie artistică, parcă mă născusem a doua oară; aveam dragoste pentru meseria mea și simțeam plăcere să o fac și iată acum, la bătrînețe, parcă o port în mine cu și mai multă bucurie.»

Îl înțelesesem, în sfîrșit, pe bătrîn. Descopeream în bizarul joc cu cifre bucuria reîntoarcerii la meseria de „căpătii”; eliminase anii pe care-i pierduse stînd departe de ea și acum, fericit că poate să arate din nou ceea ce știau să facă atît de bine în tinerețe, reînnodase firul vieții de-acolo de unde își lăsase acul și arniciurile colorate. Un ochi avisat descoperă cu ușurință în cîmpurile florale de pe pieptarele lui Bănacul simbioza vîrstelor sale exprimată cu egală intensitate de exuberanța cromatică și de echilibrul motivelor ornamentale. Aici a ajuns și firul discuției noastre:

— Tot ce vedeți la mine sînt motive rămase din bătrîni. Pieptarului acesta înfundat i se spune salbă, pentru că în locul podoabei

pe care o poartă fetele la gît, eu am aplicat o salbă de steluțe și de floricele. Aici, roșul reprezintă merele, verzele crăcuțele merelor. Mai am un alt model de pieptar cu pomul vieții. Uite: merișoare, salbă de jur împrejur, în mijloc brădușul cu modelele care dau ideea asta. La femei vine un brăduș pe un piept și alt brăduș pe celălalt piept; și la bărbați se pune unul, dar cu o floare mare lîngă el. V-am spus: compozițiile sînt tradiționale și, chiar dacă am mai introdus și alte modele de pieptare, adică și ceva nou, m-am străduit să nu le de-

teriorez, să le păstrez așa cum au fost. Le place și străinilor cum lucrez eu, acum, la cooperativă au venit comenzi din Belgia și din Olanda.

Constantin Bănacul este preocupat și el ca mulți alți meșteri de seama lui, de soarta schimbului de miine: poate că gîndul acesta îl frămîntă astăzi cel mai mult.

« Rămăsesem singurul din sat din cîți lucraseră cojocăria brodată; mă gîndeam că și de la tata o învățaseră mulți, dar toți s-au prăpădit prin războaie, și-n primul și-n al doilea. Eram îngrijorat că am

să mor și eu și n-or să mai rămână urmași în comună. S-a făcut însă școală populară de artă și, după doi ani, au absolvit-o treisprezece elevi. Majoritatea sînt buni, dar ar fi necesar să mă ocup în continuare de ei. La curs au învățat multe, dar nu atîta cît să deprindă la perfecție tot ce trebuie să știe un cojocar bun. În doi ani nu se poate, timpul e prea scurt pentru a face o artă cu ei. I-am invitat să vină acasă la mine, pentru a le aprofunda în continuare cunoștințele căpătate la școală. Unii au început să vină, așa că am mare încredere că la Bărbătești cojocăria va sta din nou la loc de cinste. Alături de alte meserii, pentru că în comuna noastră s-au păstrat multe tradiții. Femeile știu să țeară covoare, să coasă frumos pe ii și pe cămăși, bărbații cioplesc lemnul cu finețe și, dacă vine cineva în sat, nu o să mă viziteze numai pe mine, ci o să meargă și pe la alți creatori».

Se revarsă atîta noblețe, atîta omenie din gîndurile ce se renăscuseră spre sfîrșitul vieții pentru a trăi satisfacțiile muncii sale pline de har, încît îmi făcea o nemărginită plăcere să-l aud vorbind. Își dezvăluise, la capătul acestei convorbiri, crezul său artistic, întorcîndu-și din nou gîndurile la copii.

— Goana după profituri umbrește arta. Nu m-am gîndit niciodată să fac un lucru ca să cîștig cît mai mult, mi-ar fi ciudă de așa ceva. Toată dragostea mea este ca tot ce-mi trece prin mină să iasă cît mai frumos. La «Cîntarea României» am luat un premiu doi pe țară. Cred că dacă m-aș fi apucat din timp, aș fi putut să fac un lucru și mai bun. Nu pentru premii, ci ca să-mi dovedesc arta, să aduc un aport cît mai substanțial la promovarea artei adevărate. Acum, am alt gînd, ca la viitoarea ediție, pe lîngă că am să fiu prezent am să-i duc și pe elevii mei, pentru că dacă eu am să umplu peretele cu diplome și ei nu vor lua niciuna, înseamnă că n-am lucrat bine, că am urmărit un scop egoist, că m-am aflat în treabă numai de ochii lumii. Vreau să demonstrez contrariul. Eu și-așa sînt bătrîn, m-am bucurat de destule atenții, să facă ei mai departe, fiindcă ei sînt viitorul țării. Am spus asta și într-o poezie:

*Cînd n-oi putea să mai lucrez,
M-apasă iarna vieții-n spate,
Dar voi, cei tineri,, iscușiți,
Să faceți țara mai frumoasă
Și ori și care colțisor
Să-l luminați cu mina voastră.*

cu inima deschisă

Muereasca este numele satului înșirat pe firul râulelui ce-și varsă puțina apă în Olt. La Gura Vîrîi, aproape de Călimănești, Alexandru Dulcă trăiește la Muereasca de Sus, mai către izvoarele modestului eponim, acolo unde pădurea își trimite o geană verde pînă la marginea satului. Freamătul răscolitor al Oltului răzbate împede pînă aici, cu cîntecele sale de bucurie și de dor, astfel că Dulcă a trăit viață lungă și senină sub semnul benedict al rîului rege.

*Frunzulă-a bobului
Sus pe malul Olului,
Bate vîntul codrului,
Sus în virful plupului,
Plouă, frunzela sale
Dacă s-ar apa cu ele,
Jos, mai jos de Măgurele
La mîndrișoarele mele
Căre m-am iubit eu ele,
De cînd erau mînușele...*

Stăm sub umbră răcoroasă din ramură roditoare de prim și-l ascultăm povestindu-și viața, povestind-o frumos și cu har din grai și, mai cu osebire, din fluier, cu vîrșuri și coborîșuri, cu impliniri și remîinări, dar totdeauna dreaptă, cinstită, deschisă către o nemărginită dragoste de oameni.

Umblam cu fluierul și prindeam de la tîm, de la altul, mai înlăuntrul de la unchiul Vasile Gaită, dar cel mai mult de la nenea Gheorghe Jeciu, el m-a fost ca un părinte. Pînă cînd unte, am ajuns să măsculețesc și eu pe altii. Am unul leat cu mine pe care l-am învățat să cînte, acum îl am în formare. Gheorghe Jeciu are acum 98 de ani și își duce mai departe zilele în azilul de bătrîni de la Sărăcinești, pe valea Cheri, către Olănești. Cînd a plecat și-a luat fluierul cu el, să-și țină de urît.

Mi-a plăcut de mic să învăț cîntece, și-am cîntat într-una, fără să mă opresc nici o clipă. Și cînd m-a fost bine, și cînd am dat de greu. Am stat prizonier în Uniunea Sovietică și acolo le făceam, la toți cîți erau de față, cîntece oltenesti. Mai era unul, Gall Avram din București, așa cînta române; amîndoi eram foarte bine văzuți, primeam pînă și porție dublă. În lagăr, am fost

dat mai întîi la spălătorie; după ce m-am refăcut, m-au avansat la grupa a treia, dar n-am stat mult, că ne-au mutat într-un alt lagăr în munții Urali. Acolo, n-am mai vrut să stau la spălătorie; mi se urise, așa că am cerut să intru în fabrică, într-o brigadă de noapte; se construiau tot felul de piese pentru automobile. Îmi făcusem eu un fluier dintr-o țevă de alumînă, îl mai am și acum; cînd mă duceam la lucru, pînă să-mi vină rîndul în schimb, dădeam adunarea cu un cîntec. Se strîngeau ruși, români, italieni, nemți, din toate națiile, încingeam cîte o horă lîngă fabrică și juca fiecare după cum îi venea. Au regretat după mine toți, de două ori am fost propus să plec și nu mă lăsau. «Harăzo ciolovec», îmi spuneau întruna. Am mai stat așa încă vreun an și ceva. Într-o zi, mă pomenesc cu o sentinela ca «me, după mine: «Dulcă, Dulcă, Dulcă». Eu eram la un aparat unde băgam loam de fier de lesea geanta de vine cauciucul pe ea. Apăsăm cu piciorul pe-o clapă și-odată mi-o încovriga. «Dulcă, Dulcă». «Ce dorești?». Vorbeam cu ei rusește, mă-nvîtasem. «Mi se pare că tu pleci acasă». De doi ani am fost scris să plec și tot aiei mă alfu. Acum să nu mă mai rog, că nu mai rămîn».

După război, lucrurile apucaseră pe un făgaș nou și Dulcă se întorsese în Muereasca pornit cu gîndul să puia amărul, să se țină printre primii pe drumul acesta. Cel mai mult am fost agricultor, dar am lucrat și în pădure, la fasonat metri. M-am ridicat apoi expeditor la rampă, după aceea am sortat lemnul, să nu se prăpădească și, mai tîrziu am devenit ajutor de maistru. Plecaseră maistrul la școală și-a trebuit să-i țin locul. Multe misiuni am mai îndeplinit eu în cadrul pădurii! Am condus și-un funicular. Mecanicul era în concediu și eu dădeam singur drumul la motor. Acasă am și o diplomă de merit în ramura forestieră».

Acum e pensionar, dar n-are astîmpăr cît e ziua de mare. Își face de lucru pe la stat, să mai dea cîte o mîna de ajutor; încalecă pe bicicletă și umblă prin sără mobilizeze oamenii la fel de fel

de acțiune, transmite înștiințările primăriei, este casier la căminul cultural. Cînd l-am cunoscut, era ofițer de serviciu la consiliul popular, se oferise singur să țină locul cuiva. «Eu, să știți, că dacă nu eram demn să fac o acțiune, nu mi se dădeau atîtea sarcini. Cînd le-am primit, apoi nu m-am lăsat pînă nu le-am dus la îndeplinire». Erau în vorbele acestea simbul unui mod de a gîndi, de a acționa, era rațiunea pentru care înțelegea să-și trăiască viața pînă la capăt țăranul născut în umbra pădurii carpatine, acolo unde Oltul pășeste, într-o splendidă metaforă, «pe treapta marii istorii».

— Dar cu activitatea culturală, cum merg treburile în Muereasca?, întreb mai pe ocolite.

— Merg bine, dar nu pot să spun că nu s-ar putea mai mult. Am antrenat și mai tineri decît mine, și mai bătrîni, ca să facem și noi o față bună comunei noastre. Formația de dansuri, eu am instruit-o prima dată, pînă acum vreo 15 ani. Întrucît nu era un alt instrumentist să schimb horele după tact, i-am predat lui frate-meu Dumitru misiunea de șef peste dansatori. El e mai tînăr cu un an decît mine. Hei, ce mai jucam, săreau scînteii din tălpi, nu alta! Făcusem odată pereche cu nenea Pătru Gușe, dădeam spectacol mare la Călimănești. Nenea Pătru era mai bătrîn și mai solid la trup, eu, micuț, așa cum mă vedeți. Am ieșit amîndoi în față și am jucat. Mă-a strîns cineva mina cînd am terminat, nu știu cine a fost, poate de la București, se vede treaba că i-a plăcut.

Cum spusei, lăsaî dansurile și-am trecut la fluier. Am început să-i mobilizez pe fluierașii care știam eu că vor face față. La concursuri am fost mereu pe locul doi sau trei, deși am fi vrut mult să-l cîștigăm și pe primul; nu-i nimic, vine și ziua aia! Știți cum e, că ai cinci degete la o mină și nu seamănă între ele; oricît am căutat să-i inițiez, să le spun: fraților, n-o luați nici înainte, nu rămîneți nici în urmă, fiți atenți la mine! Aflați ce vă spun, că nu-i ușor să fi instructor.

— Cum era cînd făceai echipă cu fratele Dumitru?

— Știți cum? De exemplu, începeam cu sirba. După ce făceam figurile care trebuiau, frate-meu zicea:

Foaie verde fir mărar,
Schimbă hora lăutar.

Deci, eu din sirbă treceam imediat în ciuleandă, ori în briuleț, după program. Cînd mă striga, eram foarte atent, schimbam pe pas, să nu împiedic hora, să n-o fac să stea pe loc și pe urmă să pornească. De aia a trebuit să nu mai joc, ca să schimb horele, să iasă bine. La mine era toată măiestria, nu se admitea nici-o greșeală.

I-auzi una, i-auzi două, i-auzi trei, Hai cu sirba la băți.

Asta e!

— Am auzit că vă pregătiți serios pentru premiul întîi la faza județeană.

— Asta cam așa e. Acum am luat-o din vreme. Uite, plecînd pe teren, m-am întîlnit cu ai mei din formație și le-am spus așa: măi, fraților, pe 25 aprilie avem mare spectacol; trebuie să facem repetiții ca pentru concurs. Al doilea: e sarcină trasată ca fiecare să avem vesturile cu gulere închise și cu trei rînduri de nasturi. Le-am dat toate indicațiile.

— Și dansurile?

— Dansurile? Uite, dacă vreți, pot să vi le dau și pe versuri (Pentru Alexandru Dulcă, versurile sînt dulci unduiri ale fluierului, verbul lor n-are silabe, se naște numai din sunete). Pe toate cinci le-a jucat formația la festival. Asta de la urmă, briulețul, are o mulțime de figuri. Cu el încheiem totdeauna: vin perechi, perechi, apoi, ultima dată ies în față doi bărbați și joacă așa cum jucam eu pe vremuri cu nenea Pătru Gușe.

Vroiam să-l mai întreb pe Alexandru Dulcă de unde mai are atîta energie să se dăruiască pasiunilor sale, de parcă acum și-ar fi început viața. Se aștepta, probabil, să-i pun o astfel de întrebare, că se grăbise dintr-o dată să tragă concluziile discuției noastre: «Mi-a fost drag să trăiesc, asta-i tot ce s-ar putea spune despre mine. Sînt solicitat și-acuma, vin oamenii de mă roagă: Cîntă-ne așa cum făceai odată pe plai, doina asta... Plecam cu fluierul și începeam să cînt. Îmi plăcea, fiindcă am, cum să spun, o inimă deschisă. Eu nu mă plictisesc niciodată; n-am timp!»

Și pentru că eu nu-l mai întrebam nimic, scosesse fluierul din buzunarul de la piept al hainei și se porni pe cîntat. A ținut-o așa, pînă cînd cursa de Rîmniceu Vilcea oprișe pentru cîteva minute în fața primăriei.

Piscul căiuților

Printre pături de verde puțin indoite de marginile lacurilor, drumul ocolește parcă înapins, prelungind nostalgia lacustră a Deltei Dunării sau a luncilor mari din sudul țării, la numai cîteva kilometri de București.

La un capăt de sat întrezărești firul unui alt drum care te conduce la Piscu. Aici, olarii au statut de cetățeni de onoare fiindcă printre minutorii de pămînt sînt unii care cîntă cu focul cuptorului și au în degete dezmiardarea copiilor care îndrăgesc animalele.

Din pragul porții poți privi un zid de flori albe, țesute parcă, pe casa bătrînească a familiei Brezoierilor. Cînd te apropii te întîmpină priveliștea cuptorului implantat în inima curții între două case. Dacă-l privești cu atenție ochii ți se agață de lanțul îngropat în grumazul de lut. Dacă-l nesocotești cît de puțin îl poți lua drept cuptor de piine.

Sub pomii grei de floarea primăverii, am asistat la dezvelirea oblăduitorului de pămînt ars, am primit botezul primăverii celui care meșteșugeste fluierie.

Marin C. Nicolae și-a căpătat numele de Brezoieru ca și bunicul său, întocmai ca pe o diplomă pe care numai autorii de tanagre și căiuți de culoarea lutului îl merită. Se pare că brezaia, «capra» împodobită și minuită de om, sugestia celor mai bune urări de Anul nou, a devenit însemnul aceleiași familii.

De opt ani acest Brezoier și-a dedicat întreaga sa pasiune fluierătoarelor cu chip de animale. După aprinderea cuptorului începe epopeea căiuților, berbecilor, urșilor, sirenelor, cerbilor care odată născute de mina-omului și vîlvă-

NICOLAE DOCSĂNESCU

taia focului, devin obiectul de admirație al multor vizitatori străini de sat și de țară.

În lunca Ialomiței lutul este tocmai bun pentru meșterii olari, dar Marin C. Nicolae l-a făcut să cinte transformându-l în fluier și ocarine.

Născut în 1919, Marin C. Nicolae este un satean de vază din Piscul Ciolpanilor Ilfov. El a pus umărul printre primii, la întemeierea noi, dovedind că merită respectul consătenilor săi care l-au ales deputat. Faima locului de baștină, Brezoierul a știut să o poarte la tot felul de expoziții republicane de artă populară, iar la Muzeul Satului din București a prezentat pe viu mulțimii de curioși procesul de creație al vestitelor fluierite.

Personalitatea sa artistică s-a răsfrint și asupra membrilor familiei dintre care sora sa Păuna Ioniță de care-l despart 3 ani a devenit cu timpul nu numai un consilier important, ci chiar colaborator apropiat în creație. Pentru acești doi artiști populari, copilăria a rămas la fel de aproape unindu-i în memoria poveștilor cu animale istorisite de bunici.

Alături de olarii din Pisc, Marin C. Nicolae și-a trimis în solie căiuții în multe țări din lume. S-a tot fluierat din berbecuții lui în Franța, Germania, Olanda și S.U.A.

Acum, în țară îi poți admira jucăriile cîntătoare la muzeele etnografice din București, Stoenesti-Ilfov, Golești, Horezu.

Dacă modestia lui Marin C. Nicolae poate fi ilustrată cu cuvintele « Eu fac fluierite », noi putem asigura cu tărie și credință: « El face artă ! »

Candorile oamenilor,
candorile naturii

**singuri,
în palma
apelor...**

P

rin septembrie, pe întinsul Mării Negre, alerga cu pinzele-n vînt, în ciuda furtunilor care au pîntuit cu înverșunare la vremea echinocțiului de toamnă, o ambarcațiune neobișnuită pentru veașul nostru. Cînd apărea la orizont, navele își schimbau cursul, se apropiau, marinarii o cercetau, o fotografiau, o filmau. Era o plută care se încumeta să înfrunte valurile Mării Negre. Pe o pînză mare, azurie, chipul lui Decebal și deasupra înscris numele plutei — «Dacia 2050». Cine a pornit într-o asemenea călătorie temerară? Poate vă mai aduceți aminte că în urmă cu aproape trei ani, un grup de tineri realiza, în premieră europeană, o expediție pe cursul românesc al Dunării — cale de 1072 km. Ajuns la Sulina, echipajul vrăjit de mare, a «împins» pluta și în largul Pontului Euxin. Pe o furtună de gradul 5 ambarcațiunea bistrițeană a navigat perfect. De atunci, cîțiva dintre membrii acestui echipaj n-au mai avut odihnă: visau marea. Au reconstruit pluta, în așa fel încît să reziste oricăror încercări. Acum eram șase. Fiecare din noi a depus eforturi greu de descris pentru proiectarea, construirea, armarea și echiparea plutei.

Cînd totul a fost gata, am pornit din Sulina, în ziua de 27 august. N-aveam de unde să știm că intrașem într-un sezon cu totul nefavorabil navigației cu vele. Din această cauză, n-am putut să ne respectăm itinerarul fixat inițial, care prevedea acostări la Varna — Istanbul — Ialta și Odesa, pentru a ne reîntoarce la Sulina. Ieșind în mare cu vînt din față, «Dacia 2050» a făcut manevre îndelungate să se desprindă de bara de la Sulina și să înainteze spre sud. După prima furtună, un vînt prielnic, de scurtă durată, a făcut posibilă navigația spre sud. O întîlnire cu nava românească «Craiova» ne-a prilejuit două ore de bucurie și citeva daruri care s-au dovedit extrem de prețioase în greul periplu peste ape ce-a urmat — un felinar special de vînt, apă minerală, cabluri de oțel, parime, un barometru. De fapt, și înainte de plecare, mulți au contribuit la înzestrarea ambarcațiunii cu cele necesare: Ministerul Apărării Naționale a împrumutat aparatură de navigație.

saci de dormit, foi de cort; Departamentul Industriei Alimentare a oferit alimente, «NAVROM» — colaci și centuri de salvare; la întreprinderea de Construcții din Tg. Secuiesc s-au cusut costume albastre pentru toți membrii echipajului, iar secția AFDJ și întreprinderea piscicolă din Sulina au dat un neprecupețit ajutor la construcția plutei. Aflați pe mare, discutăm adeseori cu căldură și recunoștință despre toți cei ce au sprijinit cu fapta sau cu sfatul această expediție curajoasă. După datele oficiale, călătoria noastră era a douăzecea din lume efectuată cu pluta: în Europa este a doua, iar pe Marea Neagră — prima. În 1957, cinci polonezi au izbutit pentru prima oară o traversare a Mării Baltice cu pluta «Nord», parcurgând 250 de mile și stabilind astfel recordul european la acest gen de navigație. A fost ambiția echipajului român să doboare acest record ce se menținea de peste 21 de ani. Doream de asemenea să verificăm dacă este posibilă navigația cu pluta pe apele Pontului Euxin pe lângă coastă. Ne-am dat seama că lucrul acesta este cu puțință, dar numai în sezonul vînturilor regulate, adică în mai-iunie. Nouă ne-a rămas să înfruntăm marea la vremea cînd ea este mai nestătornică, atunci cînd vînturile se schimbă de la un ceas la altul și cînd furtunile bîntuie cu furie. În cea de a patra zi, o astfel de vijelie ne-a smuls pluta de salvare. Valuri uriașe se rostogoleau peste derivoarele plutei, izbînd cu o forță de neînchipuit. Sistemul de prindere a derivoarelor a fost distrus, acestea amenințînd, sub șocurile provocate de valuri, să desfacă pluta în bucăți. S-a hotărît aruncarea lor în mare, pentru evitarea unui dezastru. Pluta a fost lipsită astfel de puțința de a fi bine guvernată în înaintarea ei sub vînt, așa că de-acum navigam în derivă. Aveam să aflăm mai tîrziu că furtuna aceasta fusese de gradul 8. Vîntul ne-a împins, ore în șir, spre Sulina. Am aruncat ancorele ca să nu eșuăm printre talienele pescarilor. Spre prînz vîntul se schimbă brusc, spre NE și, disperați, scoatem ancorele și întindem pînzele. Cel puțin am evitat eșuarea. Începe să plouă. De-abia reușim să ne pregătăm ceva de mîncare — sîntem uzi, valuri uriașe se sparg de bord, scaldînd adeseori puntea, infiltrîndu-se pînă în cabină. Vîntul începe să bată acum spre sud. Pluta zboară im-

pensă de furtună — avem impresia că sare din val în val. A urmat o noapte infernală. Stația de radio-emisie-recepție nu funcționase încă de la plecare, și — speram să o înlocuim cînd am fi ajuns la Mangalia. Singura orientare se făcea după farurile și geamandurile luminoase de pe coastă. De două ori era să ne izbim de țăr_m. O dată ne-am salvat aruncînd ancora de furtună; într-o jumătate de oră era toată ruptă de viteză cu care pluta alerga, doar cu două pînze — randa și focul — ridicate. După ce vîntul ne-a aruncat a doua oară la țăr_m, a trebuit să ridicăm vela mare, ca să «prindem» rafalele cît de cît prielnice. De patru ori parimele s-au încurcat în scripetii din virful catargului și de fiecare dată un om a trebuit să urce pe o firavă scară de frînghie, pe catargul care avea sus un balans de 3—4 metri într-o parte și alta. Cu pînza mare, prinzînd vînt de SE — ni s-a părut nouă — alergam spre sud. O zi și-o noapte am navigat în mare viteză. Eram surprinși că nu mai dăm de malul vestic, dar profitam de furtună și alergam drept înainte. Toate încercările navigatorului de a stabili poziția noastră pe mare au rămas înfructuoase; de fapt niciodată el n-a putut determina punctul geografic al plutei, așa că n-am avut de ales — am navigat doar după soare, stele și busolă, ca acum sute de ani în urmă. Stația de radio rămînea mută. Într-a șaptea zi de goană pe mare, am sîrbătorit ziua de naștere a lui Ladislau Aradits. Navigam pe bijbiite în direcția NV. La un moment dat, sub ochii noștri se formează o tornadă. Coada unui nor de pe la 2000 m înălțime se lasă pe mare, atinge apa care începe să clocotească și să urce într-o trombă uriașă spre țăr_m. Totul se petrecea sub ochii noștri, la vreo 5—6 mile. Ladislau și Victor au filmat acest vîrtej al morții în timp ce noi am strîns — în timp record — toate pînzele. O asemenea trombă dacă izbește o navă, o aruncă imediat la fund. Am renunțat să ne punem centurile de salvare cînd ne-am dat seama că uriașul vîrtej clocotitor vine drept spre noi; dacă ne lovea nu exista nici o scăpare — în perimetrul său apa este centrifugată cu peste 300—km pe oră. Dar minune! La o milă și ceva în fața noastră, tornada s-a oprit, iar pluta, încremenită mai întîi pe o mare dintr-o dată liniștită, a pornit apoi în mare viteză spre sud. În aceea zi am avut de două

ori noroc: să vedem tornada, fenomen foarte rar în Marea Neagră și, mai ales, să scăpăm teferi din drumul ei ucigaș.

Vîntul s-a schimbat din nou — busola arată că mergem spre SV. Apoi pînzele deveneau dintr-o dată «moarte», vîntul bătea iarăși în direcție inversă. Așa a pribegit pluta zile la rînd, în derivă, la discreția vînturilor mereu schimbătoare. Echipajul muncea din greu la manevrarea pînzelor, la repararea stricăciunilor provocate de furtuni; cartul se făcea în doi, cite patru ore. Găteam pe un reșou de aragaz, și dormeam în cabină, în saci. Adeseori cădeam într-o stare de apatie cauzată de oboseală și de situația incertă în care navigam, fără să cunoaștem poziția pe mare a plutei. Neîntors la vreme, pînă și cronometrul marin de la bord s-a oprit. Blestemam vîntul cînd nu bătea și ne rugam de el să nu se schimbe atunci cînd pornea să sufle; cînd marea era ca o oglindă, pluta stătea nemișcată, noi făceam baie, fotografiam, filmam sau meșteream cite ceva. Într-una din aceste zile a dispărut Vasile — rățoiul. Era mascota noastră. Îl imbarcasem la Sulina, în ultima clipă înainte de plecare. Două zile l-am ținut legat lângă cabină. Apoi, eliberat, se zbenguia pe plută, în voie. Într-o zi a sărit în mare și a început să înoate, bucurîndu-se de întîlnirea cu fiece val. După ce s-a îndepărtat mai bine de o milă, a revenit la plută; nu se putea urca pe la babord sau tribord unde puntea era înaltă. Atunci, Vasile ne-a demonstrat că era un rățoi isteț — s-a dus la pupa unde buștenii erau în apă și, profitînd de un val a sărit vioi pe ei. Așa făcea mereu cînd avea chef să se scalde; prindea mereu pluta din urmă, înotînd cu mare viteză, chiar cînd vîntul ne împingea cu tărie. Într-o zi Vasile nu s-a mai întors. A căzut, probabil, pradă vreunui rechin.

După 11 zile de luptă cu marea am aflat cam pe unde sîntem. O navă sovietică ne-a comunicat poziția geografică. Credeam că sîntem pe țăr_mul vestic al mării dar ne aflam la 40 de mile... de Crimeea. Mare a fost dezamăgirea noastră! Avusesem convingerea că înaintasem, de bine de rău, spre sud, dar furtuna ne-a tîrît din dreptul Gurii Porțitei, peste toată lungimea mării, pînă la țăr_mul ei estic.

Am hotărît să acostăm la Odessa. Încă o zi și o noapte de furtună.

goană nebună peste ape, și iată că după 16 zile, zărim în sfârșit țărmul. În fața noastră se întindeau luminile Odessei. Trei zile ne-am chinuit să acostăm. Cum ne apropiam, vântul ne împingea în larg. În cele din urmă, într-o seară ploioasă, am aruncat ancora în rada marelui port. De bucurie, am destupat două sticle de Jidvei la cină și am ascultat singura bandă cu muzică. La Odessa am stat 7 zile — ne-am odihnit, am reparat pluta, (bompresul zdrobit, focul rupt, transmisia cîrmei grav avariata, vela mare sfîșiată), am vizitat orașul. La plută era, zilnic, un adevărat pelerinaj — zeci de oameni veneau să ne cunoască, să-și exprime admirația pentru expediție. Am asistat, la Teatrul de Operă și Balet la un excelent spectacol cu «Lacul lebedelor», am fost oaspeții navelor «Ametist», «Solnțedar», ai submarinului de cercetare științifică «Bentos», ba chiar și ai unui șofer din port care ne-a invitat la o cină. Televiziunea și ziarele sovietice au prezentat admirativ performanța plutei «Dacia 2050» care depășise recordul european de navigație deținut de polonezi, fapt atestat în jurnalul nostru de bord de căpitania portului sovietic după o confirmare a navelor ce ne-au întîlnit pe traseu.

Cînd am plecat din Odessa, ploua din nou. În urmă cu șapte zile cînd sosisem aici, cineva ne adresase un salut evaziv: «Salvé Kon Tiki!» Nu știa ce-i cu noi, văzuse doar, intrînd în port, o plută cam ca a lui Thor Hayerdhal. Dar acum, la plecare, pe cheiuri, prietenii noștri scandau «Vivat Dacia!». Iar noi, cu emoție, le răspundeam «Vivat Odessa!»! «Vivat Bentos!»! «Vivat Ametist!»! Hotărîsem să plecăm mai departe; am fi realizat pentru prima oară în lume, după traversarea mării, un traseu de navigație cu pluta în circuit — cu sosire tot în portul de plecare, Sulina. Am pornit pe un vînt bun, NS, tot pe lîngă coastă ținînd «lînga noi» farurile de semnalizare. N-aveam decît 95 de mile pînă la Sulina — o navigație de 48—60 de ore, dacă ținea vîntul din pupa. Dar Eol, supărat pe noi, probabil, ca și-altădată pe Ulise ne-a împiedicat să ajungem acasă. În dreptul gurilor Nistrului o furtună violentă ne-a aruncat la peste 150 de mile în larg. Din nou eforturi mari, să nu fim tîrîți și mai mult spre est. Chiar cu ancora mare la fund pluta era purtată în derivă — pînă cînd ghiara de oțel s-a agățat de o epavă. N-am mai putut s-o scoatem cînd vîntul a început să bată favorabil, a trebuit să-i tăiem cablul și s-o abandonăm

adîncurilor lui Neptun. Cu mare chin, speculînd orice adiere, căutam să «prindem» Sulina. La un moment dat ne-am apropiat doar la 38 de mile de țănta mult rîvnită. Dar, un vînt puternic ne-a tîrît spre nord. Cu greu am putut ajunge din nou în rada portului Odessa, unde am acostat pentru a doua oară. Cum timpul era înaintat, ne prinsese octombrie pe mare, cu nopțile cețoase, friguroase din cale afară, am hotărît să întrerupem călătoria. Pluta a fost găzduită la Yachting Club-Odessa, făcîndu-se chiar propunerea ca în anul ce vine — dar în sezon favorabil velor, adică în mai-iunie — să ne continuăm expediția pe traseul inițial, la care să participe și un membru al acestui mare club de navigatori, cu o existență de peste o sută de ani. Tot echipamentul de pe plută a fost împachetat și trimis cu trenul în țară, iar noi am sosit într-o dimineață de toamnă însorită la casele noastre, așteptați cu nerăbdare de cei dragi, de colegi, de cunoscuți sau de necunoscuți. Au urmat zeci și sute de telegrame, telefoane, stringeri de mină, toate cu urări de bun sosît și felicitări pentru dîrzenia cu care am înfruntat marea.

ION PREDA

Fișier informativ al plutei «DACIA 2050»

MEMBRII ECHIPAJULUI: **Victor Molocea** (38 de ani) și **Gerő Szekeres** (35 de ani) — ingineri la Institutul de construcții și proiectări din Iași; **Emil Braharu** (33 de ani) — lăcătuș mecanic la Întreprinderea de materiale de construcții Iași; **Emeric Suhaneck** (36 de ani) — tehnician la Combinatul minier Petroșani; **Ladislau Aradits** (37 de ani) — reporter la Televiziunea română-București; **Ion Preda** (45 de ani) — redactor la revista «România pitorească» — București.

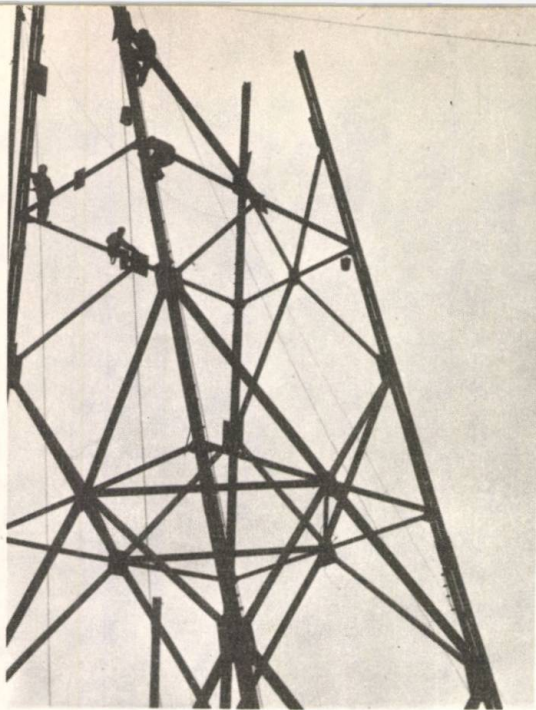
DATE TEHNICE ALE AMBARCAȚIUNII: Plută construită din 10 bușteni de brad cu diametrul 35—50 cm. Lungime — 15,25 m, lățime — 4,10 m. Buștenii sînt «legați» între ei cu cabluri de oțel prin găuri transversale, la capete și mijloc; înălțimea plutei — 0,70 m; pescaj — 1,44 m. Un catarg (din metal, 12 m înălțime) și trei vele (un foc, o randă și o pînză trapezoidală cu o suprafață totală de 56,5 m.p.) au asigurat propulsarea cu vînt a plutei. Cîrma, de construcție clasică, amplasată la pupa, cu o suprafață de 1,2 m.p. a fost prevăzută cu transmisie șurub-melcat, raport 1/25. Sub bușteni au fost amplasate patru flotoare metalice, cilindrice, care au mărit forța de sustentație a ambarcațiunii cu 4 tone. Cabina, amplasată între catarg și postul de timonă de la pupa, din masă plastică armată cu fibră de sticlă, învelită cu rogojină, o excelentă izolare termică. Bompres cu scară de frînghie, spargeval metalic la prova, două ancore (25 kg și 40 kg), cablu din oțel pentru remorcă, un vinci pentru ancore, un alt vinci pentru ridicat și coborît vela mare.

ECHIPAMENT, INSTRUMENTE DE NAVIGAȚIE: Saci de dormit pentru zonă alpină, foi de cort individuale, pelerine de ploaie, costume de schi matlasate, pulovăre. Se dormea în cabină. Hrana se prepara pe un reșou de aragaz, buteliile fiind amplasate sub punte. Alimentele împachetate în saci de polietilenă închiși ermetic. Apa

depozitată în 50 marmite a 12 litri fiecare, stivuite sub punte.

Sextant, cronometru marin, barometru, anemometru, cronometru de buzunar, stație de radio-emisie-recepție (care n-a funcționat nici o clipă), busolă marină, busolă de aviație, busolă obișnuită, sirenă de mîină, felinare de vînt, colaci de salvare, centuri de salvare, patru visle mari, scule de tot felul, un acumulator auto (12 v, 150 amperi), un aparat de scafandru autonom, rachete de semnalizare, aparate de fotografiat și filmat, etc.

„PIRAMIDELE” DIN BUCEGI

Cu ani în urmă, când urcam fără să-mi pese de cînd elanurile vîrstei îşi găseau mîngîierea în prive-
liştile fără egal ale Bucegilor, instalat confortabil în
telecabina care leagă în numai zece minute, nu în
patru ore, cît îţi trebuie să baţi acelaşi drum cu
pasul, Buşteni de cabana Babele. Peste păduri s-au
aşternut culorile toamnei; pete compacte, în cele
mai fantastice nuanţe de ruginiu, răsar din verdele
necuprins al brazilor, apoi, după numai cîteva clipe,
nu se mai văd decît jnepeni şi stîncă golaşă. Pe
clinul ascuţit din faţă, cinci capre negre stau întinse

la soare, urmărind netemătoare năluca roşie care
le trece pe dinainte. Am pentru prima oară imagi-
nea aeriană, cu totul nouă, a unor locuri îndelung
umblate.

Privesc în jos, în hăurile de sub mine şi mi se
taie respiraţia. Nu mă gîndisem niciodată la cei ce
înălţaseră pilonii, uriaşi ca nişte stîlpi de înaltă ten-
siune, peste abrupturile ameţitoare, la cei ce
întinseseră cablurile de oţel pe margini de prăpas-
tie, pentru ca telecabina să poată să înfrunte drept,
piepţiş, greul urcuş al muntelui. Nu mă gîndisem
fiindcă nu-mi dădusem niciodată seama pînă atunci
cît de grea, cît de cutezătoare, cît de responsabilă
este o astfel de muncă. Echipa care o realizase era
încă la Babele. Toţi cei 27, în frunte cu şeful de
brigadă Florică Ştirbei. Nu plecase nimeni, pentru
că brigada Ştirbei începuse o nouă lucrare, care de
fapt o continua pe cea terminată de curînd: al doi-
lea tronson de telecabină, care va coborî de la Ba-
bele pînă în faţa hotelului aproape gata de la Peş-
tera Ialomicioarei. Trei piloni, trei coloşi alcătuiţi
din profile metalice trasează drumul viitoarei tele-
cabine. Primul, cel din vale, stabileşte un record
de înălţime: 56 m; al treilea, cel de lîngă cabana
Babele, are numai 24 m, în timp ce al doilea, din
mijloc, va măsura 40 m şi va avea o greutate de 69t.
Aici sînt concentrate acum principalele forţe ale
şantierului, pentru că acum, în miez de octombrie,
trebuie cîştigată bătălia aspră cu vremea. Şase oameni
sînt sus, la aproape 40 m de-asupra capetelor noas-
tre şi n-au sub tălpi decît profilul lat de numai cîţiva
centimetri al barei pe care au montat-o ieri, cu
puţin înainte de căderea întunerului. Doi cîte doi
prind capetele drugului de metal ridicat de cablu-
rile unui trolu şi încep să-l fixeze cu mare grijă
în şuruburi. La un moment dat nu i-am mai zărit
pentru că din senin s-a lăsat un nor din care s-a
pornit o lapoviţă deasă de vreun sfert de ceas. Erău,
aşa cum pe bună dreptate le spunea şeful de bri-
gadă, «cascadorii şantierului».

— Nu s-ar putea să se întîmple ceva?, întreb
uitîndu-mă în sus cu strîngere de inimă.

— Sînt cei mai buni, fac de ani de zile treaba asta,
au devenit cărătători-artişti, pentru că e şi aici o
artă. Trec uneori turişti pe lîngă noi, se opresc şi
întrebă: «cu ce elicoptere aţi ridicat namilele
astea?» «Cu oamenii mei», le răspund. Îi cheamă
Vasile Vişan, Petre Tamaş, Ştefan Stănilă, Vasile
Mitroi, Mircea Caragea... Pe aştia pe care-i ştiu
că-s buni de urcat pe stîlpi îi întreb în fiecare dimi-
neată cum se simt, dacă-s obosiţi, dacă îi doare ceva;
seara, îi urmăresc în dormitor, dacă s-au culcat, la
9 e stingerea, ca la armată. De cînd lucrăm îm-
preună n-am avut nici un accident.

— Dar vreo situaţie-limită?

— Au fost mai multe. Una s-a petrecut pe tron-
sonul Buşteni-Babele, la derularea cablurilor pe
nişte pereţi de stîncă înalţi de 3—400 m. A trebuit
să facem cu mare greutate nişte balustrade; era în
noiembrie trecut, ne-a apucat viscolul şi, din cauza
ceţii opt oameni au rămas suspendaţi în balustrade.
Am plecat cu Salvamontul din Sinaia şi cu încă patru
din echipă, viscolul era foarte puternic, îmi era
teamă să nu îngheţe şi, de la 7 seara, abia la 4 dimi-
neată am reuşit să-i scoatem afară fără nici o zgirie-
tură. Uneori aş vrea să fiu o pasăre, să mă duc să
iau oamenii jos în caz de primejdie. Am avut situa-
ţii cînd, la descărcări electrice mi s-a topit o ancoră
groasă cît un odgon de vapor; noroc că am avut
asigurată la bază legătura cu pămîntul, altfel sus,

puteau să moară odată electrocuțați cinci oameni.

Florică Știrbei este un bărbat în putere. Are 37 de ani, dintre care 18 i-a petrecut numai pe șantier, pe munți sau prin locuri izolate. Când și când, își rupe câte o duminică pentru a da o fugă pînă la Brașov să-și vadă soția și copilul. Încolo, e numai pe șantier, în mijlocul echipei. Oamenii îl ascultă, îl respectă, îi arată încredere iar el se poartă ca un părinte cu niște copii mai mari.

Specialitatea Trustului de construcții-montaj miniere, specialitatea brigăzii Știrbei sînt flotațiile, uzinele de preparare a minereurilor de fier, instalațiile pentru transportarea prețioaselor bogății ale adîncurilor peste dealuri, peste munți. O specializare într-un domeniu cu vaste probleme, cu infinite soluții, în care trecerea de la funicularele pentru minereuri, la instalațiile pe cablu pentru transportul persoanelor poartă girul unei înalte conștiințe profesionale. Oamenii cărora le trec prin mîină zeci de tone de metal și sute de metri cubi de beton trebuie să realizeze în final o lucrare capabilă să funcționeze cu precizie de ceasornic. Totul depinde de aliniamentul pilonilor, nu se admite nici cea mai mică deviere, nici o abatere de la cotele tehnice. Un cunoscător al acestor rînduiri îl îndeamnă pe maestru să spună ceva și despre precizie; Florică Știrbei își dregă atunci glasul puțin jenat că i se cere să rostească iar niște vorbe de laudă: «Pe toată lungimea traseului, de la stația motrică pînă la cea superioară, axul longitudinal trebuie să se găsească într-un aliniament perfect. Pilonii pe care se montează sabotii stau în mod obligatoriu pe zero, nu se îngăduie nici o toleranță de o jumătate de milimetru. Dacă

sabotul se depărtează, în momentul cînd cabina trece peste pilon, cablul poate să sară de pe sabot și să producă, inevitabil, o avarie.»

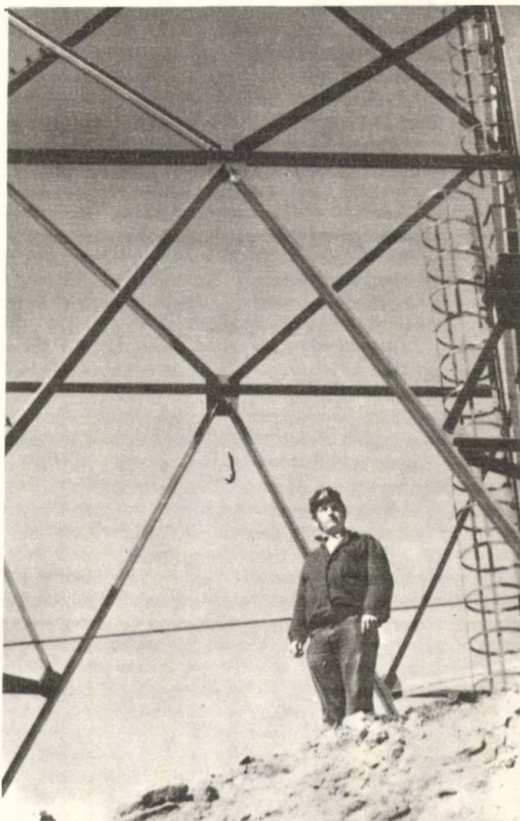
— De cînd conduci o formație de montori?

— Șef de echipă sînt din 1968. Lucram la o instalație pentru prepararea asbestului, mai bine zis, o mutam de la Orșova, de pe locul hidrocentralei de la Porțile de Fier, pe valea Cernei, la Toplet. Cînd totul era aproape gata, a venit directorul tehnic de la trust, de la București și mi-a spus: «tovarășe Știrbei, va trebui să mergi cu cîțiva oameni la Crăciuneasa, în județul Cluj, să montezi două utilaje de la cota zero. Am plecat acolo cu un TV — intrasem bine în toamnă — și cînd am ajuns și-am văzut sute de tone de fier, utilaje, confecții metalice, m-am cam îngrozit. Mi-a fost greu la început, trebuia să-i învăț pe oameni cum să traseze o confecție metalică, să taie cu aparatul oxiacetilenic, să sudeze. Eram tînăr, aveam discuții acasă că îmi neglijez familia pentru șantier, dar mă pasiona munca răbdătoare cu oamenii. E drept că n-au rămas toți de la început, unii, cînd dădeau de greu, se speriau și plecau, dar cei ce s-au hotărît să rămînă s-au dovedit pînă la urmă numai băieți unu și unu; îmi place să stau tot timpul în mijlocul lor, să le rezolv necazurile, să-i încurajez. Nu există zi cînd iau chenzina să nu-i întreb: cîți bani ai cheltuit, cîți ai trimis acasă, așa cum nu există să-l văd pe vreunul băut. Cum spuneam, am avut greutăți mari la început, se iveau probleme care pîrîteau oameni cu mare experiență, aveam de montat utilaje cu parteneri străini și trebuia să fim la înălțime. Cînd au început să fie mai siguri pe ei veneau de mă întrebau: «nu vă supărați, cum să fac aici?» M-a bucurat foarte mult voința lor de-a învăța, dorința de-a face treabă. Așa se

explica de ce oamenii pe care i-am format cu ani în urmă m-au urmat pe șantiere, ajungînd cu ei pînă aici, pe creștetul Bucegilor, gata să înălțăm aceste uriașe piramide de oțel.

— De la Crăciuneasa, pe unde ați mai fost?

— Am plecat la Brad, unde am terminat o instalație pentru sortarea cărbunelui, de acolo la Aghireș, în județul Cluj. Erau termene scurte de predarea obiectivelor ni se spunea «brigada de șoc» a trustului. «Din dispoziția conducerii, brigada Știrbei pleacă la Cluj-Napoca», suna ordinul. Acolo am lucrat la o flotație pentru prepararea caolinei, după care am fost trimis în județul Sălaj, unde ne așteptau trei linii de preparare a calcarului. În toamnă eram în județul Tulcea, gata să începem montarea unor concasoare gigant pentru sfărîmarea pietrei. Ne prinsese o iarnă foarte grea, aveam de mers 8 km pe jos pînă la dormitoare, și ca să nu ne ia vîntul, trebuia să ne ținem încheștiți unul de altul. Odată cu primăvara, am terminat și noi. Pe urmă am făcut instalația de la salina Slănic și tot în '90, tot pentru Centrala sării, o dană în portul Constanța. Viața noastră de șantier ne-a purtat apoi prin Harghita, Prahova, Covasna. În Covasna am pus în funcțiune o instalație pentru brichetarea cărbunilor; după ce au ieșit primele brichete de pe banda de răcire, am pornit către Filipeștii de Pădure... În toamna lui 1973 am primit dispoziție să ne apucăm imediat de montarea pilonului numărul 6 la telecabina Bușteni-Babele. Treabă dificilă, nu aveam încredere în mine, nu prea aveam cu cine să mă consult, nu ne mai găseam pe un drum de acces, tehnicienii noștri se

urneau mai greu pînă la 2000 m, mai întrebam la telefon, oamenii se temeau că o să dăm greș. « Nu vă speriați, băieți », i-am încurajat și am început lucrările. Aici, mai mult de 4—5 luni pe an nu se poate munci. Cînd a dat stratul de zăpadă de o jumătate de metru, nu ne mai așteptăm la zile frumoase și atunci ne strîngem sculele și plecăm pe alte șantiere. Așa s-a întîmplat că după ce iarna ne-a obligat să întrerupem lucrul, ne-am mutat la Feldioara. Din această alternanță care a durat trei ani a rezultat darea în folosință a două importante obiective.

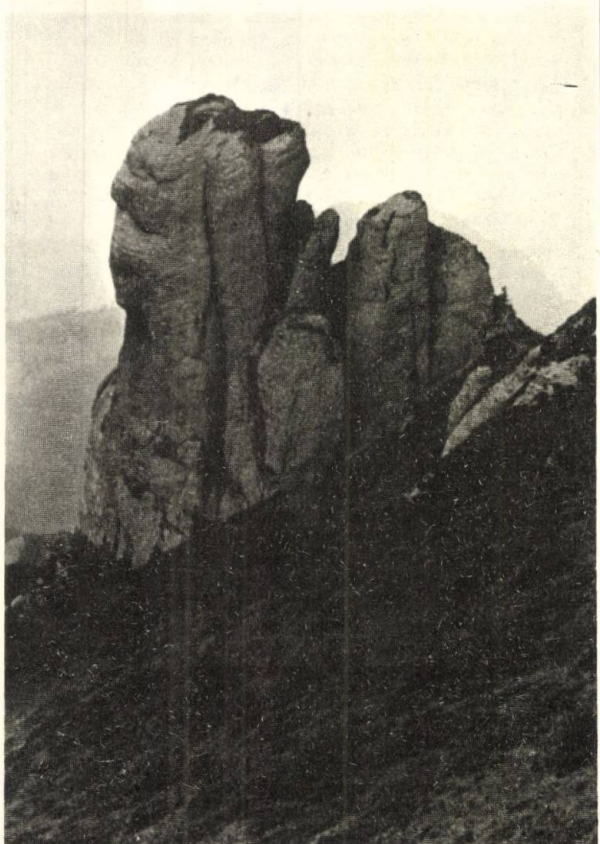
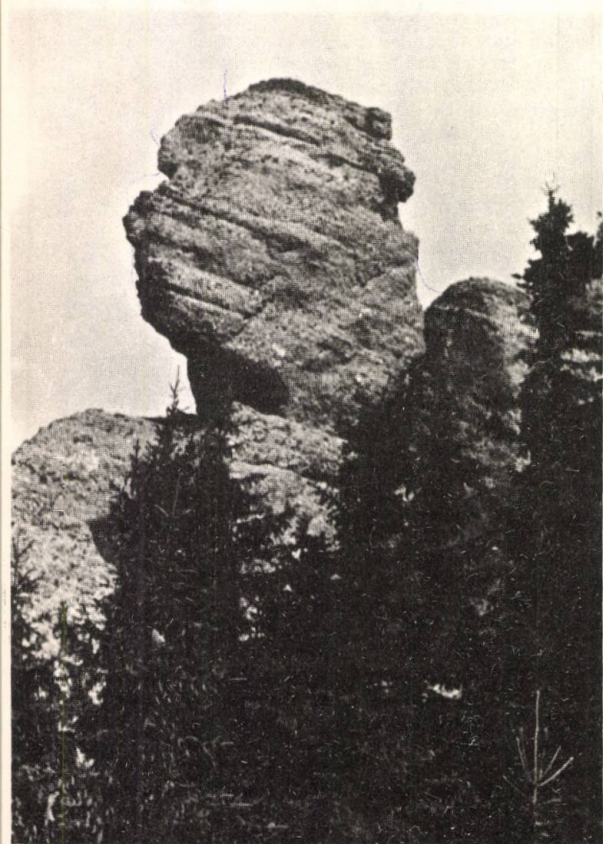
— Și-apoi?

— Apoi am făcut să meargă telegondola din Poiana Brașov, pe vechiul traseu al telescaunului. La scurt timp, montam la Cîmpulung Muscel clădirea unei centrale termice, după care ne aflam din nou la Filipeștii de Pădure. Cum s-a luat prima zăpadă am revenit aici, la tronsonul doi, Peștera-Babele. Dacă ne lasă vremea, nădăjduim să terminăm montarea pilonilor, pentru ca în primăvară

să atacăm cu toate forțele cele două stații, cea de jos, de la Peștera și cea superioară, de la Babele. La turnarea fundațiilor am organizat lucrul în două schimburi, mă întîlneam noaptea cu ursul pe traseu, tot ducîndu-mă de la un pilon la altul.

Iarna s-a instalat cu temei peste platoul Bucegilor. Oamenii din brigada lui Știrbei au coborît pe la casele lor, în concedii: în Aluniș, pe lîngă Slănic, în Drăgășani, în Bușteni, de pe unde se trage fiecare. A venit acasă și maestrul Florică. Nu înainte de a fi făcut un mic ocol prin Poiana Brașov. Cunoșteam motivul și-l transcriu așa cum mi-l notasem: « Am început lucrările la o telecabină de mare capacitate, care va avea stația de îmbarcare pe lîngă Capra Neagră și va urca pînă pe Kanzel. Va avea 60 de locuri, adică un autobuz și ceva pe sîrmă. De-aceea ne grăbim să întindem cablurile la tronsonul doi. Trebuie să venim aici, că ne-așteaptă muncă, nu glumă! »

NICOLAE DOCSĂNESCU

Enigmele Ciucașului

În masivul Ciucaș pot fi văzute mai multe monumente megalitice. Profesorul Călin Turcu din Vălenii de Munte ne prezintă două dintre enigmaticele figuri de piatră: « Sfinxul » din Bratocea și « Albă ca zăpada », ca o invitație la drumeție în această fascinantă lume a înălțimilor.

A fi vînător alpin

Il cunosc de multă vreme pe Aristide Stavros dar niciodată n-am bănuir cît de profundă este pasiunea sa. Meseria de toate zilele este aceea de economist la Consiliul popular județean Brașov. E un mare iubitor al muntelui — el a înființat la Brașov formațiile « Salvamont », el se îngrijește ca, iarna sau vara, cabanele să fie bine aprovizionate, potecile marcate, pîrțiile de schi să aibă semne de circulație. Adeseori mă întîlnesc cu bărbatul acesta de 60 de ani — viguros și ager ca un tînăr — în Bucegi, în Piatra Craiului sau în Făgăraș: ba ia parte la un raliu « Salvamont », ba umblă solitar cu rucsacul și schiurile pe creste, ba contribuie la salvarea unor oameni. Citisem și excelente povestiri de vînătoare scrise de el, înmănunchiate în cîteva volume, și ghicisem sufletul sensibil și iubitor de natură al lui Aristide Stavros, omul omniprezent în Carpați la poalele cărora s-a născut și trăiește.

L-am cunoscut cu adevărat doar cînd, acasă la el, într-o zi, în camera plină cu trofee de urși, cerbi, căpriori, mistreți și-a desțertat sufletul de frumusețile adunate decenii la rînd cît a umblat prin cele mai mirifice tărîmuri carpatine. A fost cea mai aleasă prelegere pe care am ascultat-o cîndva — de bărbăție, tărie, iubire de natura-mamă, de omenie.

— Pasiunea pentru vînătoare mi-a insuflat-o tata, era pietrar, mă lua în munți de mic; cînd m-a dus prima oară la vînătoare o lume de vrajă mi s-a dezvăluit deodată. Apoi am avut norocul să mă ia cu el în Făgăraș, Carol Lehman. Cît de important este ca tinerilor să li se dezvăluie minunățiile munților de cei cu experiență! Altfel toată viața vor urca

pe munte ca niște orbi sau ca să tragă un chef la vreo cabană.

— E greu să fii vînător alpin? Am văzut în presă că la ultimul concurs mondial de vînătoare, cel din Franța, ați cîștigat trei medalii de aur.

Gazda lasă capul în piept și după multe clipe de tăcere îmi spune cu gravitate:

— N-aș vrea să se creadă că sînt lipsit de modestie. Dar ca să fii vînător alpin, unul bun, trebuie să fii un om deosebit. Să ai o etică desăvîrșită, mai ales în fața animalului pe care vrei să-l răpui și căreia trebuie să-i acorzi toate șansele de apărare: dar trebuie să ai, mai ales, o pregătire multilaterală, cu totul excepțională — să ochești perfect să fii un foarte bun montaniard, alpinist, schior, să poți merge singur cuc vara sau iarna, prin volbura uraganelor, pe creste de munți, să stai zile și nopți singur la peste 2000 de metri altitudine, să dormi în cort, să-ți prepari singur mîncarea, să escaladezi pereți de stîncă sau să te lași în rapel pe sute de metri, să cobori în goana mare pe schiuri pante abrupte fără a stîrni avalanșe, să urmărești pe zeci de kilometri de văi și vîrfuri o capră neagră sau un cocoș de munte care simt omul de la sute de metri și care au o nemaipomenită experiență de viață în a se salva de sub glonteale tău, să știi să rabzi de foame, de sete, să nu obosești niciodată, să nu te înfurii cînd un vînat își « bate joc » de tine, dar să respecti toate regulile de sportivitate deplină ale vînătorului — iată pe scurt cam ce-i trebuie unui vînător alpin.

— Nu este prea mult pentru un singur om?

— Dacă una dintre aceste cerințe nu este dusă

pînă la desăvîrșire, nu ajungi un vînător alpin. Dacă nu știi să schiezi perfect poți pieri, dacă nu ești un bun alpinist, niciodată n-o să ajungi vînător, dacă nu ai o etică de fier, devii un braconier odios.

— Cum v-ați pregătit dumnevoastră?

— Am îndrăgit de mic acest sport deosebit așa că de tînr m-am pregătit pentru el, practicînd o mulțime de discipline, mergînd pînă la performanță — săritura cu prăjina, patinajul, schiul, atletismul, înotul, decatlonul, alpinismul.

— Cînd eram puștan citeam «Gazeta sporturilor» și-mi aduc aminte de un nume «Stavros» care modifica mereu recorduri la mai multe sporturi, credeam că erau mai mulți frați.

— Eram eu, unul singur.

— Cîte trofee aveți?

— Sute.

— Ce clasificări au obținut ele la marile competiții cinegetice?

— De mult, de peste două decenii, eu nu împușc decît «trofee capitale» — de care sînt sigur că întrec alte trofee existente mediate cu aur.

— Cum adică, sînteți lîngă un splendid exemplar de mistreț, cerb sau capră neagră, îl aveți în lunetă și nu sloboziți glonțul?

— Desigur, e ceva normal pentru mine. Un adevărat vînător nu împușcă o sută de capre doar, doar o fi printre ele una cu un trofeu prețios, ci urmărește o mie, «alege» trofeul și împușcă doar una. Aceasta este adevărata vînătoare, cea loială față de tine și de mediul ambiant.

Și Aristide Stavros mă duce la o panoplie de trofee de capre negre, de pe un perete. Fac cunoștință cu cele mai superbe coarne, trofeu de «Rupicapra rupicapra carpatica» cum e numită cea mai frumoasă

specie de capră neagră din lume ce se găsește doar în Carpați noștri. Este la ora actuală cel mai valoros trofeu din lume, bineînțeles, premiat cu aur.

Și-l ascult cu răsufierea tăiată pe acest om: zece ani a urmărit-o în Făgăraș, pînă s-o doboare. Se întîlnea mereu an de an cu ea; dar mereu capra cea de vis zbura peste țăncuri, dispărînd în cețuri cu coarnele ei de aur; ani la rînd a fotografiat-o. Căci am uitat să spun «arma» principală a lui Aristide Stavros este aparatul de fotografiat; cu carabina trage arareori, dar filme «trage» cu nemiluita. Ar putea face cîteva albume fotografice cuprinzînd frumuseți nevăzute ale Carpaților; căci a bătut la pas, de cîteva ori de la cap la cap toți munții noștri.

— Care-i cea mai mare satisfacție vînătorească?

— Dintre zecile și zecile de trofee mediate cu aur în nenumărate țări ale lumii, cel mai prețios rămîne cel al caprei după care am alergat un deceniu.

— Cea mai cumplită întîmplare de vînătoare?

— Cînd m-am pomenit dezarmat față-n față cu un urs turbat. După ce m-a izbit am rămas cu un picior și-o mînă rupte.

— Dar ca om al muntelui aveți și vreo durere?

— Nu mai cresc alți vînători alpini de valoare. Tinerii noștri cam fug de greu. E adevărat că a te pregăti pentru un asemenea sport înseamnă mult — nici cosmonauți nu fac atîta risipă de energie, și asta ani și decenii la rînd. Apoi o mare durere este că cei ce vin pe munte — și e din ce în ce mai mare numărul lor — și asta-i minunat — sînt, cei mai mulți, lipsiți de o educație turistică elementară: rănesc și murdăresc pădurile și munții, transformă cabanele în locuri de chef, tulburînd liniștea și sfințenia lor...

ION PEDA

HOTELURILE SOARELUI

Fără îndoială că nu la zeul soare al tracilor și tebanilor s-au gîndit specialiștii de la INCERC cînd trei mari hoteluri din stațiunea Saturn, de pe litoralul Mării Negre, au fost alese pentru o experiență care atestă că turismul românesc ține pasul cu tot ceea ce este modern; experiența s-a soldat cu o reușită extraordinară, ceea ce va trebui să ne determine a privi, și pe litoral, cu un deosebit respect soarele — nu doar bun pentru a ne bronză. Despre ce este vorba? Trei hoteluri de la Saturn, purtînd — ce coincidență! — nume utilizate în fizica modernă, ALFA, BETA și GAMA, au fost adoptate pentru captarea și folosirea energiei solare. A fost montată aici o stație-pilot proiectată și realizată în întregime

de specialiști români care va asigura pentru cele trei mari hoteluri întreaga cantitate de apă caldă pe timpul sezonului balnear. Sînt aceste hoteluri construcții gemene, fiecare avînd 398 locuri în 199 camere, bar, instalații sanitare moderne, parking, oferind o gamă largă de servicii turistice. Cum a fost pus soarele la treabă pentru ALFA, BETA și GAMA? La parkingurile fiecărui hotel acoperișurile au fost înlocuite cu panouri captatoare tip INCERC, care în tot timpul zilei acumulează energia solară. Cu ea se încălzește apa necesară celor trei hoteluri, ea fiind circulată prin centrala termică existentă. Suprafața de captare a căldurii solare este de 12000 m.p. ceea ce asigură încălzirea, în tot cursul zilei, a

cantității de 60 m.c. de apă termică necesară consumului la o temperatură medie de 50°C. În acest mod se livrează «hotelurilor solare» 70 la sută din apa caldă folosită în tot timpul sezonului turistic, care pînă acum se prepara prin consum de combustibili clasici cu cheltuielile respective. Acum, stația-pilot solară livrează apă caldă fără nici o cheltuială, fără a se folosi măcar vreun mecanic pentru supravegherea încălzitoarelor. Numai combustibilul economisit înseamnă 100.000 litri de motorină pe an. Aceasta doar pentru trei hoteluri, din sute de case ale ospetiei cît are litoralul. Oricine își poate imagina ce economie uriașă de combustibil se realizează în răstimp de un an.

I. P.

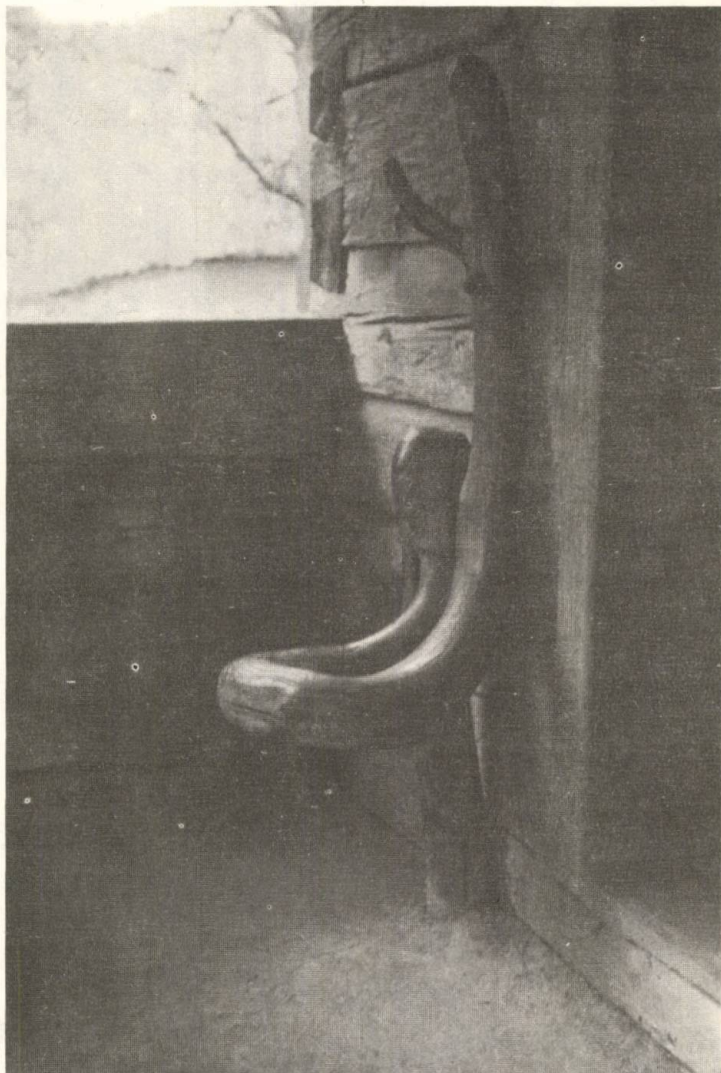
Candorile oamenilor,
candorile naturii

ȘARPELE DIN... TINDĂ

Există în Muzeul de istorie și arheologie din Constanța — și mulți vizitatori ai litoralului au avut prilejul să o vadă — o piesă care, la data descoperirii ei, în 1962, împreună cu un întreg grup de statuete și basoreliefuri din epoca romană (în total 24 de obiecte de artă) a trezit un interes cu totul aparte în rândul specialiștilor. E vorba de frumoasa statueta, de mici dimensiuni, din marmoră, denumită «Șarpele», reprezentând un animal fantastic, cu trup de șarpe, cu bot de mamifer, cu urechi și plete de om, creație artistică unică, oglindind mai puțin fantezia creatorului anonim, cât mai ales nivelul de civilizație și cultură la care ajunseseră, în secolele II-III e.n. strămoșii noștri daco-romani de pe meleagurile dobrogene.

Cert este că tema șarpelui, deși bizară, s-a perpetuat de-a lungul timpurilor în forme de expresie dintre cele mai diverse ale creației populare românești.

Se știe, de pildă, că o baladă a șarpelui figurează printre plămuirile epice populare inspirate de atit de bogatele specii de vietăți care alcătuiesc fauna țării noastre. De asemenea, între multiplele motive decorative zoomorfe, care împodobesc cu măiestrie o serie de obiecte de ceramică lucrate în unele vestite centre de olărit (din Vilcea sau din Argeș, de pildă), se întâlnește nu rare ori și desenul stilizat al contorsionatului trup de șarpe.

Cioplitorii în lemn — din zonele montane îndeosebi — au găsit și ei în înfățișarea mereu schimbătoare, a reptilei cu trup cilindric izvor de inspirație pentru decorarea în motive artistice diverse, a unor porți, stilpi, prispe și chiar a unor obiecte utilitare imediate.

Muzeul Satului și de artă populară din București oferă vizitatorilor săi surpriza unei abordări a temei, cu totul aparte. În adevăr, pe una din aleile parcului în care sînt expuse sute de gospodării țărănești din toate zonele țării, se află o bucătărie de vară a unei case din secolul al XVIII-lea, adusă aici din satul Voitineli — comuna

Călănești (județul Suceava), pe prispa căreia, un meșter anonim plin de imaginație a instalat un scaun din lemn a cărui formă reproduce fără puțință de îndoială, imaginea unui șarpe ce pare încolăcit chiar lîngă ușa de intrare.

Expresie originală a artei cioplitorilor în lemn, scaunul în formă de șarpe din Muzeul satului de la București, este o dovadă în plus a talentului cu care creatorii populari știu să îmbine, astăzi ca și în trecut, simțul artistic cu funcția utilitară, în realizarea celor mai variate obiecte.

Text: **C. DAN**
Foto: **AUREL GÎRBOVU**

drumetrie...
drumetrie...

Cum am cunoscut BUCEGI

Îți mai amintești, nea Emile? Plecasem de la cota 1400 spre Virful cu Dor, priviți din înălțimi de un cer ca lacrima, minunându-ne de candelabrele impunătoare ale brazilor încărcăți cu horbota zăpezii... Noi mai mult, eu și colegul meu Mircea, necunosători în ale muntelui, pentru că pe dumneata nea Emile, te știe fiecare piatră din cărare, iar munții nu o dată ți-au oferit, cu prietenie, adăpost. Nu ne-am gândit nici o clipă că după plecarea de la cabana Virful cu Dor, vom trece prin ce-am trecut. S-a topit de atunci în Bucegi zăpada de două ori, dar mie unuia întâmplarea mi-a rămas întipărită în minte de parcă ieri s-ar fi petrecut. Îți mai amintești, că, după vreo douăzeci de minute după ce am intrat pe Valea Dorului, cum s-a întunecat cerul deodată și cum a început să viscolească? Nu mi-am făcut nici un fel de grijă, decît doar mă întrebam dacă vom rezista cu rucsacurile grele, încărcate de aparate, pînă la «Șaua Lăptici», unde urmau să ne aștepte «băieții» dumitale veniți înaintea noastră de la Padina să ne ajute, așa cum de altfel te-ai înțeles cu ei prin stația de la «Virful cu Dor». Și viscolul a continuat să se întearască, iar vîntul din spate sufla, după aprecierea dumitale, de om cunosător în ale naturii, cam cu 140 de kilometri pe oră. Revăd și acum lupta noastră cu nămeții în

care la fiecare pas ne afundam pînă la gît și pentru a ieși la suprafață ne trăgeam unii pe alții, culcați pe burtă.

Și știi ce-mi trecea prin minte în clipele acelea? Că pierd ocazia unică a vieții mele de reporter al televiziunii, de a imortaliza pe peliculă lupta noastră cu viscolul. Nu aveam decît să scot din rucsac aparatul de filmat, să-l încarc. Și tot eu mi-am spus să mă potolesc, pentru că ceea ce se petrece cu noi nu era o simplă întâmplare, ci o luptă aprigă pentru supraviețuire. Mai ales cînd Mircea, în disperare, a început să strige că nu va mai trăi, am simțit cum mă trec fiorii. Dar am avut încredere în dumneata, nea Emile, și bine am făcut. Nici nu știu cînd a trecut timpul, abia a doua zi aveam să înțeleg că lupta noastră cu nămeții și forțele naturii a durat 11 ore. Unsprezece ore pentru viață. Numai cine nu a trecut prin asemenea momente nu le poate înțelege.

Cînd am văzut licărind luminile de la Padina, am răsuflat ușurați, nu-i așa?

Dar necazul nostru nu se sfîrșise. În pădure, din cauza viscolului, cărarea se pierduse sub zăpadă, și cît ești dumneata de cunosător al Bucegilor, te-am simțit la un moment dat, că șovăi. Știam că pînă la urmă o vei scoate la capăt, dar probabil te gîndeai că noi sîntem epuizați de efort, că nu vom

mai avea rezerve să ajungem la cabană. Și cînd probabil îți făceai asemenea gînduri, pentru că de mărturisit n-ai mărturisit nimic, ce frumos au răsunat glasurile băieților de la Salvamont care porniseră pentru a doua oară în căutarea noastră. Îți amintești cum ne-au dat ceai fierbinte, cum l-au luat pe Mircea cu «achia» și au zburat cu el spre cabană, cum am prins și noi puteri, văzîndu-i gata să ne ia pe sus la cel mai mic semn de slăbiciune?!... Dar ne-am ținut bine, nea Emile și din vorbă în vorbă nici n-am știut cînd am ajuns la Padina. Se oprise și viscolul, pe cer se aprinseseră făclii strălucitoare, zăpada sclipea la lumina lămpilor, totul era acum ca într-un basm. Numai cînd am văzut picioarele, înnegrite de mușcătura gerului, ale lui Mircea, ne-am revenit și am înțeles din ce am scăpat noi. Mai bine spus Noi pentru că dumneata nea Emile, cred că ești imun la asemenea întâmplări. Prea ai trecut prin multe, prea ai scăpat din toate cu bine. Ce mai, jos pălăria, muntele te respectă! El s-a arătat mai rău cu noi, unde ne-a simțit novici, porniți să-l înfruntăm într-o clipă cînd era miniat. Și știi ce m-a impresionat în această întâmplare? Felul cum medicii aflați la raliul Salvamont, l-au îngrijit pe Mircea. Și Giurculescu și Cornea și Mehedinți... Zău merită cîte o întâmplare de asta, ca să cunoști oamenii. Și pe urmă nu pot uita cursa cu «achia» peste Dichiu a echipei de Salvamont din Sinaia care ni l-au adus pe Mircea la mașină. Noi am venit pe picioarele noastre, dar el avea să mai tragă vreo două luni.

Cum poți mulțumi unor asemenea oameni, nea Emile? Spune dumneata, că ai fost de multe ori în situația de a primi mulțumiri și știi că totdeauna te-ai arătat stînjinit.

De la întâmplarea din Bucegi, te-am mai însoțit, pe multe drumuri de munte. Și mereu m-am lăsat «păcălit» de dumneata cînd a fost vorba de distanțe, și la fiecare întoarcere adăugam cîte ceva la bagajul meu de cunoștințe montane. Și-mi place să le învăț de la dumneata, acolo, sus unde sîntem numai noi, muntele, norii și liniștea.

Nea Emile, ești vinovat! Dumneată m-ai îmbolnăvit de munte. Dar să știi, vreau ca această «boală» să nu-mi treacă niciodată. În acest fel încerc să evit banalul «mulțumesc» care știu că nu-ți place.

I. RUȘ

Peretii de concurs ai BANATULUI

Banatul, ținutul cu cea mai mare suprafață de calcar din țară, are zone verticale grandioase, care îmbogățesc peisajul de-a lungul râurilor Cerna, Caraș și Nera sau a văilor cu pereți apropiați, ale căror chei se înscriu în rîndurile celor mai spectaculoase formațiuni carstice de suprafață din țara noastră: cheile Minișului, Țesnei, Prisacinei, Rudăriei, Șuşarei etc. Multe porțiuni din aceste construcții ale naturii sînt rămășițele unor peșteri corodate de apă de-a lungul mileniilor, ale căror acoperișuri s-au prăbușit. Din ele au rămas verticalele albe, iar pe alocuri mai dăinuie rămășițe din arcadele marilor bolți... Cucerirea acestor verticale din Munții Banatului este o poveste adevărată, avînd eroi — oamenii zilelor noastre, o poveste cu luptele pașnice ale unor sportivi dornici să adauge patrimoniului alpinistic al țării — noi trasee ale curajului și ale dîrzeniei omului.

Activitatea alpină este cunoscută pe aceste meleaguri încă din deceniile trei și patru din secolul nostru, cînd echipe autodotăte au practicat ture alpine în Bucegi, Retezat, Făgăraș, Țarcu și Godeanu, folosind și tehnici de escaladă.

Școlile de alpinism ale C.G.M., au pregătit în anii 1952—1953 un grup de alpiști bănățeni care au participat la cățărări pe traseele pitonate din Munții Piatra Craiului și Bucegi. Cu timpul, numărul iubitorilor de alpinism a crescut, dar s-a menținut acest paradox al deplasării în zone alpine consacrate. În perioada anilor 1955—1964 s-au format nuclee de sportivi la Timișoara, Reșița, Arad, al căror grad de pregătire a crescut mereu.

Primul traseu de alpinism este pitonat în Cheile Nerei în anul 1964 de echipa Emilian Cristea și L. Karácsony de la « Armata » Brașov — care atacă peretele estic al turnului Beg. Dificultatea mare a

munții suhard

În colțul de miază-noapte-răsărit al Transilvaniei se înalță pe o lungime de 30 km, în triunghiul Vatra Dornei-Cîrlibaba-Șanț, unul dintre cele mai bătrîne lanțuri ale Carpaților noștri: Munții Suhard. La nord sînt delimitați de Bistrița Aurie, la vest de valea superioară a Someșului Mare, la sud de pîriul Cucureasa Coșnei-Teșna și apa Dornei, iar la vest de orașul Vatra Dornei. Aceste limite îi conturează și din punct de vedere turistic, oferind însă posibilități nelimitate pentru practicarea drumeției în munții învecinați. Aceste hotare nu sînt limite fixe. Între munții Suhard și munții Rodnei și ai Birgăului sînt forme de legătură structurală; mai ales cu lanțul cristalin al Rodnei, de care sînt legați printr-o zonă mai joasă: Pasul Rotunda și forme de trecere care coboară treptat spre măgurile și colinele din munții Birgăului. În această parte, pe o porțiune neînsemnată, munții Suhard se confundă cu meterezele de piatră ale Birgăului. Masivul este intercalat între lanțul munților Rodnei spre vest, munții Birgăului cu numeroasele sale clăi vulcanice și vastele întinderi ale Călimanilor spre sud, Giumalăul spre răsărit și oștirea mîndră a obcinelor bucovinene spre miază-noapte. Munții Suhard fac parte din grupa nordică a Carpaților Orientali. Sînt munți de talie mijlocie, cu forme line, larg boltite. Spre valea Someșului Mare sînt mai puternici, mai estinși, iar spre est la confluența cu Bistrița Aurie, cu

apa Dornei descresc simțitor în volum și altitudine. Împreună cu munții Rodnei alcătuiesc o așezare simbolică, formînd zona de legătură dintre cele trei provincii nordice: Moldova, Maramureș și Transilvania.

Munții Suhard au în structura lor roci de toate vîrstele geologice ale pămîntului. Fundamentul masivului este alcătuit din șisturi cristaline. Peste acest soclu s-au suprapus roci sedimentare mezozoice și terțiare bine dezvoltate, mai ales în jumătatea de sud-vest a masivului. În partea de miază-zi, la linia de contact cu Călimanii, printre rocile sedimentare s-au intercalat roci eruptive. Cele mai noi depozite aparțin cuaternarului, reprezentate prin aluviuni dispuse de-a lungul văilor principale. Tot în cuaternar s-au format grohotișurile și depozitele de turbă din Țara Dornelor. Subsolul conține bogății însemnate și variate. În fundamentul cristalofilian se află felurite zăcăminte și izvoare de ape minerale. Pe Valea Dornei și Valea Teșnei se găsesc cele mai importante zăcăminte de turbă din țară. O mare parte din ținutul Dornelor și partea de miază-zi a munților Suhard se găsesc în mare aureolă morfetică a Carpaților Răsăriteni. Principala formă de relief a masivului este constituită dintr-o culme puternică, lungă de 30 km, care se arcuiește larg, de la vest la est, aproape în semicerc, din pasul Rotunda pînă în Vatra Dornei. Pe culmea principală

acestui traseu i-a conferit gradul 5 A, avînd 6 lungimi de coardă cu o surplombă extrem de spectaculoasă. Traseul trece pe lîngă o peșteră mică despre care legendele povestesc că ar fi ascuns cîndva comori.

În anul 1965, se afiliază la federația de specialitate secțiile de alpinism « Sănătatea » Arad condusă de F. Wild, A.S. « Plastica » Timișoara, condusă de T. Novac, C.S.M. Reșița condusă de G. Karban și « Metalul » Oțelul Roșu condusă de Gh. Petrea și se crează baza materială a acestor secții: dotarea cu echipament metalic și flexibil. Aceasta ne-a permis să organizăm în anul 1966 în cadrul U.C.F.S. Banat — trei competiții: Alpinada de iarnă — din Munții Retezat în luna martie, Alpinada Liliacului, în Cheile Nerei în perioada înfloririi pădurilor de liliac la început de mai și Alpinada Banatului, la Băile Herculane în septembrie. Ele au rămas competiții tradiționale, desfășurîndu-se în continuare în fiecare an în organizarea timișorenilor, iar astăzi sînt cunoscute și incluse în calendarul republican de alpinade.

Deci asaltul alpiניștilor din Banat asupra citadelor de piatră din munții lor a început în anul 1966. Aveam toate condițiile să luptăm pe mai multe « fronturi ». În primăvara a celui an, în cadrul alpinadei Liliacului, timișorenii băteau pitoanele în Cheile Sușarei, iar la cîțiva kilometri în amonte, în Cheile Nerei; arădenii le răspundeau cu clinche-

tul metalului ce pătrundea în stîncile Rolului și Begului. Amintim din acele premiere traseele: Creasta 1 Mai (dificultatea 2 B); Creasta Sudică a Begului (2A) realizate de echipa F. Wild și V. Iles și traseul « Ciuntu Dumitru » (dificultatea 3A), în cheile Sușarei. În același timp, reșițenii au pitonat în Cheile Carașului traseele « 2 Mai » și al « Maturității » reușind să cucerească după doi ani avenul din Poiana Gropii din Munții Bocșei (echipa G. Karban, H. Kopetzki, E. Krosnek, A. Vancu, R. Pauler, H. Keff), cel mai adînc și mai frumos aven dublu.

Oțelarii de la Oțelul Roșu au condus prima alpinadă de iarnă din Retezat. În lunile iunie și iulie 1966 din tabăra « Sănătatea » sînt escaladați primii pereți din Valea Cernei, pe abrupturile Bobotului: fisura Bobotului (omologată la gradul de dificultate 5A) și Creasta Bobot 3B cu 18 lungimi de coardă, iar în septembrie se pitonează pe pereții Șoimului din masivul Domogled (realizate de F. Wild și V. Iles) traseele: « Creasta Surprizelor » (3B), 4 lungimi de coardă, « Vilcelul Junglei » (1B) și « Creasta Curată » (2B), care au fost utilizate în ediția I-a Alpinadei Banatului. Cu această acțiune se deschide pentru alpinismul românesc o nouă zonă care s-a îmbogățit cu noi trasee, din ce în ce mai valoroase, ajungînd în 1978 la un număr de 38 escalade cu dificultate cuprinsă între gradele I A și VI A.

șerpuiește un plai ciobănesc, care ne poartă de-a lungul masivului, prin gol de munte și locuri deschise, pline de soare. El este separat în două părți aproape distincte de pîrîul Maria Mare spre vest și Valea Coșnei spre est, singura legătură fiind culmea ce traversează munții de la nord la sud, trecînd prin curmătura largă de la izvoarele Coșnei și oprindu-se în plaiul Moldovei, chiar la punctul de contact cu lanțul Birgăului. Munții Suhard au înfățișare calmă și blindă. Spinările largi, înveșmîntate cu păduri de brazi deschid tainice luminișuri și întinse poieni înmiresmate. Depart de linia orizontului privirea se poate odihni pe munții care-i înconjoară din toate părțile. În jurul acestei citadele s-au petrecut evenimente de căpătîi din trecutul neamului nostru. Asupra lor plutește figura legendarului Dragoș-Vodă, a voievodului Bogdan și chipul nemuritor al lui Ștefan cel Mare, care a stăpînit minele de la Rodna, Cetatea Ciceului cu cele 60 sate și minăstirea Vadului. Munții Suhard adăpostesc la poalele lor, pe Valea Dornei și a Bistriței Aurii, incintătorul ținut al Dornelor, acoperit de finețe și bungete întinuate de brazi, străbătuți de ape care parcă își domolesc cursul în fața atîtor frumuseți.

Culmea principală

Cel mai frumos traseu din munții Suhard se desfășoară pe culmea principală care străbate masivul de la un capăt la altul, de la est la vest, oferînd drumeților o perspectivă cuprinzătoare, cu priveliști de neuitat. Virfuri înalte alternează cu măguri și dealuri acoperite de pășuni și păduri compacte care urcă în unele părți pînă aproape de culme și cu nenumărate luminișuri și poieni înflorate. Itine-

rarul pare făcut pentru a bucura privirile, pentru a încînta sufletul, pentru a da aripi imaginației. Culmea începe din pasul Rotunda (1278 m) și se termină la extremitatea de răsărit, în fața orașului Vatra Dornei, la punctul de confluență al Bistriței Aurii cu apa Dornei. Ea are foarte multe sinuozități, cu schimbări de direcție, cu numeroase suișuri și coborișuri și cu multe ramificații spre văile adînci ale Bistriței Aurii, Coșnei și Dornei. Traseul poate fi parcurs din ambele direcții. Plecînd din Vatra Dornei avem avantajul că mergem cu soarele în spate, însă drumul este mai greu, înălțimile crescînd pe măsură ce înaintăm. În schimb, cei care vin dinspre trecătoarea Rotunda coboară continuu, diferența de nivel fiind de peste 1 100 m. Distanța de la pasul Rotunda pînă la Vatra Dornei fiind de aproximativ 30 km, culmea poate fi parcursă în două zile. În lipsa cabanelor, turiștii sînt obligați să se adăpostească la una din stîncile din apropierea virfurilor Vilfa, Capra, Suhardul Mare sau Suhărzul. Drumeții se pot adăposti și la cabana « Băncușorul » coborînd din Suhardul Mare pe o cărare bine conturată, strînsă între firele de apă ale Prislopului și Paltinului, care ne poartă mai bine de 5 km pe piciorul muntelui pînă la acest adăpost, situat tocmai la confluența celor două piraie.

Traseul începe din pasul Rotunda. Urcăm ușor spre răsărit în serpentine frumos arcuite spre Poiana Rotunda, pe lîngă cabana zoopastorală și apoi prin poiana Mătrăguna, pînă la virful Scorșului (1593 m). Drumul se îndreaptă spre miazăzi, trecînd succesiv prin muntele Coturi-Lopagna — virful Cociorvei (1443 m) și Bitca lui Apostol sau Virful Dealului, unde înregistrăm prima schimbare de direcție, spre răsărit. Drumul continuă prin gol alpin spre muntele Rusiaia. În fața noastră se profilează masiv și impunător Omu Suhardului (1931 m),

Valorificarea acestor bogății alpine a fost preluată din anii 1968—69 de tânăra secție de alpinism a clubului Politehnica Timișoara condusă de prof. dr. ing. E. Seracin. Din premierele timișorenilor se pot aminti:

1971: «Victoria» 5A. 5 lungimi de coardă A. Silier, I. Wottringer și I. Almasi.

1972: «Surplomba Cenușe» 5 A. 7 lungimi de coardă, E. Seracin, F. Bretotean

1973: «Hornul cu fereastră» 4A. 3 lungimi de coardă, G. Săplăcan, T. Fischer, Gh. Gruia; «Hornul din Belvedere» 5A. 5 lungimi de coardă, F. Bitai, I. Gruner; «Hercules» 5A. 5 lungimi de coardă, E. Seracin, G. Săplăcan, V. Tiponuş; «Hornul cu trandafiri» 4A. 5 lungimi de coardă, N. Balmez, E. Luzan.

Cele mai dificile s-au dovedit a fi traseele «Surplomba din Vilcel» cu dificultate 6A și «Fisura diavolului» (5B) concepute de E. Seracin și colectivul său. Unele dintre cele 38 trasee existente în prezent au fost pitonate și definitivare într-un sezon, altele mai dificile au necesitat doi ani, până ce, după «revizuire» și «curățire», au fost prezentate pentru omologare. Toate au în prezent siguranță și mai ales, obstacole grele care obligă la alegerea celor mai moderne tehnici de escaladare.

În ultimii șase ani, timișorenii s-au impus în competițiile naționale și la alpinadele interjudețene, clasându-se printre cățărătorii fruntași. Pentru

pitonarea pereților din Valea Cernei li s-a decernat, în anul 1973, cupa Federației Române de Turism Alpinism; din același an încep să se impună și în clasamentele feminine, odată cu decernarea titlului de campioană republicană a echipei Politehnica Timișoara, formată din Ana-Maria Pricha, Elena Gălea, Florica Pirtea și Lenuța Zaharia și ocuparea locului întâi la individual, performanță repetată și în anul următor de către Ana-Maria Pricha. În 1977 câștigătoarea Campionatului național de cățărare este tot o timișoreancă, Viorica Mihailovici, pentru că în 1978, titlul de campioană să fie recucerit la individual de Maria Jurcă, iar pe echipe, de studentele Maria Jurcă, Felicia Gonciarov și Ioana Vintilă. Astfel, sportivii Timișoarei, oraș de șes, au răsturnat pronosticurile scepticilor care se îndoaiau de posibilitățile unei formații tinere și fără stinci «în curte»: traseele noastre se află la două ore de mers cu trenul — atâta cât parcurg bucureștenii până în Bucegi. Zona Herculanelor este un «paradis» al oricărei competiții alpine.

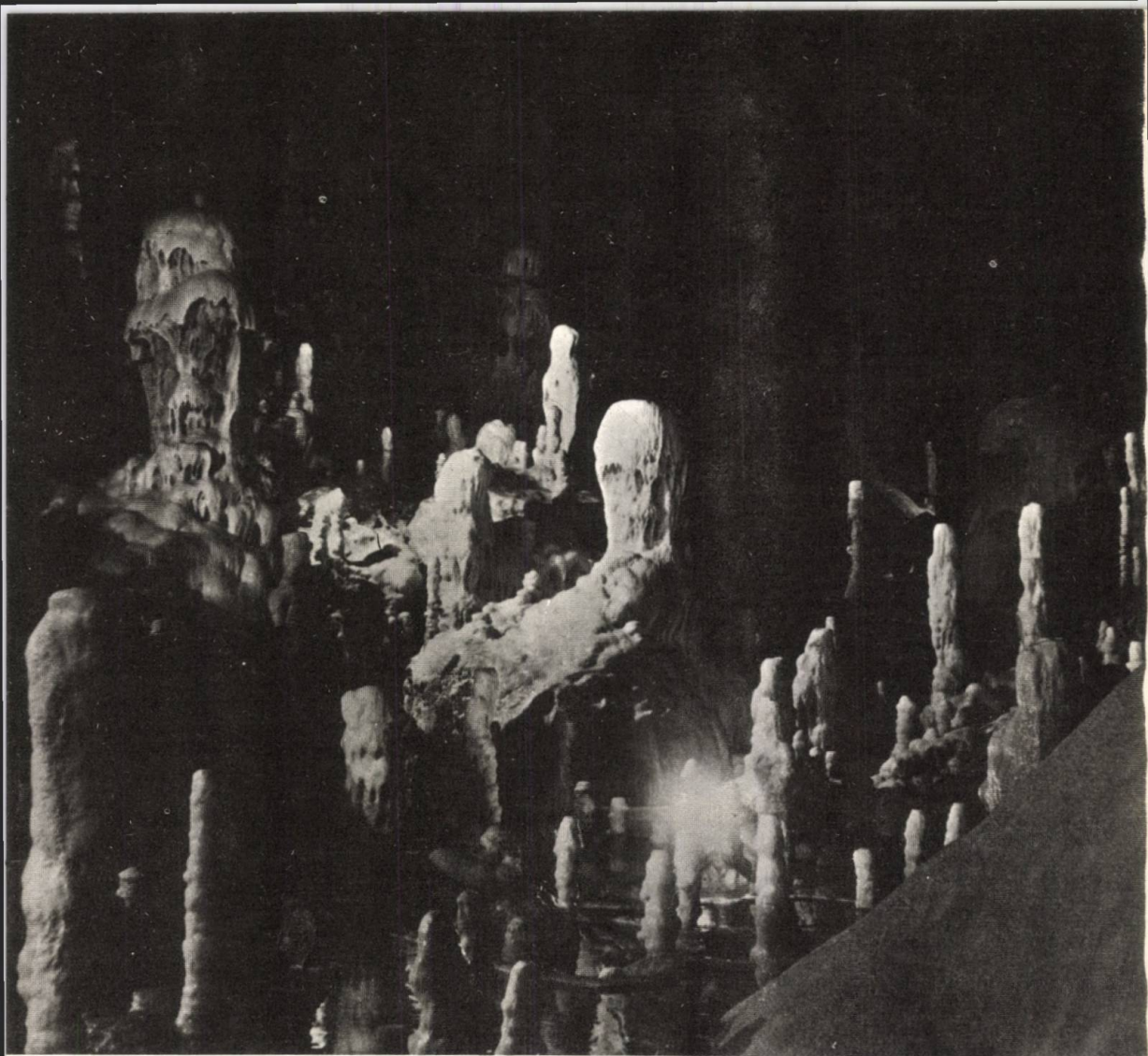
Epopoea cuceririi și valorificării pereților Văii Cernei și a Cheilor Țesnei continuă. Alpinistii de la Politehnică au în lucru încă cinci trasee de mare dificultate și sîntem convinși că istoria alpinismului va vorbi despre ele.

Dr. CONSTANTIN LUPU
Președintele Comisiei Județene
de Turism Alpinism Timiș

cel mai înalt virf al masivului. Trecem printr-o pădure deasă de jnepeni, care coboară povirnișul sudic. Aproape de virf — răscruce importantă de plaiuri — părăsim drumul principal, care merge în aceeași direcție și la același nivel pe sub Omu Suhardului și urcăm pe o potecă furișată pe culme, printre blocuri și lespezi de piatră așezate în straturi groase, invadate de mușchi și jnepeni noduroși, răspinziți pe spații largi până la virf. Prin așezare și altitudine, Omu Suhardului oferă una din cele mai incântătoare priveliști ce se poate întîlni la munte. Într-o minunată panoramă se desfășoară linia sinuoasă a muntelui, cu virfuri rotunjite ca niște mușuroaie uriașe, cu văile adinci spintecate de șuvoaie repezi și umbrite de păduri seculare. Spre vest se înalță strălucitoare piramida Ineului (2281 m) dublată de culmea, la fel de impunătoare, a muntelui Roșu (2117 m), iar în prelungirea lor, pe zeci de kilometri, lanțul Rodnei cu șiragul său de piscuri înalte. În depărtare, spre vest și sud-vest se disting, în toată splendoarea lor, stincile enigmatice ale Pietrelor Roșii, ale Tămăului și Pietrelor Dornei din Călimani. Dincolo de apa Bistriței Aurii, spre nord, dezbrăcată de haina brazilor, stă tăcută Tatarca iar mai departe, pe aceeași linie, Lucina (1590 m) și Obcina Bătrînă (1487 m). Spre sud, se înșiră, pe o suprafață mare, lumea clăilor vulcanice din munții Birgăului, iar în stînga, se vede valea lungă a Bistriței Aurii, cu numeroșii săi afluenți, porniți năvalnic din coastele munților. Coborim din virf pe versantul opus, căpșuit cu dale de piatră, până la Dealul Roșu (1782 m), unde reîntrăm în drumul principal. Drumul mult mai îngust se abate la dreapta spre miază-zi, strecurându-se prin desișul jnepenilor pe spinarea Dealului Roșu și la muntelui Dieci (1774 m). După un kilometru coborim în pantă pronunțată printre tufe de afine și merișoare și apoi

prin pădure până într-o poiană închisă, lângă țarcul unei stîni. Mergem în continuare spre răsărit, printre păduri, până în virful Vilfa (1591 m). De aici urcăm ușor, de astă dată spre miază-noapte, pe lângă cota de 1604 m, până la virful Capra (1562 m). Până dincolo de Oușorul, drumul ne poartă prin locuri deschise, cu perspectiva largă asupra obcinelor bucovinene, masivul Giumalău, Pietrosul Moldovenesc și platourile înalte ale Călimanilor. După o oră de mers ajungem în partea de vest a Suhărzelului (1709 m) acoperit în întregime de o pădure deasă de jnepeni, aproape de nepătruns. Pe virful Suhărzelului domnește o liniște solemnă, netulburată decît de freamăt de frunze mototolite, de ronțaitul veverițelor și ciocăniturile ghionoielor. Coborim pe versantul opus printre tufe de afini și ienuperi până la muntele Tarnița (1482 m) unde poteca se racordează la traseul principal. Urmează Piciorul Stegii (1543 m). Vom părăsi pentru ultima oară drumul principal, care se furișează prin spatele Oușorului, urcînd direct spre virf, printr-o poiană largă. Din acest loc, privirea scăpată de umbra codrului aleargă nestingherită spre virfurile de piatră ale Călimanilor. Panorama este magnifică, mai ales noaptea, cînd cerul este senin și văile fără negură, cînd belșugul de neon scaldă în baie de lumină așezările din jurul orașului Vatra Dornei. Coborim în pantă pronunțată pe partea opusă prin gol de munte și pădure pe un șleau până la «Văcărie», loc mlăștinos, unde este instalată o stîna de vaci. De aici până la Vatra Dornei drumul merge prin locuri incântătoare, pe spinarea muntelui, care pe măsură ce înaintăm se subțiază tot mai mult. Încheiem călătoria în serpentine peste Runcul Mare (1217 m) și Dealul Runcului (1099 m) lângă campinul din Vatra Dornei.

CORNELIU MUREȘANU

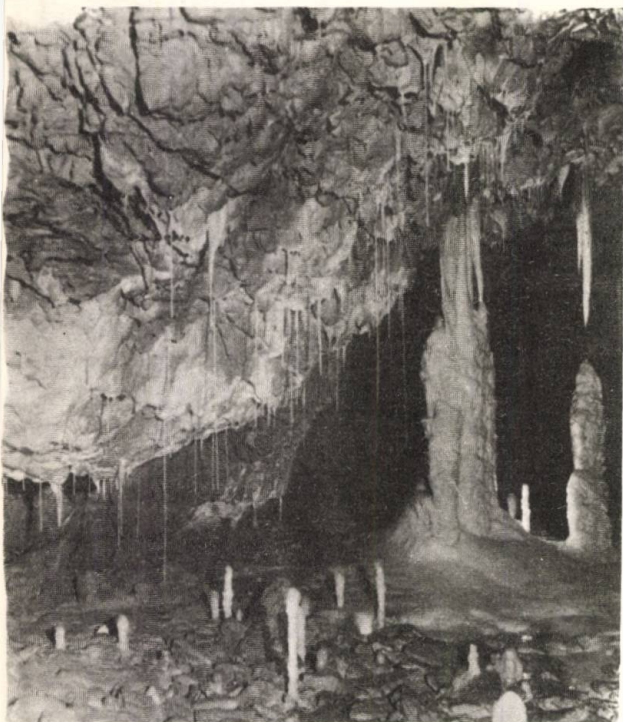

PEȘTERA URȘILOR

O PREMIERĂ TURISTICĂ ROMÂNEASCĂ

În țara noastră zonele carstice au o largă răspîndire, dovedită de cele peste 2000 de peșteri descoperite pînă în prezent și de formele carstice de suprafață reprezentate prin cîmpuri de lapiezuri, platouri cu doline, avenuri și chei impresionante. De asemenea, în România a fost înființat, în anul 1921, primul institut de speologie din lume sub conducerea savantului de renume mondial Emil Racoviță.

Dar speoturismul, ca mijloc de petrecere a timpului liber și domeniu de aprofundare a cunoștințelor despre natură, a avut pînă astăzi, cel puțin în ceea ce privește publicul larg, un caracter neorganizat. Pînă nu de mult cercetările întreprinse nu au putut fi materializate și în domeniul valorificării unor obiective carstice în scopuri turistice așa cum s-a reușit în alte țări cu obiective similare (Cehoslovacia,

Iugoslavia, Franța, Ungaria, Belgia, Bulgaria etc.) Au existat, este adevărat, unele inițiative locale, mai mult sau mai puțin reușite, de amenajare sumară a unor peșteri în vederea vizitării lor, inițiative lipsite de suporturi științifice și materiale necesare care au dus însă, la degradarea pronunțată a acestora

(peștera Muierii, Meziad, Scărișoara, Vadu Crișului, Ialomiței etc.) Iată de ce Ministerul Turismului a inițiat în ultima vreme o serie de acțiuni menite să pună în valoare potențialul speoturistic. Au fost întocmite studii speologice privind posibilitățile de amenajare turistică a peșterilor Topolnița, Ponoare și Fundata. S-a elaborat, de asemenea, în planul CPJ Bihor, studiul «Sistematizarea și valorificarea turistică a zonelor carstice din județul Bihor» cu privire specială asupra peșterii Meziad și complexului carstic Cetățile Ponorului.

În momentul de față un colectiv de specialiști din cadrul Ministerului Turismului și Institutului de speologie analizează posibilitățile de introducere în circuitul turistic a unor peșteri cu caracteristici deosebite, cu condiții avantajoase de amplasament și accesibilitate.

În această ordine de idei, noutatea anului 1979 o constituie amenajarea pentru turism a «Peșterii Urișilor» — din comuna Pietroasa, satul Chișcău, județul Bihor, amenajare executată la parametrii tehnici funcționali ce o fac competitivă pe plan internațional. Peștera este situată pe rama vestică a munților Bihorului la contactul cu depresiunea Beiuș (altitudine 490 m). La ea se poate ajunge pe D.N. 76 Oradea — Beiuș — Brad — Deva până la ramificația Sudrigiu (70 km de la Oradea și 8 km de la Beiuș) și apoi pe un drum secundar, modernizat, până la satul Chișcău (14 km). Peștera a fost descoperită în septembrie 1975 cu prilejul lucrărilor din cariera de calcar și mulțumită preocupării conducerii C.P.J. Bihor a fost închisă și asigurată cu pază, ceea ce a permis păstrarea nealterată a formațiunilor cu care este împodobită.

Proiectul de execuție este finanțat de Ministerul Turismului iar termenul de dare în folosință a lucrării este iunie 1979.

Au pledat în favoarea amenajării apropierea de importante centre de circulație și centre emițătoare de turiști, gruparea în cuprinsul zonei a unor obiective turistice naturale sau antropice, configurația galeriilor favorabilă unor amenajări simple, puțin costisitoare și, mai ales, bogăția și varietatea concrețiunilor care creează în subteran o adevărată lume de basm. Într-adevăr, pe parcursul celor 800 m cât măsoară traseul turistic subteran se întind nesc adevărate cîmpuri de stalagmite tip «luminare», stalactite lungi și foarte subțiri tip «macaroană», formațiuni stalagmitice tip «balдахin» stalactite și stalagmite cu creșteri excentrice, coloane și draperii, toate de culoare albă, imaculată datorită constituției din calcit. Pe vatra peșterii există mici bazine denumite «gururi» multe umplute cu apă în care se oglindesc formațiunile din preajmă. Paleta atracțiilor subterane este completată de resturile fosile abundente aparținând ursului de peșteră (*Ursus Spelaeus*) precum și de urmele activității acestuia (culcușuri, gropi de gestație impresiuni de gheare). Aceasta explică numele dat noului obiectiv speologic, «Peștera Urișilor» după cum galeriile poartă denumiri legate de preponderența formațiunilor concreționare: galeria luminărilor, galeria Domurilor (sau galeria Racoviță, în memoria întemeietorului biospeologiei).

Pentru a înlesni accesul vizitatorilor în peșteră și a facilita cunoașterea și înțelegerea mediului subteran au fost necesare lucrări speciale de amenajare atât în subteran cât și la suprafață.

Accesul și ieșirea se fac prin două galerii artificiale orizontale. Pentru circulația în subteran au fost amenajate trotuare de beton prevăzute, pe alocuri, cu balustrade de protecție. În anumite porțiuni, calea de circulație este realizată din elemente metalice profilate care rezolvă traversarea unor zone accidentate. În locurile mai largi și bogate în formațiuni carstice sînt prevăzute platforme de regrupare unde ghidul oferă explicații grupului reunit. În general, traseul subteran se parcurge în sens unic (fără circulație din ambele sensuri pe același trotuar) ceea ce asigură lejeritate, fluentă și frecvență sporită în vizitare.

Un capitol aparte, de cea mai mare importanță, al dotărilor din subteran îl constituie lucrările de electrificare. Ele creează condiții pentru o circulație comodă și asigură punerea în valoare a golurilor subterane cu concrețiuni bogate sau urme paleontologice. Pentru a diminua cît mai mult modificările microclimatului subteran, durata de funcționare a sistemului de iluminat va fi limitată la maximum.

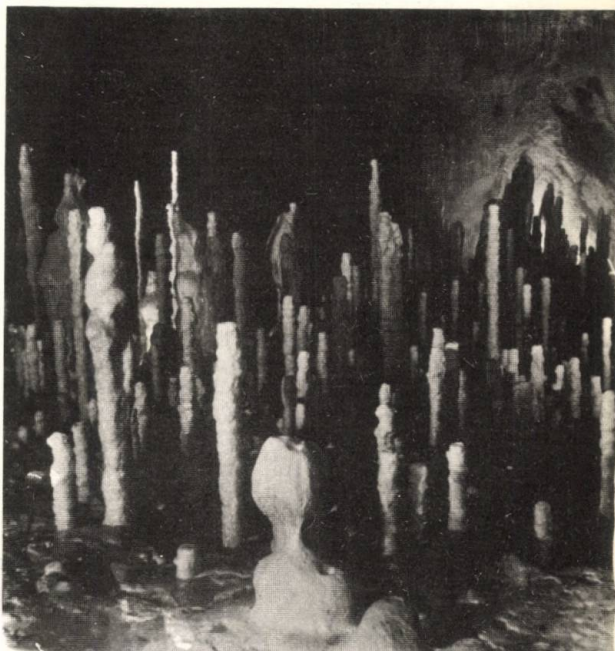
Amenajările de la suprafață sînt realizate cu scopul de a oferi turiștilor servicii comerciale, de alimentație, instruire și informare. Într-un pavilion care se îmbină armonios cu peisajul natural al zonei sînt amenajate spații comerciale pentru desfacerea unor obiecte de artizanat și materiale de informare, un bar spațios prevăzut cu terasă în aer liber, spațiu muzeistic cu hărți, planșe și exponate din peșteră (între care un exemplar fosil reconstituit de *Ursus Spelaeus*), dependințe pentru laborator, atelier și încăperi pentru personalul ce deservește obiectivul. Au fost amenajate și drumurile de acces auto și pietonale, platforme de belvedere, loc de parcare, s-au efectuat lucrări de alimentare cu apă și canalizare, electrificare și de estetică a versanților.

La realizarea acestei premiere în turismul românesc au contribuit un număr mare de instituții de specialitate: Institutul de speologie «E. Racoviță» și Muzeul «Țării Crișurilor» — Oradea; proiectant general este Institutul de Speologie iar proiectant de specialitate Trustul de Construcții și Montaje Miniere. Amenajarea galeriilor și a căilor de circulație din subteran a fost incredințată Întreprinderii de Prospekțiuni și Explorări Geologice Maramureș-Baia Mare, dotările de la suprafață Direcției Județene de Drumuri și Poduri-Bihor, iar lucrările de electrificare Șantierului de Construcții Montaj-IRE-Oradea. Este de la sine înțeles că beneficiarul lucrării — Oficiul Județean de Turism Bihor, își va îmbogăți, începînd cu sezonul estival 1979 oferta turistică cu acest obiectiv mult așteptat și, sperăm, apreciat.

Motivația turistică pentru această amenajare speoturistică este și mai concludentă avîndu-se în vedere că în apropiere există și alte obiective similare: complexul carstic din Valea Sighiștelului (a cărui amenajare se preconizează), peștera Meziad și ghețarul de la Scărișoara, incluse de mai multă vreme în itinerariile turistice.

Sîntem datori, de asemenea, să lansăm o chemare fierbinte către toți beneficiarii frumuseților de negrăit ale «Peșterii Urșilor» în vederea unei protecții reale a tot ceea ce natura a creat cu migală și noi, oamenii, am durat cu efort, încît aceste inestimabile valori să poată fi transmise în timp urmașilor noștri...

NICOLAE CIOBANU

Una dintre cele mai dificile rețele subterane ale României — Avenul din Șesuri — a fost supusă unor noi explorări, de către Clubul de speologie « Z » din Oradea. Avenul din Șesuri, situat în Munții Bihor, la 1.120 altitudine, în apropierea cunoscutelor peșteri Ghețarul de la Scărișoara, a fost descoperit relativ târziu, în 1950. În urma unor explorări întreprinse de Institutul de speologie « Emil Racoviță » din Cluj-Napoca, avenul avea să dețină, cu o adâncime de 167 m, recordul țării, pe perioada 1950—1955, dată de la care a fost detronat definitiv de către Peștera Izvorul Tăușoarelor din Munții Rodnei. Avenul din Șesuri impresiona încă de atunci prin lungimea mare a galeriilor, dezvoltarea sa atinând în 1955, 1.200 m. În 1970—1971, explorările sînt realuate de o echipă de speologi cehoslovaci, care reușesc să găsească continuarea în profunzime, împingînd cunoașterea rețelei pînă la adâncimea de 220 m, iar lungimea la 2.500. Speologii cehoslovaci au uzat de o organizare complicată, cu o tabără subterană la 120 m adâncime, legată printr-un telefon de suprafață. În această acțiune, avenul a fost parcurs în etape, cu folosirea taberei subterane.

Din 1971 explorările au stagnat, inexplicabil intr-un fel. Se acreditase și ideea că rețeaua era în întregime explorată, că nu se puteau depăși descoperirile cehoslovacilor. Pe urmă, chiar pentru simpla parcurgere a avenului era necesară o echipă numeroasă, cu zeci de kilograme de echipament și, bineînțeles, cu utilizarea unei tabere subterane obligatorii. Clubul de speologi « Z » era însă de altă părere. La 28 martie 1978, Liviu Vălenaș și Nicolae Sasu pătrundeau în intrarea verticală a rețelei, cu scopul declarat de a atinge fundul avenului, la 220 m adâncime. Mai mult chiar, cu scopul de a depăși realizările cehoslovacilor din 1971. La prima vedere toată acțiunea părea pusă de speranță: doar doi speologi (și nu o echipă de 8—10 oameni), cu un echipament ușor, întărind doar 24 kilograme, fără ideea existenței unei tabere subterane. Mica echipă se baza pe rapiditatea ei de acțiune și pe un echipament mult mai ușor și mai perfecționat decât cel folosit de precedentă echipă.

Primele verticale, echipate cu corzi de 11 mm. grosime, au fost coborite rapid. După o succesiune de șase verticale (cele mai mari avînd 14 și 11 m.) și numai după o oră și jumătate, echipa atingea Sala Amfiteatrului, lungă de 70 m, situată la 93 m adâncime. Sala Amfiteatrului era ocupată însă de un lac imens, lung de 50 m, care a trebuit să fie trecut direct — din fericele niveluri ale apei nu a depășit brîul speologilor. Din Amfiteatru, continuarea obligatorie era o verticală de 30 m, plină cu blocuri. Coborîrea celei mai mari verticale s-a desfășurat fără probleme. Jos, în fine, se întîlnia importantul curs subteran al rețelei. După o oră de mers din Sala Amfiteatrului, am ajuns la baza Marelui Tobogan, la 135 m. adâncime. Marele Tobogan era o pantă foarte abruptă, luneașă, care trebuia urcată. Era fără îndoială punctul cheie, dacă echipa nu reușea să urce cei 135 m. diferență de nivel ai Marelui Tobogan, atunci toată acțiunea eșua. La capătul unui efort dur de încă o oră, Marele Tobogan era invins, dar, surprinzător, continuarea nu era găsită. Peste tot cavitatea se înfunda. Am trecut la căutarea sistematică a continuării, găsind-o după niște formațiuni stalagmitice. Drumul era deci deschis!

Au fost parcurse o serie de săli imense, cele mai mari fiind Sala Pagodelor (45 m. lungime și 35 m. lățime) și mai ales Sala Prăbușirilor, lungă de 82 m.

și lată de 40 m. Din această ultimă sală începea un peisaj selenar, cu blocuri imense de stîncă, de sute de tone. În curînd, traseul cobora vertiginos, mai bine de 20 m. diferență de nivel, printre blocuri de-a dreptul sinistre. După încă trei verticale, unde echipa instală alte corzi, la 177 m. adâncime era reîntîlnit cursul subteran, părăsit la baza Marelui Tobogan. De aici avansarea urma să se facă doar pe firul apei, pînă la — 220 m. capătul rețelei. Avansarea părea ușoară, dar în curînd constatarăm exact contrariul. Înaintarea devenea dificilă, trebuiau efectuate o serie de tîrșuri incomode. Dificultatea maximă se ivi în curînd: o succesiune de cascade, cu debit mare și o serie de lacuri adînci. După trecerea, prin apă, a 10 cascade, parcursul deveni mai orizontal, semn că ne aflăm aproape de cota de — 220 m. Dar, pe neașteptate, o nouă verticală, de numai 4 m, ne opri în loc. De data aceasta nu mai dispuneam de scări și corzi, ele fuseseră lăsate pe traseu, pentru a echipa cele 12 verticale anterioare. Eșec? Nu, pentru că mai existau trei bucle de cîte 1,5 m. Legate între ele, rezolvăm și coborîrea acestei ultime verticale. După parcurgerea altei săli imense, echipa atinse în curînd capătul rețelei, la 220 m. adâncime: un sifon profund. Nu trecuseră decît 8 ore de la intrarea în subteran...

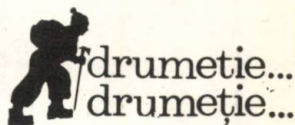
Întoarcerea spre suprafață a fost mult mai lungă decît bănuiam. Am reușit să ne explorăm și să topografăm o serie de galerii laterale, necunoscute pînă atunci. În Sala Pagodelor însă se produsese o defecțiune mai serioasă: galeria spre suprafață nu era de găsit pe urmă lămpile de carbid încetară să mai ardă. Remediată și această defecțiune, galeria buclucășă fu găsită. Urcarea verticalelor a fost efectuată fără probleme. Sus, zăpada sticlea de frig, un viscol sufla din toți plămînii. Ce mai conta, acțiunea se terminase cu bine, reușise. Trecuseră 38 de ore de la intrare... 38 de ore de efort continuu, dar mai aveam încă suficiente resurse fizice. Din aceste 38 de ore, 12 le petrecusem în Sala Pagodelor.

Peste două săptămîni, aceeași echipă se reîntîlni la intrarea în Avenul din Șesuri. De data aceasta, încă doi speologi — Petru Brijan și Ovidiu Cuc, de la Cercul « Speedava », din orașul Dr. Petru Groza, se aliașeră grupului nostru. Scopul acestei noi acțiuni era de a parcurge încă odată avenul pînă la capăt, tot fără popasul la o tabără subterană. Același traseu a fost parcurs din nou, de data aceasta fără probleme, într-un timp « record » de 22 de ore. Cu această ocazie au mai fost explorate și alte galerii secundare. Peste încă o zi, o altă coborîre în rețea era întreprinsă de Liviu Văleșan, Petru Brijan și Eva Györfi. De data aceasta era supusă cercetării partea amonte a rețelei. Unul din punctele de întrebare care trebuia lichidat era un puț de 6 m. El a permis descoperirea unui mic labirint de galerii, lung de 163 m. Un alt punct de întrebare era dacă cursul activ ar mai putea fi parcurs amonte, dincolo de unde se oprirea precedentă echipă. Răspunsul a fost și aici afirmativ, fiind descoperiți încă 200 m de galerii, cu splendide concrețiuni.

În urma acestor acțiuni, Avenul din Șesuri se prezintă la ora actuală cu 3.700 m de galerii topografiate, fiind una dintre cele mai mari rețele subterane din țară. Se va opri cunoașterea ei aici? Mai mult ca sigur că nu, alte explorări vor da în curînd un răspuns și mai cuprinzător.

LIVIU VĂLENAȘ

REFUGII ALPINE în Carpații meridionali

Drumeția montană este activitatea care, fără să îmbrace aspectul sportiv sau competitiv, adaugă oamenilor o educație obligatorie a frumosului într-un mod și într-un cadru fără seamă.

Nenumărate sînt beneficiile pe care un cidatin le dobîndește, practicînd drumeția. Din păcate, unii turiști mai puțin inițiați, cred că le pot avea oricînd și pe orice vreme, chiar dacă echipamentul și condiția lor fizică sînt necorespunzătoare. Unii dintre aceștia reușesc pentru că muntele este îngăduitor — alții, nu. Atunci, cei îndurerați montează undeva pe creastă sau în vale acel semn ce amintește sfîrșitul temerarului, încumetat să negligeze legile scrise sau nescrise ale muntelui.

Nu demult, a luat ființă Salvamontul, care a strîns în jurul său un grup de oameni ce nu cunosc refuzul și nu știu ce-i oboseala, chiar atunci cînd natura le e potrivnică. La propunerea acestora, Consiliile populare cărora le revenea supravegherea unor regiuni montane, au întocmit un plan care prevedea printre altele instruirea, înzestrarea și dotarea echipelor cu materiale tehnice de salvare. Paralel cu aceasta s-a acordat o atenție deosebită și prevenirii accidentelor, realizată prin patrulări în perioadele de vîrf ale circulației turistice, refacerea marcajelor și potecilor din munți și, în sfîrșit, prin construirea în zonele cele mai izolate a unor refugii alpine, în condiții de bivuac, cei surprinși de vreme rea, să se poată adăposti. Cum era și firesc, cele mai multe adăposturi au fost instalate în cuprinsul Carpaților Meridionali. Cunoscînd interesul drumeștilor pentru acest lanț muntos, redăm mai jos, succint, cîteva date utile despre amplasarea și dotarea refugiilor, înțelegînd că prin memorarea lor, cei aflați în impas le vor putea folosi.

MASIVUL RETEZAT

Refugiul Gențiana, - situat în Valea Pietrele; la circa 40 de minute de cabana Pietrele; marcaj bandă albastră; altitudine 1650 m; capacitate 30 de locuri la prici cu saltele și pături; sobă de teracotă pentru încălzit și o mică bucătărie; apă la izvor; vara deschis permanent; iarna cheia se află la cabana Pietrele.

MASIVUL FĂGĂRAȘ

Refugiul Chica Fedeleșului. Pe creasta principală a masivului Făgăraș, sub vîrfurile Chica Fedeleșului (5 minute către est) s-a construit în toamna anului 1978 un refugiu, care oferă adăpost drumeștilor aflați în extrema estică a masivului. Marcaj bandă roșie; altitudine 1800 m; capacitate 8 locuri la prici în condiții de bivuac; apă la izvor; deschis permanent.

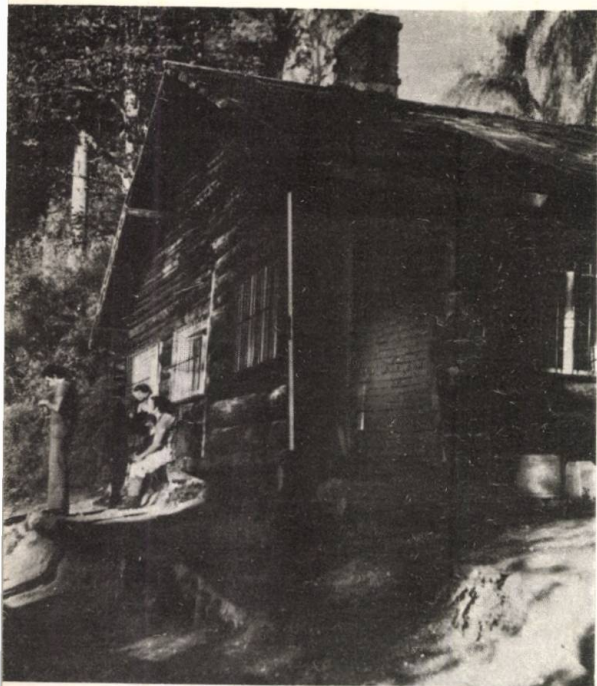
Refugiul Scara

Refugiul Berevoiescu

Refugiul de la lacul Avrig este situat în căldarea Avrigului. Marcaj bandă roșie; un marcaj cu punct albastru face legătura cu cabana Bărcaciu. Altitudine 2011 m; capacitate 8 locuri la prici în condiții de bivuac; apă la izvor; deschis permanent; s-a construit în vara anului 1978.

Refugiul Căltun este situat pe malul lacului Căltun; marcaj care conduce spre refugiu: traseul de creastă bandă roșie; din valea Capra la Lacul Căltun triungi albastru; dinspre cabana Negoiu

Refugiul din Valea Albă

Refugiul din Viștea Mare

prin Strunga Ciobanului triunghi albastru și cruce roșie pînă în apropiere, apoi bandă roșie; altitudine 2175 m; capacitate 10 locuri la prici în condiții de bivuac; apă de la izvor; deschis permanent.

Refugiul din căldarea Arpașului Mare. Se va afla în zona pe unde trece traseul dintre cabanele Bilea și Podragu, marcat cu bandă albastră. Din creasta principală a masivului va fi dirijată în coborîre o potecă pînă la el; altitudine aproximativă 2000 m; capacitate 8 locuri la prici în condiții de bivuac; apă la izvor; deschis permanent. În luna septembrie 1978 refugiul era în construcție.

Refugiul Moldoveanu. Situat în Valea Rea a Moldoveanului sub creasta principală a Făgărașului, versantul sudic; coborîrea către el din Fereastră Viștei (2310 m altitudine), aflată pe creasta principală pe marcajul cu triunghi roșu se face în circa 20 de minute; altitudine 2074 m; capacitate 25 de locuri la prici în condiții de bivuac; apă de la izvor; deschis permanent.

Refugiul din Valea Viștea Mare. Este situat în zona înaltă a Văii Viștea Mare, (versantul nordic al Munților Făgăraș); marcaj triunghi roșu care vine de la Orașul Victoria, traversează creasta principală a masivului și coboară pe Valea Rea a Moldoveanului; altitudine 1850 m; din creasta principală (Fereastră Viștei) pînă la refugiu, o oră (460 m diferență de nivel); capacitatea 8 locuri la prici în condiții de bivuac; apă de izvor la 10 minute distanță; deschis permanent.

Refugiul din Curmătura Zîrnei. Este situat pe creasta principală a Făgărașului (marcaj bandă roșie) nu departe de ramificația potecii spre cabana Urlea (marcaj punct roșu); altitudine 1923 m; capacitate 10 locuri la prici în condiții de bivuac; în apropiere se află două bălți cu apă pentru spălat; izvorul la 10 minute aval spre sud în Valea Zîrnei Deschis permanent.

Refugiul Berevoescu. Este situat către sud-est nu prea departe de Vîrfurile Berevoescu (2300 m altitudine) pe coama plată a muntelui Berevoescu; marcaj bandă roșie plus stîlpi indicatori din poteca de creastă pînă la refugiu (circa 250 m); altitudine 2190 m; capacitate 24 de locuri la prici în condiții de bivuac; izvoare în apropiere (4—5 minute); deschis permanent.

MASIVUL PIATRA CRAIULUI

Refugiul Spirla. Este situat pe versantul nord-vestic al Pietrei Craiului la circa 40 minute distanță de cabana Plaiul Foi; marcaj bandă roșie; altitudine 900 m; capacitate 20 de locuri la prici în condiții de bivuac; apa la zece minute; deschis permanent.

Refugiul Diana. Este situat pe versantul nord-vestic al Pietrei Craiului în Poiana Curmătura Prăpăstiilor la o importantă răscruce de drumuri; marcare care conduc la refugiu: de la cabana Plaiul Foi triunghi galben; de la Zărnești bandă albastră; din Creasta Nordică a Pietrei Craiului: bandă albastră prin Padina Închisă și Brîna Caprelor sau triunghi albastru din vîrfurile Padina Popii prin Valea Padina Popii; altitudine 1510 m; capacitate 50 de locuri la prici și în pod în condiții de bivuac; apa la o oră de mers; deschis permanent.

Refugiul Ciorînga Mare, situat pe versantul nord-vestic al Pietrei Craiului în apropierea adăpostului Cabana Ascunsă (deteriorat); potecă nemarcată; îl folosesc alpinistii pentru traseele din

zona Călineț, Ciorînga Mare etc.; altitudinea 1685 m; capacitate 10 locuri la preț în condiții de bivouac; nu are apă; deschis permanent.

Refugiul de la Virful Ascuțit este construit pe platforma fostului refugiu 7 Noiembrie; se află pe creasta nordică a Pietrei Craiului, marcată cu punct roșu; spre refugiu, de la cabana Curmătura conduce marcajul cu triunghi albastru; altitudinea 2134 m; capacitate 10 locuri la preț în condiții de bivouac; nu are apă; deschis permanent.

Refugiul Grind este situat pe versantul răsăritean al masivului la limita de sus a pădurii, în Plaiul Grindului; marcaj bandă roșie; altitudine 1620 m; capacitate 8 locuri la preț în condiții de bivouac; apă la 15 minute; deschis permanent.

Casa de vînătoare Piatra Craiului, construită de silviculturii Ocolului Rucăr pe versantul vestic al masivului pe cumpăna dintre Valea cu Apă și Valea Urzicii; marcaj triunghi roșu din Valea Dîmbovița, pînă la cabana Plaiul Foi; altitudine 1090 m; are lumină electrică, apă de la izvor; camere cu 2-4 paturi; drumetilor li se oferă găzduire contra cost în limita locurilor disponibile; are îngrijitor și este deschis tot anul; este accesibil și cu automobilul.

MASIVUL BUCEGI

Refugiul Coștila, este situat pe clinul prahovean al Bucegilor pe versantul stîng al Văii Coștila, sub Țancul Ascuțit; este destinat numai alpinistilor; marcaje succesive din Bușteni; triunghi roșu și bandă albastră; se doarme în condiții de bivouac; apă la 10 minute; deschis permanent.

Refugiul din Valea Albă este situat pe clinul prahovean al Bucegilor — versantul stîng al Văii Albe — nu departe de Poiana «La Verdeață»; marcaje succesive din Bușteni; triunghi roșu pînă în poiana «La măsurătoarea urșilor» (1310 m altitudine), apoi un marcaj parțial degradat triunghi galben; altitudine 1600 m; capacitate 20 de locuri la preț cu saltele; se doarme în condiții de bivouac; apă la 10 minute; refugiu este folosit mai mult de schiori; cheia se află la custode, care lucrează la fabrica de hîrtie și locuiește în Bușteni.

Refugiul Scara este situat pe virful Scara, aflat la circa 30 minute nord de virful Omul. Este refugiu cu cea mai mare altitudine din Carpații românești, 2422 m; la el și în apropierea lui sfîrșesc cîteva poteci turistice, conturate pe versantul nordic al masivului, de la Bran prin Valea Gaura, marcaj cruce roșie, de la Bran prin Valea Ciubotei, marcaj bandă galbenă, de la Bran peste muntele Cîncea, marcaj bandă roșie (în proiect triunghi roșu), de la Rîșnov pe Valea Mălăești, marcaj bandă albastră; capacitate 8-10 locuri la preț în condiții de bivouac; nu are apă; deschis permanent.

MASIVUL CINDREL

Refugiul Cînaia este situat pe versantul sudic al culmii Cînaia, de unde are o perspectivă deosebită spre căldările glaciare ale Ștefleștilor; marcaje de la stațiunea Păltiniș bandă roșie și punct albastru, idem dinspre virful Cindrelul; altitudinea 1800 m; refugiu dispune de 2 camere cu 2-3 paturi și preț 15 locuri; are îngrijitor; apă de la izvor; este deschis permanent

RADU ADRIAN CRISTEA

Refugiul din Curmătura Zirnei

Refugiul Moldoveanu

Refugiul Diana

STADIONUL PĂDUREA

Am petrecut o după amiază pînă tîrziu după căderea nopții, în casa sibianului Dezideriu Heintz, în fața aparatului de proiecție și în tovărășia citorva sute de diapozitive făcute în țară și peste hotare alese cu grijă pentru acea după masă din august trecut, care îmi dădeau, fie și astfel, dimensiunile unei pasiuni: orientarea sportivă. Parcurgeam o cronică în imagini colorate a ceea ce fusese cu ani în urmă și ceea ce este azi sportul pădurilor, așa cum este practicat de cei mai tineri locuitori ai orașului, un drum străbătut cu dăruire, cu înțelegere, cu o mare căldură izvorită din dorința de a sădi în inimile copiilor dragostea față de natură. Alături, pe birou, manuscrisul unei cărți aproape terminate, în care autorul, aflat lîngă mine, încearcă să evidențieze, printre altele, legătura bimilenară a românilor cu pădurea.

De aici a început să se deruleze firul acestei convorbiri:

— Pentru că titlul cărții dumneavoastră va fi, probabil, «Stadionul pădurea», înseamnă că vă veți ocupa cu precădere de această funcție modernă a pădurii, în care nordicii și revindică fila de început.

— Este adevărat că nordicii socotesc orientarea, așa cum se practică azi, o descoperire a lor. La noi, orientarea în pădure, are un trecut de două mii de ani. În condițiile istorice ale țării noastre, contactul cu pădurea izvorăște dintr-o neîntrepută necesitate; codrul ne-a fost totdeauna prieten, scut, aliat prețios. Pentru noi, pădurea înseamnă altceva chiar și atunci cînd o considerăm teren de sport. În părțile nordice am văzut nenumărați copii și oameni maturi în concursuri de orientare, dar am avut impresia că practică acest sport dintr-o deprindere, așa cum s-ar spăla pe dinți dimineața, ca și cum ar ști că trebuie să fie curați și sănătoși sau să ia un medicament la nevoie. Ce-i drept, fac orientarea cu multă pasiune, dar ca pe un lucru programat: trebuie să practic sportul acesta

pentru că îmi dă vigoare sau pentru că mă deconectează; chipurile lor nu exprimau un sentiment, o trăire. La noi, contactul cu pădurea este de cu totul altă natură. În pădurile din jurul Sibiului am văzut mii și mii de copii. Pe fețele lor se citea fericirea. Poate că prima dată au venit numai pentru că școala le-a cerut-o, dar, după ce s-a produs această întîlnire fascinantă, s-au regăsit dintr-o dată într-un mediu firesc. Eu n-am văzut în pădure decît copii cu chipurile zîmbitoare, transfigurate într-un mod care spune că e ceva adînc sădit în sufletul poporului nostru. De aceea cred că, pe lîngă cifrele impresionante pe care le-am realizat, mult mai important mi se pare acest aspect, această bucurie pe care nu mi-o pot explica altfel decît că există undeva în noi. Nu este lucru ușor să stringi dintr-o dată unsprezece mii de copii, să atragi pe fiecare dintre ei într-o activitate, dar dacă l-am realizat, mă întreb: numai la Sibiu se poate întîmpla așa ceva? Indiscutabil că nu. Alte zeci și sute de mii de copii așteaptă acest semnal al întîlnirii cu pădurea, pe care unii întîrzie în mod inexplicabil să-l dea.

— Din ce cauză?

— Noi am dorit să predăm și altora ștafeta experienței noastre. În anul 1974, cînd a apărut acțiunea «Sport și sănătate» am lansat o chemare, propunînd federației să lăsăm totul de-o parte și să ne ocupăm de copii, să dovedim că orientarea este un lucru util, că n-au greșit cei ce au programat-o printre competițiile cu caracter de masă. Comisia centrală tehnică de resort ne-a dat un răspuns negativ, explicîndu-ni-se că este ocupată cu organizarea campionatelor. Refuzul acesta ne-a ambiționat, determinîndu-ne să pornim noi acțiunea, mai întîi printr-o chemare adresată tuturor comisiilor județene, cu scopul promovării și susținerii activității de masă în orientare. Chemarea noastră și-a găsit doar un palid ecou în buletinul federației

la rubrica « Opinii », ca și cînd ar fi fost vorba de părerea personală a cuiva.

— Atunci s-a născut ideea decatlonului de orientare?

— Atunci, în anul 1974; am declarat că vom face concursuri de masă sub forma unui decatlon de orientare și am realizat pas cu pas tot ceea ce ne propusesem. Mulțumirea noastră ar fi ca experiența acumulată în acești patru ani să fie cunoscută și aplicată de cît mai mulți; numai atunci se va vedea de cîtă popularitate se poate bucura în rîndurile tineretului.

— În ce a constat noutatea acestei competiții de anvergură?

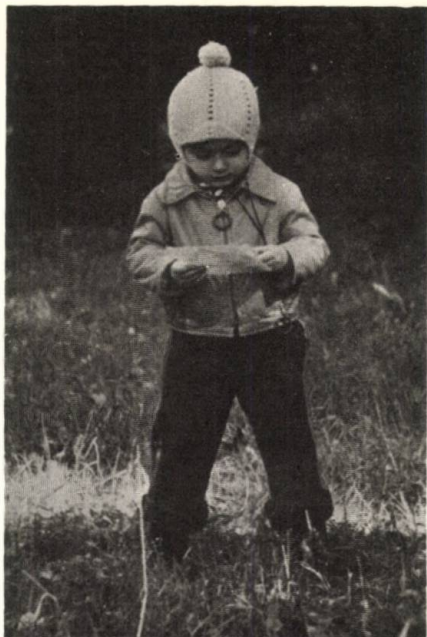
— Din zece concursuri consecutive, în care, fiecare în parte, a însemnat altceva. Primul s-a desfășurat pe un traseu marcat; copiii trebuiau să urmărească un marcaj turistic și să descopere, se înțelege, foarte ușor, posturile de control. Ei învățau ce este o fișă de concurent, cum se ștampilează, cum se pleacă și cum se sosește, într-un cuvînt — problemele tehnice ale oricărui concurs de orientare. Copiii prind curaj, nu li se pare greu să găsească posturile mute care, în această fază sînt veridice, ursul, iepurele... Sistemul aplicat în concursurile oficiale este, după părerea mea, eronat: nu se poate ca unui copil aflat la primul său concurs, care nu știe încă decît teoretic ce are de făcut, să-i pui în mînă harta și busola și să-i cronometrez timpul în care a străbătut traseul; e normal ca el să nu se descurce prea bine, să nu ia toate posturile, să realizeze un timp slab, să se descurajeze și a două oară să nu mai vină. Cu sistemul nostru i-am cîștigat pe toți; al doilea concurs îi pune în fața unor lucruri ceva mai dificile și așa, pas cu pas, în mod gradat, oferim micilor participanți o suită de satisfacții, fiecare probă aduce cîte un element nou, astfel că a zecea, ultima, se desfășoară la nivelul unei competiții de performanță.

— Sibiul este primul oraș din țară unde activează un club de orientare. Ce v-a determinat să luați o asemenea hotărîre?

— Clubul de orientare reprezintă finalizarea a ceea ce am făcut pînă acum. Orientarea nu poate fi practică fără mișcare, în niște asociații mici. Este imposibil ca fiecare școală, ca fiecare întreprindere să aibă cîte un cerc de orientare, capabil să desfășoare o activitate permanentă. Lucrul acesta ar fi cu puțință dacă ar exista o altă asociație, cum a fost « Electrica » la noi, care, timp de patru ani nu a făcut altceva decît să organizeze concursurile de orientare din Sibiu. Nu este cu puțință ca fiecare asociație să aibă și antrenor, cartograf, organizatori, atîta de cîți este nevoie la o astfel de competiție. Orientarea trebuie organizată pe principiul teritorial; clubul nostru răspunde tocmai la această cerință, el reprezintă o unitate care concentrează toate forțele materiale și umane din oraș. Este singura formă organizată potrivită pentru această ramură de sport.

— Cum se reflectă în programul clubului viitoarele participări ale elevilor?

— În cadrul clubului am reușit să instrui 1500 de copii; vom continua, astfel că foarte curînd, numărul membrilor activi va ajunge la trei mii. Aceasta înseamnă că vom avea în clubul nostru mai mulți membri decît au, în momentul de față, toate cluburile de orientare din Anglia, luate la un loc. Dintre aceștia trebuie să selecționăm și să pregătim viitorii organizatori, cartografi, arbitri. Avem un

program foarte bogat, am pregătit declanșarea unor acțiuni interscolare, în cadrul cărora, în afară de rezultatele obținute, vom acorda puncte pentru mobilizarea la concursuri, vom institui micul trofeu al câștigătorilor busolei de bronz, argint și aur, și vom selecționa pe cei mai talentați, viitori performeri în cadrul loturilor republicane.

N.R. De la data când a avut loc dialogul consemnat în rindurile de mai sus, au trecut aproape două luni. Între timp s-au redeschis școlile și Dezideriu Heintz a făcut din nou din pădurea Dumbrava un stadion arhiplin de concurenți. Acum, întrecerea

se desfășoară între școli, mai întâi într-un turneu de șase etape, unde sînt prezenți, cu mic, cu mare, șase duminici la rînd, reprezentanții tuturor școlilor din oraș; numai de aici încolo urmează fazele eliminatorii, pentru a desena pînă la urmă un învingător. Dar, « marea cotitură », după cum a numit-o omul îndrăgostit de copii și de pădure, se va produce atunci cînd absolvenții clasei a XI-a din cele 14 licee, care au fost nelipsiți de la concursurile clubului, vor fi repartizați în producție, la întreprinderile sibiene. Ei vor continua să vină în Dumbrava și nu singuri, ci împreună cu alte sute și sute de tineri, noii lor tovarăși de muncă.

NICOLAE DOCSĂNESCU

Un record mondial pentru mii de oameni

Este fondatorul și președintele primului club de orientare turistică din România. De vreo trei decenii răspindește pasiunea acestui sport al pădurii, munților și riurilor. Îi poartă pe sibieni pe jos kilometri, îi învață să întindă cortul, să descifreze o hartă, să se orienteze cu busola, să alerge în ozon și soare. A antrenat imense forțe umane și materiale pentru a se construi cel mai mare « poligon » din țară pentru practicarea orientării în minunata Dumbravă a Sibiului. A creat concursuri pentru toate vîrstele, regulamente atractive, a născocit serbări cîmpenești și jocuri. Alături de el sînt alți cîțiva inimoși — Nicolae Forir, Franz Breit, Mircea Marmeliuc, Albrecht Walter, Alex. Constantinescu. Cînd aceștia ridică o mîna sute și sute de sibieni părăsesc cîntînd orașul cu asfalturi încinse îndreptîndu-se spre pădure sau spre munte. Nu s-au lăsat acești sacerdoți ai orientării pînă nu au creat la Sibiu un club. Cu lecții de inițiere, de perfecționare, de educație turistică, de cultură generală, de proiecții de film și diapozitive. Părinții s-au îngrijorat la început că odraslele lor nu mai stau pe-acastă; Heintz Dezideriu le-a plasat invitația: « haideți la noi »; și a organizat grupe de concurs separate, din părinți. Părinții s-au străduit să nu se facă de rușine: concureau alături de puști, alergau, se bronzau, își recăpătau vioiciunea și erau fericiți că redescoperind natura își regăseau tinerețea.

Acum, nu de mult, clubul din Sibiu a declarat o duminică « Ziua orientării » și a organizat un concurs grandios la care au participat 11.000 sibieni (număr înregistrat la « Sosire », mulți au și abandonat) de cele mai diferite vîrste de la 3 la 80 de ani; s-au întrecut în același concurs nepoți, părinți, bunici. A fost un record de participare — care situa Sibiul pe locul doi în lume la acest sport. Recordul încă îl deține Finlanda, țara unde s-a născut

acest sport al tuturor oamenilor, fără deosebire de vîrstă.

— Nu mă las pînă cînd Sibiul n-o să aibă recordul mondial de participare. E aproape!

E minunat ca un om să-și doarească un record mondial. Dar cînd nu și-l dorește pentru el, ci pentru mii și mii de oameni e sublim!

O întrebare îmi strînge însă inima: cîte orașe au un club de orientare turistică?

ION PREDĂ

drumetie...
drumetie...

PRIMAVARA ÎN DELTA

DE LA TULCEA LA MURIGHIOL ȘI SFÎNTUL GHEORGHE

Cel mai animat dintre brațele Dunării este desigur Sulina, care reprezintă legătura directă dintre orașele Tulcea și Sulina. Potențialul său comercial, așezările turistice de la Maliuc și Crișan și căile laterale pe apă cu o frecvență a mijloacelor de comunicație, contribuie la un constant flux turistic.

În schimb, cel mai pitoresc dintre brațe, Sf. Gheorghe, este mai puțin cunoscut, lipsit pe o bună parte din traseu de așezări omenești și pînă de curînd cu o restrînsă posibilitate de acces confortabil vasului de pasageri, care străbate distanța de 113 km dintre Tulcea și Sf. Gheorghe în 6 ore la ducere și 6 ore jumătate la înapoiere. Din fericire, parcurgerea acestei căi de apă se poate face de curînd numai în două ore de cînd circulă navele rapide « Navrom ».

Dar, să pornim pe acest braț, la « Sfîntu », cum îi zic localnicii, care se desprinde la Ceatal din Dunăre. Cotit în multe locuri el duce spre mare peste 20 la sută din apele fluviului. Strecurîndu-se pe sub prelungirile coastelor stîlcoase ale munților Măcinului de la Nufărul și Carasuhat cu pașiști întinse în care pasc cirezi de vite sau cu vii plantate de curînd, fluviul amintește prin săpăturile arheologice, făcute în localitățile de pe țărmurile sale, atît trecutul recent al Deltei, cit și istoria zbuciumată a acestor așezări. La Prislava, care în vechile hărți se află pe locul unde astăzi este comuna Nufărul, numai la 13 km depărtare de Tulcea, apa mării uda țărmul unui golf, cu o cetate de unde cneazul Sviatoslav sărbătorea victoria sa asupra pecenegilor, bînd vin din țeasta celor învinși (!). În fața localității Carasuhat a existat cetatea Salsovia, zidită de legionarii Romei, iar tot aici — spune Mihail Sadoveanu — în « Priveliști dobrogene » « Licinius, alungat de Constantin cel Mare, a clădit templu și l-a ridicat în cinstea culturii soarelui ». Departe de Dunăre se profilează îndată silueta celor cinci coline Beștepe, ce înseamnă pe limba turcă « cinci movile ». După satul cu același nume, îngrămădită la țărm, apare așezarea Mahmudiei, care amintește deopotrivă de stăpînirea abrașă a sultanului Mahmud, dar și de gloria lui

Ștefan cel Mare, care a întemeiat pe aceste locuri negoț cu venețienii și genovezii. Astăzi, comună înfloritoare și port la Dunăre, Mahmudia se dezvoltă și sub imboldul exploatărilor calcaroase dolomitice din Beștepe. Am ajuns în marele cot al Dunării, de unde privirea îmbrățișează, sub diferite aspecte, culmea Beștepe și, la terminarea lui apare lacul violet al Murighiolului, transformat de curind în eleșteie piscicole, iar pe dîmbul din dreapta Dunării, bine gospodărită comună cu același nume. Așezare turistică în același timp, cu camping și restaurant, Murighiolul cu grădinile sale înflorite este și loc de întâlnire a unor păsări foarte variate, de la liniștitele lebede și pelicanii tineri, pînă la variate soiuri de rațe. Iar în rezervația Sărăturile de la Murghiol-Plopu, rest al mării pontice, cuibărește și una din păsările cele mai rare de la noi, Cătăliga (Himantopus himantopus).

Înainte de a continua excursia pe brațul Sf. Gheorghe se recomandă cunoașterea acestui centru turistic în plină dezvoltare și așezările de gospodari cuprinși: Dunavățul de Jos și Dunavățul de Sus, folosind cursele de autobuze. Populația lor se trage din cazacii zaporojeni, refugiați pe vremea împărătesei Ecaterina a II-a, dar și din oierii transilvăneni. O altă șosea carosabilă duce printre lanuri, culturi de sfeclă și de soia prin satele: Plopu, Colina și Iazurile, de la Valea Nucarilor, cu ramificație la pepinierele piscicole de pe țărmul nordic al Razelmului. De aici se poate trece (avînd aprobarea Comisiei Monumentelor Naturii) cu barca (într-o oră și jumătate) în insula Popina, refugiu ornitologic cu statut de rezervație. Deși nu are decît o suprafață de 98 hectare, insula Popina reprezintă un refugiu căutat de multe păsări, îndeosebi în timpul migrațiilor. Pe versantul nordic, în nenumărate găuri cuibăresc lăstunii de mal (Riparia riparia), iar pe cel sudic cîteva perechi de călifari roșii (Tadorna ferruginea), în viziunile părăsite de vulpi, iar în capătul nord-vestic al plăjii înguste de nisip își dau întâlnire rudele lor apropiate, călifarii albi (Tadorna tadorna).

După aceste popasuri din preajma Murighiolului, să ne înapoiem la campingul O.N.T., să trecem Dunărea cu barca și de la noul ponton să ne imbarcăm pe « pasager », avînd de parcurs mai mult decît jumătatea distanței care separă Tulcea de Sf. Gheorghe, adică 60 kilometri. Este partea pustie a brațului, fără vreo așezare omenească, decît două cherhanale. Rînd pe rînd rămîn în urmă, desprinzîndu-se din bulevardul acvatic, mărginit de sălcii, care-și așteaptă o rațională valorificare turistică, pe stînga canalul Perivolovca, care înlesnește legătura cu brațul Sulina, ieșind la Crișan, pe dreapta canalele Dunavăț și Dranov, ducînd în marele lac al Razelmului. Aici, în preajma intrării pe canalul Dunavăț, de unde pornim cu barca pe canalul Lipovenilor se ajunge la satul Dunavățul de Jos, unde își aciuise un bordei cu vatră de foc, acum vreo două decenii, un vestit pescar — Muș Terente, iubitor de oaspeți pe care putea să-i mulțumească cu un borș pescăresc și chiar cu un crap mujdeiat la proțap, mai cu seamă cînd aceștia puteau să-l cîntească cu o sticlă de țuică... La cotul în loc dintre Calinova și Ivancea Mare, călătorul atent poate avea norocul să surprindă în zbor sau pe virful unei sălcii marele pescar, codalbul, pasăre foarte rară, pe cale de dispariție în întreaga Europă. Ne mai despart vreo 15 km de Sf. Gheorghe; țărmul golit de sălcii este în bună parte acoperit de stuf, unde își duc traiul ca și în alte părți alte deltei o sumedenie de păsări acvatice. Zborul neastîmpărat al chirighițelor anunță apropierea așezării pescărești de la vărsarea în mare a brațului Sf. Gheorghe, devenită în ultimul timp și o căutată stațiune de odihnă în timpul verii, comparabilă prin liniștea și plaja sa, cea mai vastă de pe litoralul mării noastre, cu satul 2 Mai, din preajma Mangaliei. Casele găspodărești, de o curățenie exemplară, noua înfățișare a accesului spre centru, datorită construcției tro-tuarului, de la debarcader, o bine înzestrată casă de cultură, legătura rapidă cu Tulcea, prin vasele tip « săgeata », întregesc posibilitățile de dezvoltare ale noii stațiuni maritime, de un pitoresc specific. Brațul Sf. Gheorghe s-a des-părțit aici în două de Ostrovul Mare sau al Turcului, aflat în fața comunei. Ramura din stînga, cea dinspre comună, aproape tot atît de mare ca brațul principal, adăpostește cherhanalele. Din cel din dreapta, se desprinde unul mai mic, Olinka, ce se pierde către miazăzi în marea lungă, închisă în fața gurii de cordonul litoral din prelungirea coastei. Din acesta s-a desprins insula Sacalin, care crește mereu ajungînd de la 4 km, cît era la începutul acestui secol, la aproape 14 km astăzi, cu o lățime mijlocie de aproximativ 200 m, acoperită în parte cu stuf și avînd de-a lungul mării o plajă destul de întinsă, spălată de valuri în timpul furtunii, loc propice de cuibărire pentru chirighițe și avoșete.

Înfățișarea regiunii, loc de refugiu și de cuibărire pentru o variantă avifaună poate fi prinsă cu ușurință, mai ales în faptul zilei, din virful vechiului far turcesc, proprietate a Comisiei Monumentelor Naturii. La marginea perdelei de stuf apar în mari grupe, în larg, lotcile cu pinze ale pescariilor, plecate la pescuit de sturioni.

VAL. PUȘCARIU

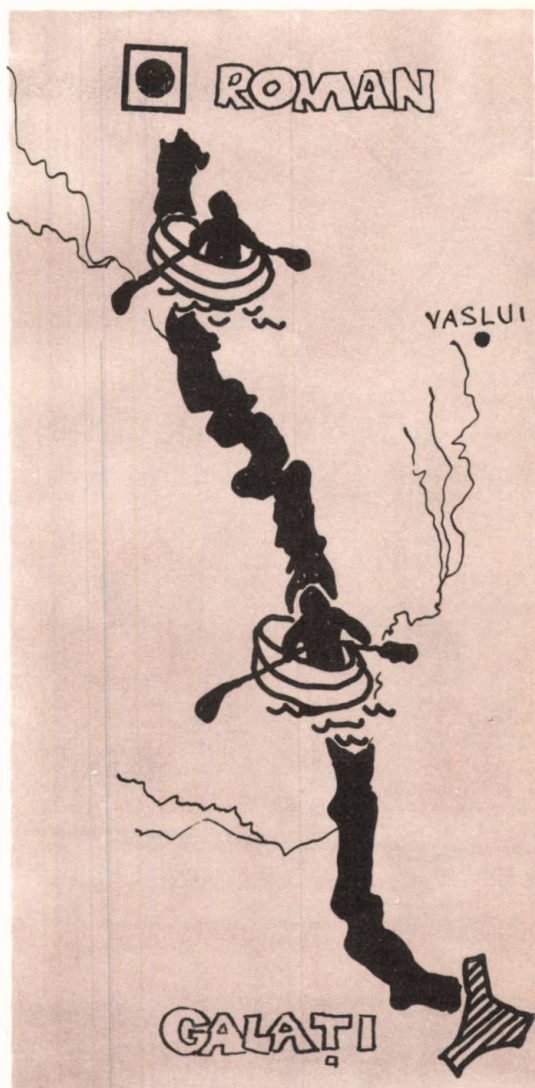
Formule de vacanță

VENIȚI CU NOI

O EXCURSIE CU BĂRCILE PNEUMATICE DE LA ROMAN LA GALAȚI

În urma apelului lansat prin intermediul rubricii VENIȚI CU NOI, din paginile revistei ROMÂNIA PITOREASCĂ (nr.4/1978), la data de 22 iunie, un număr de 7 echipe adunate la Roman din mai toate colțurile țării, își lansau la apă bărcile pneumatice. Se preconiza — în premieră cu astfel de ambarcațiuni — coborîrea pe riurile Moldova și Siret, iar apoi pe Dunăre pînă la Galați. Febrilitatea pregătirilor și emoțiile lansării la apă erau punctate de zeci și zeci de întrebări ce planau asupra participanților care abia cu o seară înainte se cunoscuseră în cantonamentul de la podul Horia, ce străjuiește apa Moldovei în dreptul orașului Roman: Se vor dovedi bune hărțile de orientare? Se va putea realiza parcursul de 40—50 Km/zi conform planificării? Care este lungimea reală a traseului? Punctul terminus va fi atins în cadrul celor 6 zile disponibile? Vor fi praguri de străbătut? Cum se vor comporta ambarcațiunile? Vom reuși coborîrea în grup compact deși echipele sînt eterogene? Întrebările se succedau galopant ca și secunde dinaintea lansării la apă. Singurul coechipier care părea că nu are emoții era mezinul expediției, elevul Mihnea Dragomir în vîrstă de 10 ani. Romașcanii, gazde bune, asistau curioși la ultimile pregătiri de plecare, astfel încît în fața numerosului public echipele au căutat să se comporte exemplar. La ora 9.00 totul era gata și... la drum! Priveliștea de pe apa Moldovei, dar mai ales din lunca Siretului îți lasă amintiri de neșters. Coborîrea cu barca pneumatică îți oferă neabătute satisfacții. Dacă beneficiezi și de un timp frumos, atît orele dimineții cît și cele din faptul serii — optime pentru coborîre — îți întăresc convingerea că turismul nautic nu poate avea egal. Participanții la experiment, care cu toții făcuseră anterior coborîri singulare pe frumoasele ape ale țării, se aflau pentru prima oară reușiți cu ajutorul revistei noastre de turism într-un grup compact și numai după cîteva ore de mers erau convinși de marele avantaj al realizării acestui gen de călătorie. Moldovan Constantin din Bistrița Năsăudului, Prepeliță Ion din Piatra Neamț, Antip Vasile din Brăila și membrii a încă patru echipe din București s-au sudat suflutește pe parcursul experimentului, formînd un colectiv unit și omogen.

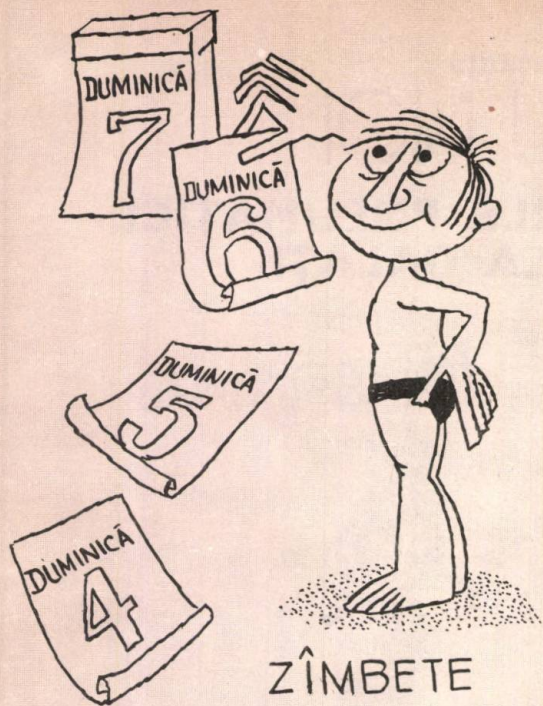
Din jurnalul de bord pot fi trasate multe învățăminte și concluzii. Dintre cele mai importante, ar merita să amintim cîteva care ar putea servi și altor asemenea temerari ai sportului nautic. Pentru realizarea traseului propus, timpul planificat a fost cu mult prea redus. Ar mai fi fost necesare 2—3 zile ce ar fi eliminat ritmul alert imprimat, călătoriei. În timpul coborîrii trebuie ramat continuu, atît pentru a te menține pe firul apei, cît și pentru a păstra grupul compact. Deci, atenție la forma fizică. Proviile pentru hrana de bază trebuie asigurate pentru întreaga perioadă propusă, neputîndu-se conta pe completări pe parcurs decît în mică măsură. Apa de băut se va înmagazina de dimineața pentru

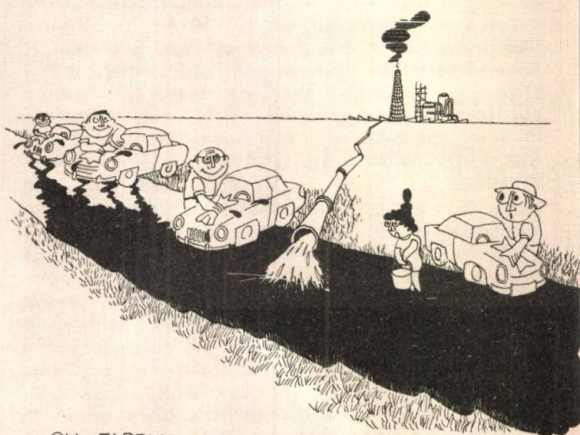
tot cursul zilei, reîmprospătarea ei punînd probleme destul de dificile. Cortul de dormit și pelerinele de ploaie sînt indispensabile.

Ținînd seama de experiența cumulată în cadrul expediției Experiment I, componenții ei doresc ca în vara anului 1979 să organizeze o nouă excursie de acest gen și invită pe amatorii sportului nautic să se pregătească pentru participarea la EXPERIMENT II.

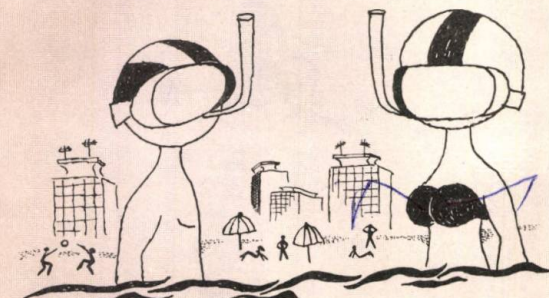
ing. SILVIU DRAGO MIR

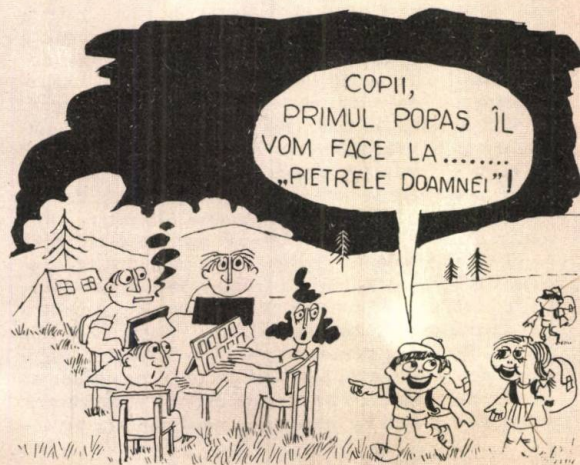
ZÎMBETE
ADUNATE DE PRIN
CONCEDII DE O. COVACI

- CU FABRICA ASTA, NU NE MAI PUTEM
SPĂLA NICI MAȘINA !

- DOMNIȘOARA, FIGURĂ DUMNEAVOASTRĂ MI SE
PARE CUNOSCUTĂ.....

Cu «DOLOJMAN» la VARNA

În vara lui '78, clujanul Alexandru Pătrașcu și soția sa, au călătorit cu yachtul — construcție proprie! — de la Tulcea la Varna. Întîmplările dificile n-au lipsit, mai ales în prima parte a călătoriei. Dar ele au fost uitate în clipa cînd...

...Cu două volte, am trecut dincolo de far unde undele lungi și înalte nu mai ajungeau. În fundul danei, o clădire cu etaj și terasă purta inscripția **Yacht Club-Varna**, iar pe cele 2 părți ale debarcaderului de lemn stăteau cîte 4 yachturi. Am tras lîngă cele mici care erau de 8 m (noi aveam 6,5 m). Elegantele yachturi din fibră de sticlă, colorate viu, contrastau cu bărcuța făcută de noi în grădină, la Cluj-Napoca dar primirea ce ne-a făcut-o paznicul de noapte, adresîndu-ni-se pe românește ne-a mai încurajat. Mai tîrziu a apărut marangozul clubului, Bai-Petre, un căpitan de cursă lungă — pensionar — în vîrstă de 78 de ani, originar din Kavarna, care vorbea perfect românește; după o cordială primire ne-a invitat să vizităm clubul și să ne simțim ca acasă.

O baie caldă și solul neclintit de sub picioare, ne-a dat o stare de optimism și voioșie. Șeful Clubului — o rupea puțin pe românește — ne-a povestit cum în fiecare an vine la Constanța cu echipa de yachturi, ca un semn al prieteniei pe care o nutresc românii.

Ne-am bucurat de găzduirea lor 6 zile, timp în care marea și timpul au fost rele. Dacă nu ploua, atunci ne udau valurile care săreau peste dig. Vizitarea orașului și a litoralului nordic ne-a lăsat foarte multe amintiri, dar cea mai vie dintre toate rămîne curățenia orașului și stațiunilor și grija cetățenilor pentru păstrarea ei.

Timpul se îndrepta. Postul nostru de radio anunța retragerea ploilor spre sud. Am invitat la bordul lui «Dolojman» pe toți veliștii pe care i-am cunoscut, dar cîrînd ne-am mutat pe «Stela polaris» — un yacht de 14 m, care ne oferea spațiu corespunzător. Șeful clubului, mai serios ca oricînd, ne-a înminat 2 tricouri cu emblema clubului lor și o hartă marină a întregii coaste bulgărești, subliniind că sîntem a doua barcă românească care intră în Varna. «Hai-Hui 2» a scriitorului Radu

Teodoru, în drum spre Grecia, a făcut o escală de cîteva zile. A repetat că pentru bărcile românești yachtclubul lor este oricînd deschis. Ne-au împărtășit impresii din călătoriile lor în Grecia, le-am vorbit despre deltă și, într-un tîrziu, ne-am despărțit cu convingerea că ne vom revedea.

3 august, dimineața. Mare forfota pe chei. Se deschidea oficial regata de «Optimist» și «Kadet» la care participau și 14 români. După festivitate, în așteptarea organelor de control, ne-am întreținut cu echipajul ce ne reprezenta țara, urîndu-le la despărțire «succes». Bai-Petre, strîngîndu-ne mîna, ne-a asigurat că vremea va fi bună și ne-a promis că în septembrie o să vină și el la Constanța cu yachturile lor; apoi șalupa yachtclubului ne-a tras afară din port, în timp ce tinerii participanți la regată din țările balcanice ne făceau prietenește cu mîna.

Îleșim din golf. Portul nu se mai vede. Vîntul ne lasă cam în dreptul stațiunii Drujba. O stîncă dezgolită de valuri, nu prea departe de noi, ne bagă spaima în oase. Am ancorat, de teamă să nu ne apropie curentul prea mult. Timp de o oră pîndim fumurile de pe țarm în așteptarea unei brize. Timid de tot, pornește o adiere de la uscat. Încerc să scot ancora, dar — fiind prinsă sub o stîncă — nu reușesc. O întind cît pot și iau voltă la tacher, dar degeaba. Mă așez nepuțincios pe cabină, gîndindu-mă s-o abandonez, cînd îmi vine ideea salvatoare. Arunc peste bord tot restul de parimă și cu velele înaintăm în direcția de unde am venit în momentul ancorării, apoi cînd parîm se întinde, trag tare. Uf, cu ce eforturi, dar alunecăm din nou liberi, spre casă.

Apusul soarelui ne-a găsit lîngă Albena, apoi vînticelul ne-a împins încet dar sigur în golful Kaliakra unde intenționam să dormim la ancoră. Luminile de pe țarm se apropiau mereu, timpul trecea repede, dar de sosit nu mai so-seam. Un filfîit de aripi în noapte, m-a făcut să uit de încetineala cu care navigam. Pasărea ne-a dat tîrcoale de cîteva ori și s-a așezat pe puncte. Era un pescăruș îndrăzneț care nu s-a deranjat la mișcările mele. Într-un tîrziu, s-a ridicat în zbor și s-a dus...

La ora 1,30 în noapte, am ancorat pe un fund de 8 m. luîndu-mi și eu dreptul la odihnă. Dimineața,

săltați de valuri, pornim spre Kaliakra cu velele de furtună. Vîntul are 10 m/sec., dar bate dinspre coastă. Înainte de ora 8 vîntul cade repede. La orele 9 ne învîrtim în jurul capului, aproape fără vînt. Barometrul coboară spre Tempesta, asta înseamnă că vîntul va veni. Îl așteptăm răbdători, cu ochii pe stîncile impunătoare. O adiere din sud ne dă speranțe. Alunecarea spre casă reîncepe. Pe la amiază, în dreptul stațiunii Rusalka, cîteva yole ne ies în cale; ni se fac semne prietenești. Noi înaintăm spre nord cu 3 noduri, lăsîndu-i în urmă. Pe lîngă farul Sasla am trecut în viteză. Vîntul ajunsese la o tărie apreciabilă și trăgea tare în velele puse în foarfecă. Pe la asfințit coboram definitiv pavilionul bulgăresc. Eram ca și acasă. Forfota portului Mangalia ajungea pînă la noi. Vedeta grănicerească ne-a ieșit în cale, dar ne-a salutat ca pe vechi cunoștințe. Am ancorat în avanport și, sub lumina felinarului de ancoră, am adormit adînc.

5 august, orele 5 dimineața. Ridicăm ancora și din nou la drum, dar timpul frumos este lipsit de vînt și la orele 12 eram abia lîngă Mangalia Nord. Tot acest timp l-am petrecut aplecat peste motor care pocnea mereu, dar nu mergea mai mult de 2—3 minute. Disperat de încercările nereușite, privesc cerul perfect senin. Barometrul însă era din nou scăzut și vîntul n-a întîrziat mult, crescînd treptat și ajutîndu-ne ca la orele înserării să intrăm în portul Tomis. Formalitățile au fost mai degrabă un prilej de a ni se ura bun venit. De data asta, într-adevăr eram acasă.

Prietenii din Tomis ne-au făcut o primire călduroasă și ne-au asaltat cu întrebări. Răspundeam cu plăcere curiozității lor, știind că în curînd cițiva dintre ei vor reedita acest drum.

Pînă la Tulcea sub presiunea unui vînt de sud, a fost o goană ne bună dar plăcută.

Abia scoaterea bărcii pe mal înseamnă eliberarea de gînduri și probleme, dar cînd barca stă pe cavalet, în grădina de pe malul Dunării, amintirea valurilor înfruntate redeșteaptă nostalgii pe care le vom vindeca abia vara viitoare.

ALEXANDRU PĂTRAȘCU

O PASIUNE ISPITITOARE

TURISMUL NAUTIC

Cînd în urmă cu aproape trei ani de zile doi tineri din Iași, Victor Molocea și Szekeres Gerő, au venit în redacția noastră să ne expună planul unei expediții cu o plută pe Dunăre, nu bănuiam că atunci ni se anunța apariția unui nou gen de turism, cel nautic. În vara anului 1975 o plută bistrițeană a străbătut toată Dunărea românească, cale de ape măsurînd peste 1100 km, de la Baziaș pînă la mare; era singura plută care mai exista în țara noastră, construită de grupul de entuziaști din Iași cu ajutorul unor bătrîni plutași de la Vatra Dornei; căci ultima plută — acest mijloc străvechi și simplu de navigație folosit încă de pe vremea dacilor — a dispărut de pe Bistrița prin 1960. Ajunși la Giurgiu, plutașii moldoveni s-au întîlnit cu o «escadră» de bărci la ale căror rame trăgeau cu osîrdie pionieri: era prima expediție pe Du-

năre organizată de Biroul de turism pentru tineret. Aceste două expediții au fost vestitorii apariției la noi a turismului nautic de masă a cărui dezvoltare este incredibilă. Nu zeci, ci sute de expediții nautice, de mai mică sau mai mare amploare au pornit în acești ultimi ani pe Mureș, Olt, Siret, Prut, pe Bistrița sau Moldova, pe Someș ori pe bătrînul Danubiu. Elevi sau studenți, muncitori sau ingineri, țărani sau funcționari își înjighebau cele mai năstrușnice ambarcațiuni și porneau la drum.

— În ultimii doi ani am primit peste 450 de cereri pentru a autoriza expediții turistice pe Dunăre, încît este o mare problemă acum încuviințarea lor deoarece pot stînjeni circulația fluvială normală — ne spunea deunăzi ing. Raimond Stănescu, inspectorul general al navigației civile.

Au apărut cum spuneam, fel de

fel de ambarcațiuni: bărci cu rame sau motor, plute din lemn, butoaie sau camere auto umflate și legate între ele, cu sau fără catarg și velă, mini-iahturi — unele adevărate bijuterii — chiar mici nave cu perne de aer, cum au construit celebrii «navaliști» de la Casa pionierilor din Galați ai căror părinți lansează mereu la apă cargouri maritime și oceanice. Au apărut în țară și cluburi sau cercuri de turism nautic.

«Noi, la B.T.T., a trebuit să înființăm, în fața uriașului interes pentru călătoriile pe apă, și un cerc specializat în turismul nautic — arată tov. **Vasile Goga**, președintele Biroului de turism pentru tineret. Afluența spre acest gen o arată compararea a două cifre: în 1977 au călătorit în Deltă, prin programele turistice ale BTT aproape 6000 de excursioniști; în 1978 numărul lor a fost de peste 10000.

Noi avem în Deltă baze nautice la Roșu și Stîpoc pentru pescuit, unde se organizează excursii prin Deltă cu un program practic și educativ complex; pregătim acum pînă și ghizi nautici, specializați în excursii pe Dunăre sau riurile interioare. Organizăm și cursuri de instruire pentru conducerea bărcilor cu motor».

Mari expediții nautice au mai fost organizate sub egida BTT și pe Dunăre, Someș, Mureș; casa pionierilor din Iași sub conducerea profesorului Valeriu Gherman a reunit un echipaj de mici temerari cu care a parcurs, ca un omagiu adus sărbătoririi primului centenar de la Independența României, pe o plută, toată Dunărea românească de la Baziaș la Sfîntu Gheorghe. Se fac de pasionații turismului nautic expediții din cele mai interesante pe Prut, pe Someș. Sînt excursii de agrement cînd echipajele bărcilor sau plutele acostază în cele mai fermecătoare locuri de pe malul rîului, își fac tabere de corturi în fiecă seară, își gătesc singuri mîncare, trăiesc zile și săptămîni în mijlocul naturii, o cunosc și învață multe de la ea. Sînt alte expediții documentare, cînd elevi, studenți sau muncitori călătoresc pe marile noastre riuri, le studiază potențialul lor turistic, fac diapositive, filme, pliante, programe-tip de excursii nautice la care sînt apoi atrași și sute de alți amatori de drumeție pe apă! Dar sînt și excursii educative, organizate mai ales de agențiile județene ale BTT pe văile unor riuri legate de istoria noastră; o splendidă excursie pe Mureș a evocat luptele din cel de al doilea război mondial duse împotriva trupelor fasciste pentru eliberarea Transilvaniei și a dat posibilitatea participanților să vadă la fața locului cîmpurile de luptă, să întîlnească foști combatanți și localnici care le-au depănat amintirile lor, să culegă informații inedite, versuri populare despre evenimentele din august-septembrie 1944, să viziteze monumentele comemorative etc.

La București, Tîrgu Mureș și Arad au și fost create cercuri de turism nautic, urmînd ca și în alte orașe ale țării ele să se organizeze în curînd, sub presiunea dorinței oamenilor de a face turism și pe calea apelor.

ION PREDĂ

Cu cortul la-24°

În decembrie sau ianuarie, cînd cei mai mulți dintre noi «întînd pasul» pentru a ajunge mai degrabă lîngă dogoarea ocrotitoare a sobelor sau a caloriferelor, un om își așează cortul în munți. Zile în șir — mult bîntuite de viscol, nopți în șir — mult tăioase de geruri, omul acesta trăiește în adăpostul de pinză, ieșind pentru mai lungi sau mai scurte drumeții cu schiurile. Ar mai fi de adăugat că Alexandru Ionescu, omul despre care vorbim, are 65 de ani. Cei de la cabana Piatra Arsă îl cunosc bine, căci de vreo trei ani cortul apare în apropierea lor. În tot acest timp, Alexandru Ionescu a împrumutat o singură dată două pături de la cabană, în ianuarie 1977. Afară erau — 24°.

— ...S-a întîmplat că n-am avut sacul de dormit, altfel n-ar fi fost nevoie nici de acelea. În cort aveam plus patru grade...

— E un cort special, termoizolant?

— E făcut de mine, cum mi-am făcut totdeauna, singur, corturile pentru aceste vacanțe hibernale. Primul era din inlet capitonat cu melană, dădea o diferență de douăzeci-douăzecișidouă de grade între interior și exterior. Un altul din cilindrii de drapel — pinza aceea subțire, o știți, umpluți cu polistiren granulat, căpțușit cu un strat de lînă de doi centimetri, cîntărea doar două kilograme și două sute de grame, putea fi strîns și rulat deasupra rucsacului, iar cu un sac de dormit realizat după același «patent» am avut plus treizecișidouă de grade în el cînd afară erau minus șaptesprezece. Cortu-

— rile sînt de două locuri, am întotdeauna un loc pentru cineva care e în nevoie...

— Dumneavoastră ați fost vreo-dată în nevoie?

— Ca pilot, am avut un accident în Alpi. Am fost și pe traulere, în Atlanticul de nord. Situații grele, în care mi-am pus problema supraviețuirii omului în condițiile frigului puternic. Am căutat să găsesc materiale termoizolante și ușoare în același timp încît să-mi creeze o «oază» de căldură într-o lume de ger aspru. Nu trebuie să ne temem de iarnă la munte, fiind echipați și pregătiți s-o înfruntăm. În decembrie, acum un an, am așteptat cinci zile la Vîrfu cu Dor să treacă un viscol cu rafale de 120—130 km. pe oră... Acum lucrez la un cort mult perfecționat, din același materiale ușoare și ieftine, care — deși va avea aproape cinci kilograme — va putea «răspunde» bine unor geruri și mai mari...

— Deci, visați o călătorie în Nord?

— Dacă e vorba la ce visez, am să vă spun un secret: îmi pregătesc motoreta — un bătrîn «Simpson» — pentru o lungă călătorie în deșerturile Africii de Nord! Omul e adaptabil, nu?

Bănuiesc că, deși eram uluit, am apucat totuși să-i urez «succes» lui Alexandru Ionescu. Și mă gîndesc ce va zice poștașul care îi aduce pensia și care se obișnuise cu ideea că, în plină iarnă, adresantul e undeva, în Bucegi, cînd va afla că Alexandru Ionescu e... undeva, în Sahara!

Două reportaje
de TOMA GEORGE MAIORESCU

Țară de piatră, de apă și de miracole

Trec printr-o țară de piatră, pe un pământ convulsional, dramatic, contorsionat, unde s-au amestecat neamuri, geologii, credințe și lumi, unde numai focul și apa au supraviețuit urii, pe un teritoriu al violenței și nedreptății, ce și-a pus amprenta de sînge pe harta timpului, prin revolte și răscoale. Trec printr-un spațiu al pietrei și al apei, pe un pământ de jertfe și bătălii legendare împotriva jugului și a opri-mării. Ca în locul lumii bicsnice a beznei (80% analfabeți) a cruzimii lanțurilor de răzbunări și a oarbei uri să să plămădească, pod peste timp, comunitatea frățească a musulmanilor, sîrbilor și croaților. Tocmai pe aceste drumuri dure, săpate în stîncă, sărace, aparent fără speranțe ale Bosniei Herțegovinei s-au legat pe veci în bătăliile eroice de partizani, bărbați și femei de diferite naționalități și credințe, deschi-zînd larg popoarelor iugoslave drumul visat al libertății și al ascensiunii spre culmi de civilizație și progres.

Domină un peisaj de munte, cu creste albe, pășuni alpine, văi adînci de un verde catifelat, cu susur grăbit de riuri, coaste umbrite de perdelele întunecate ale molizilor dar și amfiteatre bizare cu stînci halucinant în calcar, priveliști aride, descurajante, cu turnuri lunare, cu bastioane, cu obeliscuri sprijinind cerul, unde se spune că iarna urlă lupul iar vara şuieră vipera, unde își rostogolește undele Neretva, murmurînd legende despre epopeea de la Sutejska.

Am părăsit Jajce, orașul tăiat în stîncă, stînd ca un cuib de vulturi pe malurile riurilor Verbas și Pliva, rostogolind în valurile lor culoarea pietrei și a cerului.

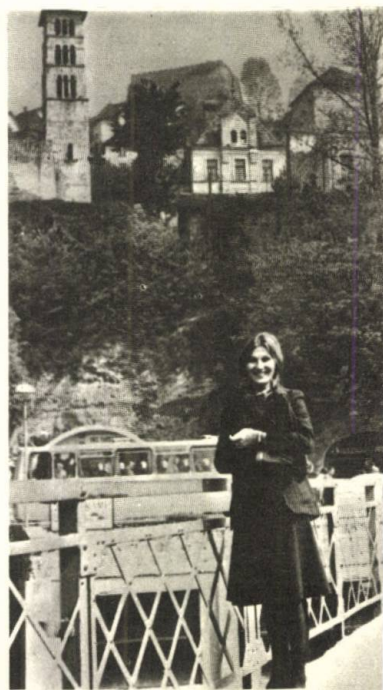
La Jajce a căzut sub sabia sultanului capul utimului rege bosniac, Stepan Romasovici și cu el libertatea Bosniei, ca după cinci secole, tocmai la Jajce să aibă loc istorica sesiune a Consiliului antifascist al eliberării naționale a Jugoslaviei.

Orașele Bosniei sînt fortărețe mute stînd de strajă pe malurile apelor. Neapărat ale apelor. Căci pămîntul brăzdat de puternice fluvii și riuri subterane, de izvoare termale sau lacuri glaciare, de cascade, are un adevărat cult pentru apa dătătoare de viață. Mii de fîntini publice cu inscripții moralizatoare sau fără, dau expresie arhitectonică acestui cult. Omul pe care norocul l-a ajutat va capta un izvor, va ridica, drept mulțumire o fîntină. E tradiția nescrisă. 4000 cursuri de apă străbat acest spațiu. Pentru unii un potențial hidroenergetic comparabil doar cu cel al Uniunii Sovietice sau al Norvegiei. Pentru alții un incomensurabil izvor de frumusețe.

Pretutindeni, poduri. De la îngustul arc de piatră al Podului asinilor legînd încă din cel de-al XVI-lea veac Sarajevo de Constantinopol — la podurile trufașe ale vechilor drumuri imperiale Brussa-Veneția sau Constantinopol-Viena cu monumentalul pod de la Vișegrad cîntat și de Ivo Andric în romanul său Podul de pe Drina. De pe podul Gavriilo Princip din Sarajevo, rememorînd focul de pistol care s-a continuat cu canonadele primului război mondial și pînă la podurile din orașul alb al poezilor și pictorilor, Mostar — arcurile de piatră peste ape se identifică, într-un fel, nu numai cu chipul statorniciei peste trecerea continuă a valurilor ci și cu chipul frumuseții aceleia care a zidit în ele o parte din sufletul său.

Podurile sînt pașii istoriei. Ele duc spre orașul cu urne funerare purtînd pe ele desenele unor bizare procesiuni. Spre imense uzine, spre bazilici romane sau țarcuri cu oi, spre necropole, spre vii grele de ciorchini, spre turnurile lunare de la Miljevina, spre cetăți-fortărețe, spre capete de zeități misterioase ieșind din pămînt, spre culturi de tutun, spre case țărănești cu cerdacuri de lemn plutind între cer și pămînt, spre arhitectura modernă a orașelor noi, spre căpițe de fin legate în forma celor cinci degete, ca niște monumente rituale, închinat unui necunoscut zeu al recoltei și spre minereul galeriilor din munți, metamorfozat pe pămîntul Bosniei, de miinile de aur ale oamenilor ei, în mașini minunate niciodată cunoscute pe aceste meleaguri: în avioane și automobile, în mașini de scris sau televizoare.

De aceea se spune că Bosnia-Herțegovina, țară de piatră și de apă este în egală măsură și un pămînt al miracolelor.

TRAKAI

La kilometrul 26 între Vilnius și Kaunas, părăsind autostrada mărginită de ambele părți de interminabile masive de conifere, pini și mesteceni, întrerupte arareori de livezi cu rod, cîmpuri cu grîne sau islazuri împărțite de gardul electric în parcele pe care pasc impasibile vaci roșcovane, ne angajăm pe o limbă de pămînt trecînd printre lacuri albastre, o salbă aparent fără de sfîrșit. Cele peste 39 de lacuri de o neîbănuită frumusețe cu insule romantice și brie de păduri care le înconjoară, sînt urmele pe pămîntul baltic al aceluia imperiu de gheață care domina locurile dinainte de șaisprezece mii de ani.

Trakai este orașul dintre lacuri. Oraș sau, mai precis, o stradă lungă cu case de lemn, toate cu trei ferestre, (o problemă de numere legat de un complicat calcul

al dărilor) și toate în culori pastelate. O stradă lungă, inundată de flori și de o vegetație luxuriantă. Fiecare petec de pămînt pe lungă stradă dintre lacuri, o explozie de culori. De unde pe locul glaciațiunilor în acest nord rece, butaforia vegetală, exuberantă a țărmurilor australe? Explicația e pe cît de simplă pe atît de bizară. Marele voievod Vitautas ca să-și apere mai bine cetatea—capitală Trakai ridicată pe una din insule, și-a adus din sud, de undeva din părțile Crimei oșteni vestiți pentru fidelitatea lor și abnegația în luptă. El le-a așezat familiile pe limba de pămînt dintre cele două lacuri iar pe oșteni i-a dus cu el pe insulă, în cetate. Karaimi, căci acesta a devenit numele micii populații strămutate la sfîrșitul secolului al XIV-lea au adus pe limba de pămînt dintre lacuri pe lingă o

roștire turcică, o artă originală și o străveche religie mozaică, strălucirea multico loră și miresmele sudului. Numărul zilelor cu soare, ei l-au completat cu hărnicia lor, visînd să reînvie în noile locuri, spațiile însoțite ale originii. Nu știu dacă acea specialitate atît de gustată a gastronomiei karaimi a fost adusă din sud sau e un cîștig al secolelor trăite printre lacuri, pot jura însă, cu mîna pe farfurie, că acei castraveți murați ținîți în poloboace aruncate în lac din octombrie pînă în martie, sînt cu totul excepționali.

Pe insula-cetate, capitală a primilor voievozi lituanieni, cu două rînduri de ziduri din piatră de rîu de șapte metri înălțime și trei și jumătate grosime, cu balcoane interioare pentru apărători, cu contraforturi, cu bastioane patrute sau circulare la colțuri, cu fose de apă rare între rîndurile de ziduri pe care năvălea apa și poduri suspendate în scrișnetul lanțurilor, cu porți masive de fier, curți interioare și o reședință cu trei etaje, scări de lemn și galerii exterioare, cu sală de recepție în care se pierd pașii, trape și uși secrete, cu încălzire centrală prin canale cu aer încins, dar și catacombe prelungindu-se sub lacuri, pe această insulă—cetate, totul a fost construit solid ca să poată rezista asalturilor cavalerilor teutoni și a altor ordine poficioase dar și gospodărește ca atunci cînd asediile devin prea îndelungate, cei dinăuntru să aibă totul la îndemînă.

Pașii se pierd sub ogivele gotice, sub bolți cu nervuri, pe dale lustruite de vreme, printre masive și bogat sculptate lăzi și tabernacule, printre spectaculoase mostre de etnografie karaimă, printre armuri de cavaleri, mușchete, argintărie barocă sau ceramică neolitică. Tresar în fața unei hărți de bătălie cu steaguri și oști desfășurate datată cu 15 iunie 1410. Pe o flamură cu fond roșu, sîngeriu, un cap de bour. Steagul moldav alături de steagurile oștilor care au oprit la începutul veacului XV expansiunea spre răsărit începută cu două secole în urmă a cavalerilor teutoni.

Lîngă mine, călcînd în virful picioarelor, un grup de școlari însoțiți de profesorul lor ascultă o lecție de istorie aplicată iar afară, după ziduri, pe oglinda albră a lacurilor se antrenează sute de canotori, strălucesc pinzele albe ale iolelor, bărci cu motor sau schiuri de apă săgetează în sjaie albe apele uneia dintre cele mai mari baze nautice ale nordului sovietic: Trakai.

Haarlem orașul florilor

Haarlemul îți dă impresia unui oraș liniștit și prosper. Aici nu vei întâlni agitația din zilele lucrătoare care caracterizează din plin Amsterdamul... Haarlemul este astăzi locul preferat al elitei comerciale și al oamenilor care s-au retras definitiv din afaceri. Preocuparea sa principală este odihna. Instituții de binefacere se ocupă cu amenajarea și exploatarea unor case unde bătrînii pot trăi pînă la sfîrșitul vieții lor... «gratuit», după cum spun prospectele. În realitate «samaritenele» instituții se arată a fi extrem de rentabile iar locurile nu-s deloc «gratuite». Dimpotrivă.

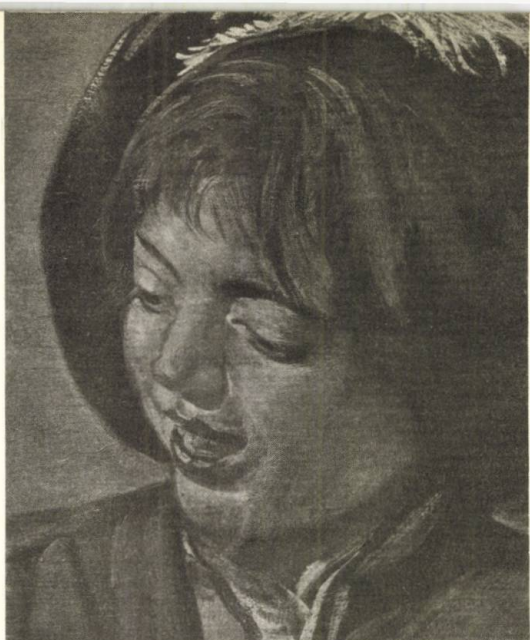
Pe noi, însă, în orașelul căruia i se spune pe bună dreptate «al florilor», ne impresionează străzile sale curate și singuratic, casele ridicate cu gust și fantezie, vile cu cel mult două etaje și, mai ales, grădinile ce le inconjoară.

Ne îndreptăm atenția asupra citorva dintre atracțiile Haarlemului. Vizităm mai întîi marea biserică protestantă a sfîntului Bavon Kerk, construită pe distanța a două veacuri și mai bine, inaugurată în anul 1535. O orgă monumentală, înaltă de 30 m cu 60 de registre și 4 088 de tonalități, fără îndoială, una dintre cele mai mari din Europa, reprezintă principalul său element de atracție. A fost realizată în anul 1738 de Cristian Mueller din Amsterdam în schimbul unei sume ce a întrecut pe vremea aceea orice închipuire: 20 000 florini aur.

Trecem pe lingă alte edificii, incontestabile bijuterii de arhitectură, dar pașii ni se grăbesc spre cel mai important lăcaș de cultură și artă al orașului, spre cunoscutul muzeu unde sînt expuse principalele opere ale pictorului Frans Hals care a trăit aici pînă la adînci bătrînețe. Dealtminteri, este interesant de arătat că muzeul se află instalat exact în vechiul așezămint al bătrînilor, unde a murit și celebrul cetățean al Haarlemului, purtîndu-i astăzi, în semn de omagiu, numele.

Frans Hals (1584—1666), despre care se spune că a luat primele lecții de pictură la Anvers, orașul natal, cu Paul Rubens, nu a fost un pictor prea fecund în decursul vieții. Prima sa lucrare de valoare a fost realizată abia la vîrsta de 29 de ani și reprezintă portretul lui Scriverius, tablou expus acum la Luvru. Următoarea pînă realizată în anul 1616 și care înfățișează «Banchetul ofițerilor companiei de pușcași din Haarlem», se află instalat la loc de cîinste în primul salon închinat marelui artist. În continuare, sînt prezentate alte două opere de mărime impresionantă care reprezintă tot banchete ale ofițerilor de pușcași, cu ocazia unor sărbători, date din anul 1627. Un alt banchet, de data aceasta din anul 1633, precum și unul din anul 1639, întregesc seria tablourilor cu acest subiect.

Frans Hals este considerat ca unul dintre cei mai mari portretiști din lume, mai ales în genul portretelor de grup. Aici, excelează în portrete ale oficialităților orașului sau ale conducătorilor din acea epocă.

În prezent, se cunosc peste 160 de tablouri și această colecție cu chipuri de ofițeri reprezintă una din nestrămăte școli de pictură olandeză. Alături de capodoperele lui Frans Hals, mai sînt expuse numeroase tablouri ale unor artiști aparținînd secolului de aur al picturii olandeze, ca de pildă peisagiștii Jan van der Meer — bătrînul — zis și Vermeer din Haarlem (1628—1691); Jacob Isaacszoen Ruysdael (1628—1682); Jan Josephus van Goyen (1596—1656) sau portretiștii: Gerard Ter Borch (1617—1681); Jan de Bray (1627—1607); Egbert van Heemkerk (1634—1704)—tînărul; Michiel van Mierevelt (1567—1641); Gerrit van Honthorst (1590—1655); Johanne van Haasbergen (1642—1705); Mathys Naiven (1674—1721); Pieter Nasson (1612—1690); Gaspar Netscher (1639—1684); Jan Anthonisz van Ravesteyn (1570—1657); Cornelis Troost (1697—1750); Johan Victoris (1620—1676).

Ne despărțim cu greu de Haarlem, acest oraș de poveste și ne îndreptăm din gară direct spre Rotterdam și apoi mai departe, spre ținta călătoriei noastre, capitala Belgiei, Bruxelles.

Pe drum, ne dăm seama odată mai mult că denu-mirea dată Olandei de «patria lălelelor» nu este o vorbă aruncată în vînt. De la fereastra vagonului, ochii noștri sorb cu nesaț «lanurile» nesfîrșite de flori atunci tocmai înflorite. Mii de hectare își înșiră culturile făcute cu o adevărată artă, cu precădere de lălele și zambile. Florile sînt aranjate pe categorii și culori și imediat îți aduci aminte cît de asemănătoare sînt cu tablourile lui Vincent van Gogh.

Acum aproape 400 de ani, un anume Claudius a adus din Orient ceapa unei lălele și, după puțin timp, s-a văzut că în pămîntul Olandei îi prieste mai bine decît oriunde pe meleagurile lumii. Așa s-a născut arta cultivării lălelelor, după forme și culori, în care numeroși grădinari și-au închinat cu pasiune întreaga lor viață. Furia varietăților de lălele s-a potolit într-o oarecare măsură abia atunci cînd în grădinile olandeze au început să-și facă loc alte flori de primăvară... zambilele! O parte din energia cultivatorilor s-a mutat asupra acestei noutăți, dar lăleaua a rămas cu statorniciei ei admiratori- emblema florală a Olandei.

VALENTIN ALBULESCU

ALEP

-
- ULISE A AVUT UN DISCIPOL LA... ● METAMORFOZELE UNUI NUME
 - UN LEU RÎDE, ALTUL PLÎNGE ● CU GÎNDUL LA CAPELA SIXTINĂ
-

... Alepul nu deține recorduri numai în ceea ce privește longevitatea — cel mai « bătrîn » oraș din lume, care a fost încontinuu locuit — ci și în privința cetății — cea mai mare din lume (după cum ne asigură « The Guinness Book of Records ») și a bazarului — cel mai întins din întreg Orientul.

Era o zi toridă cînd, însoțit de inginerul Bișir, care lucra la Raqqa, la șantierul de irigații proiectat de români, am pornit să vizităm cetatea. De la Moscheea Mare pînă la Citadelă sînt doar cîțiva zeci de metri.

Capodoperă a artei militare islamice, cetatea domină orașul de la înălțimea colinei pe care a fost construită în secolul XVII. Săpăturile arheologice au arătat însă că pe acest « tell » au existat încă din cele mai vechi timpuri, tot felul de construcții

religioase: un templu asirohitit, unul dedicat zeului sirian Hadad, templul Thesup, zeul furtunii și apoi al lui Zeus. Pe una dintre terasele colinei, cu rol de acropole, s-au găsit urme ale templului lui Shamash, zeul soarelui și al dreptății, iar pe o altă terasă — templul lui Hepit și Atargates — zeitățile dragostei și fertilității.

Cu vremea templele au abdicat de la «supremație» pe acropolea Alepului și-n locul lor au apărut fortificațiile militare. Pe vremea lui Alexandru cel Mare și-apoi a romanilor, colina ținea pe umerii săi o cetate de pămînt, întărită pe alocuri cu ziduri de cărămidă. În anul 450, Khosroes I încearcă zadarnic s-o cucerească. Două secole mai tîrziu, arabii o asaltează, însă atacurile lor nu duc la nici un rezultat. Dar, se știe: ceea ce nu pot face săbiile

se realizează prin viclenie. Troia n-a fost cucerită printr-un vicleșug al șiretului Ulise?

În legende arabe, omul care a reușit să dea lovitură de grație cetății prin viclenie s-a numit Dames, care poate fi considerat un strănepot al lui Ulise. Khaled Ibn el Walid, comandantul arabilor, hotărâse să ridice asediul deoarece bizantinii rezistau cu succes, decimându-i oștenii care asaltau zidurile.

— Dați-mi cițiva soldați și voi pătrunde în cetate, ar fi zis Dames. Prefăceți-vă că vă retraceți și revețiți când vă dăm noi un semnal.

Khaled Ibn el Walid a fost de acord. Atunci Dames și ai săi s-au îmbrăcat în piei de capră și au început să escaladeze zidurile. În timpul urcușului ronțăiau pesmeți. Santinelele au crezut că sînt niște capre care rod iarbă. Ajungînd sus, Dames și tovarășii săi au ucis santinelele, au dat semnalul convenit, au deschis porțile și arabii au intrat în cetate.

Al doilea asediu intrat în legendă s-a întîmplat în 962, cînd împăratul bizantin Niceforus Phocas, același care i-a gonit pe arabi din Creta, a vrut să ia cetatea Alepului. Asediații au astupat spărurile din ziduri cu samarele cailor și ale cămilelor. Împăratul se gîndea la retragere, dar nepotul său, Theodor, însoțit de cițiva ostași, a reușit să ajungă pînă la poarta cetății unde, însă, a fost ucis pe la spate. Furios, Phocas a dat ordin să se masacreze populația Alepului.

— Din tigvele alepienilor vom face zid și vom urca pînă la metereze ar fi zis împăratul.

Și astfel a avut loc unul din cele mai groaznice măceluri din istoria Orientului: 12.000 de alepieni au fost decapitați sub privirile îngrozite ale asediaților. Cetatea a rezistat însă. Bizantinii s-au retras iar Seif el Daula, șeful comunității musulmane, a repopulat orașul cu arabi aduși din Qinnasrin (anticul Calcis ad Belum).

Ceea ce n-au realizat însă asediile, au făcut cutremurele de pămînt din anii 1139 și 1170. Emirul Nur ed Din, cel care a reconstruit multe cetăți și orașe siriene, a refăcut și citadela Alepului, i-a ridicat ziduri groase, a construit un palat și o mică moschee închinată lui Abraham, profetul biblic cunoscut la arabi sub numele de Ibrahim «al Halil», adică «prietenu lui Dumnezeu».

— Potrivit coranului, fiul lui Avram, pe numele său Ismail, este strămoșul arabilor, m-a lămurit prietenul meu. Avraam-Ibrahim a construit sanctuarul Kaaba de la Mecca. Piatra neagră venerată de păgîni a continuat să fie venerată și de musulmani. În centrul ariei sfinte se află o moschee considerată locuința lui Alah pe pămînt. Nu departe de ea este mormîntul lui Ismail și izvorul Zamzam, din care beau pelerinii... Ei, dar mi se pare că m-am depărtat de subiect...

Îl asigur că l-am ascultat cu mult interes.

— Potrivit legendei, pe această acropolă a Alepului a locuit Avraam, moscheea fiind construită pe locul unde și-a avut casa, din care se mai păstrează încă — tot potrivit legendei — o colonetă din marmură. Se zice că Avraam avea o vacă miraculoasă, care dădea atîta lapte încît putea sătura toți copiii așezării. În arabă, cuvîntul «muls» se traduce prin «halap». «Mergem la halap», spuneau oamenii, care veneau să asiste la mulgerea vacii. Și astfel,

localitatea s-a numit Alep — de la Halap, Haleb. (Mai tîrziu aveam să aflăm că în arabă «halib» înseamnă lapte).

În cetate am văzut sanctuarul în care se aduceau ofrande zeului soarelui. Pe una din pietre s-a descoperit o inscripție în cuneiforme, care începea cu cuvintele: «Eu sînt dumnezeul soarelui»...

Cetatea, așa cum se prezintă azi, este opera lui El Zaher Ghazi, fiul lui Saladin. Acesta a fortificat-o, a săpat șanțurile care se umpleau cu apă, a construit cele trei porți masive, din fier, pe care le întîlnești, rînd pe rînd, după ce treci pe sub arcele bastionului de la intrare și urci cele 235 de trepte ale scării de pe spinarea viaductului aruncat peste șanțul de apărare.

Deasupra primei uși masive, denumită «Poarta șerpilor», se văd doi dragoni încolăciți. Sala în care intri — prima «cameră de luptă» — este rece, austeră, cu pereții din blocuri de piatră. De aici, pe sub «Poarta leilor care se înfruntă» (denumirea vine de la basorelieful de deasupra ușii) se intră în a doua cameră de luptă, unde se văd urmele apeductului prin care se aducea apa de la Heilan (10 km de Alep) și un mormînt care, potrivit legendei, ar fi al Sfîntului Gheorghe, venerat și de musulmani.

Deasupra ultimei uși din fier un basorelief înfățișează doi lei: unul care rîde, altul care plînge. Primul împărtășește bucuria învingătorilor; cel de al doilea participă la jalea învinșilor.

— Toate aceste basoreliefuri aflate deasupra ușilor aveau, potrivit credinței apărătorilor cetății, niște puteri magice, ne spune ghidul, un ins care vorbește o franceză aleasă.

Urmează o altă sală de apărare, unde se mai află încă niște ghiulele de piatră, apoi închisoarea prizonierilor și «puțul morții» — unde erau aruncați cei condamnați la piere. Între etajele la care se află cele trei «camere de luptă» se află o mulțime de orificii prin care se aruncau atacatorilor apă fierbinte, smoală topită, ghiulele, săgeți...

Dar în cetatea Alepului există nu numai săli sau camere de luptă, ci și o încăpere în care ești tentat să rămii, în contemplare, ore întregi: «Sala tronului». Lemnul înrustat cu care sînt acoperiți, pereții și grinzile tavanului oferă imagini de vis, pe care le poți întîlni doar în covoarele de Șiraz. Tavanul e despărțit în pătrate, ca tavanul Capelei Sixtine, fiecare pătrat oferind alte «tablouri» — desigur în arabescuri. Adăugați la toate acestea faianța policromă care acoperă unele porțiuni ale zidurilor, candelabru ale cărui cristale realizează corola unei flori exotice, de o suavitățe rară, mobilierul din lemn de teak sculptat și veți avea o imagine a acestei săli.

«Dacă cetatea Alepului n-ar avea decît această sală a tronului», ea și-ar merita pe bună dreptate renumele de care se bucură, spun, prospectele turistice. Merită să bați sute de kilometri pentru a putea vedea ce poate realiza mîiestria artizanilor arabi pentru care lemnul a reprezentat o materie de preț, ca diamantul brut pentru șlefuitorii din Țările de Jos.

SEVER NORAN

(fragment din volumul

«Siria — poarta legendară a lumii arabe»)

ISTANBUL

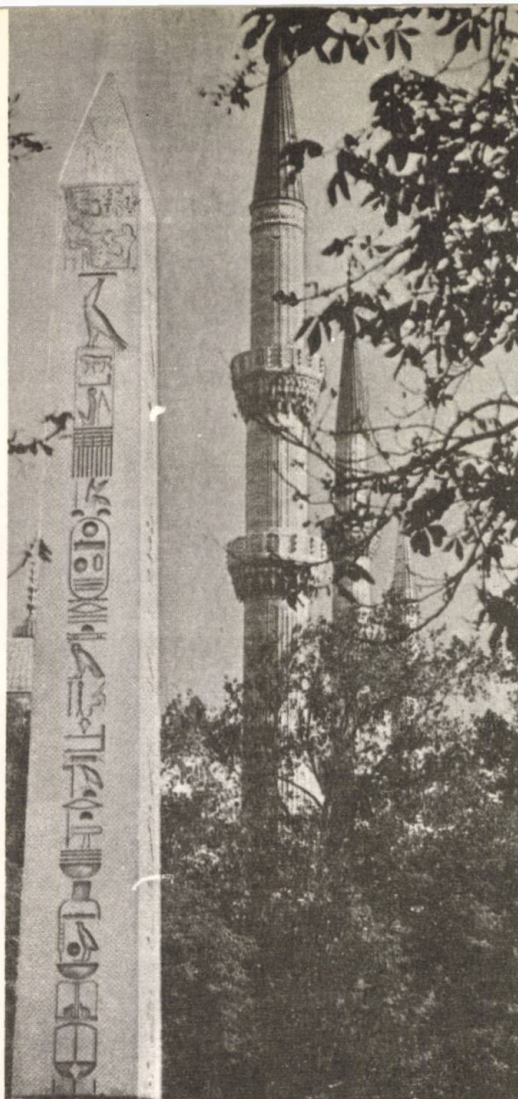

ORASUL DE PE COLINE

Ne opriseam, după toate uzanțele turistice, în fața fortăreței Rumeli Hisari, construită în mare grabă de Mehmed al II-lea, cu puțin înainte de atacul decisiv asupra Constantinopolului. Este în locul cel mai îngust al Bosforului, pe țărmul european, avînd de cealaltă parte a strîmtorii, cetatea clădită cu mai multe decenii în urmă, Anadolu Hisari de nenorocosul Baiazid I Ildırım, mort în captivitate la curtea temutului Timur Lenk. Ne urcasem pe meterezele ei puternice de piatră și în turnurile înguste și întunecoase. Dincolo erau vechile ziduri ale Bizanțului, « Noua Romă », capitala unui imperiu în agonie, orașul care se pregătea să suporte cel de al 29-lea asediu din istoria sa. Mehmed al II-lea cucerea Cornul de Aur și își lua numele de Fatih, Cuceritorul. Un adolescent de

21 de ani, un mic prinț nomad punea piciorul în catedrala Sfînta Sofia, Ayasofya și devenea un mare împărat. Era în 29 mai 1453 și ziua aceasta a rămas în istoria Europei cu un nume: Căderea Constantinopolului.

Lumina zilei cade blind peste cupolele în cascade ale moscheelor, prefăcînd în nuanțe infinite culorile orașului. Datorită tonurilor de lumină, Istanbulul își schimbă poate de o sută de ori pe zi personalitatea conturată în vechile cartiere de cupolele cenușiu-arâmii ale moscheelor. Sfînta Sofia, Moscheea Albastră, Moscheea lui Soliman Magnificul. Un închipuit triunghi de aur care cuprinde între laturile sale grandoarea a două imperii. Aurul Sfîntei Sofia, a cărei strălucire îl făcuse pe Justinian să spună uimit la inaugurare, la 27 decembrie 537

era mai mult decât fructul ambiției unui arhitect: era simbolul imperiului însuși, ajuns în culmea gloriei.

DINCOLO DE PODUL GALATA

De obicei, turiștii își încep periplul prin Istanbul de aici, de pe cea de a treia colină a sa: trec podul Galata, acest plămîn extraordinar al orașului și și împinzesc labirintul de străzi care duc către marile monumente ale trecutului. Imaginația lunecă mai întâi peste Bosfor, plutește pe Cornul de Aur și își dă în cele din urmă friu liber în acest sanctuar al timpului, ca în basmele din O mie și una de nopți, mîngîind marmura palatelor sau scrutînd împrejurimile de pe înălțimile amețitoare ale minaretelor. Aici se mai păstrează monumente pe care răscrucea de istorie din anul 1453 le-a aflat acolo unde se găsesc și astăzi: Obeliscul lui Teodosie, adus din templul de la Karnak și așezat în incinta celebrului Hipodrom, centrul vieții publice a vechiului Bizanț; bazilica Sfînta Irina, una dintre primele sanctuare creștine, care adăpostise, cu un veac și jumătate înainte de zidirea Sfîntei Sofia, al doilea Conciliu ecumenic; Yerebatan Sarayı, «palatul subteran» susținut de 336 de coloane terminate în elegante capiteli corintice, cîndva o veche cisternă bizantină menită să alimenteze cu apă marele palat imperial; Apeductul lui Valens. Tot în acest perimetru mărginit de țărmul european al Bosforului își dezvoltă celebritatea, sub o înfățișare austeră, solemnă, poate prea solemnă, Palatul Topkapi. Bogăția sultanilor se distinge aici mai bine decât în monumentalitatea edificiilor, este mai personală, mai pămînteană și se dezvoltă privitorului într-o intimitate copleșitoare. Ai în față tronul turnat din 300 kg de aur ce a aparținut lui Mahmud I și nu ți-l imaginezi stînd în el decât pe ilustrul personaj; în fiecare tron expus în sala Tezaurului descoperi cîte un sultan care te privește încruntînd din sprîncene: tronul în sîdef, oferit lui Murat al IV-lea, tronul lui Ahmed I, numai în aur și fildeș, diamantul de 86 de karate, printre cele mari din lume...

Tonele de aur, fildeș și pietre prețioase din faimoasa sală a Tezaurului n-au putut să-mi steargă amărăciunea de a fi găsit închise vechile muzee din grădinile palatului: Muzeul Arheologic și Muzeul Oriental. Pierdusem șansa de a vedea celebrul sarcofag al lui Alexandru cel Mare găsit la Sidon, consolidu-mă că, poate, norocul îmi va surîde la Ankara, în Muzeul de Arheologie, excepțional de bogat în artă hitită.

VINI! VINI!

De-aici pînă la Marele Bazar nu-s de făcut decât cîteva pași. Patru mii de magazine înșirate pe cîteva sute de străduțe întretăiate perpendicular, formînd cartiere de artizani și de negustori versați. Acest babilon al comerțului, în care se vînd într-o atmosferă tipic orientală, mărfurile cele mai specifice legate de tradițiile mai vechi și mai noi ale producției meșteșugărești vroiau să dovedească în modul cel mai convingător cu putință, că Istanbul este un oraș comercial.

Istanbul este un oraș comercial de primă mărime și, pentru că de cum ai coborît din avion ai intrat într-o imensă lume a contrastelor, comerțul nu face nici el excepție de la această regulă. Negustorii guralivi care își strigă marfa în ușa prăvăliei, negus-

«O, Solomon, te-am învins!» Și fildeșul, și marmura policromă, și argintul, și pietrele prețioase, și mozaicurile adăugate, dinastie după dinastie, de toți împărații Bizanțului puneau pe zidurile catedralei pecetea de glorie a unei epoci. Poate că, dacă n-ar fi existat Sfînta Sofia, nu s-ar fi înălțat în replică, alături de Sultan Ahmet Camii, moscheea cu șase minarete îmbrăcate în marmură de culoarea cerului, una dintre cele mai frumoase din oraș; poate că, dacă simbolul Înțelepciunii Divine n-ar fi fost atît de puternic, de fastuos, cutezanța arhitectului Sinan de a-l întrece, nu s-ar fi ridicat pînă la armoniile fără cusur ale Moscheii lui Soliman Magnificul. Sinan cel cu barba albă, stăpîn pe știința îmbinării în valuri a cupolelor, își edifica după un mileniu de existență a capodoperei bizantine, opera de căpătîi. Era într-o vineri din anul 1557 cînd sosit călare pe un cal alb, sultanul Soliman, a luat cheia de aur ce-i fusese oferită pe o tipărie de aur, înmîinînd-o arhitectului său: «Tu ești creatorul, i-a spus, ție îți revine onoarea să deschizi poarta». De jur împrejur se ridicase un complex de construcții, cu școli, spitale, universități, ospicii în care trebuia să se reflecte întreaga istorie socială a timpului; Süleyman Camii

UN AMERICAN LA « LIMAN »

Pe podul Galata, pe cheiuri, în piețe, pescarii își expun marfa proaspăt smulsă mării într-un spectacol pitoresc și plin de culoare, care întrecea în originalitate ceea ce văzusem cu ani în urmă în piața de pește din Rimini, pe țărmurile Adriatiei. Pești de tot felul stau rânduți ca niște franzele într-o ordine desăvârșită, pe întinse platouri albastre și roșii, așteptându-și cumpărătorii; adeseori, alături de coșurile pline, într-o dugheană improvizată, omul mării își demonstrează zgomotos virtuțile culinare, astfel că poți să-ți satisfaci pe loc pofta de a mânca un pește fript pe grătar. Curiozitatea mă împinsese în preajma unui astfel de bucătar ambulant — un bărbat tânăr zdravăn, cu o mustață neagră căzută peste colțurile buzelor — ținând în mină drept unealtă, un cuțit plin de solzi. Mi-a zămbit prietenos invitându-mă cu un gest al miinii, să-mi aleg un pește. L-am mulțumit în același mod, arătându-mă interesat mai degrabă de numele peștilor lui ciudați. Scot carnetul gata să notez, mustăciosul îmi înțelege intenția și zăgăzeste din nou. Întrebările mele devin înclinări ale arătătorului către platourile pline.

- Cum se numește peștele roz? întrebă degetul.
- Barbunya, răspunde pescarul.
- Dar peștele-sabie?
- Kilic.

Turcul nu mai așteaptă semnele mele, acum își trece singur în revistă marfa: . . .

- Cîrlamgîci, kefal, tran, uskumru . . .

Aici, peștele este o plăcere gastronomică de fiecare zi. Se spune că după Marea Chinei, Marea de Marmara este al doilea loc de pe glob care găzduiește într-o asemenea măsură — 128 de specii — această bogăție excepțională.

Șoferul taxiului cu care pornisem într-un tur pe malul Bosforului a oprit mașina la câteva sute de metri dincolo de podul Galata, pe Rihim Cad, în fața restaurantului « Liman » unde, de la etajul la care a fost amenajat, se vede, ca într-o Veneție a Orientului, dominată de turnurile înalte ale moscheelor, forfota maritimă a Bosforului. Mă dusesse acolo să-mi demonstreze cum a fost cu puțință ca un american pe care îl luase de la aeroport să facă drumul de la New York anume pentru a se desfăta cu un prinz de pescărie turcească și să se întoarcă apoi fericit cu primul avion pe Fifth-Avenue. Făcusem și eu cunoștință cu celebritatea culinară a restaurantului « Liman » dar cred că

tori tăcuți, plictisiți sau resemnați, absorbiți de o partidă de table, bîndu-și liniștiți cafeaua sau paharul cu ceai, negustori distinși, cu morgă aristocratică alcătuiesc peisajul cel mai eterogen al unei ocupații ce dă imensei așezări de pe țărmurile Bosforului un aer cu totul particular. Pe o distanță de numai cincizeci de metri poți să-ți cumperi un frumos covor oriental sau cîteva burlane de tablă pentru o sobă minusculă, covrigi cu susan sau haine de piele; să te lași convins de un puști de-o șchioapă, care își scuipă profesional în palmă înainte de a se apuca să-ți lustruiască pantofii; te întâlnești cu vinzătorul ambulant ce-și rînduiește pe lada unui triciclu, într-o alăturare bizară, ouă și iaurt, semnalîndu-și prezența cu ajutorul unui clopot pe care nu încetează să-l agite decît atunci cînd strigă cît îl țin plămîinii « Vin! Vin! »

Dacă argumentele acestea nu sînt suficiente, iată încă unul: băncile. Cel puțin o treime din reclamele luminoase de pe marile bulevarde aparțin unor firme bancare: « Istanbul Bankasi », « Turk Ticaret Bankasi », « Garanti Bankasi », « Yapi ne Kredi Bankasi », « Sekerbank Sekersigoria », « Akbank », « Anadolu Bankasi », . . . Fără discuție, Istanbul este un centru comercial deosebit de activ.

DOLMABAHÇE

Cînd aurul și fastul n-au mai încăput în Topkapi, Abdülmecit și-a construit, la mijlocul veacului trecut, pe țărmul Bosforului, palatul Dolmabahçe, care avea să devină reședința ultimilor sultani otomani. Dintre cei ce și-au purtat pașii prin cele 305 încăperi ale noului palat, împodobite cu covoare scumpe și cu cristaluri de Boemia, cu mobliă stil sau cu porțelanuri de Sèvres, l-am reținut doar pe Abdul Aziz, sultanul-atlet, înalt de doi metri. Nu pentru vreo faptă împărătească, ci, pur și simplu, pentru neobișnuita sa poftă de mîncare: omul acesta mîncă singur o oaie pe zi.

La Dolmabahçe a locuit în ultimii ani de viață și tot aici a închis ochii, Mustafa Kemal Atatürk. O cameră de lucru modestă — un birou, o masă, cîteva scaune — contrasta flagrant cu fastul strălucitor în care trăiseră ultimii sultani ai imperiului. « Părintele turcilor » dovedea prin propriul său exemplu, că statul modern căruia îi pusese temelie, nu putea să se înalțe pe moravurile unei lumi condamnate de istorie. Legătura cu trecutul trebuia ruptă definitiv. După patru veacuri și jumătate de domnie a sultanilor, Constantinopolul nu mai era capitala țării. Totul trebuia pornit de la capăt și simbolul acestui început avea să fie întruchipat în virtuțile viguroase și aspre ale stepei anatoliene, de noua capitală.

peștele cel mai gustos îmi fusese servit în altă parte, într-un restaurant de pe faleză Tarabynei, acolo unde apele Bosforului sînt aproape gata să se piardă în Marea Neagră. Ajunsesem aici după o lungă plimbare pe cheiuri. Gazdele ținuseră să ne arate noul pod suspendat peste Bosfor, lung de mai bine de un kilometru, o realizare remarcabilă a arhitecților turci care au reușit să arunce o punte originală și îndrăzneată între Europa și Asia. Trecuram pe țămul asiatic, plătisem taxa de autostradă și înaintasem foarte puțin, atît cît să ne dăm seama de funcționalitatea acestei moderne căi rutiere. Ne întorsesem prin același loc. Coborîsem într-o piață de legume, fructe și pește de o inegalabilă culoare locală, în care negustorii își recomandă marfa într-un mod ciudat, cîntînd-o teatral, pe melodii monofonice și parcasem în cele din urmă mașina pe cheul portului de agrement de la Tarabya. De-o parte, iahturi elegante, amestecate printre ambarcațiuni de toate tipurile; de cealaltă înșirate unul lîngă altul, restaurante intime, unde servesc chelneri cu lăvăliere mari, roșii și unde atmosfera specifică a acestor localuri se prelungește pînă afară, la intrare, pe mese încărcate cu portocale, pepeni galbeni sau dovleci mari rotunzi. Aici, la « Palet Tarabya », într-o ambianță mediteraneană din care nu lipseau decît palmierii, peștele are gustul sărat al mării, al aromelor și miresmelor exotice ale Orientului.

ȘOFERII

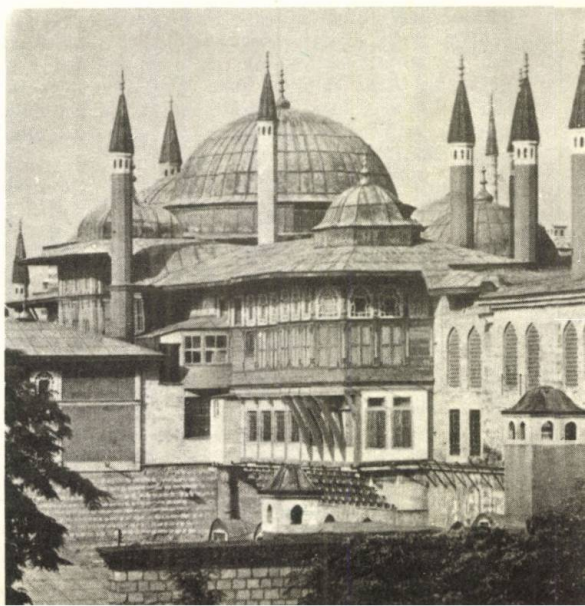
Pe șoferul nostru îl cheamă Osman Iamak și conduce un Chevrolet corai ultimul tip. E un bărbat încă tînăr, viguros, îndrăzneț, calm, sigur pe el; calitățile acestea i le descoperisem după primeii kilometri parcurși prin circulația infernală a orașului, așa că mă așezasem liniștit pe bancheta din spate. Priveam amuzat ceea ce se petrecea în jurul meu. Amuzat, pentru că fluviul multicolor ce se scurgea fără încetare pe lîngă noi reprezenta o insolită defilare de motoare cu explozie, de la mașini hîrbuite, gata să-și dea duhul pe caldarîm, încărcate pînă la refuz cu oameni și cu bagaje, la limuzinele cele mai elegante, printre care își fac loc, fără să aibă complexe, camioane trase de cai, cărucioare încărcate cu portocale, triciclete, roabe, într-un cuvînt, orice vehicul pe una sau mai multe roți capabile să se miște într-un sens sau altul; toate trec cu drepturi egale pe Yenicienilor Cad sau pe Fuatpașa Cad. Să fii șofer în Istanbul — și ulterior m-am înconvins că nu numai aici, ci mai pretutindeni prin orașele turcești pe unde am trecut — înseamnă în primul rînd să ai nervii tari, să fii capabil în orice moment să faci un fel de cascadorie, ca în urmăririle palpitate din filmele polițiste, să frînezi în ultima fracțiune de secundă cînd îl mai poți evita pe cel ce, venind din sens opus, îți taie calea din senin fără să te avertizeze sau cînd, dintr-o stradă laterală, iese, fără să se asigure, un altul grăbit să-și facă loc în marele fluviu al bulevardului. Cred că nicăieri ca aici n-am văzut atîta dispreț față de regulile de circulație, atîta plăcere de a le improviza pe loc într-o interpretare personală a fiecăruia, încît gîndul care îmi încolțise atunci era să mă număr vreodată printre participanții la traficul rutier de pe marile artere ale Istanbulului. Peste zgomotul motoarelor și claxoanelor se aud fluierale agenților de circulație. Oamenii aceștia imperturbabili, îmbrăcați în uniforme cenușii, fluieră fără încetare, fluieră la intersecții și în locurile aglomerate, agitînd

mîinile ca niște dirijori ce vor să imprime orchestrelor pe care le conduc un ritm de alegro vivace. După semnele pe care le fac înțelegi că nu-s supărați pe automobilisti nesăbuiți și că singura lor grijă este ca furnicarii de mașini să se scurgă la nesfîrșit, indiferent cum.

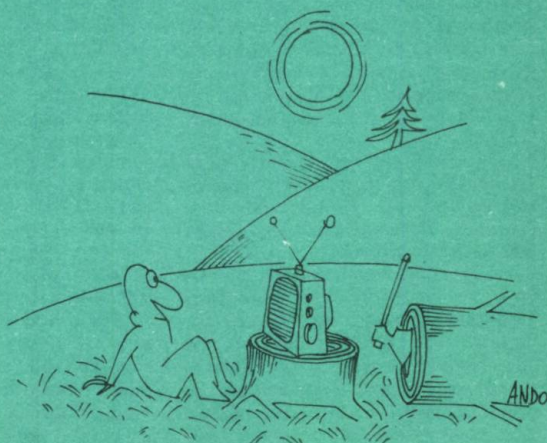
Tovarășul meu de drum se așezase în față, lîngă șofer. El are nu numai un permis cu scoarțele roz, ci și un fel de disciplină saxonă în conducerea automobilului; n-a plătit amenzi, n-a fost surprins de radar peste limitele de viteză, într-un cuvînt, șofează exemplar. Îl văd din spate tresărind pe fotoliul lui la fiecare situație limită, gata să facă în orice clipă un infarct. Ultima dată, autorul unei astfel de situații limită fusese chiar Osman Iamak, bărbatul calm, cu reflexe rapide: l-am văzut intrînd în viteză într-o intersecție aglomerată pe culoarea roșie. « Feu rouge » i-am strigat, crezînd că nu a observat semaforul, într-o franceză pe care el n-o înțelegea. A urmat un viraj brusc, o depășire prin dreapta a tot ceea ce fusese cu o clipă mai înainte în fața noastră, urmată de trei semnale scurte de claxon, adresate într-un cod șofericesc poliștului din colț, ca și cum totul fusese în perfectă ordine. În secunda următoare ne pierdeam în șuvoiul ce înainta pe verde din stînga noastră. Am avut noroc, răsufu ușurat. « În Istanbul n-au rămas decît șoferii foarte buni, ne liniștește Iamak Ceilalți... » Și, pentru a-l înțelege mai bine, își ridicase mîna dreaptă către plafonul capitonat al Chevroletului său.

Am locuit într-un hotel elegant din Taksim unde, de la înălțimea celui de al șaisprezecelea etaj, inima Istanbulului se simte pulsînd cu putere. În acest cartier, ca și în Beyoğlu și în multe alte locuri s-au ridicat construcții impunătoare din sticlă și beton. Hoteluri noi — Büyük Tarabya, Cinar, Divan, Hilton, Intercontinental, Sheraton, Carlton — unele de mare lux, edificiile unor bănci sau ale unor importante instituții publice exprimă actualele intenții de modernizare ale bătrînului oraș. Poate că nu peste mult timp, personalitatea lui se va îmbogați cu o nouă dimensiune, aceea a reîntineririi sub semnul celor mai fericite auspicii ale modernizării.

NICOLAE DOCSĂNESCU

U M O R

TRAIUL ÎN NATURĂ

Mă sună la telefon, într-o zi un amic: « Țin să-ți mulțumesc mult pentru ideea care mi-ai dat-o de a-mi face vacanța într-un sat din Țara Făgărașului. Am avut un concediu extraordinar, original, plin de învățăminte. Am dormit în fîn, am mâncat pui la frigare, am mers desculț prin iarbă, am hoinărit cu ai mei prin păduri și munți, sub cer și soare. Am slăbit patru kile și am întinerit cu trei ani. O să mă duc și la anul tot așa. Mai ales că Adina mea, la cei trei ani ai săi, m-a pus pe gânduri. Într-o zi, gazda noastră, la care ne-ai trimis, mulgea vaca în grajd. Mă duc să iau lapte proaspăt muls, să-l bem cald — cum făceam în fiecare dimineață. Cu mine era Adina. Încerc eu să-i explic, doct: « vezi, fetița tatii de unde avem noi laptele, de la vacă! » Adina se uită lung la mine și mă pune la punct, superior: « Tătușule, tu nu știi! Laptele îl avem de la « Alimenta- »... »

O întâmplare în aparență neînsemnată, dar care m-a făcut să aștern aceste rânduri adresate tuturor: **oameni buni, ați uitat să trăiți în natură?**

La vremea verii, mii și zeci de mii de familii se îmbulzesc să-și aranjeze o vacanță cât mai confortabilă. Vor hoteluri de lux, cu camere mochetate, cu băi îmbrăcate în faianță roz-bonbon, cu telefon, radio și televizor, restaurante elegante. Cei mai mulți vor

să aibă în timpul vilegiaturii confort mai mare decât acasă și să mănince mai mult decât în restul anului; nu-i de mirare că cele mai lungi călătorii de vacanță sînt de la hotel pînă la plajă și că la reîntoarcerea din concediu astfel de « vilegiaturisti » cîntăresc cîteva kilograme în plus.

M-am uitat cu atenție la cetățeni. Unii sînt supraponderabili cum zic delicat medicii, încă la anii tinereții, adică cu burți și forme rotunjite exagerat. Sînt copiii care prin formație genetică sînt programați, ereditar, să fie grași. Principalele cauze ale supraponderabilității sînt **alimentația nerațională!** — care constituie factorul important al mortalității, indiferent dacă este vorba de atacuri cardiace sau cerebrale, diabet, ateroscleroză sau ciroză — și **lipsa de mișcare**. Se pare că oamenii au cam uitat să facă mișcare, sport, să trăiască în mijlocul naturii. Cei cu automobile merg cu ele la birou și tot la volan stau și la vremea week-end-ului sau a vacanței. Te și miri că-și mai pot îndrepta șira spinării. Cît de puțini sînt cei care pleacă în concediu, pe munte sau în deltă, cu rucsacul și cortul în spate! Să facă kilometri pe jos, să doarmă în cort, sub aripa pădurii și în ozon, să se spele dimineața cu apa riurilor sau izvoarelor, să-și pregătească masa la focul de tabără. Mulți tineri primesc de la părinți bilete de odihnă la Mamaia sau

Sinaia, dar nu știu să minuiască harta și busola, să se orienteze, să facă un foc pe vînt, să adaste pe la stîni sau printre forestieri, după 20 de kilometri de marș. Biologi, fiziologi, medici de renume constată o « decălire » a corpului omenesc, o reducere a rezistenței sale la boli; se recomandă cu insistență nu numai abandonarea fumatului, a alcoolului, a supraalimentării, a vieții pasive, a abuzului de medicamente, dar mai ales trăirea în aer, soare, în pădure, pe munte — în mijlocul naturii — a cît mai mult din timpul nostru liber. Sînt teorii care susțin că omul modern trebuie să învețe, din nou, de mic, să umble desculț prin iarbă și pe pămînt pentru a prelua direct din energiile cosmice, izolate azi de atîtea încălziri și îmbrăcămînti. Doi cercetători canadieni au demonstrat — uluitoare constatare — că funcția principală a plămînului nu este aceea de a respira, ci el este o antenă captatoare a energiilor cosmice sub formă de lumină, raze ultraviolete, microonde etc. Ne întrebăm de ce acupunctura redevine azi o terapie formidabilă în combaterea afecțiunilor organismului uman? Dar anticii știau încă acum patru-cinci mii de ani că organismul și fiecare organ intern este un condensator de energii cosmice, iar boala apare cînd un organ sau altul își dereglează încărcătura sa bioelectrică; printr-o simplă înțepătură cu acul — bun conducător de electricitate — în anumiți centri energetici, fără nici un medicament, se realizează transfer de energie și deci înlăturarea bolii. Vă imaginați un om crescut din leagăn fără soare, lumină, mișcare, contact cu natura — într-un container — chiar dacă el ar fi hrănit din belșug și îngrijit de o armată de medici? Desigur că nu. Dar noi, oameni, ai căror semeni ajung pe lună și dirijează fisiunea nucleară, pătrundem în tainele atomului, am uitat să mai ieșim în natură. Poate ar trebui să ne întrebăm fiecare, la sfîrșit de lună cînd facem și alte bilanțuri: cîți kilometri am mers pe jos? cîte zile am petrecut cu familia în natură? cîtă mișcare și cîte ore de sport am făcut? de cîte ori am mers la munte? Sînt întrebări care s-ar părea ciudate. Dar să nu ne mire dacă într-o bună zi din viitor, copilul nostru o să ne întrebe curios: « Tată, eu la ce uzină am fost produs? »

ION PREDA

Cardiaci, ieșiți în natură

convorbiri cu dr. GEZA BENEDEK,
medic primar cardiolog și internist,
directorul spitalului de cardiologie din Covasna

Tinăr și bine legat, poartă o servietă, își cercează ceasul cu aerul unui om important care se grăbește, vorbește surescitat, acționează prompt, mănincă în picioare la un express, vede câteva filme într-o zi, uită să se plimbe, se odihnește puțin, e navetist... Îl recunoașteți? Nu, sigur că nu. Căci sînteți chiar dumneavoastră, omul zilelor noastre, care, fascinat de ritmul accelerat al vieții, vă simțiți neliniștit, nervos și ne la largul dumneavoastră atunci cînd acest ritm se încetinește. Dar, în timp ce dumneavoastră jubilați angajîndu-vă plenar în lumea care se mișcă din ce în ce mai repede, părinții dumneavoastră sînt îngroziți și nu știu ce să facă pentru a scăpa din iureșul acesta infernal. Se spune că ritmul vieții trage o linie de demarcație între părinți și copii, între bărbați și femei, între grupuri sociale, între țări cu climă diferită... Mai mult chiar, o serie de experiențe senzaționale luminează relația dintre ritmul vieții și sănătatea fizică. S-a ajuns însă la concluzia că cei cu un ritm mai rapid de viață sînt supuși mai ușor îmbolnăvirilor decît ceilalți. De ce?

Răspunsul la această întrebare l-am primit de la dr. GEZA BENEDEK, unul dintre medicii care, aplicînd aero, ergo și kinetoterapia redă societății oameni cărora li se numărau zilele.

— Omul este un biosistem care se supune legilor de fier ale ecosistemului în care trăiește. Dacă mediul înconjurător este supraîncărcat de elemente noi — ceea ce se presupune printr-un ritm de viață accelerat — atunci, încercînd să le perceapă, să le evalueze și să se adapteze lor, pupilele ochilor se dilată, în retină se produc schimbări fotochimice, auzul devine momentan mai ascuțit, involuntar mușchii sînt folosiți spre a îndrepta organele de simț spre excitațiile care le parvin, tonusul muscular general crește, circuitele obișnuite ale creierului sînt întrerupte, degetele de la mîini și de la picioare se răcesc, venele și arterele din ele contractîndu-se, ritmul respirației și al inimii se accelerează, întreg organismul este inundat de catecolamine. Oamenii își simt după un timp inima epuizată, sistemul nervos începe să pulseze... Obligați să se adapteze într-un anume ritm suprasolicitat hipofiza, glandele endocrine de dimensiunile unui bob de mazăre, care secretă o serie de substanțe. Una dintre acestea merge la glandele suprarenale care stimulate fabrică corticosteroizi. Eliberați, corticosteroizi grăbesc metabolismul, fac să crească presiunea sîngelui, trimit substanțe antiinflamatorii prin corp pentru a se lupta cu infecțiile și încep să mobilizeze și să transforme grăsimea și proteinele în energie dispersabilă, recurgînd la rezervele de energie ale corpului. Intervine oboseala, stress-ul, dezechilibrul biosistemului, boala.

— Dacă pornim de la premiza că viața înseamnă ritm, mișcare, noutate, schimbare, nu pot să cred că omul își va suprima conștient creșterea, dezvoltarea, maturizarea numai pentru a se feri de boală. Soluția este adaptarea. Ei bine, cum ne putem adapta ritmului lumii moderne?

— Adaptabilitatea biosistemului uman are totuși limite. Aceste limite pot fi împinse din ce în ce mai departe prin reeducare, prin voință. De fapt, după părerea mea, boala, îmbătrînirea înseamnă neglijență în educație, lipsă de voință. Ca medic care o viață întreagă am tratat unul dintre organele care îmbătrînesc repede: inima; știu că omul poate și trebuie să reinvețe să trăiască, mai rațional, respectînd un anume regim alimentar, evitînd excitantele (alcoolul, tutunul, cafeaua...), făcînd multă mișcare, neuitînd că în jurul lui mai există o natură frumoasă, știînd să respire... Da, să respire, nu vă mirați. Căci omul abia dacă inspiră și expiră. (O respirație adîncă, normală, este egală cu mai mult oxigen. Lipsa de oxigen duce la grave boli ale inimii). Am constatat studiîndu-mi cu atenție pacienții, că un om grav bolnav de inimă — de exemplu — poate reîntra în circuitul normal al vieții dacă simultan cu tratamentul medicamentos este supus și aero, ergo și kinetoterapiei. Și dacă un cardiac poate, este sigur că și un om «sănătos» va putea. Important este însă că fiecare dintre noi să-și dea seama că azi, mai mult ca oricînd, societatea are nevoie de oameni zdraveni, sănătoși, productivi pînă în ultima clipă. Nu-i totuna să trăiești. Sînt întrebate adesea de către colegii dumneavoastră, ziariștii, ce este îmbătrînirea. Ei bine, îmbătrînirea este o stare, nu o vîrstă. Poți fi bătrîn la douăzeci de ani și tinăr la o sută. Cu o singură condiție: să fi înțeles cum și de ce trăiești.

— Sînteți adeptul psihoterapiei?

— Sînt adeptul lucidității, al mișcării în aer liber, al sportului, al turismului, al plăcerilor simple și sănătoase care transformă viața și-i dau omului posibilitatea să fie el însuși, să trăiască activ, conștient, în pas cu timpul său.

— Care este avantajul unui astfel de tratament la Covasna?

— La fiecare bolnav căutăm să stabilim un diagnostic funcțional, studiat cît mai precis. Pentru aceasta inventariem factorii specifici, individuali, de risc, facem un plan de tratament pentru combaterea acestor factori, folosim cultura fizică medicală factor important pentru întărirea voinței omului — necesară antrenării aparatului cardio-vascular, în general, și al inimii, în special, toate acestea combinate cu aeroterapia — prin care mărim capacitatea vitală, intensificăm schimbul gazos, gradul oxigenării organelor vitale (creierul, inima, sistemul endocrin etc.).

La Covasna, factorii individuali de cură sînt aeroionizarea (bogată în ioni negativi O_3) și bioxidul de carbon (băi CO_2 de apă minerală și mofete) care ne ajută să obținem rezultate bune, superioare celor obținute prin folosirea aeroterapiei. Factorul principal este însă reeducarea bolnavilor necesară combaterii factorilor de risc: hipertensiunea arterială, supraponderea, hipercolesterolemia, sedentarismul.

LUMINIȚA DOJA

ACUPUNCTURA TERAPEUTICĂ FĂRĂ MEDICAMENTE

Acceleratul 243 sosește la Călan odată cu zorile. Este ora cînd schimbul de noapte predă ștafeta muncii primului schimb al zilei. Întreb pe primul întîlnit:

— Încotro este policlinica?

— Apoi și eu merg într-acolo. Veniți cumva la doctorul Caba? Că îl caută oameni din toată țara să-i trateze cu acele lui. Și eu îi sint pacient. Sufeream de multă vreme de ficat și stomac — și ce n-am făcut! De-abia acum, încep să mă simt din ce în ce mai bine. . .

Ziua de muncă a doctorului Teodor Caba începe la 6,30. Vin aici de cu zori pacienții lui, oameni pe care îi văd așteptîndu-și rîndul liniștiți, deloc apăsăți de atmosfera grea a spitalelor. Cabinetul modest din policlinica acestui oraș muncitoresc are ceva original. Pe un perete, înrămată, o adresă cu antetul Ministerului Sănătății care confirmă că i se acordă dreptul de a efectua tratamentul prin acupunctură. Alături, o deviză: «Rezistă și învinge» și mai încolo citate cu sfaturi de luptă în viață. Probabil îmi prinde mirarea din privire, că doctorul îmi spune franc:

— N-am avut o viață liniștită, mai ales de cînd am început să practic acupunctura. Piedici, șicane invidia, delațiunea, minciuna, șantajul, procese inscenate — pe toate le-am «gustat» din plin. Dar nu m-am lăsat înfrînt, sint doar purtător al unui carnet roșu de partid. Poate și genetic am fost «programat» ca om tare — sint fecior de oieri din Vrancea, oameni care stăpîneau înălțimile Carpaților.

— Cum și cînd ați ajuns la acupunctură?

— Una din cărțile mele despre acupunctură este dedicată omului în suferință. Ei bine, această suferință a pacientului m-a îndurerat

mereu, mai ales că de multe ori eu, ca medic, nu o puteam înlătura. Un medic, chiar dacă e un foarte bun diagnostician, nu poate, adeseori, să vindece o boală cu mijloacele clasice ce le are — medicamentele moderne, mai ales. Și-am început să caut. Puteam să fiu un medic «cuminte» să stau toată viața liniștit și să prescriu rețete; dar m-am pus pe studiu. Mai întîi m-a pasionat homeopatia, care m-a dus pînă la străvechea medicină a Asiei; așa am «descoperit» existența acupuncturii, această metodă de tratament veche de mii de ani, pe nedrept uitată. Și-am înțeles că vechii medici ai Chinei aveau o concepție despre om superioară medicinei clasice occidentale.

— Puteți concretiza?

— În concepția medicinei antice chineze omul este privit ca o unitate morfo-funcțională și energetică, energetica umană fiind o proiecție a energiei cosmice, interdependente între ele. Omul se află sub o permanentă influență a tot ceea ce-l înconjoară — el se identifică cu cerul și pămîntul. Organismul uman, fiziologia sa este intim legată de fenomenele astronomice, succesiunea anotimpurilor, climă etc., el intrînd în contact cu energia cosmică prin actul respirator. Dar funcționalitatea organismului este și sub directă influență a pămîntului prin intermediul alimentației. Ori, medicina clasică privește încă omul «pe felii». Sau un alt exemplu. Medicina tradițională chineză susținea că organismul uman are trei forme de energie: «*energie de nutriție-Yong* (provenită din alimente și respirație), *energia ancestrală și energia defensivă-Oe* (de apărare). A trebuit să treacă mii de ani pentru ca știința actuală cu tehnica sa ultramodernă să cons-

tate și ea trei energii: cea din metabolism, cea provenită din informația ereditară și cea care se constituie din reacțiile de apărare (termoreglare, umiditate). Oare n-am uitat ce știau oamenii acum mii de ani și redescoperim ceva cunoscut? Iată de unde încrederea mea în acupunctură.

— De fapt, cum se face un astfel de tratament?

— Simplu. Fără nici un fel de medicament, prin înțepături cu ace aplicate în anumite puncte energetice, foarte precise, situate pe pielea omului. Numărul acestor puncte este de aproape 400. Energia umană circulă în organism prin 12 meridiane, asigurînd un permanent echilibru energetic, adică sănătatea. Căci spun anticii chinezi — boala apare atunci cînd se strică acest echilibru energetic, fie cel intern, fie între om și natură. Prin acupunctură se restabilește echilibrul energetic și boala dispăre. Este revelator faptul că nu se folosesc medicamente, acum cînd omenirea este alarmată de patologia medicamentoasă. Acupunctura e o terapie total nedăunătoare — de obicei ajută, dar dacă nu are nici un efect — sint și asemenea cazuri, dar rare — nu are nici o nocivitate. Trebuie însă ca medicul acupuncturist să cunoască bine tainele acestei terapii — situarea punctelor, tehnica înțepării, contraindicațiile, diferitele metode de tratament. Sint necesare studii, reciclare, practică.

— După cite știu, sinteți autorul a cinci cărți de acupunctură, din 1973 încoace, dar, curios, nici una n-a apărut în Editura medicală. Una dintre ele a apărut... în Editura Sport-turism. De ce?

— Sint încă, din păcate, compartimente și oameni din domeniul sănătății publice care nu sprijină extinderea acupuncturii la noi —

din neînțelegere, nepăsare, comoditate sau rutină.

— De fapt, ce boli se tratează prin acest procedeu milenar? Toate maladiile organismului uman catalogate de medicină ca aparținând aparatului respirator, cardio-vascular, digestiv, urogenital, afecțiunile sistemului nervos și muscular, obstetrice și ginecologice, oftalmologice, dermatologice sau ale sistemului ORL, precum și așa-zisele boli generale — TBC pulmonar, osos și intestinal, adenite, diabet, glanda tiroidă, reumatismul poliarticular acut, anemia, poliglobulia, tulburările de energie.

— Citiți pacienți «înțepați» zilnic?

— În medie 30. Veniți din toată țara.

— Se spune că aveți și pacienți din străinătate.

— Este adevărat — din R.F.G., Franța, Ungaria, Iugoslavia.

— Vin la dv. și medici ca să se inițieze în practicarea acupuncturii?

— Tot mai mulți medici imbrățișează această terapeutică ale cărei rezultate îi entuziasmează.

— Îmi permiteți să fac un test? Să chemăm în acest cabinet primul pacient din fața ușii, pentru a-i da cuvîntul.

— Desigur.

Și notez cele spuse de Silvestru Marian, lăcătuș la uzina metalurgică din Cugir.

— Am 40 de ani și sint pensionat medical; sufăr de astm bronșic. Crizele de sufocare erau îngrozitoare, nici să mă spăl nu mai puteam. Credeam că viața mi s-a terminat, ajunsesem la disperare. Ani de zile m-am tratat — dar pe unde n-am fost — pe la Cluj-Napoca, la Timișoara, la București. Am venit la dr. Caba cu ultima speranță, deși nu mai credeam în vindecarea mea. După două săptămîni de tratament respir normal și în curînd voi începe din nou să muncesc; sint tînăr și voi putea iarăși să am o viață normală. Este ca o minune ce s-a întîmplat cu mine, să mă vindec fără nici o pastilă măcar, eu care luam altădată medicamente cu sacul...

— Aș vrea, doctore Caba, să transcriu cîteva cazuri de pe fișele dv. de observație, luate absolut la întîmplare.

Și notez: V. S., din Fundul Moldovei, 64 de ani, suferind din tinerete de astm bronșic, adus în comă de un ginere al său, a plecat vindecat după două săptămî-

mini. V. M., 52 de ani, mecanic de locomotivă din Brașov, adus pe locomotivă de tovarășii săi de muncă, la disperare, avînd o nevralgie rebelă a nervului trigemen care-i dădea dureri cumplite: după trei ședințe de acupunctură s-a vindecat. L. T. din Călan, 52 de ani, paralizie a nervului facial; mușchii feții i-au revenit la normal după cîteva ședințe de tratament. T. G. lucrătoare la un oficiu poștal din județul Caraș-Severin; suferea de o formă veche de alergii; a venit să încerce acupunctura după ce s-a tratat prin toate clinicile de alergologie din țară; vindecată în 10 zile.

— Dar v-am ruga să ne relatați dv. cazul care v-a impresionat cel mai mult.

— Tînăra A. G. din Sebeș Alba, doar de 23 de ani, era o ființă condamnată. Avea sechele de poliomielită; epilepsie și tulburări urinare. Nici o ameliorare, ani de zile, după ce a consultat toți marii neurologi din țară, ba a fost la tratament — lung și costisitor și în R. F. G. La noi s-a tratat o lună și s-a vindecat complet de toate suferințele sale. Acum cîteva zile am fost invitat la nunta ei.

— Ce ați propune pentru răspîndirea acestei terapii?

— Predarea acupuncturii la facultățile de medicină; reciclarea sistematică a medicilor care vor s-o practice; înființarea pe lingă clinicile universitare a unor centre de tratament prin acupunctură; burse de specializare pentru cei mai buni practicieni care să meargă în China, Coreea, Vietnam; participarea la toate congresele și reuniunile internaționale de specialitate; introducerea de urgență în fabricație de serie a acelor necesare; înființarea în marile stațiuni balneare din România a unor cabinete de acupunctură care să suprapună tratamentul clasic efectul ei terapeutic, ceea ce ar mări enorm eficiența turismului balnear și ar atrage un mare număr de pacienți din străinătate.

Și este cazul să se treacă în sfîrșit la organizarea celui centru național de acupunctură, modern și bine dotat. Spun toate acestea ca medic care practic această terapie de peste un deceniu, care posed o cazuistică revelatoare, ceea ce mă face să declar cu tărie: această străveche terapeutică are un mare viitor, trebuie doar s-o repunem în drepturile ei.

ION PREDĂ

CaLeidOscOP

A zecea planetă

Sistemul solar continuă să ofere surprize oamenilor de știință.

Care este numărul exact al planetelor sale? Astronomii antichității, care scrutau cerul cu ochiul liber, cunosteau cinci: Mercur, Venus, Marte, Jupiter și Saturn. O omisese totmai pe cea pe care trăiau: Terra. Copernic a repus Pămîntul în drepturile sale, numindu-l al șaselea astru al sistemului solar. Apariția telescopului a permis să se pătrundă mai adînc în ungherele universului. Herschel descoperă în 1781 planeta Uranus, Le Verrier, în 1846, pe Neptun, pentru ca în 1930, Tombaugh să o adauge pe listă și pe cea mai îndepărtată dintre ele: Pluton. Se părea că astronomii acceptaseră ideea acestei fomații de nouă astre, deoarece instrumentele lor ultraperfectionate nu mai înregistrau nimic neobișnuit în Cosmos, cînd iată, un american în vîrstă de 37 de ani adaugă o nouă filă la istoria cunoașterii sistemului nostru solar. Charles Kowall, astronom la Observatorul Halle din California, a descoperit, cu ajutorul unui telescop de 120 cm. instalat pe muntele Palomar, o mică planetă situată între Saturn și Uranus. Din octombrie 1977, «Kowall» devine astfel al zecelea astru al sistemului nostru planetar.

Hotel plutitor

Șantierul naval suedez a realizat un ingenios hotel plutitor. El dispune de 300 de cabine cu cîte două locuri, instalate pe trei punți. Platforma, semisubmersibilă, măsoară 80 m. în lungime și 53 m. în lățime. Pe umerii săi stau diferite instalații, bucătăria, saloane, birouri, magazine. Beneficiarul, filiala engleză a grupului US Chevron l-a comandat drept locuință pentru 600 de muncitori care lucrează în Marea Nordului.

ALBINA omul și apiterapia

Herodot, părintele istoriei, mai apoi Dio Cassius, cronicarul celor 80 de cărți despre istoria Romei, pomenesc despre iscusința getodacilor în creșterea albinelor, care foloseau mierea nu numai ca hrană, ci și ca medicament. Pe basoreliefurile columnei lui Traian de la Roma — acest «film» în piatră al războaielor daco-romane — sculptorii ne-au dăruit o metopă surprinzătoare: dacii din Sarmizegetusa asediați aruncau de pe ziduri, în romani, coșnițe cu albine; acestea agitate că li se strica stupul, atacau legiunile romane. Pe vremea lui Ștefan cel Mare ceara stupăriilor românești se exporta în Veneția de unde se importau luminări. Până azi pe stemele multor orașe și așezări ale României albina simbolizează hărnicia și belșugul. Să fi dus în lume strămoșii noștri știința albinăritului și a medicamentelor stupului?

Omul cunoaște de mii de ani puterea miraculoasă de vindecare a mierii, păsturei, propolisului, lăptișorului de matcă, polenului, veninului și cerii de albine și a faptului că stupul îi livrează cele mai eficiente medicamente naturale pentru terapia mai tuturor bolilor. Și dacă în zilele noastre oamenii de știință își îndreaptă din nou, plini de speranță, nădejdiile spre medicamente și terapii folosite acum câteva mii de ani — apiterapia și acupunctura — sînt redescoperiri dintre cele mai spectaculoase — iată că parcă întreaga omenire recunoaște primatul nostru în albinărit: de 16 ani încoace un român, prof. dr. ing. V. Harnaj este mereu reales în fruntea Apimondiei, asociație internațională cu înalt rang în ONU; iar la București înființează organisme ale acestei organizații mondiale formate pentru apărarea și proliferarea micuței albine. Și tot în Capitala României, pentru prima oară în

lume, ca o cinstire a vechilor traci ce știau «medicina albinei», a luat ființă o clinică medicală de apiterapie, singura de acest gen, pînă acum, pe Terra.

Așadar, pe strada C.A. Roșeti, 31 din București aflăm o experiență unică: medicii folosesc produsele stupului pentru tratamentul bolilor ce chinuie organismul uman. Într-o casă croită în arhitectura bucureșteană a începutului de veac funcționează acest centru medical insolit al «Apimondiei». Sînt aici cabinete de specialitate — de boli interne, endocrinologie, dermatologie, stomatologie, pediatrie, endocrinologie, reumatologie. Doar cîteva afecțiuni ale organismului — nici cîte degetele de la o mîna — nu se tratează cu unul dintre medicamentele oferite de «Apis melifica», mica insectă ce culege din floare în floare polenul pe care îl transformă, în misteriosul laborator al ființei ei și al stupului, în cele mai formidabile vitamine, enzime, zaharuri, alcaloizi, glicoizi, flavonoizi și în cîte zeci de elemente-medicament cu acțiune specifică — tonicardice, hipotensive, antispastice, antiseptice, antiinflamatorii etc. Vin la noul centru medical, cel mai adesea, oameni care și-au pierdut încrederea în alte medicații, oameni disperați. Sînt de-acum peste 30.000 de fișe de tratament — pacienți vindecați sau în curs de tratare.

Centrul de apiterapie mai dispune de un laborator pentru analize medicale pentru determinarea diagnosticului, un laborator pentru mica producție de medicamente apiterapice necesar tratării pacienților și un punct de vânzare a acestora. Recent a fost înființat aici și un cabinet de cosmetică unde se minuesc numai preparate obținute pe baza produselor dăruite de stup. Ca o curiozitate, notăm și

cel mai nou tratament al reumatismului aplicat aici de curînd: înțepături în zonele afectate făcute chiar de... albine vii; bineînțeles că tot acest procedeu este aplicat sub stricta supraveghere a medicului specialist și, deși el pare empiric, este supereficient; trebuie numai să ne gîndim că țaranul nostru combate reumatismul de sute de ani exact cu aceeași metodă.

Douăzeci de medici entuziaști, de cele mai diferite specialități, aplică pentru prima oară în lumea modernă apiterapia pe care o stăpîneau traci, dacii și egiptenii acum mii de ani. Unul dintre ei este dr. Radu Ionel Anastasiu, internist; este pasionat de apiterapie pe care o aplică de vreo cinci ani. «În toate bolile tratate am observat o eficiență excelentă — notați fără grijă adjectivul — în peste 95 la sută din pacienți, cei mai mulți care epuizează alte terapii cu care eșuează. Sînt și eu uimit cum aceste medicamente naturale, care sînt produsele stupului, au o așa superioritate în tratamente. La ce boli sînt ele bune? În afecțiuni cardiovasculare polenul dă rezultate sigure, în hepatite — spectaculoase. Am observat mari ameliorări în ciroze tratate cu păstură. Pînă și în pancreatita cronică — pentru care nu există un medicament curativ, ci doar de suplinire a funcțiilor pancreasului — polenul și propolisul duc la ameliorări și la reveniri la normal. Avem multe cazuri de vindecări spectaculoase a gastritei cronice și a ulcerului cu miere propolizată și lăptișor de matcă. Colitele de fermentație și putrefacție nerezolvate de medicamente «clasice» se vindecă sută la sută prin apiterapie. Să menționăm și bolile respiratorii, afecțiunile cardiovasculare, dermatologice, nevrozele. Și să nu uităm că toate medicamentele apiterapice se administrează extrem de ușor — prin îngurgitare în stare naturală sub formă de tablete, siropuri, aerosoli, unguente. Este poate cea mai ușoară terapie, mai simplă chiar și decît acupunctura...»

Așadar, școala medicală românească deschide drum și în apiterapia modernă, aici într-o clinică din București, unică în lume, deocamdată. Sau poate că medicii de azi nu fac decît să reînvie străvechea medicină a dacilor pe care o pomenea cu respect pînă și Hipocrate, considerat părintele medicinei umane.

ION PREDĂ

CaLeidOscOP

Fotografia-i nevoia noastră de a memora, e dovada trecerii prin vreme și spațiu, este document de suflet și de faptă istorică, și pînă a nu se inventa trucajul era un imbatabil martor... ocular. Mereu ne vom întoarce, cu nostalgie, la cartoanele îngălbenite ale bunicilor, figurile acelea grave prinse pe pereți într-o atitudine forțată, sau la albumele de familie, în care ne reîntîlnim cu noi, cei dintr-o altă respirație, umblători în teniși, lodene și pantaloni de doc. De fiecare dată, în fața hîrtiei imprimată în alb-negru avem revelația timpului scurs în clepsidră, pentru că în orice fotografie există un ieri, o trecere, un a fost — s-a dus!

Fotografia-i patimă, meșteșug, artă, hobby, și de cînd s-a reușit multiplicarea ei în milioane de exemplare este și industrie. Ilustrata, cartea poștală ilustrată sau vederea — oricum i-am spune — a devenit, de cîteva decenii, parte a călătoriei, omniprezență în scurtele popasuri, punte aruncată celor rămași acasă, amintire colorată despre locurile străbătute. Fără ele, turismul e mai sărac și amfitrionul mai puțin ospitalier decît se vrea. Mai mult însă, astăzi cel pornit la drum nu mai concepe să nu aibă mica cutie atîrnată de gît și să apese pe declanșator — « clac, clac, clac! » — modernă și inofensivă armă, cu care vinează tot ce-i iese în cale: oameni, fluturi, cascade, stînci, corci. Ce ochiul beat de atîta imagini nu mai poate selecta, este reținut pe panglica sensibilă, adus, mărit pe hîrtie foto, admirat încă și încă odată, pentru a retrăi clipa; da, în cutia întunecată, clipa se oprește și ne vedem tineri, frumoși, entuziaști în spațiul rămas mult înapoia noastră, retrăindu-l...

Toate acestea mi-au fost sugerate privind niște fotografii găsite într-un sertar uitat; în plic era

Fotografii de epocă

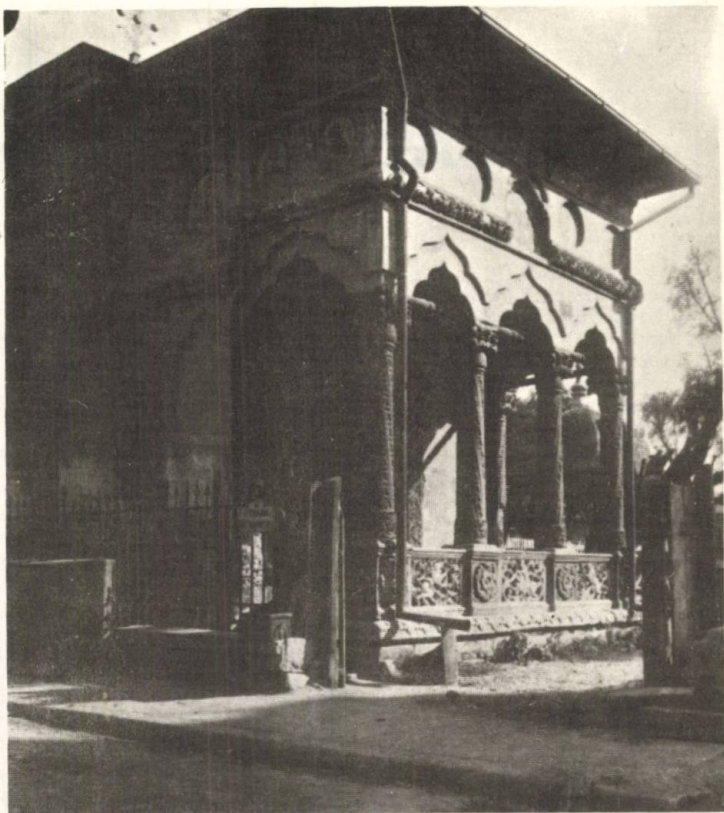
și o coală dictando, scrisă mărunt și la repezeală. Mi-am amintit de o vizită făcută acum mulți ani, într-o familie de oameni vîrstnici, a căror mare bogăție o constituia o ladă — da, da, ladă! — plină cu plăci fotografice, plăci de sticlă subțire, fragile, de dimensiuni mari, cît o carte poștală și de două ori pe atîta. Un teanc de imagini scose prin contact direct (ce și cît să mai mărești?!) mi-a fost înmînat să-l studiez, spunîndu-mi-se: «Sînt fotografii de acum o sută de ani!» Nu-mi venea să cred, atît erau de clare, foarte expresive, bine echilibrate componistic ș.a.m.d. În fața reținerii mele, gazda a început să depene povestea, istoria, biografia autorului acestui tezaur de imagini... Reconstitui totul din sumarele și fugitivele însemnări...

Fiu dintr-o veche familie înstărită și cu dragoste de carte, Alexandru Bellu (1850—1921) și-a făcut studiile juridice la Paris, luîndu-și licența în drept, dar urmînd și cursuri de arhitectură, istorie, filozofie, întorcîndu-se în țară imediat după Războiul de neamuri, ocupînd diferite funcții în administrație. Originar din comuna, pe atunci, Urlați (Prahova), tînărul pune să se construiască, după proiecte proprii, un conac sub formă de culă, după modelul celei de la Măldărești, pe care o înzestrează cu tot ce are mai frumos și original în arta populară și etnografia Munteniei și Olteniei: covoare, lăzi de zestre, icoane pe lemn și sticlă, feronerie, ceramică, mobilă sculptată, costume. Pasiunea pentru tot ce creaseră meșterii, țesătoarele și artiștii anonimi l-a purtat prin toată țara, călătoria devenindu-i a doua existență. A doua, pentru că prima o socotea... fotografia! Tocmai apăruseră în Franța primele aparate de fotografiat; și-a vîndut o parte din moșie, cumpărîndu-și «minunea neagră», o cutie foarte mare, cu carcasa de lemn de acaju, cîntărind 12 kg (!), plus un set de obiective și cîteva sute de plăci. Fire romantică și în același timp deschisă noului (trăia mult printre țărani și a fost printre primii care a introdus iluminatul cu acetilenă, urca la stîni și și-a făcut singur laborator foto în conac, era un numismat de renume internațională și publica culegeri de folclor, a organizat Expoziția națională din Parcul Libertății, în 1906, și făcea cunos-

cute comorile artei noastre populare în prelegeri ținute prin multe capitale europene), Alexandru Bellu a început să fotografieze serios prin anii '80, colecția lui ridicându-se la începutul acestui secol la peste cinci mii de plăci, obținând și un premiu la o expoziție pariziană de artă fotografică, pentru cel mai bun imagist, despre el publicind ulterior un reportaj elogios Elena Văcărescu!

...Acestea sînt însemnările de pe foaia dictando. Gazdele mi-au oferit, la plecare, cîteva fotografii, urmînd să ne revedem după întoarcerea lor de la o stațiune balneară, pentru a alege spre publicare ceea ce este mai semnificativ, mai « document de epocă » și a-mi pune la dispoziție un material informativ complet. Din nu știu ce motive, hazardul are un mare rol în viață, atunci nu mi-am notat nici numele, nici numărul de telefon al familiei, și dialogul nostru, început atît de brusc, deschis și pătimaș, s-a întrerupt tot atît de neașteptat. Acum, că am regăsit fotografiile și le facem publice, poate (aș dori-o din tot sufletul!) vom relua povestea palpitantă despre cel care a imortalizat pe plăci de sticlă un sfîrșit de veac. Ele ne arată un îndrăgostit al peisajului umanizat, interesîndu-l în mod deosebit arhi-

tectura veche și mai ales portul popular. Romantismul său este omniprezent, uneori puțin desuet sau înfrumusețînd realitatea, idilizînd-o. Dar să nu uităm epoca; Nicolae Grigorescu pictase carele cu boi, femei torcînd, liniștilele apusuri de soare peste sat, iar George Coșbuc scrisese « Nunta Zamferei ». Dar dincolo de « poză », fetele și femeile fotografiate de Alexandru Bellu iradiază gingășie, frumusețe interioară, echilibru, în timp ce costumele lor sînt de-o bogăție artistică fără egal. În schimb, șatra de țigani nu mai are nimic idilic, imaginea este frustă, dură, încărcată de dramatism... Comentariul se oprește aici, lăsîndu-i cititorului plăcerea de-a găsi și alte semnificații, privind reproducerile acestea, avînd credința că ne vom mai întîlni și-n jurul altor fotografii-document, operă a unui pionier împătimit al acestei arte, despre viața căruia știm, acum, foarte puțin...

VALENTIN HOSSU-LONGIN

Băile AMARA

SILVIU DRAGOMIR

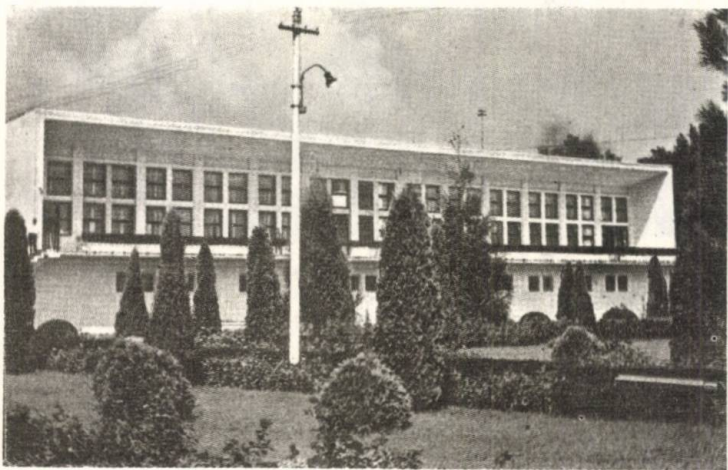
Stațiunea balneară Amara, situată la 7 km nord de Slobozia, a luat ființă în anul 1905 pe malul lacului cu același nume, care se pare că era cunoscut pentru acțiunile sale terapeutice cu mult înaintea înființării stabilimentului. Concludent în acest sens apare faptul că aici, ca și în zona Ocnele Mari se cunosc vestigii ale unor așezări vechi de 3.500 ani, așa cum la Geoagiu, Herculane, Săcele sau Călan s-au scos la iveală rămășițe din instalațiile vechilor băi romane de acum 2.000 de ani, utilizate tot în scopuri balneare.

Cu siguranță că numele stațiunii provine de la gustul amar al apei cu o concentrație foarte ridicată în săruri. Salinitatea este foarte asemănătoare cu cea a apei din Lacu Sărat — Brăila, ca de altfel și cu a tuturor lacurilor ce aparțin tipului genetic de confluență. Menționăm că aceste lacuri s-au format pe văile cu origine în zona de cîmpie, tributare unui riu colector, văi ce au fost închise în zone de confluență printr-un baraj aluvionar. Concentrația provine din aporturile de săruri pătrunse pe calea apelor freatice infiltrate prin malurile lacului, și nu printr-un proces de salinizare provocată de activitatea eoliană, așa cum se susținea, mai înainte.

Stațiunea Amara se află așezată în plină cîmpie (30 m altitudine). Clima este temperată, cu temperaturi medii sub 21°C. În timpul verii aerul este uscat și atmosfera se prezintă limpede. Stațiunea a fost proprietatea statului încă de la înființare, dar pînă în anul 1948 a fost administrată prin arendare, fapt ce a frînat o dezvoltare corespunzătoare resurselor pe care le posedă.

Lacul Amara are o suprafață de 143 hectare și o adîncime maximă de 260 m. Pe tot fundul lacului se așterne un nămol sapropelic negru, deosebit de valoros pentru tratamentul balnear. Stațiunea dis-

Aquapolis

Un disc imens și palid, un soare nipon răsturnat în mijlocul Pacificului, un plaur de oțeluri flexibile, o încrengătură de conducte și generatoare, acumulatori și sisteme de propulsie, de centrale nucleare și uzine robot instalate în adâncurile subacvative pentru a digera rezidurile și a produce electricitate, căldură, hrană, apă. O lume semiscufundată care alimentează și susține la suprafață un oraș cu vegetație exotică și squaruri de zgîrie nori, cu piețe, săli de expoziție, baruri de noapte, gări aeriene și maritimă, autostrăzi cu mașini teleghidate... Un oraș în care oamenii trăiesc, muncesc, visează, învață, se plimbă, creează, iubesc, își cresc copiii, un oraș care respiră în ritmul tuturor celorlalte metropole pămîntești...

Numele său are inflexiuni mediteranee, de reformator temerar. Aquapolis. Simbolizează coșmarul și triumful, meditația și acțiunea, disperarea și dăruirea, foamea de pămînt și dragostea de apă, înălțuirea și evadarea, visul de expansiune al pămîntului asupra mării. Și este o simbioză: a mitologiei romantice cu civilizația tehnică.

Născocit de un artist suflat de marea care strînge ca într-o menghină trupul Japoniei, Aquapolis este deocamdată doar un prototip și un experiment, un tărîm de zece mii de metri pătrați și șaisprezece mii de tone, convertit în laborator de observație a vieții marilor orașe flotante ale viitorului, o orchestrație de stimuli vizuali, sonori și olfactivi, care a fost prezentat pentru prima dată omenirii în cadrul primei expoziții oceanice internaționale organizată simbolic în legendară insulă a nașterii niponilor: Okinawa. Fascinează prin simplitatea formelor și echilibrul. Stăpînește marea prin folosirea autarhică a resurselor.

Pentru urmașii urmașilor niponilor de azi el va fi un modus vivendi, o opțiune de la sine înțeleasă.

Și chiar dacă se vor mișca pe un simulacru de pămînt, se vor hrăni cu polivitamine și vor visa la concedii cu iarbă și poluare, orașul plutitor va fi totuși bucățile lor de glie și univers.

LUMINIȚA DOJA

pune de o rezervă de 409.860 m³ nămol, cu un miros puternic de hidrogen sulfurat, asemănător celui din lacul Techirghiol. Nămolul lacului Amara are o mare valoare terapeutică în boli ale aparatului locomotor, boli ginecologice, boli ale peritoneului, sechele post inflamatorii sau post traumatice ale sistemului nervos periferic. Apa lacului e foarte concentrată, conținînd la litru 34.749 g clorură de sodiu, 18.935 g sulfat de sodiu, 27.330 g sulfat de magneziu, 3.669 g carbonat de magneziu, 1.278 g carbonat de calciu, precum și urme de acid boric, litiu, fier și materii organice.

Din păcate, așa cum arătam mai sus, această stațiune a fost prost gospodărită timp de foarte mulți ani, fapt ce a condus și la o scădere a concentrațiilor cloruro-sodice, sulfatate și magneziene. Înlăturarea fenomenelor negative, prin readucerea la o formă inițială, a necesitat cîțiva ani de mari eforturi și cheltuială, precum și impunerea unor măsuri stricte de protecție în cadrul unui perimetru rezervat. Numai astfel s-a recuperat stațiunea Amara pentru a redeveni un bun național, atît de valoros

pentru economie și pentru sănătatea omului.

Față de situația din trecut, cînd Băile Amara se prezentau ca un «stabiliment modest» unde «în general băile se iau reci», iar cazarea «se asigura în cele cîteva case din jurul lacului și la țărani din satul Amara» (a se vedea «România balneară și turistică» de prof. dr. I. Iacobovici), acum nici nu-ți mai vine să crezi că pe vechile locuri sordide, unde suferința se trata mai mult cu speranțe, a răsărit o stațiune balneară modernă, rivalizînd cu așezări similare din străinătate și unde pot fi tratați mii de bolnavi în depline condiții de balneo-terapie.

Spre edificare, prezentăm cîteva aspecte ale unor obiective așa cum arătau în trecut, față de realizările actuale. O simplă comparație a imaginilor de ieri și de astăzi, va fi revelatoare.

Cînd vă aflați în preajma Sloboziei, să vă abateți de la șoseaua națională București-Constanța pe un drum asfaltat; după doar 7 km de mers spre nord, veți putea admira — măcar în trecere — mica și cocheta stațiune balneară Amara.

Puțină lume cunoaște pădurea de stejari bătrâni, încolăciți de lianele tropicale numite « **Periploca graeca** », ce se întinde între brațele Chilia și Sulina, în plină Deltă a Dunării, pădure în care — ca și cum nu ar fi fost ea însăși destulă minune a naturii — se mai află și mari dune de nisip. Stejari, printre dune, — în nămolul Deltei!

Puținii sînt acei ce au văzut aceste locuri unice în Europa, vestite în lumea științifică pentru flora și fauna lor, care le dau o înfățișare exotică. E drept, că nici nu este ușor să ajungi la ele: cale de o zi cu vaporul de la Galați la Periprava. De aici pînă la Sulina, o parte din drum trece prin baltă și prin stuf, prin pustietăți de o frumusețe neprihănită, — ca orice sălbăticie a firii. Aici, în Deltă, sînt singurele locuri din Europa unde se mai pot găsi singurătăți de acestea, ca în ținuturile îndepărtate ale lumii, din care vin povestirile exotice.

Frumusețea drumului te răsplătește îndeajuns de toată osteneala, pe care dealtfel nici nu ai răgazul s-o simți, într-atîta îți fură ochii și gîndul trecerile repezi de la o ciudățenie a firii la alta, de la un fel de priveliște la alta, cu totul deosebită.

Pornisem cu o căruță de la Periprava, sat de pescari așezat pe malul de miază-zi al brațului Chilia. Cum am ieșit din sat, am dat peste o gîrlă care se desfăcea mai spre dreapta într-o baltă, apoi ajunserăm în marginea pădurii, trecînd mai îtîii pe lîngă primele dune de nisip, ce-și înalță coastele spulberate de vînt printre plopii argintii, în stînga drumului. Pe ele prind a se înrădăcina copăcei și ierburi, a căror verdeață se desprinde mai bine pe auriul nisipului.

Drumul se statornicește peste iarba verde și bogată, crescută în acest pămînt prielnic, printre copaci. În dreapta drumului se întinde, nesfîrșită, baltă. După un timp, omul ce conduce căruța îmi arată cu coada biciului un șir de copaci ce taie stuful bălții și-mi spune: — « Țsta-i drumul turcilor! ». Sînt sălcii ce mărginesc vechiul drum « turcesc », care una — pe vremea stăpînirii otomane pe aici, înainte de 1877 — Sulina cu Chilia, avînd 17 poduri peste girle și bălți, un adevărat record pentru timpul acela. Era un drum mai mult militar, pentru armatele ce păzeau hotarul împărăției turcești, care începea de la Chilia-Veche. Azi nu mai e umblat, dar a rămas temelia sa de pămînt, ridicată cam cu 1—2 metri deasupra nivelului bălților, pe mulți kilometri. Drumul nou îl taie de-a curmezișul, urcînd și apoi coborînd de la înălțimea lui.

Acest drum este descris în romanul « La pilote du Danube », de către Jules Verne, creatorul literaturii de anticipație științifică. El imaginase o aventură ce se petrecea în cea mai mare parte pe cursul românesc al Dunării. Este vorba de o asociație de pescari sportivi din țările riverane marelui fluviu, prezidată de românul transilvănean « Miclesco », despre patrioții bulgari care se opuneau ocupanților turci, patrioți ce se refugiau în România cînd nu mai aveau puțința de a continua lupta.

Ceea ce este însă foarte interesant, actual și romantic, este faptul că Jules Verne descrie în acest roman drumul arătat mai sus, astfel cum exista în timpul în care plasase acțiunea romanului — adică înainte de 1877 — pe unde nu se mai circula azi, dar care, totuși, există, fiind cunoscut însă numai de localnici și de către puținii turiști ce merg de la Periprava spre Sulina. Jules Verne arată cum l-a străbătut unul dintre eroii cărții, detectivul român Dragoș.

Dacă vă aflați într-o excursie cu vaporul pe brațul Chilia, la Periprava, sau pe brațul Sulina, în portul cu același nume, nu aveți de mers decît 15 km pentru a vedea ceea ce a mai rămas din drumul pe care propun să-l numim ca fiind « al lui Jules Verne », deoarece el este primul care l-a descris — în amintirea și cu prilejul împlinirii în 1978 a 150 de ani de la nașterea părintelui literaturii de anticipație. Veți vedea acolo două rînduri de sălcii bătrîne ce se pierd în depărtări, cu iarba crescută între ele, acolo pe unde era vechiul drum, la fel ca o alee dintr-un parc părăsit...

POMPILIU VOICULEȚ-LEMENY

De la tramvaiul cu cai la cel cu volți

Cînd poposesc în București, mulți turiști din provincie sau din lumea largă privesc tramvaiul ca pe o curiozitate — îl fotografiază sau se plimbă cu el de-a lungul și de-a latul marelui oraș. Nu-i de mirare: în foarte multe locuri din Europa sau de pe alte continente tramvaiul a dispărut; în plus, vagoanele galbene-roșii ale tramvaielor bucureștene sînt printre cele mai elegante și moderne din cîte circulă prin marile centre urbane. N-ar fi rău, deci, să răsfoim puțin istoria acestui original mijloc de transport care a evoluat mereu, odată cu progresul tehnic...

Primele tramvaie, dar cu cai, au apărut la New York în 1859 — apoi în 1860 în Anglia și Belgia, și în 1865 în Franța, unde parizienii spuneau liniilor sale «drumul de fier american». La București, la 24 iulie 1868, Consiliul comunal primește o cerere din partea cavalerului de Gyra, un ins între-prinzător, care propunea primăriei să înființeze un «drum de fier american». Nu se ajunge la nici o înțelegere. De-abia în vara anului 1871 ziarele publică o știre ce avea să stîrnească interes, ba să entuziasmeze pe cei două sute de mii de oameni cît avea atunci Bucureștiul: primăria a semnat actul de concesiune nr. 6495 din 3/15 iulie 1871, prin care se dădea drept lui Harry Hubert de Mervée Slade să construiască drum de fier american și să-l exploateze vreme de 45 de ani. La 28 decembrie 1872 apar în București — faptul transformîndu-se într-un fel de sărbătoare — primele tramvaie cu cai. Spre disperarea sutelor de birjari și a celor doi mari proprietari de tramcare — un fel de trăsură cu cai, cu cîte 10 locuri ce circulau pe trasee fixe — care asigurau pînă atunci transportul în comun în Capitală. Întîia linie de tramvai parcurge Podul tîrgului de afară, cum i se spunea căii Moșilor și Podul Tîrgoviștei — calea Griviței — și ale căror capete se întîlneau în piața Sf. Gheorghe. Apoi au fost înființate liniile: șoseaua Bonaparte — calea Călărași; Sf. Gheorghe — Linăriei; Sfîntu Gheorghe — calea Dorobanților. Pe linia «cea mare» dintre Sfîntu Gheorghe și Gara de Nord,

circulau la început șapte vagoane, «cuprinzătoare a cîte 10 locuri fiecare»; era vorba de locuri pe bănci, căci în picioare nu se circula pe atunci — cînd se ocupau locurile taxatorul punea o tăbliță la scara vagonului pe care scria «complet».

S-au construit și s-au exploatat 20 km de linii de tramvaie cu cai. Acest mijloc de transport a prieluit în București și apariția primelor tarite fixe de transport, precum și întîile reguli de circulație. Pricazuri ale primăriei cereau: «trăsurile ce vor circula pe drumul de fier american să aibă arcuiri, să fie iluminate noaptea și să stea închise cu sticlă iarnă», sau interziceau căruțașilor sau birjarilor care circulau în voia lor pe toate străzile, să circule sau să dejuge oriunde «că de vor opri și dejuge pe drumul de fier american se va face pericol de accidente.» La 25 iunie 1891 primarul dă prima reglementare largă a circulației tramvaielor. În 1883 apar pe străzile Bucureștiului cele mai moderne vagoane de tramvai din lume, aduse tocmai din Filadelfia — erau în număr de 13 și puteau «cuprinde 12 persoane înăuntru, 6 pe fiecare peron din față și din dărătul pentru persoane care fumează».

După 1889 tramvaiul cu cai se modernizează — apar vagoane pentru iarnă și pentru vară, chioșcuri în stații — dar călătorii puteau cere să se urce sau să coboare între stații — tramvaiele erau luminate pe dinăuntru și pe dinafară, aveau cutii de scrisori; fiecare vagon făcea cîte 10 curse pe zi. Prin 1893 circulau peste 130 de vagoane ce transportau zilnic 24.000 de călători.

Lată, în 1894, tot în luna decembrie altă noutate coplesitoare pentru bucureșteni: apar primele tramvaie electrice — purtau nr. 14 și circulau între bd. Obor și Cotroceni; existau 8 vagoane — motor și 8 remorci. Prin 1906 a fost o încercare în București de a se introduce un tramvai cu aburi — a și circulat un an între bariera Grivița (Sf. Vineri) și Gara de Nord — dar, folosind cărbune, producea fum, praf și multă murdărie, așa că bucureștenii l-au dezavuat. Prin 1909 se constituie Societatea

tramvaielor din București (STB), o societate anonimă care realizează beneficii imense an de an. Bucureștiul a fost al unsprezecelea oraș din lume care a introdus tramvaiul electric. A fost o mare dispută și în Consiliul comunal și în presa vremii în problema plasării firului electric: unii cereau să fie subteran, alții aerian. «Cu toții vedem ce aspect hidos prezintă sîrmele acele sprijinite în aer pe niște stîlpi imposibil de privit» se lamentau adversarii firului aerian; dar au învins necesitățile tehnice. Spre deosebire de tramvaiul cu cai, cel cu volți n-avea stații fixe. Cînd ajungea în dreptul casei sau străzii sale, pasagerul trăgea de un șnur un clopoțel de lîngă vatman suna și vagonul era imediat oprit; iar cînd vroia să se urce, venea omul lîngă linia electricului, făcea semn și tramvaiul oprea să-l ia, «că de-ia este electric și are frîne bune, ca să oprească și să pornească după voie.» Amuzantă era și această notă din «Gazeta municipală»: «... era o vreme cînd în București aveam tramvaie cu cai sau mai exact cu un cal pentru că o singură gloabă trăgea cutiuța în care se înghesuiau pasagerii, față-n față pe două rînduri. Un bici și cîteva expresiuni «parlamentare» ale conductorului înlocuiau atunci motorul. Tramvaiul cu cai avea un mare avantaj (N.R. la început, căci apoi avea stații fixe): oprea unde voiai tu, ba puteai, dacă erai ofițer, să trimiți ordonanța să oprească tramvaiul pînă ce își puneai pălăria tucoana. Azi avem tramvaie electrice, admirabile ca iuteală. Însă că să știi unde este o stație de tramvai trebuie să aștepti un vehicul electric, să fugi după el și dacă-l scapi să îți mînt unde a oprit. Cînd ești în tramvai vatmanul are gentilețea ca uneori să anunțe, cu voce răgușită stațiile principale la care oprește tramvaiul: Carpați, Niță Stere, Făgădău, Cinema Aro...» Abia după anul 1900 s-au fixat stații obligatorii, cu greu și după aprige dispute.

Tramvaiul cu cai și cel electric au coexistat în București mulți ani. În 1911 încă existau în serviciu 1350 cai și un mare număr

de vagoane rămase din veacul anterior care transportau anual 35 milioane de călători. În 1928 se aflau în Capitală doar 6 km de linii de tramvai cu cai — «electricul» se dezvoltă cu repeziciune. În 1929 a fost pensionat ultimul cal al societății de tramvaie. În acel an «electricul» rula pe 58 km. de cale și transporta 8 milioane de pasageri pe lună, acest mijloc de transport cunoscând an de an o extindere în București. După al doilea război mondial tramvaiul electric cunoaște un regres. Cu vreun deceniu și jumătate în urmă au apărut concurenții săi — autobuzele care au acaparat repede o sumedenie de linii de transport în comun. Apoi au apărut și troleibuzele — la București în 1949: În trecut fie spus în România primele linii de troleibuz au existat în Sibiu pe la 1904, iar în Timișoara prima exploatare

organizată a «autobuzelor electrice» sau a «firobuzelor» — cum îi spuneau localnicii — se întâmpla în 1939. Așadar, prin deceniul al șaselea tramvaiul bucureștean începea să-și reducă aportul în transportul cetățenilor; au fost chiar desființate mai multe trasee, aceasta și din motive de îmbunătățire a circulației, mai ales în centrul orașului.

Dar au urmat anii când Capitala se dezvolta vertiginos nu numai edilitar, ci și economic. Apar noi și noi cartiere de locuințe — adevărate orașe satelit: Drumul Taberei, Berceni, Titan Șulea, Militari. Potențialul industrial al primului oraș al țării se amplifică mereu și se înalță mari platforme industriale — și așa este redescoperit tramvaiul. Se construiesc noi linii de tramvai pe o lungine de zeci de kilometri spre industriile din Berceni, Progresul,

Pipera, Militari; vechile linii se prelungesc și căile de rulare și terasamentele se înlocuiesc cu altele superioare. La uzina «Electroputere» din Craiova și la Atelierele centrale ITB începe modernizarea trenurilor de tramvai cu vagoane și remorci de mare capacitate. După 1970 au apărut primele tramvaie silențioase și de mare viteză, mai întâi importate, apoi de producție românească, marile vagoane de tip V3A. Mai recent, în țară a fost profilată o uzină pentru construirea de vagoane moderne de tramvai. Iar la ora actuală tramvaiul bucureștean deține iarăși ponderea în rețeaua de transport în comun din București. Își va menține el supremația în fața marelui rival ce a apărut la orizont — sau mai bine spus la subteran — metroul?

ION PREDĂ

Scrubbiile din Marea Nordului

amenințate cu exterminarea! O bogăție ce părea inepuizabilă, care fusese cîndva una dintre principalele surse de proteine, riscă să devină doar o simplă amintire. «Dacă nu se vor lua măsuri de protecție, în primul rînd să se oprească exploatarea excesivă pe mai mulți ani, ne putem aștepta la distrugerea totală a stocului și chiar la dispariția speciei». Ce l-a determinat pe directorul Institutului științific și tehnic al pescuitului maritim din Boulogne-sur-Mer să fie atît de îngrijorat? În primul rînd, cifrele, mai mult decît edificatoare. În ultimii zece ani, volumul pescuitului în Marea Nordului n-a încetat să scadă: de la 700.000 t. de pește în 1968 («producția» de vîrf a fost atinsă în 1965, cu 1.200.000 t.) s-a ajuns în 1976 la numai 170.000 t., în ciuda perfecționării neîncetate a tehnicilor de pescuit.

O primă cauză ar fi deci pescuitul excesiv, nerațional, o competiție pe care și-o dispută cu ardore țările comunității europene și, în mod special, Marea Britanie, Franța, Danemarca, Germania Federală și Țările de Jos. Următoarea cauză este, de fapt, o conti-

nuare a celei dintîi, dar cu urmări și mai grave: pescuitul puietului, a peștilor nematuri. Operațiunea a început destul de recent, prin anul 1960, dar rezultatele sînt de pe acum dezastruoase: 169.000 t. de scrubii tinere, încă neformate, reprezentînd un număr considerabil de indivizi, aproape trei miliarde, au fost extrase fără milă, nu pentru a servi la prepararea unor conserve scumpe, ci la fabricarea făinei și a uleiurilor care intră în compoziția hranei porcilor și a păsărilor. La ora cînd lipsa proteinelor pentru alimentația omului a devenit o problemă acută, o astfel de măsură pare o aberație. Din 1975, pescuitul scrubiiilor tinere a fost interzis. După discuții îndelungate, consumate în cadrul reuniunilor asupra drepturilor de pescuit, miniștrii C.E.E. au căzut de acord să suspende pescuitul scrubiiilor din Marea Nordului pînă la sfîrșitul anului 1978. Nu a fost ușor să se ia o asemenea hotărîre. Acolo unde legile pe termen scurt ale economiei se opun legilor pe termen lung ale ecologiei, unde creditele alocate de unele state dezvoltării pescuitului întrec cu mult pe cele

destinate studiilor de ecologia speciilor, divergențele de opinie se manifestă cu înverșunare.

Dacă asupra extinderii zonelor de pescuit, a epocilor de capturare și a soartei puietului s-a ajuns la un acord, rămîn încă nerezolvate cel puțin alte două probleme de maximă importanță: poluarea marină și distrugerea locurilor de depunere a ouălor. Poluarea zonelor de coastă amenință cel mai greu tot viața peștișorilor în formare. Larve de tot felul, nu numai de scrubii, mor în cantități impresionante în Waddensee, care adună o parte din apele poluate ale Rinului. Celălalt factor distructiv vizează numai existența scrubiei. Spre deosebire de alte specii, ea își depune ouăle fecundate direct în apă; acestea coboară apoi pînă înlînesc nisipul de pe fundul mării. Dar, acest nisip este extras adeseori pentru nevoile industriei, provocînd distrugerea locurilor care adăpostesc icrele scrubiiilor. În ciuda măsurilor luate pentru a se limita exploatarea acestor zone, distrugerea ouălor continuă la adăpostul derogărilor.

În sfîrșit, ar mai fi de spus că proiectele pentru instalarea centralelor nucleare de mare putere riscă să perturbe, de asemenea, mediul marin, să contribuie la diminuarea catastrofală a stocurilor. Biomasa scrubiiilor din Marea Nordului era evaluată în 1975 la 300.000 t. Estimările cele mai recente reduc această cifră la cel mult 20.000 t.

36 rețete prezentate de 12 maistri bucătari

Hotelierii din toată lumea sînt de acord că faima unui hotel o face, mai ales, bucătăria sa; pentru că e normal azi ca în orice casă a oșpeției să găsești un pat curat, eleganță și confort, amabilitate și micile sau marile servicii oferite, îndeobște, turistului. În ultimii ani, bucătăria românească a început să fie cunoscută și, mai ales, apreciată, pe toate meridianele. Acest contact cu bucatele românești se înfăptuiește și prin turiștii din străinătate — în număr tot mai mare, an de an — care vin în țara noastră, dar și prin nenumărate manifestări de gastronomie românească din multe țări ale lumii: mereu la restaurantele marilor hoteluri din Londra, Berlin, Cairo, New York, Paris, Geneva, Moscova au loc «săptămîni culinare românești», cînd sînt invitați bucătari de pe la noi care prepară mîncăruri așa cum românele noastre le fac de sute de ani. Iar faptul că în 1976, la Olimpiada de artă culinară de la Frankfurt pe Main cei care au obținut premiul întîi și Oscarul de aur, au fost maeștrii români atestă prestigiul bucatelor noastre tradiționale.

În rețeaua de alimentație publică din unitățile turistice se desfășoară anual un concurs pentru cel mai bun bucătar, cofetar și ospătar. Fiecare restaurant își prezintă, cu mîndrie, preparatele specifice zonei în care este situat, are loc o continuă

diversificare a meniurilor, au început să dispară mîncărurile—șablon, omniprezente pînă acum cîțiva ani. Lucrătorii restaurantelor sînt reciclați în cursuri de specialitate care le desăvîrșește priceperea profesională. În bucătăriile marilor noastre hoteluri oficiază azi șefi-bucătari cu mîini de aur, cu o bogată experiență și practică gastronomică, oameni care adaugă mereu strălucire bucatelor românești.

Vă facem cunoștință cu 12 șefi-bucătari din întreaga țară; ei au oferit cititorilor almanahului cite un meniu alcătuit din trei feluri de mîncare. Încercați să le preparați acasă și ospățați-vă, cu gîndul la urarea lor de poftă bună. Iar cînd ajungeți pe la hotelurile unde ei muncesc rugați-i să vă prepare și ei astfel de specialități culinare creații ale lor sau «culese» din zona înconjurătoare. Așadar, o dată pe lună gătiți după aceste rețete, știut fiind că ele sînt «calibrate» pentru 4—5 porții. Dacă vi se pare că nu v-au reușit prea bine porniți într-o excursie spre orașele acestori «sacerdoți» ai bucătăriei și puneți-i pe ei să vă prepare meniurile alese — și veți avea de învățat și alte secrete ale artei culinare. Căci șefii-bucătari — toți mi-au spus asta — sînt fericiți să stea de vorbă cu cei care sînt oșpeții lor.

PETRE ONEA — șef-bucătar hotel "Sinaia" — Sinaia

I Mere umplute cu salată de pasăre
1,5 kg mere, 300 g carne de pasăre, 250 g țelină, 150 ml ulei, 3 ouă, 1 ceapă, sare, piper

Carnea de pasăre se fierbe în apă, în care s-a pus și o ceapă curățată, tăiată în patru; se scurge apoi de zeamă, se desosează, se răcește și se taie în cubulețe foarte mici. Merele se spală, li se scoate miezul, cu dispozitivul special pentru această operație, și se taie în patru; se scobește mijlocul fiecărui sfert, dându-i-se formă de bărcuță. Bucățile de mere rezultat se toacă foarte mărunț, țelina se dă prin răzătoare. Din ulei și cele 3 ouă se face o maioneză în care se înglobează carnea, merelile tocate și țelina rasă. Se adaugă sare, piper. Fiecare bărcuță din măr se umple cu această salată, se ornamează cu o măsline și o « ață » de gogoșar.

II Crap à la Sinaia

1 crap mare, 400 g ulei, roșii în bulion, dintr-o cutie de 1 kg, 300 g ceapă, 200 g măsline, 300 g ciuperci, 100 ml vin alb, 50 g frunză uscată (sau verde) pătrunjel, 1 lămie, sare, piper, cimbru

Se curăță peștele de solzi și se eviscerează, se spală în apă rece, se porționează în felii groase (capul și coada se folosesc la borș). Se sarează, se condimentează după gust cu piper, cimbru — apoi se așează într-o tavă cu uleiul și se dă la cuptor; peste el se toarnă roșiile și sucul. Se lasă la cuptor o jumătate de oră. Separat se călesc ciupercile tocate mărunț și ceapa, se opăresc măslinele, se amestecă toate acestea și se adaugă în tava cu pește; se mai lasă la cuptor la două-trei clocote. La urmă se adaugă vinul și verdeața. Se servește cald sau rece ornat cu felii de lămie.

III Suflé "Valeria"

0,5 l lapte, 5 ouă, 100 g margarină, 500 g zahăr farin, 400 g făină, ulei pentru "baie" într-o tigaie.

Laptele se fierbe cu margarina, se adaugă pe foc și zahărul, și făina « în bloc » să nu se facă cocoloașe, coajă rasă de la o lămie — tot timpul amestecându-se cu lingura de lemn. Când se încorporează toată făina se obține o cocă moale. Se încinge într-o tigaie baia de ulei cu o linguriță se ia din aluat și se « toarnă » în ulei; se formează mici sfere, care cresc. Se servesc calde, stropite cu sirop de fructe și presărate cu zahăr farin, vanilat.

Se taie capacul la roșii, se scobește mijlocul. Morcovii fierți sînt apoi tăiați în cubulețe mici, se amestecă cu fasolea, mazărea și maioneza, adăugându-se sare și piper. Se umple fiecare roșie cu acest amestec, se așează pe un platou, pe frunze de salată, ornându-se roșiile cu cîte o felie de ou fiert.

II Gulaș à la Satu Mare

350 g carne de vacă, 350 g carne de porc, 350 g morcov, 100 g pătrunjel rădăcină, 100 g țelină, 150 g ardei gras, 100 g făină, 1 kg cartofi, 250 g ceapă, 150 g untură, 100 g slănină afumată, 1 ou, verdeață, ardei iute, piper, sare, boia dulce, bulion, chimen — după gust

Carnea se taie în porții. Se curăță zarzavaturile și se taie în cubulețe, ceapa tocată mărunț. Într-o oală se topește untura, se pune ceapa și după ce se sotează se adaugă bulionul, piperul, boiaua și carnea spălată. Se « stinge » cu puțină zeamă de oase. Mai tirziu se adaugă zarzavaturile, cartofii tăiați cuburi, sarea, piperul, chimenul, ardeiul iute, ardeiul gras tăiat în mici fișii. Din făină și ou se face o foaie de tăieți care se prăjește pe plită, apoi se rupe în bucățele mici și se pune în fiecare farfurie. După ce gulașul este gata — se ține la foc încet vreo 45—50 minute — se adaugă slăcina afumată, tăiată în cuburi mici și prăjită la foc iute într-o tigaie.

III Prăjitura pantofarului (Varga Béles) (rețetă pentru 15 bucăți a 100 g)
600 g făină, 500 g zahăr, 3 picuri zahăr vanilat, 100 g unt, 200 g untură, 500 g brînză, 8 ouă, 100 g stafide, sare

Din 200 g făină, 100 g zahăr, unt, untură, un ou, se face un aluat tip « linsert ». Din 400 g făină, 2 ouă, se face o foaie de tăieți care se taie ca pentru iofca cu brînză, și se fierbe în apă cu sare. Albușurile celor 4 ouă rămase (se separă gălbenușul) se freacă cu restul de zahăr, se bate spumă, se amestecă cu brînză, tăieții, stafidele, zahărul vanilat, aceasta fiind umplutura. Primul aluat se împarte în două; se așează într-o tavă unsă cu unt o foaie groasă, se pune umplutura, iar deasupra, din cealaltă jumătate de aluat, se așează o a doua foaie groasă. Se unge cu gălbenușurile de ou bine bătute și se coace la foc iute.

LUPU ALEXANDRINA — șef-bucătar la hotelul «Traian», Iași

I Borș de vițel

300 g carne, cîte 75 g ceapă, morcov, țelină, cartofi, cîte 50 g mazăre, fasole verde, 100 g sfeclă roșie, 200 g roșii, 1 l borș de puțină, bulion, verdeață, sare.

Se fierbe carnea în 3 l apă cu sare, spumîndu-se tot timpul. Apoi, cînd carnea a fiert, se adaugă tot zarzavatul și ceapa tocate mărunț (cartofii după primul clocot). Sfecla roșie se dă prin răzătoare. Se potrivește de sare și ultimele se pun în borș roșiile, decojite, cînd se mai dă o dată în clocot, după care se pune și verdeața tocată foarte mărunț.

MARIA MUREȘAN — șefă-bucătar la restaurantul hotelului «Aurora» din Satu-Mare

I Roșii umplute

750 g roșii, 150 g morcovi, 150 g fasole verde, 150 g mazăre, 3 ouă, 300 g maioneză, salată verde

II Chișcă moldovenească

600 g carne porc, 200 g costiță afumată, 1,2 kg orez, 200 g mărar, 20 g piper, sare, 2 linguri bulion, 5 bucăți mațe groase de porc.

Carnea se toacă printr-o sită cu găuri mari, slămina cubulețe mici. Ceapa se taie mai mare, se prăjește în ulei, sub capac; când s-a rumenit se adaugă orezul și când a «înflorit» se adaugă bulionul, sarea, piperul și apă cât înghite orezul. Apoi se adaugă carnea, amestecându-se totul bine. Mațele se spală foarte bine și se umplu nu prea îndesat. Se pun apoi chiștele la fiert într-o cratiță cu apă 15–20 de minute, se scot din apă, se răcesc, și apoi se dă la cuptor într-o tavă cu puțin ulei — foc iute — până se rumenesc. Se servește cu orice garnitură — cartofi, conopidă, varză de Bruxelles, ciuperci marinate.

III Plăcintă cu bostan

500 g făină, 150 g zahăr pudră, 1 pachet margarină, 200 g zahăr tos, 3 ouă, o linguriță de bicarbonat, 1 bostan (dovleac alb) de 2 kg.

Din făină, zahărul pudră, ouă, margarină se prepară un aluat fraged. Bostanul se curăță de coajă, și semințe, se rade pe răzătoare, se amestecă cu cele 200 g zahăr tos.

Aluatul se împarte în două: din prima jumătate se întinde o foaie groasă într-o tavă unsă; se așează bostanul, apoi se întinde a doua foaie de aluat și se egalizează plăcinta cu roloul. La cuptor se ține o jumătate de oră, la foc potrivit. Când se răcește, se taie în pătrate sau romburi.

APRILIE

IOAN GABORAN — șef bucătar la hotelul «Astoria» — Arad

I Gulii delicioase

200 g ficat de pasăre, 200 g pipote de pasăre, 200 ml lapte, 10 gulii, 100 g smântină, 100 g unt, 50 g orez, sare, piper, verdeță (pătrunjel sau mărar)

Ficatul se mărunțește, pipotele se dau prin mașina de tocat, orezul se opărește. Se amestecă totul, se adaugă sarea, piper, verdeță tăiată mărunt — așa se obține umplutura. Guliile se scobesc în interior și se umplu, apoi se așează toate într-o tavă unsă și se dau la foc până ce se gratinează. Din făină, unt și lapte — adăugându-se și smântina se face un sos alb care se toarnă peste guliile rumenite și se mai lasă în cuptor 10 minute. Se servesc calde cu verdeță tocată deasupra.

II Fasole cu chifteluțe de pui

1 kg fasolă verde, 50 g făină, 50 g margarină, 50 g smântină, boia dulce, sare, piper, o linguriță de zahăr și una de oțet, chifteluțe.

Se curăță păstăile, se spală și se pun la fiert în apă rece cu sare. Într-o tigaie se pune margarina, se adaugă făina, boiaua și se «stinge» cu zeamă de la fasole. Se pun și condimentele — sarea, zahărul, piperul și oțetul. În acest sos se adaugă fasolea și se mai lasă circa 10 minute la foc încet, adăugându-se

și smântina. Fasolea se servește cu chifteluțe de pui. Iată cum se prepară: din 200 g carne de pui (piept sau pulpe) fără os, 200 g morcovi, 50 g țelină, 50 g pătrunjel rădăcină, 25 g ceapă, 150 g cartofi, 2 ouă, se fac chifteluțele. Zarzavatul fiert este tocat cu carnea prin sită deasă. Se adaugă în tocătură ouăle, sare, verdeță, piper, se amestecă bine. Se porționează în sfere, se înfăinează și se prăjesc în margarină amestecată cu untură.

III Găluște à la Nădlac

1 kg făină, 1 ou, 500 g untură, 50 g drojdie de bere, 150 g zahăr, farin 150 g nuci (sau brinză) 100 g mac, sare.

Din făină, ou, 50 g untură, 50 g zahăr, drojdie, sare și apă cât e nevoie se prepară un aluat mai moale ca cel de pâine; se frământă foarte bine și se lasă «la odihnit» 30 de minute. Apoi din acest aluat se fac sfere de mărimea unei nuci. Într-o cratiță se pune restul de untură și 400 ml apă, se încinge bine și se așează gogoșelele din aluat pe fundul cratiței — doar un rând. Se acoperă cu capacul și se ține pe foc iute, fără a se descoperi. Când se aude un sfârșit înseamnă că apa s-a evaporat și a rămas doar untura. Atunci găluștele sînt gata — au crescut mult, se scot, se așează pe platou, se tăvălesc prin nuci și mac și zahărul rămas, se stropesc fierbinți cu zeamă de lămție și unt. Se servesc calde. Când se prăjesc celelalte rinduri de găluște se completează apa — 400 ml și untura absorbită.

MAI

PAUL UNGEANU — șef bucătar la hotelul «Capitol» — Brașov

I Crochete cu conopidă

600 g conopidă (proaspătă sau din saramură), 100 g ciuperci, 2 ouă, ceapă, mărar, sare, piper alb — pesmet, făină, unt pentru prăjit.

Se fierbe conopida întregă în apă cu sare — apoi se scurge. Ciupercile și mărarul și ceapa tocate mărunt se călesc în unt. Se rupe fiecare inflorescență de conopidă, se tăvălește prin sosul răcit de ciuperci, după aceea prin ouă bătute, prin făină și pesmet și se «aruncă» la prăjit în ulei înfierbîntat. Aceste crochete se servesc calde cu sos remoulade sau cu sos de tomate. Un excelent antreu.

II Tornedou à la Capitol

600 g mușchi de vacă, 100 g ciuperci, 80 g cașcaval, 120 g roșii depilate, 50 g unt, 50 ml vin roșu, crutoane de piine, sos englezesc sau ketchup

Se taie mușchiul în 4 porții, se prăjește la grătar sau tigaie. Într-o tigaie se călesc ciupercile tăiate în lamele subțiri și jumătate din roșii. Mușchiul prăjit se așează pe cite un cruton de piine, apoi un rând de ciuperci și deasupra o felie de cașcaval, și se dă la cuptor până ce acesta din urmă se gratinează. Când este gata se adaugă — cit tornedoul e cald — sosul englezesc sau kechupul, roșiile rămase tăiate în jumătăți și se stropesc cu vin roșu. Garnitură — cartofi pai, prăjiți și zeamă de lămție.

III Tort de clătite

10 foi de clătite iar pentru umplutura sînt necesare 500 g brînză de vaci, 4 ouă, 200 g stafide, (ținute la înmuiat în rom 24 de ore), 200 g zahăr pudră, 2 plicuri zahăr vanilat

Se bat ouăle cu zahărul, se amestecă vanilia, stafidele și brînză. Pe o tavă rotundă se așează o foaie de clătită, apoi un strat gros de umplutură, iar o foaie, iar un strat pînă cînd tortul e gata. Se bagă la cuptor, foc iute, vreo 15 minute, răs-timp în care tortul crește. Cînd se scoate, se acoperă cu zahăr caramelizat turnat din lingură «în fir subțire» și se taie în porții de sus în jos. Se servește cu sirop de zmeură sau căpșuni.

IUNIE

EMILIA TCACIUC, șef bucătar hotel «Zimbru»-Cîmpulung Moldovenesc I Piftie de legume

cîte 250 g conopidă, morcov, mazăre, fasole verde, iar pentru pregătirea «supei» sînt necesare alte 150 g morcovi, 150 g țelină, 150 g gelatină, 2 kg oase, sare, piper.

Oasele se sparg, se spală sub jet de apă fierbinte și se pun la fiert în 2 l apă rece, împreună cu morcovii și țelina; se lasă la foc mic 3—4 ore, apoi se strecoară, se adaugă gelatina, piper, sare.

Separat se prepară zarzavatul din prima grupă; se curăță, se spală, se fierbe; cînd se răcește se taie cubulețe foarte mici. Supa de oase se toarnă în căni astfel: un strat subțire — se lasă să se coaguleze, apoi un rînd de zarzavat, apoi iar un strat de supă, iar se așteaptă să se coaguleze și iar un strat de zarzavat — și tot așa pînă se umple cana. Se dă la rece 2—3 ore. Piftia se răstoarnă din cană pe o frunză de salată, deasupra se ornează cu o felie de ou fiert și puncte de kechup.

II Tochitură de bureți (6 porții)

800—1000 g bureți (sau ciuperci), 250 g ceapă, 250 ml ulei, 250 g cașcaval, 6 ouă, o căpățînă de usturoi, 600 g mălai pentru o mămăligă

Bureții se curăță, se spală sub jet de apă. Ceapa, tăiată mărunt se scteează în tigaia cu ulei, apoi se călesc și bureții — adăugîndu-se sare, piper și se lasă pe foc, sub capac, vreo 30 de minute. În răs-timp se pregătește mămăliga — să fie tare. Ouăle se fac ochiuri. Mămăliga se porționează se așează pe farfurie plată — se face o gaură în mijloc, se așează bureții fierbinți, un ochi și cașcaval ras deasupra. Tochitura se stropește cu mujdei și se servește caldă.

III Tarte cu spumă de fragi (zmeură sau căpșuni)

Albușul de la 6 ouă, 350 g zahăr farin, 1 plic zahăr vanilat, 250 g fragi, 10 tarte

(se găsesc în comerț — dar se pot prepara rapid și în casă din: 150 g unt, 250 g făină, 150 g farin, 10 g amoniac, apă, făcîndu-se din

acestea un aluat mai moale, care se modelează pe forme de tartă din tablă și se coace la foc redus 25 de minute)

Se bat albușurile cu zahărul, cu vanilia pînă se face «zăpadă» și apoi se încorporează fragii și se mai bat vreo 10 minute. Se toarnă în tarte, se ornează cu frișcă și cu cîte o fragă întregă. Se servesc reci.

IULIE

ION NICULA, șef bucătar hotel «Continental» — Sibiu

I Piept de pui umplut

1 piept de pasăre întreg, 100—150 g ciuperci, 50 g mazăre, 100 g morcov, 2 ouă, 1 gogoșar (crud sau murat), frunză de pătrunjel, piper, sare, muștar.

Se desosează pieptul, se bate cu ciocanul de lemn pînă se aplatizează bine și se obține un fel de foaie groasă de carne. Mazărea și morcovul se fierb (și unul din ouă), se toacă mărunt, se adaugă verdeța, ciupercile și ele tocate mărunt, se amestecă și se leagă cu un ou crud, se condimentează după gust această umplutură. Pe foaia de carne se întinde în strat gros această umplutură — la mijloc se pune gogoșarul tăiat în felii — și se rulează strîns. Ruloul se înfășoară apoi într-un tifon, se leagă la capete și se pune la fiert în apă cu sare și foi de dafin, piper boabe, o ceapă, un morcov și oasele scoase de la carne. Se fierb 45 de minute, se răcește, se despa-chetează din tifon, se tranșează în felii groase și se servesc ornate cu felii de roșii și verdeță.

II Biftec țărănesc

500 g mușchi de vită, 300 g costiță afumată, 2 gălbenușuri de ou, 3—4 castraveci murați, muștar, piper, sare, cimbru.

Se toacă prin sita mare mușchiul, costița se taie în 10 fișii, în lungul ei, restul de costiță se taie mărunt și se amestecă cu mușchiul, castravecii, tăiați și ei foarte mărunt, se adaugă în tocătură gălbenușurile, sare, piper, muștar, cimbru. Tocătura se împarte în 10 porții egale; se înfășoară în fiecare felie de costiță cîte o porție de biftec, se prinde cu scobitori să nu se desfacă. Pe grătar — la aragaz, electric sau la infraroșii — se frig, la foc iute, aceste biftecuri, pe ambele părți, nu prea tare. Apoi se taie în patru fiecare biftec, de la un capăt pînă la jumătate și se desface, umplîndu-se cu cașcaval ras. Se așează toate biftecurile în picioare, cu cașcavalul sus, într-o tavă și se dau 10 minute la cuptor încins. Se ornează cu sos picant, smîntînă și se servește cald pe salată verde, cu cartofi copti și unt sau prăjiți.

III Sufle de înghețată la... cuptor

1 blat de tort pătrat, înghețată, fructe de sezon (zmeură, fragi, căpșuni, caise, portocale, mandarine, banane), spumă de albuș din 3 ouă bătute cu zahăr farin, spirt pentru flambare.

Blatul se taie orizontal, în 3 felii, după ce a fost ținut la frigider. Apoi se lucrează extrem de repede — ca să nu se topească înghețata: pe o foaie de blat se așterne un strat gros de înghețată în așa fel ca la mijloc să rămînă un spațiu gol în care se așează

fructele. Se înveleşte îngheţata cu foile de tort rămase şi cu un şpriţ se ornează, foarte rapid suflul cu spuma de albuş. Se dă la congelator. Înainte de a o consuma se dă o clipă suflul la cuptorul foarte încins — doar ca să se întărească spuma, se stropeşte cu spirt şi se serveşte flambat.

AUGUST

CONSTANTIN MOACĂ — şef-bucătar hotelul «Alpin» (cota 1400)-munţii Bucegi

I Suflé de legume

2,5 kg legume în amestec — morcovi, ţelină, fasole, mazăre, conopidă, cartofi, 200 g ciuperci, 4 ouă, 200 g făină, 100 g unt, margarină, 50 g frişcă, sare, piper

Se fierb legumele şi ciupercile şi se taie în cuburi foarte mici, se adaugă ouăle, frişca bătută, făina şi se amestecă bine compoziţia. Se ung tăvi înguste sau mici vase de lena, cu unt, se presară în ele pesmet şi se toarnă compoziţia. După 45—60 minute suflul creşte şi e copt. Se serveşte cald ca antreu.

II Rulou de pasăre cu legume

1 kg carne de pasăre, 1 kg de legume rădăcinoase fierte (nu şi varză), ceapă, 2 ouă, 200 g ulei, verdeaţă, sare, piper

Se desosează carnea care trebuie să rămână întreagă, ca o foaie, eventual se bate cu ciocanul de lemn; legumele se taie în cuburi mici, se adaugă în ele ouăle, verdeaţa tăiată mărunt, sare, piper. Carnea se umple cu compoziţia de legume, se rulează strins, se prinde cu scobitori — să nu se desfacă şi se unge bine, deasupra, cu ulei. Se dă la cuptor 30—45 minute. Când e gata, călduţ încă, se taie în felii groase care se servesc garnisite cu cartofi prăjiţi, crochete de caşcaval sau conopidă sau orez fiert.

III Spumă de zmeură (fragi, căpşuni)
1 kg zmeură, 200 g zahăr fin, 50 ml triplu sec, 100 g frişcă bătută, 1 plic zahăr vanilat

Se bate bine zmeura cu zahărul, cu telul sau mixerul, pînă se face o spumă pufoasă — apoi se adaugă triplul sec, frişca, vanilia, înglobându-se uşor, să nu se zdrobească, şi o mică parte din fructele oprite întregi. Se porţionează în ceşti, se dă la rece şi se ornează cu o floare din frişcă.

SEPTEMBRIE

TOMCSAK GYULA — şeful restaurantului de la hotelul «Transilvania» din Alba-Iulia

I Cartofi umpluţi, la cuptor

1 kg cartofi mari, 400 g brînză de burduf iute, 100 g unt, piper, boia dulce. Pentru sos sînt necesare: 200 g unt topit, 50 g făină, 300 g smîntînă

Cartofii se curăţă de coajă şi se taie un capac la unul din capete. Se pun într-o tavă şi se dau la cuptor pînă se rumenesc, la foc iute. Când sînt gata se

scobeşte miezul cu o linguriţă — se găsesc asemenea scule în magazine, acele linguriţe pentru scobit merele şi guliile. Se umple interiorul cartofilor cu brînză frecată cu unt, boia şi piper, apoi cartofii se aşează iar în tavă, în picioare, după care se toarnă peste ei sosul. Acesta se prepară din untul topit în care s-a amestecat, la foc încet, făina şi smîntîna. Se dau încă o dată la cuptor 15—20 minute şi se servesc calzi.

II Pui la pungă

1 pui întreg, bine curăţat şi spălat (fără gît şi picioare), două mere ionathane întregi, 2—3 «aşchii» de costiţă afumată, o pungă de hîrtie mare, 6—7 cartofi întregi, curăţaţi de coajă, 100 g ulei, sare, piper, cimbru, boia dulce, 2 foi dafin.

Se sărează bine puilul în interior şi exterior, în el se introduc cele două mere în coajă, costiţa afumată, foile de dafin, apoi se «pudrează» cu boia, piper, cimbru. Punga de hîrtie se unge bine în interior cu ulei, în ea se introduce puilul cu gîtul înainte, şi se rulează la gură, ca să rămînă închisă — eventual se prinde cu scobitori. Punga cu puilul în ea se aşează într-o tavă în care s-a pus uleiul şi 100 ml apă. În jurul ei se aşează cartofii curăţaţi de coajă şi tăiaţi în patru şi se dă la cuptor. După o jumătate de oră se scoate puilul din cuptor, din pungă, se porţionează fierbinte şi se serveşte cald — cu garnitură din acei cartofi copti, alături de salată verde sau de andive.

III Pup cu varză

1 kg făină se frămîntă cu 25 g drojdie de bere, apă şi sare. Aluatul trebuie să iasă mai virtos şi trebuie să dospească vreo oră. Pentru umplutură trebuie: 2 kg varză, 2—3 cepe (ambele legume tăiate mărunt) după care se călesc în ulei într-o cratiţă, condimentîndu-se cu sare, piper.

Se ia din aluat bucăţi cam de 100 g şi se formează în mînă mici foi rotunde şi groase cam de un deget; în ele se pune umplutura şi foaia de aluat se adună în patru, ca un plic. Într-o tavă unsă cu ulei, se presară făină, se pun pupurile, se ung cu ulei sau cu slănină şi se dau la cuptor, la foc încet, o jumătate de oră. E un desert original dar se pot mîncă şi ca aperitiv, la un păhărel de horincă.

OCTOMBRIE

MIRCEA PETCU — şef-bucătar hotelul «Lido» — Bucureşti

I Şniţel de legume

100 g legume — morcovi, ţelină, cartofi, conopidă, ardei gras, pătrunjel, un dovlecel, 4 ouă, sare, piper.

După ce se fierb înăbuşit legumele, se dau prin maşina de tocat — se storc bine de zeamă — se adaugă sare, piper, două ouă bine bătute, verdeaţă tocată mărunt. Din pasta rezultată se fac foi groase ca de şniţel, se trec prin ou bătut cu pesmet şi se prăjesc în ulei sau unt încins. Se servesc calde sau reci.

II Sărmăluțe din dovleac (străveche mîncare românească.)
800 g carne de porc, 700 g carne de vită, 1,2 kg dovleac, un alt dovleac întreg, 50 g costiță afumată, 200 g ceapă, 2 ouă, sare, piper, cimbru.

Carnea se toacă împreună cu dovleacul curățat de coajă și semințe. Ceapa tăiată subțire se călește, apoi se amestecă cu carnea și costița, se condimentează cu sare, piper, cimbru, și această umplutură se «leagă» cu cele două ouă bătute. Se pune în foi de varză acră sau dulce această umplutură, se rulează în formă de sarma și se fierbe la foc încet, o oră și jumătate — ideal ar fi în oală de pămînt. Se ia dovleacul întreg — nu prea mare — i se taie «capacul», se curăță interiorul, se spală și se așează în el sarmalele, în rînduri suprapuse. I se pune capacul deasupra după ce s-a pus înăuntru peste sarmale costiță afumată, tăiată în bucăți mari, un fir de busuioc și 7—8 roșii întregi. Se dă apoi la cuptor pînă cînd dovleacul se rumenește bine și se coace. Sarmalele se servesc cu garnitură de dovleac în care s-au copt.

III Papanashi românești

500 g brînză de vaci, 200 g făină, 50—100 g stafide, 100 g zahăr arin, 2 ouă, 400 g smîntînă, 1 g bicarbonat, 1 pachet zahăr vanilat, coaja rasă de la o lămie

Brînză se frămîntă bine cu ouăle, făina, stafidele înmuiate, zahărul farin, și se obține un aluat. Se fac din el mici sfere, care se împing în mijloc cu degetul. Acești papanashi se prăjesc în unt sau ulei fierbinte, ei cresc și se rumenesc. Se servesc cu smîntînă și zahăr farin deasupra.

NOIEMBRIE

ALEXANDRU COJOCARU — șef-bucătar crama «Minerva»-Craiova I Gustare haiducească

200 g mușchi de porc, 150 g mușchi de vită, 100 g creier, 100 g rinichii, 100 g ficat, sare, piper, cimbru, usturoi, mărar.

Se sotează în ulei carnea, rinichii și ficatul, se condimentează cu sare, piper, cimbru și usturoi tocat foarte mărunt. Creierul se adaugă la urmă, cînd se pune și mărarul tăiat mărunt. Se servește caldă.

II Frigăruie haiducească

800 g carne de bîrbesc sau de porc (cantitate în care intră și puțin rinichi și ficat), 200 g ceapă, 2 căpățîni usturoi, 200 g roșii, sare, piper, cimbru

Se taie carnea, rinichiul și ficatul în cuburi. Se înșiruie pe frigare un cub de carne, o felie groasă roșie, o bucată de ceapă sau usturoi. Se sarează. se presară cimbru și se frige la foc iute Se servește, fierbinte cu cartofi prăjiți sau copti.

III Cîrnați oltenesi

1,300 kg carne de porc mai grasă, 1,600 kg carne de vită, usturoi, boia de ardei iute, cimbru, piper, sare — după gust, mațe de porc.

Se taie carnea cu cuțitul în cuburi mari, se condimentează, se amestecă compoziția. Cu ea se umplu mațele bine spălate cu apă multă, mălai și sare. Cîrnații gata fiind se bagă într-o saramură cu mujdei, fiartă, în care se opăresc 10—15 minute. Se scurg și se dau la afumătoare cam o săptămînă.

DECEMBRIE

HARALAMBIE RĂUCESCU — șef-bucătar, hotelul «Ceahlăul», Piatra Neamț

I Zamă de găină cu tocmași

o pasăre, morcovi, pătrunjel, țelină, tocmași (tăiței de casă) 1 l borș de puțină, 100 g smîntînă, sare, piper, leuștean (verde sau uscat)

Se curăță pasărea, se porționează și se pune la fiert în apă; după primul clocot se aruncă apa, se spală carnea sub jet de apă și se pune la fiert în apă rece, la foc încet — dacă se poate în oală de lut — cam o oră. Se adaugă tot zarzavatul tăiat mărunt. Cînd totul a fiert se adaugă tocmașii (se fac dintr-o foaie de aluat (500 g făină, 2 ouă și apă) făcută sul și tăiată subțire) și apoi borșul; se drege cu smîntînă și se pune la ultimul clocot leușteanul foarte mărunt tocat.

II Găluște (sarmale) minăstirești

500 g carne de vacă, 500 g carne de porc, 100 g, ciuperci, 100 g costiță afumată, 100 g orez, 200 g ceapă, foi de varză, bulion, piper, sare, cimbru, 300 g smîntînă, frunză de pătrunjel, 1 bostan.

Carnea se toacă prin mașină, costița se taie în cubulețe, ciupercile în lamele. Se amestecă totul cu condimentele și se pune umplutura în foile de varză, formîndu-se găluște (în limbaj moldovean înseamnă sarmale) se pun într-o oală — de lut, e recomandabil — la foc încet, în cuptor, cam o oră. Se ia un bostan, se taie la capac, se curăță, se spală și în el se așează găluștele și zeama, în rînduri. Se așează bostanul pe o tavă în cuptor la foc iute — pînă se rumenește. Găluștele se mănîncă calde cu adaos de smîntînă, cu tot cu dovleac.

III Poale-n briu

600 g făină, 500 g brînză de vaci proaspătă, 100 g drojdie de bere, 250 g zahăr, 75 g stafide, 5 ouă, sare, 2 pachete zahăr vanilat, coaja rasă de la două lămii.

Făina cernută se strînge grămadă, se face «cuib» în care se pun drojdia de bere dizolvată în apă caldă, 3 ouă, 150 g tos, sare — se frămîntă bine și aluatul se lasă la odihnit o oră — o oră și jumătate. Separat se pregătește umplutura: brînză se frămîntă cu un ou, cu stafidele și cu 100 g zahăr. După ce aluatul crește, se porționează, se întinde în foi mici, cît o palmă, se umple fiecare foaie cu brînză, se împăturăște ca un plic — lipindu-se partea de jos cu cea de sus, stînga cu dreapta. Se bate bine al cincilea ou, cu el se ung plăcintele și se dau pe o tavă la cuptor, cam o jumătate de oră. Se servesc calde, cu zahăr pudră.

Totul e posibil în veacul nostru, chiar și legătura între aceste gingașe flori și... un șurub! Pentru că și iarna avem nevoie de trandafiri, de lalele ori de frezii... Pentru că, se înțelege, la vremea frigului și a zăpezilor (și nu numai atunci) serele îndeplinesc misiunea minunatelor grădini. Iar o seră, dincolo de culorile și parfumurile pe care le ocrotește, este mai întâi o utilă lucrare a tehnicii.

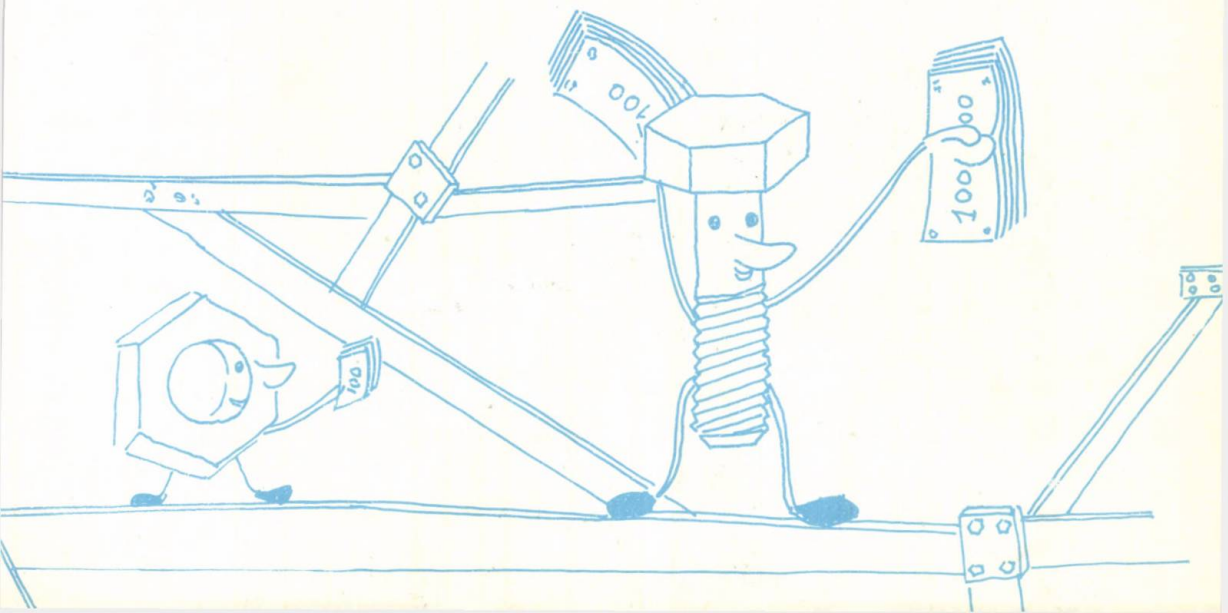
Așa încît, n-o să ne mai mirăm că într-o întreprindere industrială se ascunde, firesc, și un rost poetic. Să nu ni se mai pară, deci, atât de prozaic cuvîntul reper, dacă ne gîndim că de la el poate începe drumul spre nașterea crinilor, gladiolelor, garoafelor... Din 143 de repere, cite sînt necesare la construirea și funcționarea unei sere, 46 sînt produse în nordul țării la

ÎNTEPRINDEREA DE ȘURUBURI DIN SIGHETU MARMAȚIEI

unitatea de construcții de mașini cu cea mai variată gamă de produse din județul Maramureș — produse căutate pentru funcția lor indispensabilă în procesul de asamblare: ● șuruburi și piulițe, ● construcții metalice pentru sere (6 tipuri de stilpi metalici, 5 tipuri de coardă, 4 tipuri de căpriori, 4 tipuri de contrafișă, un tip de pene, ● mașina de stanțat tip AS 1, mașina de rulat filet tip A 50 de la metric 10 la M 16 și mașina de rulat filet tip A 30 de la M 4 la M 10. Muncitorii și specialiștii uzinei au realizat, prin autoutilare, economii în valoare de peste 12 milioane lei valută.

ÎNTEPRINDEREA DE ȘURUBURI DIN SIGHETU MARMAȚIEI
str. Unirii nr. 44, telefon 12.121, 11.631, telex 33419

EXCURSII,
ODIHNĂ,
TRATAMENT
ÎN ORICE ANOTIMP
AL ANULUI

OFICIILE
JUDEȚENE
DE TURISM
din întreaga țară
vă propun:

Petreceteți zile de neuitat în decorul splendid al munților Carpați, practicând sporturi de iarnă în binecunoscutele stațiuni montane **SINAIA, PREDEAL, BORȘA, PĂLTINIȘ, DURĂU, BALVANYOS.**

Drumeții în munții **FĂGĂRAȘ, BUCEGI, CEAHLĂU, RETEZAT** precum și în alte zone montane.

Circuitul R.S.R. pentru documentarea dv. pe trasee turistice pitorești și instructive în domenii ale istoriei, arhitecturii artei populare sau altele în **București, Curtea de Argeș, Sibiu, Deva** în Nordul Moldovei, pe Valea Prahovei și Valea Oltului, în Maramureș sau în alte zone ale țării.

Vă puteți trata sănătatea în condiții de vacanță în renumitele stațiuni balneoclimaterice **HERCULANE, SOVATA, VATRA DORNEI, CĂLIMĂNEȘTI-CĂCIULATA, SLĂNIC MOLDOVA**, unde puteți beneficia de tratament balnear în baze medicale modern utilizate.

Aer curat, liniște, reîmprospătarea forțelor.

Informații și înscrieri la toate **OFICIILE JUDEȚENE DE TURISM** din țară, filialele sau punctele de valorificare ale acestora.

FLORA

un complex hotelier de înaltă ținută FLORA este noul hotel bucureștean inaugurat vara trecută în perimetrul complexului expozițional « Casa Scin-teii », în imediata vecinătate a hotelului « Parc ». Situaarea în mijlocul citorva zeci de hectare de verdeață, cu soare, aer curat și liniște, dă noului edificiu turistic o primă notă de originalitate.

Celelalte elemente particulare ale hotelului Flora derivă din funcționalitățile sale multiple: confort, eleganță, bun gust, soluții constructive ingenioase și practice și, ca un corolar al acestora, condiții excelente pentru odihnă, dar și pentru o inedită cură balneară.

- 19 apartamente și 136 garsoniere, însumind 310 locuri;
- un mare restaurant, bufet, cofetărie, braserie, două terase, trei baruri de zi;
- un elegant salon de audiții muzicale și de proiecții cinematografice
- piscină acoperită, două saune;
- saloane de frizerie, coafură, cosmetică.

Întreaga construcție este climatizată, temperatura și umiditatea camerelor putînd fi reglate după dorință; aerul condiționat este folosit atît în spațiile de cazare, cît și în restaurant, baruri, în holuri, pe culuare, precum și în toate încăperile anexă ale hotelului.

Un amănunt de ordin « arhitectural »: construcția are forma unui hexagon, prevăzută cu parter și trei etaje, închizînd între laturile sale o splendidă curte interioară, cu spații verzi, arbuști ornamen-tali, terase, alei mozaicate.

Lemnuri și marmura, folosite cu precădere, armoniile cromatice, mobilierul, iluminatul difuz, odihnitor, dau interioarelor o accentuată notă de distincție și de echilibru.

Cea de a doua funcție principală a Florei, destinată îngrijirii sănătății, este organizată, de asemenea, la parametrii cei mai moderni: 16 cabinete medicale, care asigură, pe lîngă tratamente complexe de reumatologie, geriatrie, dermatologie etc. cercetări și analize de laborator; cadre cu înaltă calificare; posibilități de aplicare a tratamentelor hidro-fizioterapice, împachetări cu nămol, masaj subacvatic, băi galvanice, curenți diadinamici, aerosoli, infraroșii, ultraviolete etc.; sală de gimnastică medicală.

O informație care trebuie neapărat reținută: Complexul de hoteluri și restaurante « FLORA » mai are în administrarea sa cîteva dintre cele mai reprezentative unități hoteliere și de alimentație publică din Capitală:

HOTELUL ȘI RESTAURANTUL
LIDO
HOTELUL ȘI RESTAURANTUL
BUCUREȘTI
HOTELUL ȘI RESTAURANTUL
MODERN
HOTELURILE UNION, NEGOIU,
MAJESTIC
RESTAURANTUL ȘI BRASERIA
CINA

care se bucură de un prestigiu unanim pentru calitatea exemplară a serviciilor oferite.

MAJESTIC, reînnoadă astăzi o veche tradiție din istoria hotelieră a Capitalei. În perioada interbelică, Majestic era un hotel de lux, pasajul Majestic, de-a lungul căruia își înalță cele 5 etaje ale sale, lega, așa cum leagă și astăzi strada Academiei de Calea Victoriei. Un timp, s-a transformat în locuințe și cabine pentru actorii teatrului Majestic, pentru că acum să își recapete strălucirea de odinioară, amplificată de dotările impuse de cerințele confortului modern.

Majestic înseamnă, așadar, un hotel de cat. 1, 165 de locuri în 85 de camere cu 1—2 paturi, baie, grupuri sanitare proprii, televizoare, snak-bar, punct ONT pentru organizarea de excursii.

O firmă
pe care o cunoaște oricine

I.C.S. BUCUREȘTI

Toată lumea se aprovizionează cu produse textile, galanterie, confecții, încălțăminte — pentru femei, bărbați și copii — articole electrotehnice, aparate de radio și televizoare, picup-uri, magnetofone, mașini de gătit aragaz, aparate și ustensile foto, covoare, stofă de mobilă, mercerie, gablonzuri, de la magazinul universal

I.C.S. BUCUREȘTI

Acestui important complex comercial al Capitalei îi mai aparțin :

Magazinul de bijuterii din Calea Victoriei nr. 12

Magazinul cu articole de sport din str. Lipsani nr. 15

Pentru economisirea timpului dv., cumpărați produse de bună calitate, în condiții de servire ireproșabilă, din

MAGAZINUL UNIVERSAL BUCUREȘTI
str. Bărăției nr. 2

ÎNTEPRINDEREA FORESTIERĂ DE EXPLOATARE ȘI TRANSPORT SUCEAVA

I.F.E.T. Suceava — este emblema tradiționalei hărnicii și îndemînări a forestierilor din nordul țării, exprimată în realizări de performanță, folosind pe scară largă tehnologii noi de lucru.

Calitatea superioară a produselor este certificată de cererile tot mai mari ale beneficiarilor interni și externi.

În unitățile din subordine, răspîndite pe raza județelor Suceava și Botoșani, se realizează cherestea de rășinoase, cherestea de fag și alte foioase, binale, ambalaje, mobilă și alte repere. Fabricile de mobilă din **Rădăuți**, **Cîmpulung** și **Fălticeni** se bucură de un renume care a trecut de mult granițele țării. Și, nu mai puțin importantă este astăzi contribuția fabricilor de cherestea de la **Vatra Dornei**, **Moldovița**, **Falcău**, **Vama**, **Frasin**, **Cacica**, **Rîșca**, **Dorohoi**, **Gura Humorului**, **Botoșani**, **Iacobeni** ș.a.

Secțiunile de ambalaje și binale de la **Fălticeni**, **Putna**, **Cacica** și **Frasin** cunosc, de asemenea, o bună apreciere din partea numeroșilor beneficiari.

Tăierea arborilor și întrebuițarea în procesul de producție și a coroanelor sau a deșeurilor de rășinoase ori de foioase în procente de peste 90 la sută constituie dovada unei permanente preocupări pentru valorificarea superioară a masei lemnoase.

În anul 1977 s-au scos, cu prețul unor eforturi mari, dar cu rezultate foarte bune, peste 2,5 milioane metri cubi masă lemnoasă provenită din doborîturile de vînt — o prețioasă realizare pentru economia țării. În cadrul acțiunii de împădurire a suprafețelor erodate de viiturile torențiale și de vînturi s-au extins culturile cu specii repede crescătoare. Un interes deosebit se manifestă pentru organizarea rezervațiilor cu însușiri genetice superioare, în paralel cu activitatea de reîmpădurire a parchetelor exploatate.

Aflînd toate aceste amănunte cititorul este ispitit să vadă la fața locului frumoasele rezultate ale muncitorilor forestieri care se îngrijesc să apere și să ocrotească o bogăție inestimabilă. E și firească, poporul nostru, de cînd lumea, s-a înfrățit cu codrul...

ÎNTEPRINDEREA
FORESTIERĂ
DE EXPLOATARE
ȘI TRANSPORT
SUCEAVA

Calea Unirii nr. 27
Telex 23202 • 23231
Tel. 14039 prefix 987

VRANCEA

o poartă deschisă către turism

o excursie sau o vacanță printr-un ținut mirific, de legende și balade,
prin sate păstrătoare de vechi tradiții,
cu neîntrecuți creatori populari deținători ai unui tezaur folcloric fără egal;
vizite la altarele de jertfă ale eroilor de la Mărășești, Mărăști, Soveja.

**O excursie
pe valea Putnei
sau a Zăbalei,
la Odobești,
la Panciu
la Nereju
sau la Lepșa,
folosind serviciile
Oficiului județean
de turism
VRANCEA**

**O.J.T.
Vrancea**

Piața Unirii nr. 3,
telefon 12810
Focșani.

Un ținut cu păduri adânci, cu râuri repezi și limpezi, cu aer curat și adieri de flori, cu legende, datini și obiceiuri folclorice de mare frumusețe, cu vechi monumente istorice și de artă: *Neamț, Bistrița, Secu, Agapia, Văratec*, cu drumuri legate de amintirea marilor scriitori — *Eminescu, Creangă, Sadoveanu* — un ținut cu oameni harnici și ospitalieri: *județul Neamț*. Un râu care a născut palpitante istorii cu plutași: *Bistrița*.

Un munte de pe al cărui vîrf ciobanii vîd în zilele senine marea: *Ceahlăul*.

O mare artificială cu pești care dansează noaptea pe lună: *lacul de acumulare de la Bicăz*.

Un oraș modern în care este vie amintirea lui Ștefan cel Mare: *Piatra Neamț*.

Și un amfitrion gata să primească în toate anotimpurile: *Oficiul județean de turism*.

Pentru marile și micile vacanțe în aceste locuri vă stau la dispoziție:

ÎN MUNICIPIUL PIATRA NEAMȚ: hotelurile *Ceahlăul* și *Central*, precum și hanul turistic *Central*, cu restaurante, braserii și cofetării.

ÎN APROPIERE: popasul turistic *Între Doamnei* (căsuțe, camping, terenuri de sport)

ÎN ORAȘUL ROMAN: noul hotel *Roman* (170 locuri, două restaurante, cramă, cofetărie, bar de zi și salon de frizerie).

ÎN ORAȘUL TIRGU NEAMȚ: hotel *Plăieșu* (88 locuri, restaurant)

ÎN JURUL LACULUI DE ACUMULARE: hotelurile *Cristina* și *Bicăz*, cabana *Baraj*, popasul turistic *Potoci* (căsuțe, camping) mic port pentru plimbări de agrement.

PE VALEA TARCĂULUI: cabana *Ardeluța*

PE CEHLĂU: cabanele *Izvoru Muntelui* și *Bistrița*, noua stațiune de odihnă de la *Durău* (hotel cu 200 locuri, restaurant și bar de zi; cabană cu 70 de locuri; vile cu 140 de locuri).

Pentru toate drumetiile dumneavoastră în acest străvechi ținut românesc, un amfitrion atent: *O.J.T. Neamț*.

OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM NEAMȚ
str. Karl Marx nr. 1, telefon 936/11060, Piatra Neamț.

ÎN CENTRUL PITEȘTIULUI COMPLEXUL COMERCIAL

un superlaborator al artei culinare

14 unități de alimentație publică, după toate preferințele și pentru toate gusturile, oferind un sortiment consistent de cea mai bună calitate, alcătuit cu fantezie — de preparate culinare, de cofetărie și patiserie Ghidul care vă conduce prin acest labirint al gastronomiei piteștene vă propune să vă opriți la

- restaurantul **Union**
- restaurantul cu linie de autoservire **Cina**
- restaurantul **Lacto-vegetarian**
- berăria **Zimbru**
- patiseria **Marga**
- Cafe-bar-ul, cofetăria și ceainăria unde, printre altele, se servesc ceaiuri și răcoritoare bazate pe extracte din plante, după rețete originale.

Tot în incinta complexului comercial Fortuna funcționează un magazin care desface articole de sport, turism, velo-moto-auto, precum și piese de schimb pentru autoturisme « Dacia ».

Rețineți,
în centrul municipiului Pitești
COMPLEXUL COMERCIAL FORTUNA

Băile GOVORA

La numai 21 km de Rîmnicu Vilcea, ascunsă între dealuri blînde, împădurite, se află stațiunea permanentă **Băile Govora**. Deși e așezată la numai 360 m altitudine, pădurile de brazi și pini coboară pînă între cele de fag și stejar, iar amestecul lor face farmecul marelui parc al stațiunii, unul dintre cele mai frumoase din țară. Un grup statuar impresionant domină aleea centrală a parcului: cîteva femei își ridică pruncii spre soare — simbol al vitalității eliberate.

« Faptul se datorează, desigur, în primul rînd, eficienței apelor minerale ale Govorei, renumite pentru calitățile terapeutice și varietatea lor » — ne spune dr. Constantin Nastasie, medicul șef al stațiunii. « Folosite atît în cura internă cît și în cea externă, ele pot ameliora sau vindeca afecțiuni ale aparatului locomotor, ale sistemului nervos periferic, ale aparatului respirator, tulburări circulatorii periferice, afecțiuni ale pielii, boli de nutriție și afecțiuni ginecologice.

Apelor li se adaugă — ca factori naturali de cură — nămolul mineral, extras chiar în Govora, și nămolul sapropelic, adus de la Ocnele Mari. Aparatura și instalațiile moderne pentru tratamentele de profil ne permit să aplicăm anual peste 1.800.000 de proceduri — ... » Rezultatele sînt, uneori, « miraculoase ». Și dacă modestia doctorului Nastasie le pune doar pe seama apelor Govorei, cei care simt din nou aici gustul sănătății vorbesc în primul rînd despre « buna organizare și calda omenie » care-i animă pe medici — ca și întregul personal al stațiunii. Căci, așa cum afirmă Nicolae N. Creangă, șeful stațiunii: « Dorința noastră este ca din Govora să nu plece nici un om supărat, nici un om nemulțumit ... »

O dorință care vine în întîmpinarea celor 50.000 de oameni care, regăsesc aici anual, minunatul gust al sănătății.

VALERIU CASIAN

O rețea de intervenție bine organizată:

54 unități prestatoare de servicii centre care veghează asupra bunei funcționări a aparatelor dv.

Cooperativa meșteșugărească **METALO-CASNICA**, str. Episcopiei nr. 7, tel. 13.66.91 și 14.42.29 dispune în Capitală de o rețea de 54 unități prestatoare de servicii specializate în reparații de aspiratoare, boilere, frigidere cu compresie și absorbție, instrumente muzicale, mașini de scris și calculat, mașini de tricatat, mașini de cusut, precum și de alte obiecte electrotehnice și de uz casnic.

Tot în unitățile cooperativei **METALO-CASNICA** se execută încărcarea agregatelor de frigidere, încărcări de acumulatori, reparații de hidrofoare, rebobinări de motoare, tâmplărie mecanică, tinichigerie, strungărie, sudură electrică și autogenă, lăcătușerie, se confecționează cutii de scrisori etc.

Pentru înfrumusețarea căminului dv. vizitați magazinele de prezentare și comenzi din **Calea Victoriei nr. 5 și nr. 34, str. Gabroveni nr. 57, str. Academiei nr. 23, Calea Moșilor nr. 44, Calea Griviței nr. 41, str. Smîrdan nr. 41**, unde veți găsi piese de mobilier combinat, corpuri de iluminat și obiecte pentru decorarea interioare.

Pentru a cunoaște din timp unitatea de reparații cea mai apropiată, apelați la **Dispeceratul permanent al cooperativei**, str. Sf. Gheorghe-Nou, nr. 11, tel. 41.33.85 și 41.27.34.

Toate lucrările sînt efectuate de specialiști cu înaltă calificare profesională, sub controlul exigent al cadrelor de conducere din cooperativă.

Viața din amănunte e făcută. De aceea, vă întrebăm:
Știați că mult căutatele țesături înguste pentru sectorul de pasmanterie
al industriei ușoare sînt produse la întreprinderea textilă

REPUBLICA?

produsele sale se găsesc în magazinele de specialitate din întreaga țară
toate într-o bogată și variată gamă sortimentală.

PANGLICI:

- garnituri pentru confecții înflorate și uni ● bretele pentru lenjeria de corp
- rejanse la pantaloni și fuste ● apărători la manșetele de pantaloni
- etichete țesute și imprimate pentru produse de confecții și tricotațe
- panglici tricolor ● panglici pentru pălării ● panglici de catifea

BENZI PENTRU ALTE RAMURI INDUSTRIALE:

- pentru izolatoare electrotehnice ● curele de transmisie ● chingi diferite
- chingi de siguranță auto ● articole speciale etc.

CALITATEA și FINETEAA

sînt atributele produselor realizate de colectivul întreprinderii Republica.

Rețineți adresa: str. Moscova nr 64, tel. 12288, Brașov.

GARNITURI COMPLETE DE MOBILA

executate
cu multă
fantezie
de artiști
ai meseriei

oferă

**DORMITOARE MODERNE
și STILIZATE
SUFRAGERII UNICATE
și de SERIE
BIBLIOTECI — HOLURI
— BUCĂTĂRII
MOBILIER PENTRU
TERASE și GRĂDINI**

piese dispartate:
birouri, cuiere, mesuțe,
scaune, mese extensibile
și alte produse
din această gamă.

O SIMBIOZĂ INTRE ELEGANȚĂ și CONFORT

**O demonstrație
DE BUN GUST**

sînt trăsăturile
caracteristice produselor
Combinatului
de prelucrare
a lemnului
SUCEAVA

**COMBINATUL
DE PRELUCRARE
A LEMNULUI
din SUCEAVA**

calea Unirii nr. 27
telefon cu prefix
987/16186 — 15233
telex 23231—23202

Unitățile complexului
de hoteluri și restaurante

AMBASADOR

asigură un sejur plăcut
în camere luxoase și confortabile,
masă consistentă și variată

« DOROBANȚI » hotel de lux situat în centrul Capitalei, calea Dorobanților nr. 11, are 590 locuri în 268 camere. Telefon 11.64.06 telex 11770. restaurant braserie, bar autoser-vire, săli pentru reuniuni și ban-chete oficiale, bucătărie de faimă internațională condusă de bucătarii C. Preoteșescu și Welter Bonifaciu câștigătorii unor concursuri in-ternaționale desfășurate la Am-sterdam, Hamburg, Londra și în alte mari orașe europene.

« MINERVA » hotel, restaurant, cofetărie. str. Locot. Dumitru Lemnea, colț cu bulevardul Ana Ipătescu. Telefon 50.60.10.

« HANUL VLĂSIEI » din localita-tea Snagov, hotel și restaurant cu specialități pescărești. Decor natu-ral, atrăgător.

SNAGOV locuințe lacustre, strand, camping cu 400 de locuri, parcaj pentru 1 000 mașini, agre-ment sportiv-nautic. Restaurant cu specific românesc.

CAMPING BĂNEASA în pădurea cu același nume, 188 locuri în căsuțe și teren pentru campare.

« AMBASADOR » hotel cu vechi renume, (bulevardul Magheru nr. 10 telefon 11.04.40.) restaurant, braserie, bar.

« PARCUL TRANDAFIRILOR » din Piața Cosmonauților nr. 9, tele-fon 12.17.43. Situat într-o clădire monumentală; are numeroase sa-loane la parter și etaj, săli de recep-ție, protocol și conferințe, sală de cinematografe separeuri mobilate cu gust, terase, grădină de vară. Oferă un sortiment bogat de pre-parate calde și reci, după prefe-rințele clienților.

« MĂRUL DE AUR. » de pe Calea Victoriei model de fan-tezie gastronomică pentru toate gusturile și o încăntare pentru arhitectura și distribuirea saloa-nelor și a teraselor. Program de funcționare 12—17, 19—01.

« PĂDUREA BĂNEASA. » labo-rator de artă culinară în plină pădure.

NU VĂ RĂMÎNE DECÎT SĂ
ALEGEȚI

Anunțați sosirea dv. în București, la Complexul AMBASADOR strada 13 Decembrie nr. 2, cod poștal 70118, telefon 14.38.25 telex prin hotelul DOROBANȚI nr. 11770

Oricînd veți fi așteptat cu plăcere.

Odihnă și sănătate la CĂLIMĂNEȘTI—CĂCIULATA

« COZIA » și « CĂCIULATA », două elegante hoteluri de categoria I-A. 800 locuri în camere și apartamente, grup sanitar propriu; aparate de radio și telefon în fiecare cameră; la cerere se instalează televizor; pensiune; restaurant; cofetărie; bar de zi, punct farmaceutic; frizerie-coafură; librărie; stand cu obiecte artistice și cosmetice; săli de recepție; telefoane automate interurbane. Bază proprie de tratament, dotată cu instalații moderne, loc de parcare. Hotelul « VÎLCEA », categoria I-B, camere cu 2 paturi și apartamente, grupuri sanitare proprii. Toate camerele dotate cu aparate de radio la cerere, cu televizoare. Pensiune cu meniuri normale și dietetice; bar de zi; loc de parcare. Hotelul dispune de bază proprie de tratament și cabinete medicale. Stand de vânzare a obiectelor de artizanat și cosmetice; birou de turism.

Apele minerale ale stațiunii Călimănești-Căciulata se folosesc pentru un număr mare de afecțiuni.

● **CURA INTERNĂ** ● boli ale tubului digestiv: gastrite cronice cu hiper și hipoaciditate; boli ulceroase (ulcer gastric și duodenal fără complicații); sechele stomac operat; enterocolopatii cronice nespecifice; ● boli ale veziculei și căilor biliare: dischinezii biliare; colicistite cronice nelitiazice sau cu calculi urici; sechele postcolicistectomie; hepatite cronice postvirotice sau mixte stabilizate; ● afecțiuni dismetabolice: hiperuricemii; dislipidemii; diabet zaharat compensat; ● afecțiuni ale rinichilor și căilor urinare: litiază și microlitiază urinară cu sau fără infecții; pielonefrite cronice; pielo-cistite.

● **CURA EXTERNĂ** ● afecțiuni ale aparatului locomotor: reumatismale inflamatorii stabilizate; reumatismale degenerative (artroze, spondiloze); afecțiuni degenerative articulare ale omului vîrstnic; afecțiuni neurologice periferice (nevralgii, nevrite, aciatalgii); sechele posthernie disc operat; sechele postraumatice; ● afecțiuni ginecologice cronice netuberculoase (ca boli asociate); anexite, metroanexite cronice, sterilitate secundară.

● **INHALOTERAPIE** (aerosoli, inhalații) ● afecțiuni ale căilor respiratorii superioare: rinofaringite, sinuzite cronice, afecțiuni bronhopulmonare cronice netuberculoase (bronșite cronice, astm bronșic).

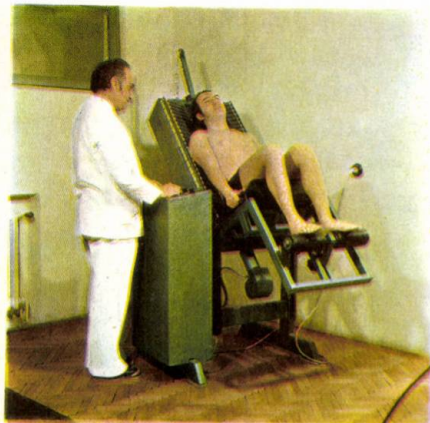
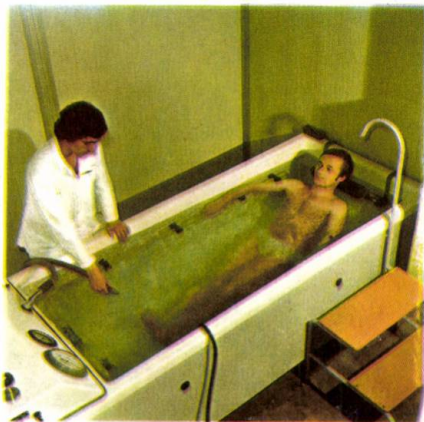
● **TRATAMENT PARENTERAL** (injecții intramusculare cu apă sulfuroasă) în alergozele cutanate.

INSTALAȚII DE CURĂ

● Buvete cu ape minerale pentru cură internă ● Instalații pentru băi la cadă cu apă minerală ● Bazine cu apă termală ● Instalații de hidrotermoterapie ● Instalații pentru aerosoloterapie ● Instalații pentru electroterapie ● Instalații pentru kinetoterapie ● Instalații pentru fototerapie ● Sală de gimnastică medicală ● Strand termal cu apă sulfuroasă, în aer liber, pentru afecțiuni reumatismale.

CURA BALNEARĂ ÎN STAȚIUNEA CĂLIMĂNEȘTI-CĂCIULATA, SE DESFĂȘOARĂ SUB SUPRAVEGHEREA UNUI PERSONAL MEDICO-SANITAR CU O TEMEINICĂ PREGĂTIRE PROFESIONALĂ.

CORNELIU STĂNESCU

*O masă bună și consistentă,
cu preparate la alegere,
din bucătăria indigenă și universală,
oricând în unitățile
întreprinderii de alimentație publică*

AMZEI

COMPLEXUL PRIMĂVARA din Calea Dorobanților nr. 172, telef. 79.79.08, are la parter un snack bar cu 120 locuri unde se oferă preparate « la minut », o secție GOSPODINA, un laborator propriu de cofetărie și o linie de AUTOSERVIRE, iar la etaj un salon restaurant cu 120 locuri la mese. Un salon elegant cu 240 locuri, deschis pînă la ora unu noaptea, cu orchestră și ring de dans.

Restaurantul DOINA din Șos. Kisseleff nr. 4. Program muzical. CRAMA, o imensă grădină de vară. Restaurantul DOINA conservă tradiția bunului gust al bucătăriei bucureștene.

Cocoșul de Horezu

o metaforă în lut a ceramiștilor vîlceni

Simbolul unui meșteșug tradițional care nu trebuie să lipsească din colecția unui amator de artă populară.

În atelierele cooperativei CERAMICA din Horezu
și-au dovedit talentul și măiestria artistică olari vestiți:
Victor Vicșoreanu, Stelian OGREZEANU, Dumitru MISCHIU,
Ion BUCLESCU, Alexandru ȚAMBREA, Gh. IORGA ș.a.

În magazinul de prezentare al cooperativei CERAMICA situat în centrul orașului Horezu vă puteți procura produsele acestor creatori investiți cu harurile artei.

„Cînd nu-l ai, valorează cît o mașină!”

Ghicitoarea nu-i ușoară, nu știi mulți să o dezlege:
e... ȘURUBUL

A dezlegat-o pentru dv.
Interprinderea de Șuruburi din Mediaș,
strada Sibiului nr. 12 telefon 12138 și 13141,
care produce în exclusivitate:

ȘURUBURI — PIULIȚE — NITURI

inele de siguranță — șaibe precise — știfturi elastice — șaibe dințate
ARCURI-DISC

ELEMENTE DE ASAMBLARE din sîrmă și benzi, ponderea principală avînd-o
piesele pentru industria de autovehicule, tractoare, feroviară și construcții de
mașini-unelte.

Pentru anul 1979 sînt prevăzute noi repere,
între care și organe elastice de asamblare:

NITURI P.O.P.

NITURI A.V.D.E.L.

ȘAIBE dințate exterior și interior

COLIVII pentru piulițe

ȘAIBE SCHNOOR care se procurau pînă acum din import.

Pentru orice relații suplimentare,
specialiștii **Interprinderii de Șuruburi din Mediaș**
str. Sibiului nr. 12, cod. 3125, telex 49732,
vă stau la dispoziție.

TURISMUL ÎN FILATELIE

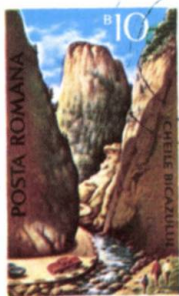
De la apariția primei mărci poștale, mai întâi în Anglia, în 1840 apoi și în alte țări, printre care și România, în 1858, cu vestita emisiune «cap de bour» (din care în lume se mai păstrează aproximativ 600 de exemplare din 24.064 bucăți, câte au fost emise în acel an) — «familia filatelică» s-a extins mult. Alături de timbre, astăzi se colecționează și cărți poștale ilustrate, ilustrate maxime, plicuri «prima zi a emisiunii», plicuri semi-ilustrate, cărți poștale simple, benzi pentru ziare, recipise, ștampile ș.a. Dar lucrurile nu s-au oprit aici și expansiunea continuă. De la o tematică restrinsă, adesea limitată la portrete monarhice, s-a trecut la tematici foarte variate și tehnici de realizare deosebit de originale, de pildă cu efecte stereoscopice, plăcut mirositoare, imprimate pe mici discuri ș.a. Nu ne vom opri asupra acestor realizări: vom arăta, în schimb, că extinderea tematicilor filatelice a abordat tărimuri noi. Unele dintre ele au apropiat filatelia foarte mult de mișcarea turistică, fapt deosebit de îmbucurător, despre care s-a mai scris și anterior (vezi Almanahul turistic '78). În cele circa 3200 mărci poștale românești emise în 120 de ani, precum și în apariția ilustratelor maxime, a întregurilor poștale ș.a. — filatelia noastră dispune de tot ce este necesar pentru a arăta frumusețea pământului românesc, trecutul și cultura sa, realizările epocii socialiste, marile virtuți ale poporului.

Dacă urmărim evoluția tematică în filatelia noastră, putem spune că ea s-a îndreptat în direcții foarte variate, extinzându-se neîncetat asupra subiectelor istorice, celor legate de frumusețile naturii, de realizările tehnice, de etnografie ș.a. Să încercăm să plecăm de la prima emisiune — «capul de bour». Aceasta se înscrie în tematica numită astăzi «steme», care a continuat în epoca monarhică și cea republi-

cană a țării noastre. Astfel, cu începere din anul 1948, Stema Republicii, apare în foarte multe emisiuni. În 1976, tematica «steme» s-a îmbogățit cu o emisiune care reproduce toate cele 39 steme ale județelor. Revenind la bourul moldav, trebuie spus că el a continuat să apară și ulterior — pe mărcile realizate în scop comemorativ, încercându-se imitarea primelor emisiuni. Alteori, îl întărim ca element complementar pe unele apariții de mărci poștale anuale. Am în vedere emisiunea «Ziua mărcii poștale românești». O altă temă care are, de asemenea, o importanță și în mișcarea turistică este aceea a transporturilor. Începuturile filatelice ale acestei teme pot fi legate de emisiunea «Căișorii», din 1903. Pe mărci apare un poștalion tras în goană de cai minaiți de un surugiu. În anul 1932 această emisiune este reeditată. Aspectele poștale din trecut apar și cu alte ocazii, cum se pot vedea și pe o marcă dintr-o emisiune din 1944 — trăsura de poștă ș.a. Cu același subiect evocator, dar mult mai reușit artistic

sint unele mărci din emisiunile «Ziua mărcii poștale românești» (între anii 1966—1973). Încetul cu încetul însă, pe mărci sint redade și mijloacele moderne de transport: trenuri, nave, avioane (1963), rachete (1972); recent a apărut și o serie de «Dirijabile». Tema monumentelor istorice își are începutul în anul 1927. În cadrul emisiunii «Jubileul societății române de geografie» apare o marcă — monumentul de la Adamclisi, pe care îl vom întâlni și cu alte ocazii, iar în anul 1975, pe o emisiune numită «Anul european al ocrotirii monumentelor». Podul construit de Apolodor din Damasc la Drobeta apare pe o marcă din seria emisă în anul 1933, cu prilejul «Centenarului orașului Turnu-Severin». Îl vom întâlni și în cadrul seriei citate mai sus. Desigur că pe mărci sint reproduse și alte monumente, cetăți, statui, vestigii arheologice: Histria, Voroneț, Horezu (1940), statuia lui Mihai Viteazu (1929), Curtea de Argeș (1937) ș.a.

O temă interesantă care întinde o punte între filatelie și turism, o constituie reprezentarea pe mărci a locurilor pitorești, a stațiunilor de odihnă, a caselor memoriale, a monumentelor naturii. Primele tablouri cu subiect turistic au început cu marea pe o marcă din 1928, înfățișând portul Constanța. Marea este, de asemenea, prezentată pe mai multe emisiuni ulterioare, consacrate marinei și litoralului: « Marina » (1931), « Prima expoziție marinărească » (1936) și din nou « Marina » (1948, 1961, 1971 — ultima reproducind tablouri cu subiecte marinărești — și o altă serie în 1974, cu vase de navigație marină). Litoralul este prezentat în mai multe emisiuni: « Vederi de la mare » (1960) pe care se văd imagini din Constanța, Mangalia, Eforie, Mamaia. În seria « Turism » din anul 1971 — sint cuprinse și stațiunile Venus, Jupiter, Neptun, iar în 1977 —

pe o emisiune anuală « Colaborarea culturală economică inter-europeană » — stațiunea Aurora. Delta Dunării apare și ea în emisiunea « Turism » amintită mai sus (1971), iar o hartă a Deltei, precum și orașele Tulcea și Sulina, în « Navigația fluvială » (1977). Flora și fauna Deltei Dunării formează obiectul mai multor apariții filatelice: « Fauna din Delta Dunării » (1957), « Pești din țara noastră » (1960), « Vinatul migrator » (1965), « Plante subacvatice » (1966), « Păsări de pradă » (1967), « Ocrotirea naturii » (1973) ș.a. Din tematica turismului nu lipsesc, firește, peisaje montane. O emisiune — « Case de odihnă » (1954) cuprinde vederi din stațiunile Călimănești, Sinaia, Predeal, Tușnad, Govora; în seria « Puncte turistice » (1964) sint reproduse peisaje din Cheile Bicazului, lacul și cabana Bilea, Poiana Brașov, Ceahlău și lacul Bicaz, Hotelul Alpin de la « Cota 1400 », iar în « Turism » (1971), Babele, Sovata ș.a. Noile peisaje montane sint redată într-o emisiune recentă « Baraje »: barajul și hidrocentrala Firiza, barajul Negovanul, hidrocentrala Piatra Neamț, Izvorul Muntelui Bicaz, barajul Vidraru. Tot din această serie face parte și sistemul hidroenergetic și de navigație Porțile de Fier. Obiectivele muzeale nu au fost nici ele uitate: seria « Muzeu din București » (1955), Muzeul Th. Aman, Muzeul de istorie al partidului, Muzeul de artă populară, Muzeul de istorie a R.S.R., Muzeul de artă al Republicii, Muzeul Simu, Muzeul satului din București. Un număr mare de localități se înscriu cu ceea ce au ele mai interesant sub aspect turistic: Brașov — Turnul Primăriei, Biserica Neagră (1972); Sibiu — Turnul Breslelor (1967), Muzeul Brukenthal (1970) Turnul Primăriei (1972); Castelul

Peleș (1923, 1972), Castelul Bran (1972), Hunedoara — Castelul lui Ioan Corvin de Hunedoara (1972); Iași — biserica Trei Ierarhi, Palatul Culturii (1968), Teiul lui Eminescu (1964); Cluj-Napoca — biserica Sf. Mihail (1972); București — Ateneul Român (1972), Arcul de Triumf (1977), Sala Palatului (1972), Tîrgul Internațional București (1970); Craiova — clădirea Consiliului popular județean (1973); Ipotești — Casa memorială M. Eminescu (1975); Humulești — Casa memorială Ion Creangă (1964); Tîrgoviște — Turnul Chindiei (1968) ș.a.

Firește că imaginea filatelică a frumuseților țării este mult mai cuprinzătoare — am dorit numai să arătăm aici succint — cit de apropiate sint una de alta filatelia și turismul.

EUGEN PANIGHIANT

**Doriți să aflați secretul tinereții neîntrerupte ?
Îl veți găsi pe litoral !**

Trei săptămîni de mare este egal cu un an de sănătate.

Apa de mare, aerul marin, bogat în aerosoli, nămolul sapropelic, izvoarele minerale de la Mangalia — excepționale medicamente naturale în tratarea afecțiunilor aparatului locomotor (poliartrită cronică progresivă, reumatism cronic degenerativ, spondilită, artroză, spondiloză etc.), boli ginecologice (insuficiență funcțională și organică), afecțiuni ale sistemului nervos (boli și sechele traumatice ale sistemului nervos periferic — nevrite, radiculite, insuficiență paratiroidiană), afecțiuni ale tubului digestiv.

Pe litoral, un singur anotimp :

ANOTIMPUL SĂNĂTĂȚII

Primăvara, toamna, iarna — pentru tratamente de 12—18 zile, hoteluri confortabile, încălzite, sanatorii balneare moderne la Eforie Nord, Mangalia, Neptun împachetări cu nămol — balneoterapie — hidroterapie — sauna — electroterapie — gimnastică medicală — tratamente geriatrice.

În decorul fascinant al mării — atrăgătoare în orice anotimp.

CENTRALA ONT LITORAL

VĂ INVITĂ SĂ PETRECEȚI VACANȚA ANULUI 1979

ÎN MINUNATELE SALE STAȚIUNI MARINE

Relații suplimentare la Agenția de turism intern,

Bd. Tomis nr. 46, tel. 14162, Constanța.

De pe agenda dumneavoastră de vacanță
nu trebuie să lipsească următoarele adrese:

BRAȘOV: Str. 7 Noiembrie nr. 25 ● str. Republicii
nr. 23—25 ● Piața 23 August nr. 14

PREDEAL: Complexul UJCM de lângă gară

FĂGĂRAȘ: str. Republicii nr. 19

POIANA BRAȘOV: Magazinul Veverița
DE CE?

Sînt magazinele de prezentare și desfacere
ale **UNIUNII JUDEȚENE A COOPERATIVELOR
MEȘTEȘUGĂREȘTI BRAȘOV**

unde vă puteți procura cele mai frumoase cadouri, obiecte de artizanat, articole
de podoabă și decor, care să vă amintească frumoasele zile petrecute pe meleau-
gurile brașovene.

Pentru amatorii de drumeții, centrele de închiriat din Brașov și Predeal
pun la dispoziția solicitanților material sportiv și turistic: corturi, saltele, saci
de dormit.

precum și un sortiment bogat de:

● **mobilier turistic** (șezlonguri, paturi, mese și scaune pliante) ● **echipament
turistic** (treninguri, pantaloni sport, pulovere, hanorace, canadiene etc.) ●
● **schiori, săniuțe, patine** ● **aparate de fotografiat, radiouri și televizoare
portative, biciclete, jocuri distractive** (șah, table, remi, mingi etc.).

Pentru
orice informație
suplimentară
adresați-vă la
UJCM Brașov,
telefon 21677.

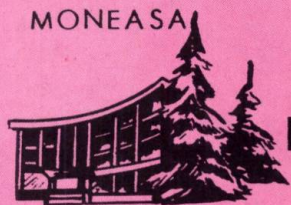
ojet arad

MONEASA

STAȚIUNE PERMANENTĂ

ARAD-
MONEASA

ROMÂNIA

HOTEL
PARC

TELEF. 12

În județul Arad, la 15 km. de orașul Sebiș, la poalele masivului Codru Moma (Munții Apuseni) se află stațiunea balneoclimaterică **MONEASA**.

Climatul de crușare, cadrul natural pitoresc de care dispune, ca și condițiile excelente de cazare și masă, conferă localității caracterul de stațiune ideală de odihnă și refacere, în tot cursul anului.

Factorii naturali de cură (izvoare cu ape bicarbonatate, calcice, magneziene, sodice, hipertone; fără conținut de clorură) de care dispune, o recomandă în mod deosebit ca o stațiune ideală pentru tratamentul eficient al afecțiunilor aparatului locomotor (reumatismele degenerative, abarticulare, inflamatorii, postraumatice, neurologice periferice și centrale); afecțiuni ginecologice; nevroze astenice.

Tratamentele se fac la indicațiile personalului medical de specialitate, cu ajutorul instalațiilor și aparaturii moderne cu care stațiunea este dotată.

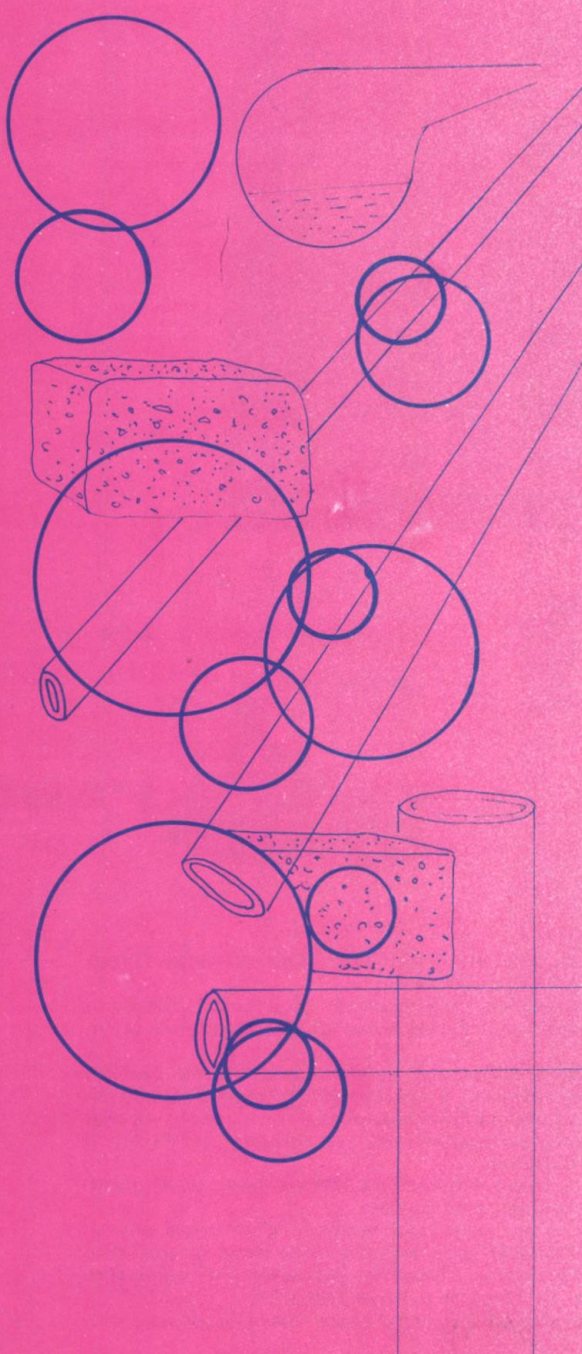
Petrecerea plăcută a timpului liber și divertismentul celor veniți să-și petreacă sejurul pentru odihnă sau tratament în stațiunea **MONEASA** este asigurat de o serie de mijloace de agrement: popicărie, lac cu ambarcațiuni și ștrand, club, han pescăresc (în localitatea Dezna — la 7 km de stațiune), excursii în R. P. Ungară și în împrejurimi.

„Rugăm deci să rețineți! În toate anotimpurile, pentru toate vîrstele, pentru dv., stațiunea **MONEASA** vă stă la dispoziție.

CORNELIU I STĂNESCU

Produse de calitate în condițiile unei tehnologii moderne:

COMBINATUL CHIMIC TÎRNĂVENI

Inginerul Ion Boitan, directorul Combinatului chimic Tîrnăveni, se mîndrește cu realizările colectivului său, care a reușit să asigure, printr-o soluție originală, transportul aerului preîncălzit la cuptorul nr. 2. Acest procedeu sporește gradul de oxidare a oxidului de zinc de la 14,5 la 16,5 la sută, ducînd în final la valorificarea superioară a produsului. Prelucrarea deșeurilor de zinc în acest cuptor înseamnă recuperarea unei însemnate cantități de zinc și, prin aceasta, o contribuție la mai buna folosire a acestui metal.

În producerea oxidului de zinc s-a obținut, prin reproiectarea cuptoarelor o producție cu 30 la sută mai mare față de ceea ce se realiza înainte de aplicarea noilor tehnologii.

Un al doilea domeniu în care excelează chimiștii din Tîrnăveni este producția sărurilor de bariu, în condițiile unei tehnologii superioare. Prin punerea în funcțiune a instalațiilor de percolare se realizează solubilizarea sulfurii de bariu dintr-un sinter (material calcinant), obținut din barită, materia primă propriu-zisă. În acest mod, se poate trece mai ușor la fabricarea sărurilor de bariu. « Avantajul acestei instalații — sublinia directorul combinatului — constă în creșterea randamentului de utilizare a substanței utile cu 6—8 la sută, lucru foarte important la o producție anuală de mii de tone săruri de bariu anual. Manifestăm aceeași preocupare pentru sporirea producției prin reconsiderarea capacităților de fabricație și la celelalte produse. În același timp, am reușit să reducem consumurile de energie stabilite prin indicatorii de producție cu 60 kw/h pe tona de carbid, dispunînd încă de mari rezerve pentru a trece în contul economiilor cantități și mai însemnate de energie electrică. În fiecare zi apar tehnologii noi și vrem ca de fiecare dată să ne numărăm printre cei dintîi care le pun în practică. ».

Cel de al treilea sector important de producție a combinatului de pe Tîrnava Mică este cel al conductelor și elementelor din gresie pentru instalațiile chimice. Și în acest domeniu perspectiva obținerii unor importante sporuri în producție în condiții de înaltă tehnicitate sînt dintre cele mai realizabile.

Muncitorii, inginerii și tehnicienii combinatului chimic Tîrnăveni sînt hotărîți să depună toate eforturile pentru a menține cît mai sus prestigiul acestei puternice unități a chimiei românești.

COMBINATUL CHIMIC TÎRNĂVENI, bd.
7 Noiembrie nr. 144, telefon: 41.162, 11.169, jurt.
țul Mureș.

Restaurantul SELECT din Aleea Alexandru nr. 18, telefon 19.41.20 troleibuzele 82 și 83, tramvaiele 24, 26 și 27, stația Grigore Alexandrescu, autobuzele 31 și 31R). La parter se află o linie de autoservire.

Restaurantul BULEVARD, la intersecția bulevardului Magheru cu str. Onești.

PODUL MOGOȘOAEI, elegantul local din calea Victoriei 139, de fapt, un bistrou modern în care sînt reconsiderate gustările vestite ale bodegilor de odinioară.

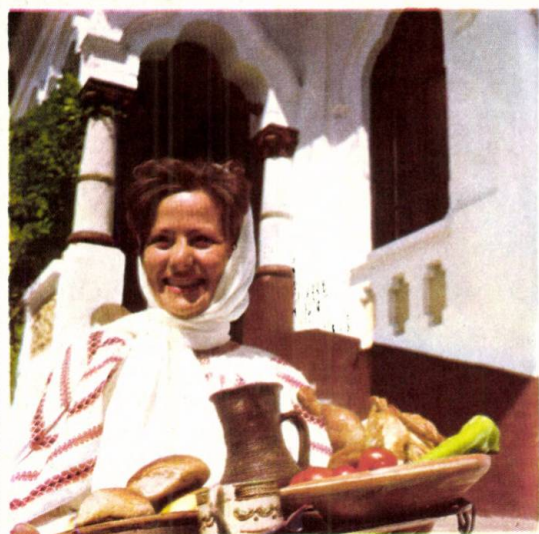
BARUL DE NOAPTE BUCUREȘTI
din strada Academiei nr. 35—37 — program artistic.

*ambianță deconectantă,
servicii ireproșabile,
prețuri convenabile
SE POT REȚINE LOCURI
PENTRU OCAZII FESTIVE*

O invitație
pentru
toți turiștii
care trec
granițele
județului
Vâlcea:

VIZITAȚI
MAGAZINELE
ȘI UNITĂȚILE
DE ALIMENTAȚIE
PUBLICĂ
APARTINÎND
DIRECȚIEI COMERCIALE
JUDEȚENE
VÎLCEA

« 33 de magazine într-unul singur » Universal COZIA din Rm. Vlcea unde vi se oferă un sortiment bogat de mărfuri: confecții, tricotate, încălțăminte, marochinărie, țesături, galanterie ● bunuri de folosință îndelungată — electronice, electrotehnice, electrotcasnice ● articole de menaj — sticlărie, porțelanuri, vase emailate, ● chimice ● articole cosmetice și de parfumerie ● articole de sport, foto, muzică.

Sugestii competente pentru mobilarea apartamentului dv. vi le poate da magazinul de prezentare și desfacere MOBILA. **Peste 100 garnituri de mobilă**, produse ale unor fabrici de prestigiu din întreaga țară, stau la dispoziția cumpărătorilor în cadrul unei expoziții permanente, realizate sub forma unor apartamente cu 2, 3 și 4 camere. Personalul unității asigură transportul mobilei și asamblarea ei la domiciliul clientului. Într-un raion specializat găsiți toate accesoriile care fac și mai atrăgător căminul dv.:

stofe de mobilă, garnituri de pat și de masă, huse, covoare, jaluzele, corpuri de iluminat etc.

Și o noutate de ultimă oră în centrul vîlcean: **Magazinul copiilor**, un sumum de obiecte utile și de bun gust, și, de bună seamă, un paradis al jucăriilor.

★

Interioare elegante, preparate culinare cu specific local, băuturi alese, o servire ireproșabilă. Cu aceste argumente își întâmpină oaspeții personalul restaurantelor **Casa Vlceană**, **Zăvoi**, **Cocoșul de aur**, patiseria **Cuptorul fermecat**, cofetăria **Liliacul** — toate în municipiul Rm. Vlcea. Aceștia li se alătură restaurantul **Perla** din Căciulata, care oferă zilnic o lungă listă de preparate culinare, precum și meniuri-pensiune la alegere, pe bază de abonament ● crama **Drăgășani**, din renumita localitate viticolă vîlceană.

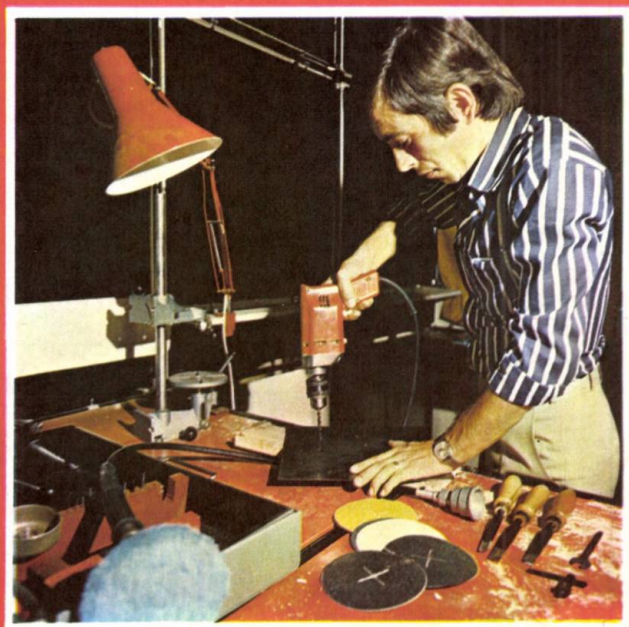
Text și fotografii: **LICĂ IOSIF**

Pentru ușurarea muncii în gospodărie,
pentru economisirea timpului dv., apelați la

ELECTRO-ARGEȘ

care produce și livrează motoare sub 500
wați din seria aparate electrocasnice și
unelte electrice de mână:

APARATE ELECTROCASNICE

- aspiratoare de praf: industriale, auto și casnice
- rișnițe de cafea
- ventilatoare de masă
- radiatoare cu ventilatoare și turbină
- mixere

Tot la ELECTROARGEȘ se realizează:

UNELTE ELECTRICE DE MÂNĂ

- mașini de găurit
- foarfeci de tăiat tablă
- polizoare de mână

- trusă cu diapozitive de polizat, șlefuit în lemn și găurit
- vibratoare pentru beton

COMPONENTE ELECTRICE DE PRESIUNE

- condensatoare ceramice, semicirculare, tubulare și disc
- condensatoare ceramice
- rezistență cu peliculă de carbon
- rezistențe bobinate
- rezistențe cu peliculă metalică

Întreprinderea ELECTROARGEȘ

Curtea de Argeș — județul Argeș

Str. Albești nr. 12-14

tel. 977/11.700 și 11.086

... Sarmalele oltenești nu-s oricum, ci câte patru împăturite într-o foaie mare de varză, fierte înăbușit cu afumătură, roșii, ardei, cimbri și mărar — și după asta lăsate oleacă-n cuptor la rumenit. . . iar « zama de găină cu tăiței de casă » e-un fel întâi de toată minunea, cu zarzavaturi cit cuprinde, ouă, smântină și porumbaca aruncată întreagă în oală . . .

Și cu asta — deși am pomenit două dintre bunătățile care ne așteaptă la « Casa Mehedințeană » și la « Casa Suceveană » — nu putem zice că am încălecat pe șa ca să spunem lunga și ademenitoare poveste a tuturor caselor care ne așteaptă pe malul mării, mai exact pe malul lacului Siutghiol, în:

SATUL DE VACANȚĂ CONSTANȚA

● fiindcă ne mai așteaptă aici, în îmbietoarele construcții rustice care întruchipează câte un colț din minunatele ținuturi ale țării — Muntenia, Oltenia, Moldova, Transilvania, Banatul și bineînțeles, Dobrogea — gazdă mereu ospitalieră — veritabile itinerarii gastronomice, cu tot ce are mai gustos fiecare bucătărie a locului, ● fiindcă, după o zi de plajă, o seară frumoasă poate fi petrecută aici cu mult folos și veselie, în companimentul tarafelor de lăutari, care zic cu foc de inimă albastră, fie că ne cîntă la « Prahoveana », la « Oltul », la « Feciorii Vrancei » sau la casa din Alba, ● fiindcă mai sîntem invitați să ne cinstim și cu cite-o palincă de Bihor, cu o horincă maramureșană, cu o prunată de Alba și cu vinurile albe, negre, mai dulci sau mai seci, aduse din podgoriile noastre « clasa-ntii » ● și, firește, pentru că, aflindu-ne în împărăția apelor, nu putem să nu gustăm — la Casa Tulceană — un borș pescăresc, o « pană de somn », un morunaș la grătar sau alte minunății pe care le visează și pescarul care se respectă, dar și suporterii săi.

Pentru fiecare dintre popasurile noastre în SATUL DE VACANȚĂ — CONSTANȚA, amfitrionii pregătiți mereu de oaspeți și-o vorbă românească de aur pentru toate specialitățile artei culinare pe care ei ni le oferă: CA LA MAMA ACASĂ!

- Dacă, aflați în pragul verii, nu aveți încă o idee pentru concediul dumneavoastră
- Dacă vreți să urcați pe culmi cu zăpezi veșnice și, după numai câteva ceasuri, să faceți plajă și băi sărate
- Dacă doriți să admirați capodoperele semnate de Rubens sau Tizian, de Veronese sau Van Dyck, de Tonitza sau Luchian, dar vă interesează și geniul creatorului popular, adesea anonim
- Dacă v-ar încânta să treceți din confortul secolului XX în liniștea melancolică a secolului XIV
- Dacă sînteți un gurmand rafinat și un degustător al aromelor licori din cele mai vestite podgorii
- Dacă vreți — în fine — să reuniți toate acestea într-un singur concediu și nu știți încă cine ar putea fi minunatul amfitrion

OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM—SIBIU vă așteaptă!

Notați: Prefix interurban 924.
OJT Sibiu: Piața Unirii, 4; telefon 12.140.
Filiala de turism: str. N. Bălcescu, 53; telefon 12.559, 11.788

UN GEAM TRANSPARENT CA LUMINA ZILEI

Dintr-o discuție purtată cu inginerul șef al Întreprinderii de geamuri din Mediaș am aflat că sticla de bună calitate trebuie să îndeplinească mai întâi o condiție optică, adică să nu modifice imaginea obiectului privit și să nu conțină bule de aer.

La sugestia inginerului Vasile Miclea am făcut această verificare chiar pe geamurile produse la Mediaș; rezultatul a fost edificator. Cuptorul nr. 3, cu o productivitate

extraordinară realizează geamuri perfect transparente, la dimensiunile cerute de beneficiari.

Geamurile securizate sînt trase în condiții de tehnicitate echivalente cu cele mai noi tehnologii cunoscute pe plan mondial. Noutatea tehnologică aplicată aici este oferită de instalațiile originale de securizare pe verticală.

Cu forțe proprii, întreprinderea mediașană își sporește neîncetat capacitatea de producție, efectuînd

lucrări de proiectare și execuție cu resurse locale și asigurînd astfel modernizarea continuă a instalațiilor. În felul acesta, se creează condiții ca pînă în anul 1980, și cuptoarele nr. 1 și nr. 2 să atingă parametrii cei mai ridicați.

Din producția curentă, mai mult de jumătate este contractată la export.

Un colectiv a cărei deviză este calitatea, ordinea, buna gospodărire a instalațiilor și a materialelor.

OLTUL— un martor milenar
al istoriei noastre

OLTUL— izvor nesecat de cîntece
și poezie populară

OLTUL— o cascadă a energiei
moderne

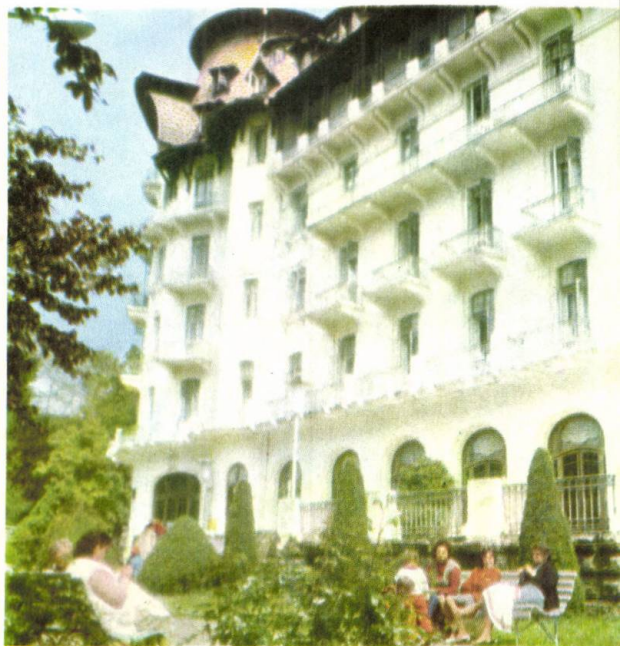
În jurul său se înmănunchează ispititoare trasee ale drumeției montane și celebre stațiuni balneare: *Călimănești-Căciulata, Govora, Olănești, Ocnele Mari.*

Vara sau iarna odihna, trăirea în natură, sportul, cura balneară alcătuiesc componentele majore ale unui extraordinar complex de sănătate.

Coordonatele sale moderne, în care s-a investit o mare cantitate de muncă și de fantezie, înseamnă hoteluri noi, confortabile, vile, restaurante, baze de tratament înzestrate cu aparatură perfecționată, personal medical și de servicii turistice cu o înaltă calificare profesională.

Aceste asigurări sînt date de un amfitrion autorizat:
OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM VÎLCEA

str. Tudor Vladimirescu nr. 27, telefon (947) 16.600

DEFILEUL OLTULUI— un paradis al turiștilor, o inepuizabilă sursă de sănătate

CĂLIMĂNEȘTI-CĂCIULATA, GOVORA, OLĂNEȘTI, OCNELE MARI

- program de funcționare: 365 zile pe an
- cazare în vile și hoteluri de prima categorie
- restaurante-pensiune cu meniuri variate
- baze multifuncționale de tratament
- în Rm. Vilcea, două unități reprezentative:
hotelul-restaurant *Alutus* și motelul *Capela*
- Agențiile și birourile de turism organizează în tot timpul anului
un program bogat de excursii

Text și fotografii: LICĂ IOSIF

Argeșul, vatră folclorică

Doriți să cunoașteți
bogăția
artei populare
argeșene?

**UNIUNEA
JUDEȚEANĂ
A COOPERATIVELOR
MEȘTEȘUGĂREȘTI
ARGEȘ**

vă invită să vizitați unitățile proprii
de prezentare și expozițiile cu vân-
zare organizate în Pitești, unde vi se
oferă o paletă multicoloră de:

- ◆ obiecte de artizanat din lemn, ce-
ramică și sticlă metalizată;
- ◆ cusături și țesături cu broderii na-
ționale;
- ◆ confecții artisanale din textile;
- ◆ cojoace și obiecte de marochină-
rie;
- ◆ articole din fier forjat, împletituri
din paie și răchită etc.

Prezentare.. Testare.. Desfacere

Un parter și cinci etaje însumînd zeci de magazine îndeplinesc aceste trei funcțiuni de căpetenie ale comerțului: ● prezentare ● testare ● desfacere pentru mărfurile din rețeaua Ministerului Industriei Ușoare. Unde?

ÎN MAGAZINUL CEL MAI INDICAT: **COCOR**

Este, după cum afirmă tovarăsa Hedviga Teodosiu, directoarea acestei unități, modalitatea prin care se înlăptuiește ideea ca industria să cunoască din timp preferințele cumpărătorilor, pentru ca apoi să le ofere spre contractare comerțului. În acest magazin se desfac produse în serii mici — unele sînt chiar unicate.

MAGAZINUL UNIVERSAL COCOR

este o expoziție permanentă de produse noi și, totodată, un concurs de calitate și de fantezie între producători. Din această cauză, COCOR este și magazinul femeilor.

Dacă vrei să cunoașteți din timp linia modei pentru anul 1979

VIZITAȚI MAGAZINUL UNIVERSAL COCOR

București — Bulevardul 1848 nr. 29—33, telefon 14.96.65; 13.92.30

Un sector de elită al cooperăției meșteșugărești îl constituie unitățile de produse artizanale și de artă decorativă.

Exemplu meritos de înmănunchere a capacităților creatoare ale meșterilor artizani și, totodată, de valorificare a deșeurilor industriale îl dă:

COOPERATIVA ARTA LEMNULUI

din București,
strada Labirint nr. 24
telefon 20.40.70 și 20.40.90

În 12 centre de lucru se produc JUCĂRII, BIBE-LOURI, MOBILĂ ALBĂ, TOCURI DE LEMN pentru pantofi, LĂZI ÎMPLE-TITE, CÎRLIGE DE RUFE și nenumărate produse arti-zanale.

«În fiecare an coopera-tiva noastră contractează peste 800 de sortimente dintre care 300 modele noi, realizate de un colectiv specializat în arta preluc-rării lemnului», ne spune președintele cooperativei tovarășul Ioan Marin.

Realizările coopera-to-riilor sînt adevărate biju-terii oferite iubitorilor de artă prin cele 9 magazine de desfacere situate în pie-țele Ilie Pintilie, Ohor, Rahova, Crîngăși, precum și pe str. Bărăției 33, str. Dudești, nr. 3, str. Gabro-zite.

Pentru calitatea lor
Pentru utilitatea lor
Produsele cooperativei
ARTA LEMNULUI
nu pot lipsi
din nici o gospodărie.

Ce se știa pînă mai ieri despre Lacul Sărat?

«Lac cu apă sărată, lângă Brăila, lung de 2 km, lat de 2—300 m, cu o adîncime de 1,5 m; mică stațiune balneară la începutul secolului, după ce primul studiu al apelor minerale de aici s-a făcut în anul 1861, iar primele

două cabine pentru băi calde datează din 1875. Locul unde a trudit din greu, ca băiat de serviciu, cel ce avea să devină mai tîrziu scriitorul Panait Istrati...» (din paginile unui ghid).

Ce trebuie să știm astăzi despre Lacul Sărat?

Oficiul județean de turism anunță că de curînd și-a deschis aici porțile un modern complex sanatorial.

- Hotel cu 250 de locuri, în camere cu 2—3 paturi, înzestrate cu telefon, radio, televizor, grup sanitar propriu

- Bază ultramodernă de tratament balnear cu o capacitate de 1400 proceduri de terapie majoră și asociată — cabinete moderne de electroterapie, fizioterapie, kinetoterapie, cultură fizică medicală — băi cu apă sărată, împachetări cu nămol, băi de

plante medicinale, duș scoțian și subacvatic, băi de lumină.

- o cantină-pensiune cu 200 locuri pe serie și un serviciu ireproșabil.

- Punct turistic, organizatorul scurtelor excursii din împrejurimi și al excursiilor mai lungi, de o zi sau două, în URSS și R.P. Bulgaria.

În stațiunea Lacul Sărat se tratează: afecțiuni ale aparatului locomotor; reumatismul degenerativ abarticlar; afecțiuni post traumatiche ale sistemului osteoarticular; ale sistemului nervos periferic, ginecologice; dermatologice; ale căilor respiratorii.

Un obiect, prețios, păstrat în siguranță!

Produsele Întreprinderii de porțelan de menaj din Curtea de Argeș intrunesc, prin calitatea și frumusețea lor artistică, toate condițiile pentru a fi numite obiecte de preț.

La cel de al 9-lea Tîrg de mostre pentru bunurile de larg consum, colectivul acestei tinere întreprinderi argeșene a dat un strălucit examen de maturitate în confruntarea cu mai vîrstnicii colegi de la întreprinderile similare din Cluj-Napoca și Alba-Iulia, dar, mai cu seamă, în confruntarea cu publicul.

Serviciile complete de masă, de 6 și 12 persoane, serviciile de ceai, cafea, compot, vasele de flori, bibelourile sînt numai cîteva dintre cele 350 de sortimente contractate pentru producția anului 1979.

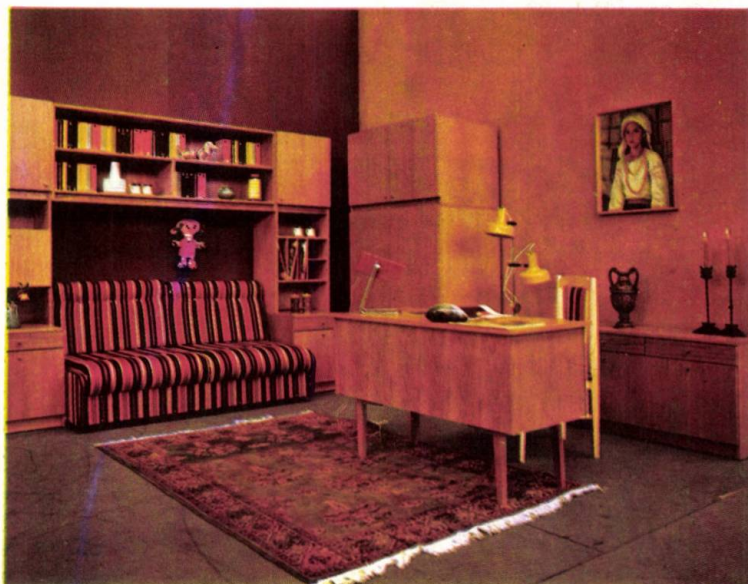
Întregul fond de marfă, începînd cu serviciile de masă și obiectele decorative, și sfîrșind cu bibelourile și piesele artistice-unice, sînt ornamentate cu elemente desprinse din folclorul argeșan, precum și din flora și fauna țării noastre. Iată motivele pentru care produsele întreprinderii din Curtea de Argeș se bucură de o largă apreciere pe piața internațională.

**ÎNTRERINDEREA DE PORȚELAN DE MENAJ
CURTEA DE ARGES**

str. Rîmnicu Vîlcea nr. 79, județul Argeș

CENTRALA DE PRELUCRARE A LEMNULUI

MOBILĂ ELEGANTĂ CU PARAMETRI FUNCȚIONALI LA DIMENSIUNILE CAMERELOR DIN APARTAMENTE

Conducerea Centralei de Prelucrare a Lemnului ne-a informat prin intermediul directorului comercial, că pentru producția de mobilă pe anul 1979 s-au încheiat contractele de livrare, ceea ce înseamnă că vom putea alege din magazine de desfacere ale centralei, cât și din magazinele comerțului de stat și cooperatist, noi modele elegante cu parametri funcționali superiori și cu dimensiuni corelate cu spațiile din apartamentele ce se construiesc.

« Pornind de la testările făcute cu ocazia expozițiilor de prezentare, la noile tipuri de mobilier s-au folosit furnire exotice, plăci înnobilate, finisaje în culori deschise, cu luciu mat. În ceea ce privește tapițeriile, s-a extins folosirea saltelelor detașabile cu arcuri încorporate și stofe cu desene moderne în culori vii, atrăgătoare. Anul acesta, vom pune la dispoziția cumpărătorilor 250 de mii de dormitoare, 110 mii camere de zi și sufragerii, 83 de mii garnituri de hol, 200 de mii bucătării. Din aceste circa 30 la sută sînt modele noi, prezentate la cel de al 9-lea Tîrg de bunuri de consum.

Sîntem preocupați să realizăm produse de calitate la prețuri accesibile și să respectăm termenele de livrare.»

Aceste precizări, făcute în numele celor 54 de întreprinderi ale Centralei de Prelucrare a Lemnului cu sediul în București, șoseaua Pipera 48, sectorul II, tel. 33.00.80, ne bucură și așteptăm produsele cât mai curînd în magazine.

O vacanță în județul Suceava o amintire dintre cele mai plăcute

OJT SUCEAVA
Str. N. Bălcescu 2

Este greu de spus dacă mai există înmănuncheate pe același spațiu geografic atâtea monumente istorice și de artă, atâtea curiozități ale naturii și atâtea dovezi de obștească preocupare pentru înfrumusețarea vieții, ca pe meleagurile sucevene.

Podoabele monumentale ale naturii, risipite începând de sus, de pe Rarău, de la Pietrele Doamnei coborînd de-a lungul văii Bistriței, de la Prislop pînă pe Ceahlău sau peste dulcile obține bucovinene strîngînd în cingătoarea lor apele Moldovei și Moldovei, ajung apoi în trepte domoale pînă în Lunca Siretului. Ele alcătuiesc cadrul unui tablou pe întinsul căruia sînt fixate pentru veșnicie ctitoriile domnitorilor cu nestînsă dragoste de țară. Bogata viață spirituală a locuitorilor face din așezările de pe cuprinsul județului veritabile muzee de artă populară.

Timpul petrecut pe plaiurile Bucovinei va fi mai cu folos întrebuintat, dacă veți apela la serviciile Oficiului județean de turism Suceava.

În orașul de reședință al județului vă stau la dispoziție hotelurile-restaurant **Arcașul, Bucovina,**

Suceava, Balada, precum și popasul turistic **Strand**; la Rădăuți, restaurantul **Nord**, iar la Putna o cabană și un camping. În Vatra Dornei funcționează un modern **complex balnear** și tot aici, pe muntele Runcu, turiștii pot folosi o **cabană** bine utilată și un **camping** prevăzut cu toate instalațiile necesare. În orașul Siret, OJT a amenajat un **han** cu restaurant, cramă și bar de zi; la Solca, popasul turistic **Trei iazuri** și hanul **Solca**. Orașul Cîmpulung Moldovenesc are în dotare complexul hotelier **Zimbru**, iar la 2 km, în plină pădure, cabana **Deia**. Urcînd pe Rarău, amatorii drumețiilor montane găsesc un plăcut loc de popas în noua cabană construită lîngă Pietrele Doamnei, la care se poate ajunge pe un drum modernizat. Trecînd peste virful **Rarău la Broșteni**, călătorul descoperă cabana **Zugreni**, unde păstrăvul fript reprezintă specialitatea casei.

Tuturor celor ce vor vizita județul Suceava, lucrătorii OJT le adresează promisiunea de a le face din această împrejurare o amintire dintre cele mai plăcute.

